PUBLICAREA SOCIETĂŢII PSIHOLOGICE DE LA MOSCOVA CU ASISTENŢA SOCIETĂŢII FILOZOFICE PETROGRAD n ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE Și PSIHOLOGII JURNAL, fondat de prof N Ya Grotom și A A Abrikosov AN XXVI Editat de L M Lopatin Cartea (P) MDRT - APRILIE - * : : t Tipografia parteneriatului I N Kushnrevya K str Pimenovskaya, suspin hom Biblioteca "Runivers " CONŢINUT Pagină Lumea ca întreg organic N Loeskago Viziunea morală a "super-oamenilor" (Despre caracteristicile culturii germane) V Hvostova La problema relației dintre psihologie și cultură A Boltunova Locul lui Rozmini în istoria filozofiei V Erna Charles Renouvier și principiile generale ale epistemologiei sale N Levitova Referitor la eseul lui V F Ern "Rozmini şi teoria sa a cunoaşterii Un studiu de istoria filozofiei italiene în secolul al XIX-lea L Lopatina Note critice asupra problemei cauzalității psihice G Shpet Critică și bibliografie I Pliant bibliografic Societatea Psihologică din Moscova (Raport cu privire la ședința administrativă anuală) 'Lista membrilor Societății de Psihologie pentru aprilie Condiții pentru concursul pentru Premiul D Stolypin Regulament privind Premiul numit după Vl S Solovieva Anunturi Biblioteca "Runivers" Biblioteca "Runivers " Lumea ca întreg organic CAPITOLUL III A fi real și a fi ideal Cine vrea să înțeleagă un sistem filozofic care realizează o înțelegere organică a lumii trebuie în primul rând, desigur, să elaboreze conceptul de întreg organic, adică un întreg care nu este compus în exterior din elementele sale Cu toate acestea, acest lucru nu este suficient Un astfel de concept general poate rămâne mort în mintea noastră Pentru a-i conferi vitalitate și a vedea aplicabilitatea sa universală, trebuie să înveți să vezi implementarea ei în fiecare caz concret cu aceeași claritate cu care știm, de exemplu, că regula " X = " se realizează în hotărârea "patru" săptămânile conțin de zile Această intimitate se poate realiza numai prin exercitarea a numeroase exemple În capitolele precedente au fost date drept exemple fenomenele de echilibru a lichidelor etc ;se poate referi și la un astfel de întreg ca animalul organismul, starea etc Totuși, aceste exemple nu sunt suficient de clare Ca model, trebuie să alegeți ceva foarte apropiat de noi și, în plus, înțeles incontestabil doar în spiritul predării organice Așa, de exemplu, este tonul muzical Percepând tonul, se poate distinge în el, de exemplu, calitatea și intensitatea Nimănui nu i-ar trece niciodată prin minte că această calitate și această intensitate existau pe cont propriu, separat și independent una de cealaltă Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" n l o s s k y prieten, iar apoi s-a întâlnit și a format un tot mai complex, și anume un ton muzical Este imediat evident că aici este ceva direct opus: de la început există un întreg, un ton care poate fi supus analizei, în care se pot distinge laturile lui eroj dar care nu pot fi puse cap la cap de părțile preexistente fie acel atom, sau suflet, sau orice eveniment, de exemplu, mișcare, el consideră ca o latură a lumii, care poate fi văzută în ea analizându-l, care nu există în sine, ci doar pe baza întreaga lume, numai în sistem de lume În același timp, toate ideile obișnuite despre lume, saturate de obiceiurile unei viziuni mecaniciste atomiste asupra lumii, sunt răsturnate, totul începe să apară într-o lumină nouă și multe aspecte ale lumii se transformă din misterioase în clar evidente, nu necesitând orice explicații speciale · ■ Cu toate acestea, imaginea generală a lumii în spiritul înțelegerii lumii organice, la fel ca ideea abstractă a întregului organic, nu oferă încă o înțelegere completă a trăsăturilor sale Pentru desfășurarea perfectă a acestei doctrine, este necesar să supunem lumea în ansamblu unei analize mai amănunțite pentru a evidenția acele tipuri speciale de ființă, acele principii deosebite,

datorită cărora pluralitatea lumii, în primul rând, are caracterul a unui sistem și, în al doilea rând, își păstrează chiar partea de integritate ' În primul rând, să ne familiarizăm cu condițiile naturii sistemice a lumii Fără îndoială, un sistem este posibil doar acolo unde există o relație între elemente Și, de fapt, fiecare parte a multiplicității lumii este legată de nenumărate relații, acum cu toți, apoi cel puțin cu unele dintre celelalte elemente ale lumii Astfel, fiecare parte a lumii se află în relație cu asemănările și diferențele față de toate celelalte părți ale lumii Mai departe, toate părțile Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC lumi, cărora le este aplicabil conceptul de mărime, conţin nenumărate relaţii cantitative Să adăugăm aici relațiile în timp, în spațiu, să ne amintim relațiile de apartenență, cauzalitate, interacțiune, mijloace și scopuri etc , și ne va deveni clar că rețeaua de relații este ceva atotpătrunzător și atotcuprinzător Cu toate acestea, gândindu-ne la natura relațiilor, ne împiedicăm imediat, datorită unicității lor, în dificultăți enorme Relațiile sunt posibile acolo unde există membri ai relației Dar cum se raportează relația în sine cu acești membri? Să luăm în considerare un caz concret Să presupunem că unele A (pătratul negru al tablei de șah) și B (pătratul alb) sunt membri ai relației de exterioritate spațială Această relație nu poate exista, desigur, de la sine, fără membrii relației Nici nu poate exista într-unul dintre membrii relaţiei; de asemenea, este imposibil de imaginat între membrii relației, adică astfel încât A și B există, legate printr-o relație, ca un fel de fir În sfârșit, este imposibil ca, după existența lui A și B, să li se adauge o relație de exterioritate Rămâne doar să reprezentăm A, B și relația lor unul cu celălalt ca un întreg, în care fiecare parte există împreună cu celelalte pe baza întregului Cum este posibilă o asemenea totalitate, unificarea celor mulți, îmbrățișarea ei deodată în unitate? Se simte că o astfel de unitate nu poate exista de la sine, că este condiționată de un principiu superior, iar la întrebarea despre ce fel de principiu este, cel mai adesea se dau următoarele răspunsuri: este conștiința, mintea cunoaștere, corelativ gândirea etc Există un element de adevăr în acest răspuns, dar este învăluit într-o asemenea grosime de erori încât se îneacă complet în ele Să o analizăm pentru a separa minciuna de adevăr Având în vedere multitudinea acestor teorii, înainte de * Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și Să le subdivizăm în două clase: I) teorii care subiectivizează relațiile și) teorii care nu subiectivizează relațiile Să luăm în considerare mai întâi teoriile de primul tip Toți presupun că relațiile sunt produsul activității mentale a subiectului conștiinței, dar desfășoară această învățătură în moduri foarte diferite: după unele teorii, relațiile sunt fenomene mentale, omogene cu o altă clasă de fenomene mentale, pt exemplu, cu fenomene de sentiment; dimpotrivă, conform altor teorii, relațiile sunt psihice sui generis, nereductibile la alte fenomene psihice, o manifestare insensibilă, speculativă a rațiunii, gândirii etc Primele teorii pot fi numite pe bună dreptate nihiliste, în așa măsură nu o fac observați adevărat că le înlocuiesc cu ceva complet străin A doua teorie se va numi intelectualistă Un exemplu al primului este doctrina lui Mill despre asemănarea și succesiunea "Asemănarea", spune Mill, "nu este altceva decât un sentiment al asemănării; consistența este simțul nostru simplu al consistenței" *) Există ceva adevăr chiar și în această teorie Gândind și observând relații, experimentăm adesea fie sentimente trecătoare, abia perceptibile sau clar formate, de exemplu, un sentiment de tensiune atunci când observăm diferențe ascuțite, un sentiment de ușurință în trecerea de la L, la Ag, care sunt similare

între ele, etc Nu există nimic și de spus, totuși, că aceste sentimente nu sunt esența unei relații: legătura lor cu relațiile se reduce doar la faptul că apar în legătură cu relații și, de asemenea, așa cum a remarcat corect A Brunswig, la faptul că ele "coincid cu experiențele intenționate în care a înțeles, a perceput însăși relația de asemănare sau diferență a unui obiect cu altul") *) System of Logic, tradus ed V N Ivanovsky, ed a II-a, carte i, cap h, JI? a) A Brunswig, Das Vergleichen und die Relationserkenntnis's, p Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC SW Numai cei care, neputând să-și izoleze momentele abstracte de ansamblu și să le considere în această formă, sunt înclinați să considere că doar un tot concret, de exemplu, un eveniment, există cu adevărat, pot lua în sine aceste sentimente ca relații Un astfel de filozof, analizând un întreg concret și încercând să evidențieze o relație din el, îl înlocuiește imediat cu un nou întreg concret, de exemplu, un proces mental precum sentimentul Este de la sine înțeles că, cu o astfel de înțelegere a relațiilor, natura sistemică a unui anumit întreg rămâne de neînțeles și chiar mai dificilă: în loc de relație, avem acum un sentiment care se adaugă elementelor anterioare ale întregului, ca ceva acesta însuşi trebuie să fie legat de întreaga relaţie Al pentru a forma un sistem Situația deznădăjduită a unor astfel de teorii, care se termină în nihilism complet, și anume negarea completă a relațiilor, a fost descrisă de G Gomperz în cartea sa "Doctrina viziunii asupra lumii" *), atât de amănunțit și de clar încât nu ne vom ocupa de acestea considerație aici Din păcate, trebuie remarcat faptul că Gomperz însuși, trecând de la critică la o construcție pozitivă, înțelege relațiile ca sentimente Dar el pune în aceste sentimente: asemenea proprietăți încât devine de neînțeles de ce le ia doar pentru sentimente Mai mult, el lasă nerezolvat în cartea sa dacă are de-a face cu conținuturi subiective sau transsubiective ale conștiinței Având în vedere acest lucru, vom lăsa învățătura lui aici fără examinare critică și vom trece la teoriile intelectualiste subiectiviste Un exemplu dintre ele este critica lui Kant, luată nu într-o formă modernizată, ci sub forma fenomenalismului psihologic cuprins în Critica rațiunii pure Conform acestei învățături, tot conținutul !) TI, trad in rusa limba Biblioteca "Runivers" n l o s s k y cunoașterea constă din date senzoriale, din senzații care apar în mintea unei persoane ca urmare a impactului (afinării) lucrurilor în sine asupra sensibilității; datorita acestei origini, aceste constiinte date sunt in sine ceva incoerent, nesistematic, nu sunt o varietate ordonata Văzând clar că nicio cunoaștere nu este posibilă acolo unde nu există sistem, nici conexiuni, relații etc și observând că natura pe care o observăm este o unitate sistematică, Kant caută în sfera conștiinței un agent capabil să transforme varietatea haotică de date senzoriale într-un întreg ordonat al naturii și constată că doar gândirea poate fi o astfel de figură, și anume rațiunea, care realizează sinteze categorice ale unității, pluralității, cauzalității, apartenenței etc Deci, critica lui Kant recunoaște natura specifică a relațiilor , nu le reduce la sentimente sau la orice alte procese mentale, le vede caracterul insensibil, speculativ, iar aceasta este înalta lui demnitate Dar, în același timp, deficiențele acestei teorii sunt enorme Potrivit lui Kant, relațiile sunt adăugările făcute de subiect la datele senzoriale; mintea subiectului construiește un sistem al naturii din date senzoriale, în același mod în care un arhitect creează o clădire armonioasă dintr-un haos de materiale de construcție, sau în același mod în care un curator al unui muzeu aranjează multe lucruri într-un

ordine sistematică, așezarea uneia dintre ele într-o vitrină comună, agățarea altora la rând pe perete etc De fapt, potrivit lui Kant, materialele care formează conținutul naturii (o varietate dată, senzații) nu au în sine niciun fel de atracție unul față de celălalt, nu se produc unul pe altul, nu se transformă unul în celălalt, nu acționează și nu interacționează în niciun fel; un întreg sistematic se obține din ele numai datorită înțelegerii, care le folosește ca materiale de construcție și aplicării unuia dat Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC ceva la altul în diverse moduri (după categoria de cauzalitate, unitate, substanță și apartenență etc), creează din ele un ansamblu de lucruri și procese ale naturii În consecință, sistemul naturii este obținut nu prin creație organică, ci prin ordonare Un astfel de sistem are un caracter lipsit de viață și, prin urmare, nu se poate să constituie întreaga lume De fapt, este imposibil să ne imaginăm o lume în care totul ar fi mort, în care nu ar exista nicăieri întreg organic, independent, care să se dezvolte din interior, și nu numai din exteriorul ființei ordonate Chiar și pentru această ordonare în sine, rațiunea sau este nevoie de rațiune, ca atare agent, care ea însăși nu constă într-o varietate haotică care are nevoie de ordonare din exterior În această lume a adevăratei ființe organice, relațiile nu mai pot avea caracterul de adăugiri la elemente care sunt în sine irelevante Pentru o astfel de ființă organică, Kant pleacă în locul său de viziune asupra lumii, deoarece admite existența unui tărâm al "lucrurilor în sine De aceea natura, așa cum este descrisă în Critica rațiunii pure, nu ne sperie imediat cu moartea ei: suntem liniștiți de gândul; că nu este altceva decât un fenomen, o suprastructură asupra lumii adevăratei ființe "Totuși, o referire nedefinită la tărâmul lucrurilor în sine nu ne poate satisface în cele din urmă Relațiile de ordonare în mod necesar presupune relații de ființă organică, avem conceptul de astfel de ființă, în plus, există chiar și exemple concrete ale acesteia, de exemplu, în propria noastră activitate creatoare Prin urmare, atunci când epistemologia lui Kant ne interzice să-l studiem, constatând că astfel de probleme aparțin domeniului metafizicii, avem îndoieli cu privire la corectitudinea teoriei lui Kant Supușindu-l unei revizuiri critice, nu este greu de observat că a plasat granițe inacceptabil de înguste cunoștințelor umane sub influența premiselor false care se află în ea a ei Biblioteca "Runivers" n l o s s k y baza ') De îndată ce aceste premise sunt aruncate, devine imediat clar că natura însăși, dată în experiență doar de dragul premiselor, a fost considerată ca un produs mort al ordonării, în timp ce, în realitate, ea se manifestă la fiecare pas ca un viu , ființă organică activă creativ; în consecință, natura sa sistemică este justificată în sine și nu este doar un adaos subiectiv la rațiunea umană Cu toate acestea, chiar și acei gânditori care sunt înclinați către o astfel de doctrină, de obicei, nu permit ca relațiile să fie complet transsubiective Deci, de exemplu, cel mai mult pe care T Lipps decide să facă este să admită că obiectul face "cerințe" pe care noi îl considerăm ca fiind într-o relație, dar pentru a îndeplini aceste cerințe, trebuie să creăm noi înșine relații cu gândirea noastră În studiul său "Einheiten und Relationen" Lipps spune: "Relațiile nu sunt experiențe obiective, cu alte cuvinte, nu sunt calități, proprietăți, semne, definiții a ceea ce este perceput, reprezentat, imaginabil, despre care spunem că se află într-o relație , sau este relații conexe De fapt, relațiile sunt experiențe aperceptive, adică modurile în care, în apercepția mea, mă găsesc legat de obiecte sau, dimpotrivă, de obiecte legate de mine, și acestea sunt, de asemenea,

modurile în care obiectele sunt legate între ele în și prin apercepția mea "Nu găsim relații, precum punți, care s-ar așeza între obiecte, astfel încât nu ar trebui decât să le percepem - sunt moduri de combinare în unitatea apercepției Relațiile nu sunt paranteze inerente obiectelor ') Vezi "Introducerea în filosofie, partea I, "Introducere în teoria cunoașterii", pp - și "Justificarea intuiționismului", ed , cap , "Premisele dogmatice ale teoriei cunoașterii lui Kant") Th Lipps, Einheiten und Relationen, , pp ï c Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC în sine, nu sunt mâini întinse de obiecte pentru a se îmbrățișa; sunt bracketing-ul pe care îl fac, prinderea și combinarea simultană cu mâna pe care o întind la obiecte și în care le apuc împreună Nu există nicio relație între corelați fără corelația mea Tot ceea ce se corelează între ele este corelat doar de mine, tocmai de eul meu aperceptiv> *) Unele cazuri de relație, de exemplu, unitatea continuului, servesc ca o ilustrare deosebit de izbitoare a învățăturilor lui Lipps "Afirmația conform căreia continuitatea este unitate are", spune Lipps, "doar următorul sens: continuitatea prin însăși natura ei ne cere să avem o unitate a apercepției " Sunt doar numerar Ei sunt prezenți acolo unde sunt și așa cum sunt În același timp, ele nu se "corelează" între ele, dar eu mă raportez la ei, le relaționez cu mine și, prin urmare, le pun în relație între ele, le iau împreună, în urma cărora relațiile sunt introduse în continuitate Și, invers, conștiința corelației și, de asemenea, unitatea dispar pentru mine de îndată ce încetez să mai prind părțile împreună într-un singur act de apercepție" *) Aceleași considerații sunt exprimate de Lipps cu privire la conceptul de natura limită a părților unui întreg continuu "Părțile de continuitate nu pot fi pentru mine la graniță unele cu altele dacă nu relaționez granița într-un singur act de apercepție la unul și la celălalt Nici o graniță nu este o graniță în sine Fiecare graniță este în sine doar această linie sau acest loc Ea devine o limită pentru mine doar atunci când o relaționez mental la asta sau o iau împreună cu ceea ce servește sau ar trebui să servească drept graniță pentru mine Ibid , p Y) Ibid , p ,) Ibid , p Biblioteca Runiverse n l o s CKI y Sub toate aceste argumente ale lui Lipps se află următoarea considerație, care încurajează în mod decisiv subiectivizarea relațiilor În cele mai multe cazuri, relația este elementul cunoașterii într-un mod explicit, nu dat în primul rând, ci secundar, ca și cum ar construi pe elementele primare în urma percepției lor de către mintea subiectului cunoaștere În acest sens, se poate spune despre ele că sunt obiecte de "ordin superior" (Ge-genstãnde "hõherer Ordnung"), "sunt conținuturi "întemeiate" ("fundierte" Inhalte) *) Deci, pentru a observa asemănarea dintre fețele a doi membri ai familiei sau, dimpotrivă, pentru a vedea diferența dintre fețele a doi gemeni, uneori este necesar să comparați cele două imagini de mai multe ori până ajungeți la un rezultat Deja de aici se naște suspiciunea că această suprastructură de imagini este produsul unei minți comparatoare În al doilea rând, această suspiciune este confirmată în continuare de împrejurarea că putem considera același material ca fiind acum într-o relație, acum într-o altă relație, iar această variabilitate a relațiilor pare să se datoreze minții cele mai cunoscătoare, combinând obiecte în cele mai diverse moduri "Să presupunem", spune Lipps, "văd în fața mea o mulțime de stele pe cer Aleg trei sau patru dintre ele după bunul plac, câte îmi plac și orice îmi place, și le combin sau le consider ca aparținând În felul acesta le-am făcut o unitate Ele formează acum pentru mine o figură sau o constelație " "Desigur, ele constituie o unitate, nu în ei

înșiși, ci pentru mine Și pentru ca o astfel de unitate să apară, doar această combinație sau adunare într-un singur act de apercepție produs de mine este necesar" *) În special, problema care constă în conceptul de număr, *) De remarcat, totuși, că Lipps nu folosește aceste expresii, vezi ibid , p c) Ibid , p Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC par ușor de rezolvat prin astfel de învățături Potrivit lui Lipps, numărarea nu se referă la obiecte, ci la acte individuale de apercepție îndreptate către obiecte "Când număr "un copac, alt copac, alt copac", nu operez cu lucruri definite într-un fel, numite arbori, ci cu elemente numerice Acestea nu sunt "copaci", ci "unul" și "unu" și "unu" Pentru numărarea sau adăugarea mea, pe scurt, pentru combinația de numere pe care o produc, faptul că "unu și unu și unu" este "un copac și un copac și un copac" este complet accidentală, adică neintroducerea de modificări Combinația numerică este supusă, s-ar putea spune, bătăilor interne ale măsurii (die inneren Taktschlãge) complet indiferent de ce vizează ele "*) "Deci, pentru prima dată, se clarifică semnificația și aplicarea conceptelor de număr Doar în aceste condiții este posibil, de exemplu, ca "un copac și un copac și un copac" să fie trei, la fel cum "o pădure și o pădure și o pădure" să fie trei, astfel încât rezultatul însumării apercepției se dovedește a fi unul și același, indiferent de conținutul unităților sumabile Poate fi una și aceeași doar pentru că însumarea nu are nimic de-a face cu particularitățile acestor conținuturi, doar unitățile sunt însumate, adică percepţiile individuale") Pe lângă aceste considerații ale lui Lipps cu privire la număr, să mai dăm un exemplu Orice valoare, de exemplu, înălțimea Finsteraarhorn deasupra nivelului oceanului, este exprimată prin numărul dacă este luată ca unitate, numărul este , dacă unitatea este Foot, numărul este , dacă unitatea este o verstă , etc , etc Această multiplicitate extraordinară a relaţiilor, diversitatea şi variabilitatea lor infinită cu cea mai mică schimbare de punct de vedere, se pare, nu pot "zăce" în obiectele în sine: prin urmare,) Ibid , p) Ibid , p Biblioteca "Runivers" PO n l o s s k y pare să subiectifice relațiile și să le considere ca creații ale minții subiectului cunoaștere În sfârșit, în al treilea rând, dacă permitem existența transsubiectivă a relațiilor, atunci în același timp este necesar să recunoaștem un astfel de grad de conexiune și integritate a lumii, care pare să contrazică Faptele Astfel, asemănarea dintre persoana A, care trăiește în Europa, și persoana B, care locuiește în America, trebuie atunci înțeleasă ca un indiciu că există o latură identică a existenței acestor două ființe, în ciuda faptului că sunt separate unul de altul în spațiu De asemenea, trebuie să ne gândim că, de exemplu, momentele solstițiului de iarnă, pe care le consider o unitate, și independent de gândirea mea despre ele, sunt o unitate, deși, pe de altă parte, sunt separate în timp și separate unele de altele prin intervale ale anului pământesc Este o altă chestiune dacă considerăm relațiile ca creații ale minții subiectului cunoaștere Apoi, aceste idei despre legătura dintre lume, care par monstruoase pentru bunul simț obișnuit, dispar De fapt, "conținuturile obiective ale conștiinței", spune Lipps, "rămân aceleași, sunt percepute la fel, adică indiferent dacă devin un obiect al atenției sau nu " "Conținutul obiectiv nu cedează și nu se mișcă de la loc, nici în spațiu, timp sau calitate, orice îmi iau în minte să fac aperceptiv cu el - mai ales dacă devin aperceptiv unire sau izolat Rămâne cât de departe unul de celălalt, atât în cazul în care eu, percepând, îl combin în cea mai apropiată unitate, cât și când eu, percepând, îl depărtez pe cât posibil "') Să presupunem, împreună cu Lipps, că subiectul creează

relații prin perceperea conținutului obiectului dat (gegenstăndliche Be-wusstseinsinhalte) dat conștiinței sale în diverse moduri Se poate argumenta însă că subiectul Ibid , p Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC Obiectul creează toate relațiile în mod destul de independent, fără a fi supus sugestiilor din conținutul subiectului? O astfel de doctrină ar fi subiectivism extrem, iar Lipps nu o simpatizează deloc Într-un anumit sens, el recunoaște obiectivitatea relațiilor De fapt, "relațiile și unitățile", spune el, "au caracter de obiectivitate, în măsura în care experiența obiectivă necesită sau condiționează un anumit mod de combinare într-o unitate de apercepție"*) etc O astfel de "apercepție condiționată obiectiv în acest caz" , ca în altă parte, nu este acțiunea mea, ci interacțiunea mea cu obiectul" *) Să încercăm să pătrundem în detaliile acestei doctrine a lui Lipps, iar deficiențele ei esențiale vor fi imediat dezvăluite Să presupunem că în conștiința noastră există un conținut atât de obiectiv precum, de exemplu, căderea unei pietre Potrivit lui Lipps, acest conținut al conștiinței în sine nu conține nicio unitate, nu are nici o secvență înainte-după, nu aparține mișcării unei pietre, în el, prin urmare, nu există deloc structură, dacă adăugăm iată că nu poate fi și multiplu, deconectat etc , deoarece multiplicitatea, separarea sunt și esența relațiilor, atunci ne va deveni clar că un astfel de conținut obiectiv este un fel de ficțiune ciudată, complet de neimaginat și deci nu mai puțin obligat , în primul rând, să fie conținutul conștiinței mele și, în al doilea rând, și mai surprinzător, capabil, în ciuda lipsei sale de structură, să-mi prezinte o "cerere" ca să o percep ca pe o "unitate", ca pe ceva ce conține o "coerență" , etc Pentru prezentarea unor astfel de cerințe, conținutul subiectului trebuie, potrivit lui Lipps, să aibă unele speciale - *) Ibid , p Yu) Tam yase, p Biblioteca "Runivers" Г n l o s s k y nyya proprietăți, din care provin cerințele Dar ce altă proprietate a pietrei care cade, în afară de unitatea sa obiectivă, ar putea fi sursa "cerinței" emanate din ea ca eu, subiectul, să o percep ca pe o unitate? vom vedea că această doctrină înlătură toate dificultățile, că ea este compatibil cu unele elemente destul de sigure, nu ipotetice ale teoriei lui Lipps și, în cele din urmă, că nu este o ipoteză în sine, ci o simplă descriere a unui fapt evident Să recurgem la primul și cel mai ilustrativ exemplu dat în acest articol capitol -Să presupunem că percep pătratele albe și negre ale tablei de șah ca fiind unul în afara celuilalt; fără îndoială, Lipps are dreptate, că este necesară o modalitate specială de percepție a două pătrate pentru a le vedea ca exterioare unul față de celălalt aceasta, însă, nu rezultă deloc că un mod special de apercepție creează o relație de exterioritate: un mod complex de apercepție nu este altceva decât un dispozitiv subiectiv necesar pentru perceperea (contemplarea) elementului transsubiectiv al valorii acțiunii Diferența dintre percepția unei culori negre, a unui ton muzical etc , pe de o parte, și percepția unei relații de exterior, pe de altă parte, este doar aceasta: dispozitivele subiective pentru primele percepții, și anume, a vedea , auzul etc , sunt mai simple, decât în al doilea caz, când este necesară o viziune îndreptată către ambii membri ai relației, iar atenția este concentrată în mod specific nu asupra acestor membri înșiși, ci tocmai asupra relației lor') Cu toate acestea, la fel cum privitul și ascultarea nu creează întuneric sau un ton muzical, așadar această percepție complexă nu creează o relație >) Vezi, de exemplu, despre percepția relațiilor de comparație de A Brunswig, Das Vergle-chen und die Relationserkenntniss, p cc Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC exterioritatea: este

necesară doar pentru a contempla (percepe) structura obiectului însuși Și, de fapt, relația de exterioritate, de exemplu, intră în conștiința noastră cu același caracter al prezenței auto-personale a realității externe, precum și culoarea, duritatea, greutatea unui lucru etc , prin urmare, poate fi în aceeași măsură numită "percepută", ca și restul elementelor lumii transsubiective Numai în cazul unei direcții artificiale a atenției asupra actelor subiective de apercepție care servesc drept condiție pentru această percepție, ne putem face iluzia că relația nu este conținutul obiect al percepției Pentru un psiholog precum Lipps, o asemenea direcție artificială a atenției este obișnuită și, prin urmare, nu este surprinzător că l-a condus în tentația de a construi o teorie subiectivistă a relațiilor mai grele, la fel, asemănătoare etc , Brunswig arată clar că experiențele subiective sunt doar schele subiective pentru contemplare îndreptată către relațiile în sine, astfel încât relațiile sunt conținuturi obiective care pot fi percepute Este de la sine înțeles că relațiile nu sunt un astfel de obiect de percepție, precum conținuturile senzuale, precum roșu, sărat, etc pot fi atribuite ochiului, urechii, mâinii tactile, necesită capacitatea de viziune spirituală *) *) Vezi de ex cartea lui Brunswig, p ii, , , ,) Vezi și Brunswig, ibid , p , , , Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th orice proces material pare ciudat multora "Un gânditor corupt de senzaționalism", spune Brunswig, "devine îngrozit de asumarea ființei obiective a relațiilor Ce fel de realități sunt acestea care nu pot fi cuprinse cu mâna și observate cu simțurile? În mod obiectiv, relațiile prezente produc impresia de fantome pe el *)" - Aici, se pare, se află principalul motiv ascuns pentru care Lipps și mulți alți filozofi subiectifică relațiile Văzând că relaţiile sunt ideale, că nu pot fi decât produsul spiritului), raţiunii, îşi închipuie că acest motiv trebuie căutat fără greşeală în subiectul cunoscător însuşi, la om De fapt, această cale nu este deloc necesară Dacă relațiile sunt esența și produsul spiritului, atunci prezența lor în obiecte indică faptul că spiritualitatea este răspândită în întreaga lume, chiar și în natura materială și oricât de misterioasă ar părea, pentru a rezolva problema, trebuie să mergi înainte în lumea fără margini și să nu se întoarcă într-un mic colț al sinelui, subiectivizând relațiile în ciuda dovezilor Soluția problemei, desigur, ne va satisface numai dacă conține și o explicație a variabilității extreme și a multiplicității relațiilor menționate mai sus și arată cum conexiunea profundă a lumii, care este necesară pentru transsubiectivitatea relațiilor, este posibil Să ne dăm socoteală despre dificultățile care ne stau în față Renunțând la subiectivitatea relațiilor, adică de la referirea la activitatea organizatorică a minții subiectului cunoaștere, trebuie să recunoască faptul că subiectul însuși conține organizare, sistemicitate și, în consecință, tot felul de | relaţii Dar într-un astfel de caz, tocmai obiectele ne sunt cele mai familiare, tocmai cele care aparțin ') Ibid , p) Vezi Lipps, Einheiten und Relationen, p Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC pe tărâmul lumii reale, adică lumi de lucruri spațiu-timp apar într-o lumină deosebit de misterioasă Aparent, includerea relațiilor în componența lor duce la contradicții fără speranță Într-adevăr, să revenim la un subiect precum căderea unei pietre Acest proces are loc în timp și, prin urmare, îi sunt inerente tot felul de relații de timp Da, toamna în prima secundă și căderea în a cincea secundă sunt în relație între ele înainte - după Această relație, această ordine, leagă ambele părți împreună deodată! ființa primei secunde există într-un fel și așa pentru ființa celei de-a cincea

secunde și invers Acest "împreună", acest "imediat", inerent relației, nu poate fi înțeles ca simultaneitate: atunci ar rezulta o contradicție directă - simultaneitatea succesiunii Prin urmare, rămâne de gândit că relațiile de timp sunt condițiile supratemporale ale timpului La fel, relațiile spațiale dintre orice A și B, nu numai relațiile "în afară", "înăuntru", "sus", "dedesubt", ci chiar și relația "departe unul de celălalt" conțin o astfel de îmbinare dată de A și B, astfel adunându-le împreună, încât trebuie să recunoaștem natura supra-spațială a relațiilor spațiale Inutil să spunem că toate celelalte relații, de exemplu, apartenența, egalitatea, cauzalitatea etc , sunt, de asemenea, ceva supra-temporal și supra-spațial Este adevărat că în cele mai multe cazuri asociem relații cu un anumit timp și spațiu; de exemplu, apartenența albului la o anumită foaie de hârtie, așa cum spune, se mișcă odată cu mișcările foii și dispare atunci când foaia se arde, dar timpul de timp și spațiu este înțeles în mod natural doar ca și cum ar fi o persoană muzicală se poticneste si cade asta nu înseamnă că muzicalitatea este în declin Ni se poate pune întrebarea, ce are atunci proprietățile de extindere și temporalitate, dacă chiar timpul-

succesiunea mică este supra-temporală, iar exterioritatea spațială este supra-spațială Vom da următorul răspuns la această întrebare: spațialitatea și temporalitatea aparțin unor lucruri și evenimente întregi specifice, de exemplu, o piatră și căderea ei, în ceea ce privește relațiile, chiar și spațiale și temporale, sunt momente ale unui întreg concret, nu spațial și nu temporală ■ O astfel de doctrină a relațiilor este rezultatul observării directe a acestora, nu este altceva decât o descriere a naturii specifice a relațiilor și poate face parte din cele mai diverse sisteme filozofice, dar, desigur, un reprezentant al unui organism organic viziunea asupra lumii este în mod special predispusă să vadă această natură a relației De fapt, să ne imaginăm o multitudine de particule de materie, care sunt, așa cum este inevitabil pentru lumea materială, unele în afara celeilalte în spațiu În ciuda exteriorității lor, ele există, conform legilor de mai sus ale fizicii și chimiei, numai în relație între ele, [în determinarea reciprocă, ceea ce nu poate, totul poate fi descompus doar în acte succesive de transfer de acțiuni de la particule la particule în spațiu Aceasta înseamnă că sistemul material conține, pe lângă multiplicitatea spațială, o altă latură - o supra-spațială, unificată, care leagă în ceva întreg ceea ce este îndepărtat unul de celălalt în spațiu Dacă cineva crede (cum cred unii vitaliști, de exemplu) că viața psihică poate fi un astfel de principiu de legătură, atunci se înșeală grav Să adăugăm la particulele de materie procesele mentale de plăcere, neplăcere, simpatie, antipatie și totuși nu va rezulta nicio totalitate organică din aceasta, nici cea mai simplă interacțiune, ca o împingere, nu va fi explicată de aici Viața psihică însăși, ca ceva ce curge în timp, o nevoie se află într-un început de legătură pentru a forma un întreg sistemic în care trecutul și viitorul există unul în raport cu celălalt Un astfel de început trebuie să fie supratemporal, altfel nu ar putea determina împreună ce aparține unor timpuri diferite Care sunt aceste principii superioare care stau la baza întregii organice a lumii? Orice ființă care depășește fragmentarea spațiului și timpului, suntem de acord să o numim ideală, urmând terminologia lui Platon, care a descoperit primul tărâmul ideilor Relațiile se potrivesc acestei descrieri și, prin urmare, trebuie recunoscut că relațiile aparțin domeniului ființei ideale Desigur, aceasta este doar o ființă ideală abstractă De fapt,

relațiile nu sunt independente, nu pot exista singure, fără membri ai relației Prin urmare, relațiile sunt doar o expresie a organizării lumii reale, dar nu sunt sursa primară a acesteia, explicând modul în care a fost creată Însăși multiplicitatea lumii reale nu poate fi, de asemenea, sursa unității sale Astfel, recunoașterea transsubiectivității relațiilor nu a condus încă la soluționarea misterului structurii lumii, ci l-a exacerbat: acum trebuie să găsim un al treilea principiu, care să stea deasupra ființei reale și a ființei abstract-ideale, a găsi o figură, datorită căreia pluralitatea lumii reale există sub forma unei unități organice Teoriile subiectiviste ale relației aveau un astfel de al treilea principiu în persoana subiectului Tocmai în raport cu acest principiu se află principala lor atracție De fapt, unitatea, care pare atât de misterioasă când este atribuită lumii materiale însăși, devine evidentă și, parcă, nu necesită explicații suplimentare, dacă luăm în considerare * Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și subiectul ca gândire a subiectului; în fața mea se află un stejar întins, oricât de multe ramuri ar avea, oricât de diversă ar fi poziția lor în spațiu, pare de la sine înțeles că ele constituie un singur obiect al contemplației mele, în care sus și jos, prim-plan și fundalul sunt adunate într-un singur întreg La fel, nu ne surprinde deloc faptul că evenimentul complex al căderii unei pietre formează o unitate în mintea mea, ca obiect de observație și rememorare Unul dintre cei mai mari filozofi ai tuturor timpurilor, Plotin, afirmă că fiecare plantă, animal, pământ etc , participă la contemplare (θεωρία), că fiecare dintre aceste ființe este θεώρημα, toate sunt "gânduri" (νοήσεις), "concepte" "(λογοι) J) O astfel de înțelegere a lucrurilor, a evenimentelor, în general, întregul sistem al naturii rezolvă multe probleme, dar pentru ca aceasta să nu aducă noi dificultăți, este necesar să facem o serie de rezerve De ce ne devine clară unitatea supra-temporală și extra-spațială a unui obiect când îl considerăm ca un fel de "θεώρημα" (contemplare)? Desigur, nu pentru că în același timp suntem înclinați să-l înțelegem ca pe un mental, ca fiind în timp, ea însăși apare misterios atunci când i se cere să explice relațiile supratemporale care pândesc în el Rămâne, așadar, să presupunem că inteligibilitatea supratemporalului de deasupra unității spațiale ca "contemplare", și decurge din însăși referire la existența subiectului contemplator Datorită ce proprietăți a subiectului? - Fără îndoială, datorită faptului că subiectul este o ființă supra-spațială și supratemporală, deci capabilă să-și dirijeze actele cognitive (actul atenției, actele de discriminare, rememorarea, etc) asupra oricăror obiecte de interior) Zgomote men gar t os kai allai 'ail'i men rytiki noesisis, sau de aisd-G, tichi, sau de psychichi Ce vrei să spui? asta motivează -Плотинъ, Енн Ili, kn, , cap · Biblioteca "Runivers" МИРЪ КАКЪ ОРГАНИЧЕСКОЕ ЦЛОЕ няго и внѣшняго мира, nesupunând fragmentării spațiului și timpului') De fapt, imaginați-vă un grup de lucruri extinse abcdef (de exemplu, ramuri ale unui copac) și subiectul Lucru c tocmai pentru că este extins, este în relații spațiale și, în plus, diferite spațiale cu lucrurile abdef: este mai aproape de unii, de alţii este mai departe şi etc Dimpotrivă, subiectul ? fiind el însuși neîntins și, prin urmare, nefiind nici aproape, nici departe, nici la dreapta, nici la stânga acestor lucruri, el își poate îndrepta actul de contemplare asupra tuturor acestor șase lucruri exact în același mod, astfel încât a și f, în ciuda separarea lor spațială, vor fi colectate pentru contemplarea subiectului împreună În același mod, subiectul cunoaștere poate percepe schimbările care au loc în timp doar pentru că el însuși este o ființă supratemporală De

fapt, pentru a percepe o schimbare, de exemplu, mișcarea unui tren, trebuie să contemplați imediat atât starea prezentă, cât și starea imediat anterioară, deja trecută a obiectului Acest lucru este posibil numai dacă ființa care contemplă însăși se află în afara timpului și, prin urmare, nu are nicio diferență pentru el locul în timp care aparține diferitelor elemente ale evenimentului; Nu sunt despărțit de ei nici o secundă, nici o lună, nici un an și, în caz de nevoie, îmi pot îndrepta actul de contemplare către oricare dintre ei Mai mult, ea direcționează un singur act al contemplației sale deodată către un segment mai lung sau mai scurt de schimbare și îl contemplă ca pe un curent Datorită supratemporalității mele, sunt capabil să contempl nu numai evenimentele imediat premergătoare prezentului, ci și orice evenimente din trecut Dar contemplarea trecutului este amintire Deci, mulțumită actului ') Despre actele de cunoaștere (despre latura subiectivă a cunoașterii) care vizează subiectul și conținutul cunoașterii (pe latura obiectivă a cunoașterii), vezi "Introducere în filosofie", vol I, "Introducere în teoria Cunoașterea", p Biblioteca "Runivers" n l o s s k y amintirile, după cum se poate observa chiar și din analiza percepțiilor, obiectul amintit din trecut însuși continuă să rămână sau să reintră în orizontul conștiinței subiectului; prin urmare, actul amintirii este valoros pentru activitatea cognitivă De fapt, să presupunem că sunt la aerodrom și urmăresc cum aviatorul X, care tocmai a încheiat un zbor, coboară din avion și apoi traversează câmpul cu pași deosebit de energici Altă dată observ manifestări similare ale aviatorului Y, a treia oară examinez vehicule aeronautice cu aviatorul Z și observ în fața lui, mișcări ale mâinilor și întregului corp un fel de forță, forță, încredere Amintindu-mi toate aceste observații, îmi fac o idee despre tipul special de energie al aviatorilor pe care i-am văzut Eu bazez această noțiune pe amintiri, care, la rândul lor, au valoare doar dacă sunt viziunea mentală a acelorași fapte pe care le-am perceput cândva în legătură cu iritarea simțurilor mele, astfel că diferența dintre percepție și reamintire constă în actul de percepție și actul de reamintire, și nu în obiectul către care sunt îndreptate aceste acte (desigur, în percepție și amintire obiectul este diferit, dar numai în sensul deplinătății contemplației) Cine respinge această teorie este obligat să nege în același timp orice semnificație cognitivă a amintirilor De fapt, atunci trebuie să cred că evenimentul pe care l-am perceput ieri A s-a scufundat pentru totdeauna în trecut, iar amintirea mea despre el astăzi este un eveniment complet nou B, care are loc în întreaga mea viață spirituală acum Dacă evenimentul A a devenit pentru totdeauna transcendent pentru conștiința mea, atunci se află în poziția lucrului kantian în sine, iar epistemologul care susține că prin intermediul imaginii prezente a memoriei B cunoaște evenimentul trecut A, este forțat să recunosc posibilitatea Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC valoarea cunoașterii transcendentale Considerând că amintirea sa este corectă, el trebuie să permită în cel mai bun caz între ea și obiectul amintit relația unei copii bune cu originalul, în același mod în care, de exemplu, Locke consideră extensia imaginată ca fiind o "asemănare" a realului extensie Este deosebit de dificil pentru o astfel de teorie să explice amintirea proceselor materiale: din moment ce "imaginea" amintirii este forțată să o considere ca un fenomen complet mental, atunci pentru a permite o "asemănare" între aceasta și obiectul amintit (procesul material), este forțat să respingă existența lumii materiale și să înțeleagă procesele materiale ca un tip special de fenomene mentale Într-un cuvânt, toate dificultățile grave

inerente teoriilor transcendentale ale cunoașterii și ca urmare a presupunerii unei scindări între conținutul ideii de obiect și obiectul însuși, reapar în această teorie și ar trebui să creeze o atitudine sceptică față de amintiri Este deosebit de distructiv faptul că această învățătură, ca orice teorie transcendentă a cunoașterii, conține următoarea contradicție fără speranță: consideră trecutul ca fiind transcendent față de conștiință și, în același timp, pentru a-i recunoaște asemănarea cu memoria, trebuie să o compare cu memorie, adică- e să aibă acest trecut imanent în conștiință Nefiind capabilă să justifice valoarea epistemologică a amintirilor, această teorie nu oferă nici o justificare epistemologică pentru știință în general, deoarece știința se bazează pe amintiri nu mai puțin decât pe percepții, iar percepția în sine este imposibilă fără amintiri Deci, fundamentarea epistemologică a științei este posibilă numai cu participarea teoriei imanente a amintirii, adică teoria că, în cazul amintirii, trecutul însuși redevine imanent în conștiința subiectului În același timp, nu se întoarce deloc înapoi în prezent: doar actul amintirii aparține prezentului Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th cunoaşterea subiectului, îndreptată spre trecut Pentru a produce această corelație uimitoare a evenimentului prezent (actul amintirii) cu trecutul (cu obiectul amintirii), pentru a acoperi decalajul în timp, subiectul cunoscător, i e trebuie să fiu entitate supratemporală Să ne oprim acum cu mai multă atenție asupra întrebării care este această esență supratemporală a subiectului Ca extra-spațial și extra-temporal, subiectul aparține miezului ființei ideale, precum relațiile Cu toate acestea, nu este deloc o relație De fapt, subiectul, deși este o ființă supratemporală, este capabil să efectueze acte în timp, de exemplu, acte cognitive de atenție, distincție, reamintire, îndreptate mai întâi către unul, apoi către alt obiect de cunoaștere Pe lângă actele cognitive, există și alte activități care sunt indisolubil legate de subiectul conștiinței: astfel sunt procesele voliționale și emoționale, sentimentele, dorințele și acțiunile subiectului Toate aceste procese sunt atât de strâns legate de subiect, de eul supratemporal, încât pot fi numite manifestări ale acestuia în timp Diferența profundă dintre o astfel de ființă ideală ca subiect și o astfel de ființă ideală ca relație devine evidentă vizibil, dacă comparăm, pe de o parte, întregul subiect și manifestările lui și, pe de altă parte, întregul, constând dintr-un fel de relație și unit de ele membri, de exemplu, unitatea mai multor culori ale unei frunze de arțar, care începe să se îngălbenească toamna Relația de unitate este, fără îndoială, un moment complet pasiv și, în plus, doar un moment dependent al întregului în care se află; nu este nici cauza, nici o parte a cauzei membrilor relației (culorile) a foii) Dimpotrivă, subiectul nu este pasiv, el este sursa cea mai importantă (cea mai importantă parte a cauzei) a manifestărilor sale în timp, el este cauza lor prin excelență și constituie o bază independentă atât de supremă a actelor temporale încât el nu poate Biblioteca "Runivers" MP CA UN TOT ORGANIC să fie redus ■ numai la gradul de moment abstract al proceselor temporale Subiectul, împreună cu manifestările sale, este o ființă (ideal-real), adică existență relativ independentă; dar acest lucru nu este suficient nici după deducerea în timp a manifestărilor sale; el este încă o ființă (ideală), și nu un moment abstract Dacă relațiile pot fi numite ființă abstract-ideală, atunci despre subiect ar trebui spus, având în vedere proprietățile enumerate, că este o ființă concret-ideală O astfel de ființă concret-ideală, întrucât este o sursă activă a proceselor temporale, este o forță, iar manifestările ei sunt

apartenența ei, poate fi numită și vechiul termen filozofic substanță O astfel de doctrină a subiectului are semnificație nu numai pentru metafizică, ci și pentru epistemologie De fapt, numai în cazul în care subiectul este o ființă specifică, individuală, în sensul teoriei adevărului, este posibil să se facă distincția clară între latura subiectivă (individual-psihică) și latura [obiectivă] în cunoaștere, pe de o parte, se poate distinge actul individual-psihic al cunoașterii, pe de o parte, și subiectul, precum și conținutul cunoașterii, pe de altă parte *) La fel, doar doctrina subiectului ca figură (substanță) supra-temporală și extra-spațială poate explica modul în care acesta este capabil să surprindă dintr-o singură privire conținutul complex al unui obiect Totuși, acest lucru nu este suficient: în acest fel se explică unitatea cunoașterii, dar nu se explică deloc modul în care unitatea există în însăși compoziția transsubiectivă a obiectului Conform teoriei intuiționismului, subiectul prin actele sale de cunoaștere nu creează deloc obiectul cunoașterii, ci doar îl contemplă Unitatea actelor de cunoaștere, depășirea în acte de cunoaștere a fragmentării spațiale, temporale etc a subiectului nu introduce nicio modificare în însăși compoziția subiectului, nimic în el *) Vezi "Introducerea în filosofie, partea I Introducere în teoria cunoașterii" p p Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th Mama nu adună și nu se mișcă Dacă există relații în compoziția unui obiect spațio-temporal extern, dacă aceste relații sunt ceva supratemporal și supraspațial, atunci structura organică rezultată a obiectului nu este meritul subiectului cunoaștere; tineresc este prezentat pentru contemplarea subiectului cunoaștere, dar nu este creat de această contemplare Deci, întrebarea care ne este în fața este: cum a apărut unitatea organică a obiectului însuși, unitatea inerentă acestuia, în ciuda multiplicității părților în spațiu și timp? După ce am răspuns la întrebarea despre unitatea cunoașterii, nu este greu de rezolvat această problemă: ca și în actul cunoașterii ființei, multiplicitatea este depășită de substanța supratemporală, așa că același lucru se întâmplă și în crearea ființei reale Într-adevăr, să ne imaginăm că seria abcdef considerată mai devreme este produsul activității unei substanțe l (diferită de subiectul de cunoaștere menționat mai sus ^) În acest rând a f, situate în puncte diferite ale spațiului și timpului, nu pot fi unite prin legături intermediare b, c, d, e, care ele însele ocupă locuri diferite în timp și spațiu și, luate de la sine, sunt incapabile să-și depășească limitele, incapabile să combine pluralitatea membrilor săi Este o altă problemă dacă apariția unei serii se bazează pe substanța Creând / după a și într-un loc diferit de a, substanța produce nu o mulțime împrăștiată, ci o mulțime în care fiecare membru este corelat cu restul: pt activitatea sa creatoare, f nu este îndepărtată din a , deoarece ea însăși se află deasupra oricărei multiplicități spațio-temporale Datorită acestui caracter al activității substanței, pluralitatea abcdef se dovedește a conține ordine: în ea fiecare membru este corelat cu fiecare dintre ceilalți membri Relațiile create de această corelație, de exemplu, "proximitatea", "distanța" membrilor unul față de celălalt, sunt ele însele, desigur, în nici un sens al cuvântului extins, ci acea valoare reală Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC stratul în care se găsesc are Forma de extensie Nu numai relațiile spațio-temporale, ci chiar și cele tipic organice, precum interacțiunea, devin de înțeles dacă luăm în considerare semnificația unei astfel de surse de unitate ca substanță În același timp, nu trebuie să credem că substanța creează mai întâi o pluralitate de a, b, c, d etc disparate, apoi le corelează

între ele, produce o sinteză a acestora în felul în care rațiunea kantiană o face Atunci procesele spațio-temporale nu ar fi fost o greșeală, ele ar fi fost compuse mozaic din piese prin ordonarea lor exterioară O astfel de ordonare exterioară ar fi necesară numai dacă a, b, c ar fi date substanțelor din exterior, iar rolul ei s-ar reduce doar la sistematizarea lor Apoi, din această sistematizare ar rezulta un agregat lipsit de viață, anorganic, de elemente indiferente în esența lor unul față de celălalt În realitate, evenimentele spațio-temporale au exact caracterul opus: sunt greșite, iar fiecare nou membru al seriei care ia naștere nu se alătură celor anterioare din exterior, ci crește solid din cele anterioare Acest lucru este posibil deoarece substanța creează nu numai ordine, ci și conținutul însuși al seriei abc d ep', ordinea și conținutul nu sunt separate aici, ordinea nu este atașată conținutului, ci "nu este altceva decât natura creativității substanță (unificată supratemporal și supraspațial), imprimată în conținutul creativității ei Exemple de activitate creatoare a unei substanțe care creează unitate, pătrunsă în toate direcțiile de relații, o persoană le poate găsi fără a părăsi văzătorul sinelui său De fapt, subiectul (I) este o substanță și, în plus, o substanță care nu numai că cunoaște, ci și trăiește, adică creând o nouă viață Să ne amintim activitățile creative superioare ale subiectului, de exemplu, creativitatea muzicală a compozitorului Există o piesă muzicală Biblioteca "Runivers" n, l despre cu CKI i un întreg complex, în care multiplicitatea părților nu este haos, ci un întreg organic; în ea toate elementele sunt de acord între ele și există unele pentru altele, iar acest lucru este posibil doar pentru că creatorul ei este o ființă care plutește peste multiplicitatea temporală și spațială Prin analogie cu aceste acte creative înalte, trebuie să înțelegem și orice activitate a tot felul de alte substanțe care creează orice existență spațio-temporală: o picătură de ploaie, un cristal, o celulă a unui organism etc Fiecare dintre aceste lucruri, de fapt, este θεωρία, după cum a afirmat Plotin; dar, bineînțeles, când se folosește cuvântul θεωρία, trebuie să se elibereze de ideea că aici avem în fața noastră un produs al activității teoretice, cognitive, trebuie să ținem cont că aceasta este activitatea practică, creația vieții Întrucât această creativitate este analogă vieții spiritului, de aceea o persoană devine înspăimântătoare, dar în același timp veselă când ajunge la convingerea în ființa transsubiectivă a relațiilor; Împreună cu această presupunere, este necesar să admitem că întreaga lume, chiar și cea materială, este creația spiritului sau a ființelor asemănătoare spiritului (concret ideal) În filosofia modernă, negarea oricărei ființe ideale și, în consecință, și a ființei substanțelor, este foarte frecventă În ultima vreme însă, situația s-a schimbat Reprezentanții direcției transcendental-logice în epistemologie, luptându-se cu psihologismul, au pus bazele renașterii platonismului Odată cu aceasta, conceptul de substanță a început să capete din nou un sens Cu toate acestea, până acum, acești filozofi nu permit decât existența unui id abstract, ea l, de exemplu, existența unor relații, legi etc În consecință, ei privesc și substanța, ca în momentul unității de evenimente, ca la legea schimbării etc etc , dar în niciun caz ca ființă Cu toate acestea, toate astfel de învățături care pun substanță Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC un consiliu cu relații sunt inacceptabile deoarece cu ele relațiile în sine devin de neînțeles Din considerentele de mai sus, este clar că relațiile presupun existența unei baze, altele decât ele însele, iar o astfel de bază este în substanță, ca fiind subtil-ideală Rolul substanței poate fi explicat

în continuare comparând învățătura noastră cu cea a lui Bergson Nu putem decât să fii de acord cu Bergson că procesul temporal este o schimbare creativă nesfârșită, un flux complet și nu suma pozițiilor momentane de imobilitate De asemenea, foarte valoroasă este și sublinierea lui Bergson că acest curent este un sistem istoric, adică că în el tot trecutul influențează viitorul și prezentul și, în plus, influențează nu prin acțiunile sale, ci personal, astfel încât procesul crește ca o avalanșă Dar nu se poate fi de acord cu Bergson când abordează problema fondului De teamă să nu dăuneze schimbării creatoare pe care o iubește și o înfățișează cu pricepere, el elimină complet idealul supratemporal descoperit de Platon din compoziția lumii reale și, printre altele, respinge existența substanțelor "Există schimbări", spune Bergson, "dar nu există lucruri care se schimbă: variabilitatea nu are nevoie de un subcorector Există mișcări, dar nu este nevoie de obiecte neschimbate care se mișcă: mișcarea nu implică un corp în mișcare" *) Să vedem acum dacă putem realiza cu adevărat un întreg flux de schimbări creative fără substanță în baza lui Să facem mental o tăietură în fluxul abcdef g h într-un punct între e și f a) Secțiunea imediat anterioară e nu poate conține *) Bergson, "Percepția variabilității", traducere de V A Flerova, p) Pentru faptul că astfel de operații mentale sunt legitime și nu distorsionează nimic în viața reală, vezi broșura mea Bergson's Intuitive Philosophy, ed a II-a, p Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th o bază suficientă pentru tot fluxul nesfârșit de schimbări ulterioare; o astfel de bază, tot conform lui Bergson, se află în întregul trecut al curgerii, dar cum poate trecutul, de exemplu, al , să creeze tgh când fluxul a devenit c, apoi d, e etc Dar într-un astfel de Caz, pârâul, în loc să fie un model de variabilitate, devine blocat cu jeturi înghețate și nemișcate ale trecutului Și, de fapt, o imagine a unei astfel de glaciații ne este atrasă atunci când auzim următoarele afirmații ale lui Bergson: "O atenție la viață, suficient de puternică și suficient de liberă de orice interes practic, ar cuprinde astfel, într-un prezent indivizibil, întreaga istorie trecută a unei personalități conștiente - fără îndoială, nu ca simultaneitate, ci ca ceva care este în același timp continuu prezent și continuu în mișcare: astfel, repet, este melodia, percepută ca indivizibilă și constituind de la un capăt la altul celălalt un prezent neîncetat, deși această constanță nu are nimic în comun cu imuabilitatea, la fel ca această indivizibilitate cu instantaneitatea Va fi un prezent continuu ") Într-adevăr, trecutul trebuie să fie în prezent, așa cum a descris frumos Bergson, dar acest lucru este posibil fără înghețarea variabilității numai dacă fluxul schimbărilor este o descoperire creativă a unei substanțe supratemporale Atunci baza viitorului fgh stă în substanța și procesul ab cu de , realizat de ea, acest ab cu de s-a retras deja în domeniul trecutului, nu mai există cu adevărat, dar din moment ce substanța a în minte (în original), creând mai departe fgh, trecutul influențează în mod ideal viitorul și, în plus, se influențează pe sine, și nu numai prin consecințele sale: fluxul ab cdef g h acum poți doar !) Bergson, "Percepția variabilității", p j Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC a privi cu Bergson ca pe un curent necruțător, o schimbare continuă, în care totul își păstrează semnificația pentru viitor, deși nimic nu mai rămâne cu adevărat Pentru o mai mare claritate a rezultatelor obținute de noi, este util să le comparăm cu învățăturile psihologilor care subiectivizează relațiile Să disecăm învăţătura psihologilor până la ultimele elemente; atunci ea va fi exprimată sub forma următoarelor patru puncte: i) relațiile sunt create de subiect,)

sub referirea la subiect se află (uneori inconștient) o referire la o substanță supratemporală și supraspațială,) subiectul creează relații în acte de cunoaștere,) relațiile sunt conținut mental subiectiv al conștiinței Dintre aceste propoziții, teoria noastră o acceptă doar pe cea de-a doua și le respinge pe toate celelalte (desigur, cu o rezervă cuvenită în ceea ce privește primul punct, și anume în ceea ce privește activitățile creative non-cognitive ale subiectului) În altă privință, reprezintă idealismul transcendental Acest idealism I) recunoaște transsubiectivitatea relațiilor permite, așadar, o ființă abstract-ideală, dar) el dă relațiilor doar un sens logic (pentru cunoaștere) și) respinge crearea de relații prin substanță, ca ființă concret-ideală Teoria noastră este de acord cu idealismul logic transcendental asupra primului punct și nu este de acord cu celelalte puncte Ea combină partea valoroasă iaoseoloschgki a acestui idealism cu latura valoroasă lcdaddbizichgski a psihologismului de fond CAPITOLUL IV Pluralitatea substanțelor Există o multitudine de începuturi substanțiale la baza lumii sau o singură substanță? - Întrucât relațiile acoperă întreaga lume și îi conferă caracterul unui singur sistem, trebuie să-și asume unitatea creației Biblioteca "Runivers" n l o s s k y nicio lume și, în consecință, o singură substanță Dar, pe de altă parte, în lumea spațio-temporală, pe lângă latura integrității, există întotdeauna și latura fragmentării insurmontabile, indicând multiplicitatea figurilor substanțiale care sunt unele față de altele în raport cu opozițiile ireconciliabile Să luăm în considerare mai întâi această parte a lumii și, în primul rând, distingem pentru scopul nostru diferite tipuri de opoziție Lumea este complexă, conține multe laturi, care se disting unele de altele pentru că fiecare dintre ele este ceva specific, diferit de toate celelalte părți ale lumii Luați orice a sau b sau c (galben, albastru, duritate, punct, dreptate etc , etc) Fiecare dintre ele este "el", determinat de propriul său conținut special (a' al alterității, sau b' al alterității, sau c' al alterității), care exclude restul lumii: galbenul, considerat în sine conținut, nu este albastru, nu duritate, nu punct etc , etc Această excludere reciprocă a tuturor conținuturilor lumii, această relație de opoziție între ele are un caracter supra-spațial și extra-temporal: galbenul și albastrul sunt legate negativ între ele, indiferent de timp și spațiu De aceea, să numim un astfel de ideal de opoziție În continuare, trebuie remarcat că opoziția descrisă nu este deloc anihilarea unei ființe de către alta, nu este rezistență, ea nu este constrângere Opusele în sensul descris al cuvântului nu interferează cu ființa celuilalt în așa măsură încât să poată fi combinate în același spațiu, în același timp, într-un singur lucru: același spațiu poate fi saturat cu albastru lumină și aroma de mignonette, același lucru poate fi galben și dur; sufletul omenesc poate fi cuprins în același timp de tristețe și evlavie etc Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC diversitatea lumii Să-l numim, așadar, opusul individualizator De asemenea, este de mare importanță pentru activitatea cognitivă Orice a, deoarece caracterul său exclude în mod ideal restul lumii din conținutul său, are un caracter strict definit, iar subordonarea tuturor obiectelor lumii față de legile identității, contradicției și terțului exclus nu este altceva decât o expresie a acestei hotărâri Având în vedere semnificația logică importantă a legilor enumerate, este destul de potrivit să numim logică și opoziția ideală descrisă (Pentru a completa enumerarea, reamintim că există două tipuri de opoziție logică: contradictorie și opusă Opoziția contradictorie există între a și nu-a, iar prin not-a înțelegem orice obiect al restului

lumii minus a Opoziția opusă există conform definiției noastre între a și orice P, c, d, luat din compoziția lumii întregi minus a) În cele ce urmează, vom numi adesea logică opoziția ideală considerată, dar vom păstra și denumirea de opoziție individualizantă, pentru a nu uita că are și o semnificație metafizică Să trecem acum la o analiză a unui alt tip de opoziție Adesea, două elemente ale lumii nu numai că diferă unul de celălalt, dar se împiedică și se anihilează reciproc Așa este, de exemplu, acțiunea a două forțe, dintre care una apropie punctul A de punctul B, iar cealaltă îl îndepărtează de B; aceasta este influența motivelor eterogene asupra sufletului uman, dintre care unele trezesc în X o tendință de prietenie cu Y, în timp ce altele înclină spre dușmănie etc O astfel de opoziție între elementele lumii o vom numi antagonistă) Vezi despre aceasta broșura mea "Logica Prof Vvedensky", publicată și în "Questions of Phil ", Cartea II, Întrebări de filosofie, carte ' Biblioteca "Runivers" n l o s s k y Deoarece există între evenimentele și lucrurile din lumea spațiu-timp, ea poate fi numită reală Se bazează pe supratemporal și superspațial, adică Formele ideale, de exemplu, amploare negativă și pozitivă, având și caracterul de contrarii opuse, întrucât au devenit Forme ale realului În consecință, această opoziție are două laturi: realul și idealul Prezența opusului opus nu numai că nu crește bogăția și bogăția lumii, ci, dimpotrivă, reduce numărul de combinații și manifestări posibile ale vieții În primul rând, contrariile opuse înșiși se paralizează reciproc și, în al doilea rând, toate evenimentele legate în mod legal de ele devin incompatibile între ele, chiar dacă ei înșiși nu se exclud unul pe celălalt Cele mai înțelese exemple ale acestor relații pot fi găsite în domeniul vieții mentale umane Astfel, contemplarea estetică a luminii lunii pe mare și lectura Fedonului lui Platon nu pot fi combinate, nu pentru că se contrapun în mod direct reciproc, ci doar pentru că unele mijloace de realizare a acestor activități se exclud direct reciproc (de exemplu, diferite poziții ale ochi Se poate spune că, de vreme ce în lume există contrarii opuse, ea conține împărăția vrăjmașiei; dimpotrivă, întrucât nu există astfel de contrarii în lume, formează sau poate forma împărăția armoniei Vom deveni mai familiarizat cu proprietățile contrariilor opuse mai târziu, dar acum Să ne întoarcem la întrebarea cum este posibil, care este condiția imediată pentru existența sa în lume Fără îndoială, opoziția opusă este posibilă numai acolo unde există o multitudine de agenți independenți, adică multe substante Cu toate acestea, pe de altă parte, aceste cifre nu ar trebui să fie absolut izolate Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC separați unul de celălalt, trebuie să existe și o latură de unitate între ei: altfel nici nu ar putea intra într-o luptă între ei, întrucât ar forma lumi separate complet incomensurabile Chiar și în mediul material, fenomenele de luptă, constând în acțiunea și contracararea forțelor respingătoare, sunt posibile numai atâta timp cât multe părți ale materiei sunt conectate între ele și prin forța de atracție și formează, prin urmare, o ¿¿shya / sistem yumaterial Corpurile relativ simple fac parte din corpuri mai complexe etc În același mod, o persoană, fiind într-o oarecare măsură un agent independent, pe de altă parte, face parte dintr-un grup social, de exemplu statul, toate grupurile sociale sunt parte a umanității și etc Indiferent de modul în care indivizii luptă între ei, cu toate acestea, deoarece sunt cetățeni ai unui stat, ei sunt capabili să se contopească într-un singur sentiment, într-un singur impuls și în orice fel să se ajute reciproc în atingerea unui scop, așa cum noi observați, de exemplu, în Rusia în timpul războiului paneuropean Astfel, învățătura

lui Leibniz că substanțele "nu au ferestre și uși", adică nu sunt în comunicare directă între ele, trebuie respinsă în modul cel mai hotărâtor În același mod, orice atomism de tipul lui Democrit care sparge lumea este inacceptabilă într-o multitudine de indivizi care sunt complet separați unul de celălalt Cu toate acestea, întrebarea care proprietăți particulare a substanțelor este condiția posibilității unității între ele rămâne încă nerezolvată și va fi luată în considerare în unul dintre capitolele următoare Acum, pe baza considerațiilor de mai sus, s-a stabilit doar că unitatea între substanțe există deloc Cel mai adesea, asocierea unui grup de figuri se realizează sub forma subordonării lor parțiale unei figuri substanțiale mai mari Cel mai faimos caz ' Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și Ceaiul acestui fenomen este reprezentat de conștiința umană individuală, parțial subordonată întregului social Astfel de sisteme particulare sunt subordonate unor sisteme mai generale și așa mai departe, până la realizarea unui singur sistem al lumii Nu trebuie, totuși, să ne imaginăm aceste relații de sisteme prea simplu, sub forma unei ierarhii înfățișate vizual sub forma unei piramide; acest lucru este imposibil, deoarece aceeași ființă poate aparține într-o privință unui sistem și, în altă privință, altuia Astfel, de exemplu, un bavarez catolic este membru al Imperiului German, dar și al Bisericii Romano-Catolice Oricum, oricât de variate ar fi aceste relații, este sigur că toate sistemele particulare ale lumii sunt subordonate unui întreg întreg mondial De fapt, toate evenimentele care au loc în lume au loc în același timp, în același spațiu, toate sunt acum în acelea, apoi în alte relații între ele și, prin urmare, formează un singur sistem, ceea ce înseamnă, conform a ceea ce a fost dezvoltat la începutul cap al doctrinei că, oricât de împrăștiate și ostile ar fi elementele lumii între ele, totuși toate participă la un singur centru, adică deși sunt parțial subordonați unui singur agent substanțial Superior și, în conformitate cu Formele inerente acestui agent, își desfășoară toate activitățile Prin urmare, oricât de mare ar fi haosul în unele privințe, totuși, în alte privințe, lumea păstrează o anumită legătură, raționalitate, logos Trăsăturile lumii în care trăim sunt contradictorii și ciudate, dar vom lăsa deocamdată clarificarea și luarea în considerare a acestora, iar acum vom lua în considerare întrebarea dacă am atins limita, după ce am atins tot- cuprinzând substanța lumii, sau nu Cu alte cuvinte, trebuie să decidem dacă coepa obiectelor de studiu este limitată la lume, sau dacă mai există un principiu supramundan deasupra lumii Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC CAPITOLUL V Absolut Problema începutului suprauniversal este cea mai dificilă în filosofie Înțelegerea organică a lumii oferă cheia rezolvării acesteia, dar datorită complexității și varietății de perspective pe care le deschide, poate tenta cu ușurință mintea pe o cale falsă, care la început pare destul de consistentă, dar se termină într-un mort fără speranță Sfârşit Pentru a nu rătăci în ea, să revenim la întrebările deja hotărâte și să stabilim o propunere de înțelegere organică a lumii, conturată în capitolele precedente, dar neformulată încă Pentru început, cel mai convenabil este să recurgem la ajutorul exemplelor ilustrative preluate din domeniul formațiunilor spațiale În spiritul unei viziuni organice asupra lumii, să acordăm atenție faptului că întreaga linie, oricât de mică, este ceva inepuizabil de complex, deoarece mintea care analizează distinge un număr infinit de puncte în ea; totuși, linia nu este un produs al însumării punctelor: acest lucru nu este fezabil nu din cauza vreunui obstacol extern, de exemplu, nu pentru că nu există timp suficient pentru o astfel de

întreprindere, ci pentru că este fundamental imposibil, deoarece nu există o sumă de puncte neextinse poate da continuitate extinsă a liniei Deci, în fața noastră se află un întreg (linie), capabil de a sta la baza unei multiplicități infinite (puncte), dar incapabil să iasă din ea *) Indicația că mișcarea unui punct dă o linie, mișcarea unei linii poate da un plan etc , nu este o obiecție: de fapt, linia se obține aici datorită mișcării punctului, iar mișcarea este nu numai suma pozițiilor succesive ale punctului, mișcarea este întregul, în co- !) Același exemplu este dat în articolul lui V S Solovyov "Ideea umanității în august Comte" Lucrări adunate, vol VSh, p Biblioteca "Runivers" n l o s s k y unul dintre marile merite ale lui Bergson constă în studiile sale strălucite, care au subliniat clar natura organică a mișcării, arătând că mișcarea este un întreg, care, deși conține în sine nenumăratele poziții ale unui corp în mișcare etc , elementele au descoperit în ea prin analiză, totuşi nu pot fi obţinute din aceste elemente printr-o simplă însumare a lor *) În aceeași relație unul cu celălalt ca un punct și o dreaptă, există un plan și o linie, un solid geometric și un plan, o formațiune cu patru dimensiuni și un solid geometric tridimensional etc În această serie, fiecare nou pas este un tot mai complex, străin și superior în comparație cu pasul anterior: este capabil să genereze un pas inferior, dar nu poate fi obținut dintr-un întreg inferior prin însumare De fapt, este adevărat, însumarea lucrurilor identice este adesea posibilă, dar produsul acestei acțiuni (dacă este într-adevăr obținut printr-o singură însumare) se dovedește întotdeauna a fi omogen cu elementele sale și diferă de acestea doar cantitativ , când suntem interesați de întrebarea, din care derivă D (adică nu "acest" D, ci D în general, de exemplu, nu "acest" plan, ci un plan în general), și când, în consecință, prin chiar sensul întrebării, trebuie să te îndrepți nu către D mai mic omogen, ci către un început străin x, nu se poate căuta acest x printre e (de exemplu, linii) aparținând unui nivel inferior D, adică putând fi obținută din D: o ființă atât de inferioară decât D, oricât de mult am îngrămădi-o una peste alta, nu poate duce decât la apariția lui e (mare), dar nu și la apariția unei mai mari, comparativ străină ? Pentru a găsi sursa" D (de exemplu,) Vezi și articolul menționat al lui Vl Solovieva, VSH, p Biblioteca "Runivers" LUME CA CULOARE ORGANICA plan), trebuie să se îndrepte către o străină mai mare decât D, începutul lui C (de exemplu, un corp geometric), în comparație cu care D este ceva mai elementar Se poate face o încercare de a compara învăţătura de mai sus cu poziţia adesea întâlnită în filosofie, pe care Descartes a proclamat-o ca axiomă că "cauza trebuie să conţină în sine cel puţin atâta realitate cât şi efectul ei", şi că nu poate fi mai puţin perfectă, care este acțiunea sa *) Astfel de propoziții exprimă într-adevăr o tendință spre o înțelegere organică a lumii, dar pe baza unor tendințe obscure nu ar trebui să apropii prea mult doctrinele eterogene Deci, de exemplu, în raționalismul cartezian, sub influența ideilor false despre structura judecății și inferenței, a existat tendința de a înțelege relația dintre principiul superior și momentele de a fi derivate din acesta, ca o relație de identitate parțială , între faptul că s-ar putea să nu existe identitate: o ființă derivată poate fi generată în așa fel (de exemplu, în cazul generării cauzale) încât să existe în ea cel puțin unele elemente care să fie complet diferite de bază Așa cum capitolul anterior oferă un exemplu de origine a stratului inferior al lumii din tipul cel mai înalt al poziției nou stabilite și, în plus, fără nicio posibilitate de reducere a relației celor două părți ale lumii la identitate; vorbim despre

relația dintre Sfera proceselor temporale și griul figurilor substanțiale: principiile ideale supratemporale, substanțele, sunt sursa unui flux de evenimente temporale de tip mai mic și net diferit de acestea Să folosim acum poziţia stabilită mai sus pentru soluţionarea celei mai importante chestiuni filosofice care ne-a apărut Conform capitolului precedent în lume există) Descartes, Meditationes de prima philosophia, III Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th multe sisteme private, ansambluri private, care sunt subordonate cifrelor lor substanțiale; fiecare astfel de întreg parțial este subordonat într-o anumită măsură unui întreg mai complex; trecând de la acest tot mai complex la un tot şi mai larg care îl îmbrăţişează etc, etc , vom ajunge în sfârşit la sistemul întregii lumi, care are la bază o singură substanţă Superioară Am ajuns acum la sfârșit, sau trebuie să mergem și mai departe și să admitem un început care duce dincolo de limitele lumii, supra-universalul? Dacă nu ar exista un principiu supramundan, atunci aceasta ar însemna că fie întregul sistem al lumii, fie, cel puțin, Cea mai Înaltă substanță, aflată în fruntea lumii, este Absolutul, adică ceva care există nu numai independent, ci și inițial, complet prin el însuși, neavând în afara lui, în niciun sens, baza ființei sale Cu toate acestea, o astfel de soluție la problemă este insuportabilă Substanța Superioară nu este principiul fundamental al lumii, deoarece restul substanțelor nu sunt generate de ea, în ființa lor sunt egale cu ea, originare și independente, și numai în manifestările lor, în activitatea lor, sunt parțial subordonată Substanței Superioare Relația dintre societate și individ poate servi drept model pentru înțelegerea relației dintre Substanța Superioară și alte substanțe: societatea nu creează un individ, dar unele activități ale unui individ au un caracter social, adică sub rezerva cerinţelor binelui public În același mod, întreaga lume este o unitate a multor principii substanțiale, independente unele de altele în originea lor Prin urmare, dacă cineva ar afirma că Substanța Cea mai Înaltă este Absolutul, ar trebui să considere în același timp fiecare dintre celelalte substanțe drept Absolut, adică permite existenţa multor Absolute Cu toate acestea, acest lucru este imposibil: multe Absolute ie multe începuturi, destul de originale în felul lor Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC adică nu erau în nicio relaţie între ele (conform teoriei noastre a relaţiilor) şi de aceea nu puteau forma un singur sistem al lumii Unde să cauți acum Absolutul? Lumea este unitatea multor substanțe Poate că unitatea este Absolutul?Dar această unitate, atâta timp cât nu este vorba despre Unul, mai înalt decât sistemul lumii, Ființa, este doar o idee abstractă, care ea însăși există doar în sistemul celor mulți și în interdependență cu acesta ; prin urmare nu poate fi Absolut Cine refuză cu insistență să depășească limitele lumii, acum trebuie doar să admită că sistemul lumii nu își are principiul său fundamental nici într-o unitate abstractă, nici într-o pluralitate primară de elemente, ci există de la început, de la sine , ca un singur multi Cu toate acestea, o astfel de soluție la problemă este imposibilă Nu trebuie uitat că unitatea descrisă mai sus este o unitate abstract-ilealā a multor substanțe independente în relație între ele Dacă un astfel de sistem ar fi absolut original, atunci ar fi necesar să admitem că toate elementele sale au capacitatea inițială de auto-organizare comună sub forma unui sistem; cu alte cuvinte, ar trebui să admitem că fiecare element substanțial este în același timp atât ceva independent, original, care fundamentează sistemul, cât și ceva neindependent, relativ, fundamentat de sistem Văzând această contradicție, rămâne doar să refuzăm) astfel

de soluții la problemă și să recunoaștem că deasupra tuturor sistemelor, deasupra lumii, care în fiecare dintre regatele sale este unitatea multora, se află Începutul, care servește drept sursă a pluralității mondiale și unificarea sa inițială (neavând încă caracterul doar de idee abstractă), Începutul, care el însuși nu conține nicio multiplicitate și, prin urmare, nu se încadrează sub conceptul de sistem, stând deasupra tuturor sistemelor Numai n l o s s k y un astfel de început este ceva independent în toate privințele și, prin urmare, numai el poate fi desemnat prin cuvântul Absolut Deci, dezvoltarea consecventă a viziunii organice asupra lumii duce la recunoașterea principiului superorganic Prin urmare, termenul de viziune organică asupra lumii ar trebui acceptat cu o rezervă, și anume, pentru a indica faptul că înseamnă în mod specific structura lumii și nu toate subiectele cercetării filozofice Să trecem acum la studiul Absolutului, considerându-l, în primul rând, în sine și, în al doilea rând, în semnificația lui pentru lume Ce este în sine? - Voința, rațională, bună etc ? în sine, deoarece aceasta ar însemna că este unitatea celor mulți, în timp ce unitatea celor mulți nu poate fi Absolută În același mod, orice definiție pozitivă, de exemplu, Voința sau Rațiunea, nu este potrivită în acest scop, - în primul rând, deoarece, deși cuvântul în astfel de cazuri este exprimat ca unul, sensul său conține încă unitatea multor și, în al doilea rând, , și acesta este principalul lucru, chiar dacă am reuși să găsim o definiție aparent simplă, în genul, de exemplu, albastru sau albastru, nici atunci nu am fi atins scopul: una atât de simplă aparține zonei \u b\u bcel mai limitat, finit, existând doar în raport cu multe alte lucruri, adică într-un sistem complex de interdependenţe şi determinări reciproce, în timp ce Absolutul, fiind complet independent, trebuie să fie în toate privinţele lipsit de limitări, de orice fel de finitate Deci, vorbind despre Absolutul în sine, acesta poate fi caracterizat doar prin definiții negative, adică vin numai la ceea ce se numește θεολογία αποφατική (nega   teologia corpului): Absolutul nu este voință, nu este rațiune, nu este mult, nu este simplu etc , etc Chiar și cuvântul Unu, așa cum a subliniat deja Plotin, nu poate fi numit decât în sens negativ, adică pentru a indica că nu conține pluralitate "Se poate spune", spune Plotin, "că și acest nume "Unul" este doar negația multora " "Dacă cuvântul "Unul", acest nume și obiectul pe care îl semnifică, ar avea în minte ceva pozitiv, atunci ar deveni și mai puțin clar decât dacă nu i-ar fi fost dat niciun nume Poate că acest nume este dat doar pentru cercetătorul, începând cu ceea ce semnifică simplitatea tuturor lucrurilor, ar respinge în cele din urmă și acest nume, constatând că dăruitorul i-a dat-o cât a putut de succes, dar că încă nu este suficient să exprime acea natură "') Toate aceste negări nu transformă deloc Absolutul în nimic: ele doar resping în el tot ceea ce este limitat, lipsit de plinătatea ființei; deci ele sunt de fapt negaţiile oricărei negativităţi Desigur, imposibilitatea definițiilor nu împiedică acest principiu sublim să fie obiect de contemplare Cunoașterea că ea diferă de toate elementele lumii se naște tocmai pe baza contemplării directe a acesteia Dar dacă vrem să desemnăm în mod pozitiv obiectul acestei contemplații, nu trebuie decât să apelăm la un nume propriu Până acum, omenirea nu a găsit încă pentru aceasta începutul unui astfel de nume propriu care să mulțumească pe toată lumea Mintea umană s-a obișnuit atât de mult să ia în considerare doar acele subiecte despre care se pot exprima multe definiții, deși limitate, dar totuși pozitive, încât "teologia negativă" nu o satisface

și chiar pare să degradeze demnitatea Absolutului Deși aceasta este o slăbiciune, totul Plotin, Ann V, - carte , cap ; vezi tot capitolul in general, sunt si Ann VI, , Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th dar este destul de scuzabil, dacă se acceptă calculul proprietăților naturii umane și al lumii relațiilor umane; prin urmare, trebuie să ne bucurăm că există un astfel de punct de vedere asupra Absolutului, care face posibilă exprimarea multor învățături pozitive despre acesta și dezvoltarea unui întreg sistem complex de teologie pozitivă Pentru a-l construi, trebuie să luăm în considerare Absolutul nu în sine, ci din partea semnificației sale pentru lume, a relației sale cu lumea Desigur, aceste relații sunt de așa natură încât Absolutul nu își pierde independența, nu devine dependent de lume] altfel nu ar fi Absolut În primul rând, este evident că Absolutul este temelia lumii Am abordat ideea Absolutului tocmai din această parte când am văzut că lumea nu poate exista independent, pentru că este unitatea multora Ce fel de justificare găsim aici? Care este asemănarea și diferența sa cu relațiile care există în lume? În primul rând, îmi vine în minte relația dintre cauză și efect Totuși, în cazul unei relații cauzale, efectul nu este ceva complet nou în comparație cu cauza sa: există întotdeauna o identitate parțială între el și cauză (de exemplu, în cazul transformărilor chimice, cantitatea de substanță rămâne aceeași) Între timp, aici justificarea este complet diferită de fundația sa: nicio parte a fundației nu migrează în compoziția acțiunii, deoarece Absolutul nu conține părți în sine și nu este împărțit în părți Astfel, dacă cauzalitatea este o creație relativă, atunci fundamentarea lumii de către Absolut este o creație absolută, creativitate în sensul exact și cel mai înalt al cuvântului, Spre deosebire de cauzalitate, această creație nu are loc în timp, iar consecința ei este existența unor principii supertemporale concret ideale, substanțe care formează sistemul lumii Ce lume este formată din aceste sub Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC J stație, lume a armoniei sau lume a vrăjmășiei? De fapt, privirea unei persoane de pretutindeni se împiedică de dușmănie, de contrarii opusi, dar întrebarea pe care am ridicat-o nu are mai puțin sens Este posibil ca contrariile opuse să fie create pentru prima dată în lume, prin activitatea independentă a substanțelor, dar însăși creativitatea Absolută, care creează substanțe, nu seamănă dușmănie nicăieri Deci, creația a ieșit din mâinile Creatorului pură, capabilă de armonie, sau a fost de la bun început, deja în natura sa cea mai primitivă, fragmentată și pătată de răutate și luptă? - aceasta este întrebarea dureroasă cu care se confruntă fiecare fiinţă gânditoare Încrederea în forțele binelui și pacea noastră în lupta împotriva răului în noi înșine și în întreaga lume, valoarea vieții și "acceptarea lumii" sau "răzvrătirea" împotriva acesteia și împotriva Absolutului depind de una sau alta soluție pentru această problemă Din fericire, deja cursul anterior de cercetare, aparent, dă dreptul de a spera la un răspuns împăcat cu viața De fapt, am ajuns la percepția Absolutului, căutând cea mai înaltă condiție de sistemicitate, structura organică, unitatea lumii, formată din multe substanțe Aspectele sistemice ale lumii nu conţin contrarii opuse, ele sunt expresia armoniei lumii Mai mult decât atât, ele sunt necesare în așa măsură pentru existența lumii încât până și însăși ostilitatea și dezintegrarea vieții organice în lume este posibilă numai cu condiția menținerii unui minim de armonie, unitate, structură organică Eram pe cale să ne liniștim, iar acum cea mai dezgustătoare suspiciune se strecoară din nou în sufletele noastre Și dacă lumea este o creație a Absolutului, care conține unitate și ordine numai pentru aceasta și

numai în măsura necesară pentru înflorirea magnifică a răutății, a vrăjmașiei și a chinurilor reciproc complexe, în curs de dezvoltare și rafinare? Poate suntem lipiți unul de celălalt printr-un lanț comun, ca cel scandinav Biblioteca "Runivers" n l o s s k y luptătorii (Bâltespãnnare) s-au acoperit înaintea luptei cu o eșantă, cu scopul ca lupta să se încheie cu nimic altceva decât lovituri de moarte Poate că suntem plantați într-o cușcă comună, ca tarantulele și scorpionii, care încep invariabil să se roadă unul pe altul Atunci ar trebui să admitem că lumea a fost creată de Satana O astfel de suspiciune în sine este ceva monstruos din punct de vedere moral Numai un om care a fost zdrobit de viață, care și-a pierdut puterea în luptă, se poate opri mult timp la ea Cine și-a păstrat instinctele sănătoase în sine va smulge aceste gânduri absurde din răsputeri și se va grăbi mai departe în viață, cu credință în puterea binelui Cu toate acestea, filosofia nu are dreptul să se lase ghidată doar de instincte Trebuie să analizeze cu atenție astfel de îndoieli și să le rezolve prin argumente teoretice În primul rând, îmi vine în minte să apelăm la etică Și, de fapt, această știință oferă mijloace puternice pentru combaterea otravii care subminează viața Cu toate acestea, acest lucru nu este suficient, fiecare întrebare profundă poate și trebuie să fie rezolvată din unghiuri diferite în fiecare dintre principalele științe filozofice Aici, unde nu avem de-a face cu etică, ci mai ales cu metafizică, întrebarea pusă va fi discutată doar pe baza unor considerații speculative îndepărtate, aparent de viață, reci despre structura ființei în ansamblu Să presupunem că lumea de la început, în actul creator însuși, este deja fragmentată într-o multitudine de substanțe opuse între ele și conține unitate doar în măsura în care se supune formei generale descrise mai sus Această Formă este doar o unitate abstractă; am considerat-o ca Forma de activitate a Substanţei Superioare Acum, această funcție de a crea o unitate abstractă a fost luată de noi din Substanța Cea mai Înaltă și transferată la Absolutul însuși Acum trebuie să afirmăm că Absolutul nu este doar Creatorul de substanțe, ci și idealul-abstract Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC unitatea tuturor activităţilor acestor substanţe Astfel, Absolutul și lumea s-au apropiat unul de celălalt în însăși ființa lor; să vedem dacă au beneficiat de pe urma acestui lucru și, mai presus de toate, dacă fiecare dintre aceste părți își poate păstra propria natură particulară în acest proces Cea mai înaltă substanță a lumii în diferența sa față de Absolut a fost deja pierdută: Absolutul însuși și-a preluat Funcțiile În același timp, Absolutul a devenit asemănător substanțelor: efectuează una dintre activitățile acestora, aranjează activitățile tuturor substanțelor în așa fel încât să ia naștere o singură Formă generală abstractă ideală a lumii Ce rămâne pentru ponderea lumii în sine, însuși substanțele incluse în compoziția sa? - Evident, conținutul activităților substanțelor Totuși, dacă Forma primordială este doar o unitate nuclear-ideală, atunci aceasta înseamnă că și conținutul activității substanțelor este predeterminat, ca opune unul altuia, ca capabil să formeze o unitate doar sub forma unui moment abstract Cu alte cuvinte, într-un astfel de caz, Absolutul creează nu numai substanțe, ci și natura activității lor Apoi, strict vorbind, nu există substanțe, ca entități independente, libere să intre într-una sau alta cale de activitate, ci există doar mănunchiuri de diverse activități ale Absolutului însuși Anterior, am pierdut Cea mai înaltă substanță a lumii, iar acum se pierd și restul substanțelor lumii Conceptele de substanță și de Absolut au coincis În fața noastră este doar Absolutul, care împreună cu el este singura substanță mondială O

astfel de doctrină are caracter de panteism Doar în forma intenționată, este dezvoltat în filosofia modernă a Ed Hartmann Într-un astfel de sistem nu există nici libertatea lumii față de puterea Absolutului, nici libertatea Absolutului față de lume" De fapt, aici nu există nici pace, nici Absolutul, dar există un monstru ciudat și complex, ') Despre nevoia atât de libertate, vezi op carte E N Trubetskoy yVl S Solovyov(r), , v I, p Biblioteca "Runivers" n Sunt despre CKI și sfâşiindu-se în confruntarea propriilor părţi unele cu altele Fiecare ego uman, care vede clar de la sine, în primul rând, că nu este Absolutul și, în al doilea rând, că este liber și deloc doar un pachet de activități ale Absolutului, servește ca o infirmare vie a unui astfel de sistem Poziția metafizicianului se dovedește a fi extrem de dificilă: având în vedere existența contrariilor opuse, trebuie să admitem existența multor figuri independente, dar în același timp, legătura lor organică, formând o singură lume Având în vedere această unitate, este necesar să admitem un principiu supramundan, Absolutul, o multitudine creatoare de substanțe care formează o unitate mai apropiată decât o unitate abstractă, și totuși rămân libere în activitatea lor nu mai puțin Libertatea va fi discutată mai târziu, în capitolul următor Aici ne vom da seama doar de ce fel de unitate satisface condițiile stabilite Această unitate există pentru că Absolutul există, dar nu este creată de Absolut, deoarece Absolutul lasă substanțele libere, independente în activitatea lor Singura modalitate de a imagina posibilitatea acestei unități primare mondiale este aceasta: Absolutul este creatorul unei multitudini de substanțe, care, fiind libere în activitatea lor, își pot folosi voluntar, din proprie inițiativă, forțele pentru a trăi în creația lor sursă primară, în Absolut, sau, exprimând acest gând în limbajul religiei, "a trăi în Dumnezeu" De aici se naște împărăția lumii, plină de unitate supremă și armonie desăvârșită: toți membrii săi, trăind viața centrului lor Unic, trăiesc nu numai în ea și pentru ea, ci și unii în alții și unii pentru alții Acesta nu este un ideal-abstract, ci o unitate ideal-concret Această împărăție a armoniei este adevărata Împărăție a lui Dumnezeu Adevărat, în lume observăm, fără îndoială, tărâmul vrăjmășiei, dar este Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC într-un anumit sens (despre care vom discuta mai târziu) doar un fenomen secundar, derivat, dar în niciun caz rezultatul primar al creaţiei Tărâmul vrăjmășiei este cea mai de jos sferă a lumii, deoarece conține astfel de aspecte care sunt incompatibile cu creativitatea absolută Acum mai rămâne o, ultimă îndoială: din moment ce cea mai de jos coepa a lumii a apărut spontan, ca ceva străin Absolutului, atunci poate că Absolutul a intrat într-o relație de izolare ostilă față de el? - O astfel de atitudine ar fi o pată a răului asupra Absolutului însuși - Din fericire, și o asemenea Formă a răului este imposibilă în Absolut: vrăjmășia reciprocă necesită opoziția unei ființe față de alta sub Forma opoziției opuse; acest lucru este fezabil numai în cazul în care ambele părți aparțin Sferei ființei limitate, finite, al cărei concept este incompatibil cu Absolutul În afară de aceste considerații, experiența religioasă vie infirmă cu dovezi incontestabile ideea absurdă a unui Absolut ostil Sufletul, însetat de principiul supramundan, simte prezența Lui binevoitoare într-o apropiere atât de imediată încât este liber de orice îndoială cu privire la El Numai cine se îndepărtează de El nu Îl găsește Datorită apropierii Sale de lume, pentru membrii împărăției vrăjmașiei rămâne întotdeauna ocazia de a trăi în El și, de aceea, pentru El este deschisă calea pentru reînviorarea și restabilirea împărăției armoniei Cine vede principiul supramundan în sensul lui

pentru lume știe că este o condiție pentru posibilitatea oricărui bine în lume, dar în niciun caz rău Oricine îl contemplă pe Creatorul lumii în acest fel încetează să-L desemneze cu termenul abstract rece Absolut și Îl numește cuvânt Dumnezeu Pe baza unei astfel de contemplații, se poate caracteriza pe Dumnezeu într-un mod pozitiv, ca Bun Cu toate acestea, nu trebuie să credem că aici a fost găsită o definiție pozitivă Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" S n Sunt despre CKI și împărțirea naturii lui Dumnezeu în sine, adică Dumnezeu ca Absolut Ca toate definițiile pozitive anterioare ale Absolutului, acesta are doar un sens ■ în raport cu lumea Plotin spune deja că "Unul este bun nu pentru sine, ci pentru alte lucruri, pentru cei care pot participa la El " - Însuși "Este Suprabuul" (τό ύ'·κεράγαθον) *) În sine, este de cealaltă parte a binelui, nu în sensul indiferenței, ci în sensul superiorității față de bine Exact în același mod, se poate dovedi mai târziu că și alte definiții pozitive, de exemplu, Rațiunea, Voința, Providența etc , sunt aplicabile lui Dumnezeu, dar întotdeauna cu aceeași condiție ca Ele să fie atribuite Lui, deoarece Îl considerăm nu în sine, ci în relația Sa cu lumea pe care a creat-o Din totalitatea unor astfel de doctrine pozitive se poate construi un întreg sistem complex de teologie, pe care, având în vedere rezerva indicată, se cuvine să-l numim teologie relativă Ulterior, cu o analiză mai detaliată a structurii și dezvoltării lumii, vor exista ocazii de a exprima mai multe prevederi legate de componența acestei științe Pentru a stabili un principiu supramundan, ne-am îndreptat către lume și, examinând structura ei în ansamblu, am arătat nevoia de a urca de la lume la un principiu superior, la Absolut Conform teoriei intuiționismului, fiecare pas al unei astfel de dovezi (precum și, în general, fiecare pas al tuturor dovezilor fără excepție) se bazează pe contemplarea mentală (non-senzorială) a obiectelor imaginabile, de exemplu, la sfârșitul unei astfel de dovezi o dovadă, subiectul în a cărui minte s-a realizat efectiv trebuie să contemple Absolutul Întrucât această cale a dovezii conduce mintea la contemplarea Absolutului printr-o serie de verigi intermediare, ea nu diferă în forma sa exterioară de dovezile existenței lui Dumnezeu, date, ·') Plotin, Ann , VI, carte , cap Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC de obicei, reprezentanții raționalismului (în general intuitiv) nu resping astfel de dovezi, ci doar construiește o teorie diferită a lor decât raționalismul transcendental) Pe lângă astfel de dovezi indirecte, conform teoriei intuiționismului, trebuie să existe o modalitate mult mai simplă de a ajunge la o convingere în su- Existența lui Dumnezeu este calea contemplației directe a Lui, care nu necesită ca punct de plecare nicio reflecție preliminară despre lume, despre structura ei etc Și, de fapt, o astfel de contemplare directă se realizează în experiența religioasă a acelor oameni din a carui constiinta pozitia "este Dumnezeu" are o semnificatie atat de evidenta incat li se pare la fel de de prisos sa o sustina cu orice argumente mediatoare, pe cat este de prisos, aflandu-se sub razele soarelui sudic in compania celor vazatori, dovediți-le că totul este inundat de lumină Cine este capabil de o contemplare atât de directă a lui Dumnezeu, atunci negarea existenței Lui pare a fi o absurditate evidentă, un semn de nebunie sau chiar răutate Este de remarcat faptul că acest mod aparent cel mai irațional de justificare a adevărului existenței lui Dumnezeu are un analog între dovezile raționaliste: în opinia noastră, este legat în esență de cea mai tipică dovadă raționalistă a existenței lui Dumnezeu, cunoscută sub numele de argumentul ontologic Asemănarea dintre cunoașterea intuitivă a lui Dumnezeu și argumentul ontologic

constă în următoarele: atât aici, cât și acolo, subiectului care cunoaște nu i se cere decât să-și concentreze atenția asupra obiectului Cel mai Înalt, a cărui existență trebuie stabilită Din păcate însă, puterea argumentului ontologic a fost paralizată de faptul că unii *) Ce teorii ale cunoașterii sunt posibile pentru a numi termenul raționalism transcendental ca fiind distinct de raționalismul imanent, vezi "Introducerea în filosofie", Partea I, pp - , precum și "Justificarea intuitivismului", capitolul • * * Biblioteca "Runivers" N l o s CKI i adepții săi considerau, sau cel puțin s-au exprimat ca și cum ar considera conceptul de Dumnezeu ca subiect al judecății "Dumnezeu este", ca o formațiune subiectiv-psihică în mintea umană Inutil să mai spunem, în special adversarii ontologicului argumentul (de exemplu, Kant) i-a atașat întotdeauna o astfel de interpretare și, prin urmare, l-a distrus cu ușurință !) Argumentul, cu o asemenea înțelegere a lui, capătă caracterul doar de demonstrație indirectă, rațională, pe baza indicației că în gândirea există va fi o contradicție în cazul tăgăduirii lui Dumnezeu *) aspru pornit de la ideea că subiectul judecății "Dumnezeu există" este un astfel de concept, al cărui conținut este Dumnezeu însuși, devenit imanent în noștri constiinta O astfel de formă intuitivă a argumentului ontologic poate exista fie în legătură cu înclinația filozofului în general către intuiționism, fie pe baza presupunerii că numai Dumnezeu este o ființă direct contemplată Spinoza poate fi considerat un reprezentant al primului tip de argument ontologic intuitiv) Sugestii ale celui de-al doilea tip de argument ontologic intuitiv pot fi găsite în unele afirmații ale lui Descartes ѣtaet importanță secundară : servește doar pentru a sublinia partea pozitivă principală a argument - dovada prezenței lui Dumnezeu în conștiință Argumentul intuitiv are cea mai mare forță în asta Greșeala unei astfel de critici este remarcată de Hegel, care spune că doar gândindu-ne la Dumnezeu, nu se poate separa conceptul și ființa, vezi Wissenschaft der Logik Colecția de op Sh, (ed), p p ; Vezi și Encyklopädie der philosoph Wiss* Vi, p c) Vezi despre aceasta și despre posibilitatea de a renaște argumentul ontologic în "Introducere în filozofie I, p ii -) Vezi articolul lui S Frank "Doctrina atributelor lui Spinoza"*, Vopr Phil , - Biblioteca "Runivers" LUMEA CA INTEGRU ORGANIC cazul când este dezvoltat pe baza teoriei cunoașterii intuiționismului, așa cum face, de exemplu, Solovyov Într-un asemenea caz, el nu plasează deloc justificarea existenței lui Dumnezeu într-o poziție excepțională Pentru a stabili existența unui munte sau a unui copac, contemplarea directă este necesară în același mod ca și pentru cunoașterea existenței lui Dumnezeu Singura diferență dintre aceste două contemplații este că prima este parțial senzuală, în timp ce contemplarea lui Dumnezeu este complet insensibilă Cu toate acestea, Dumnezeu nu este în niciun caz singurul obiect al contemplației insensibile Cunoașterea mea despre existența sinelui meu, cunoașterea oricărei idei matematice etc , are același caracter de contemplare insensibilă Faptul că nu toți oamenii percep existența lui Dumnezeu nu este în niciun caz o obiecție nici la existența lui Dumnezeu, nici la posibilitatea de a-l contempla Poate că un număr și mai mare de oameni, conform remarcii pline de spirit a lui Schelling, sunt incapabili să contemple ideile matematice, ceea ce, totuși, nu servește deloc ca dovadă că învățăturile matematicienilor sunt produsele Fanteziei lor Chiar și obiectele contemplate senzual nu intră adesea în orizontul conștiinței noastre și, în astfel de cazuri, avem adesea o suspiciune nedreaptă că vecinul nostru mai vigilent își transmite Fanteziile drept realitate "Admirați tonurile violete ale

acestei umbre", spune artistul "Ei bine, voi artiștii vedeți întotdeauna ce nu există", îi răspund ei Pentru a contempla un obiect, pe lângă prezența obiectului, sunt necesare condiții psihologice (și la om și fiziologice) în subiectul însuși, dintre care cea mai importantă este atenția bazată pe interesul față de obiect, adică datorită unei anumite voinţe a subiectului Așadar, numai cine vrea din tot sufletul să-L vadă pe Dumnezeu îl vede pe Dumnezeu Este posibil, totuși, ca această dorință însăși să se coacă mai ales în acele ființe care merită o răsplată, o consolare sau un ajutor Biblioteca "Runivers" n Eu despre CKI th Aceste circumstanțe concomitente ale apariției cunoașterii despre Dumnezeu sunt întotdeauna considerate ca un argument în favoarea obiectivității ideii lui Dumnezeu De fapt, însă, această geneză a cunoașterii nu exclude deloc adevărul ei Unul dintre meritele epistemologiei moderne constă în faptul că a demonstrat independența adevărului cunoașterii față de condițiile însoțitoare pentru apariția acesteia N Lossniy (Urmeaza finalul) H Vezi "Introducerea în filosofie, partea I, Introducere în teoria cunoașterii" despre Hegetism în epistemologie, pp - Biblioteca "Runivers" Viziunea morală asupra lumii a "super-oamenilor" (Despre caracteristicile culturii germane) I Cultură şi barbarie Războiul modern depășește toate războaiele anterioare în dimensiunile sale colosale Și, în același timp, a izbucnit brusc și neașteptat pentru lumea culturală Permiteți-mi să vă reamintesc că, chiar înainte de război, președintele Republicii Franceze, cu o mare suită, a făcut o călătorie la Petrograd și aproape că a fost prins la întoarcere de izbucnirea ostilităților Toate acestea arată că ne-am obișnuit foarte bine cu o pace europeană prelungită, timp de o jumătate de secol tulburată doar de conflicte armate locale care nu au afectat profund viața Europei și nu i-au afectat ordinea generală Ne-am adaptat astfel relațiile zilnice la relațiile internaționale pașnice și intense, exprimate în călătorii constante în țări străine, într-o cunoaștere sporită cu literatura străină elegantă, științifică și filozofică, într-un schimb intens de produse ale activității economice între cele mai îndepărtate țări, că părea cu totul de neconceput ca toate aceste ordine obișnuite să se răstoarne imediat cu hotărâre și toată atmosfera normală a vieții noastre a dispărut brusc undeva Am fost educați pe învățăturile sociologilor, care predicau de multă vreme că legea fundamentală a culturii este înlocuirea fostei ordini "militare" a societății cu sistemul "industrial", învățăturile filosofilor, care Biblioteca "Runivers" V m cozi De la sfârșitul Epocii Luminilor, unii oameni au vorbit despre "umanitate" ca fiind principiul de bază al progresului care determină cursul istoriei omenirii și ni s-a părut că, într-adevăr, evenimentele istoriei recente par să justifice toate acestea considerații în care s-a introdus deja epoca industriei pașnice și a dezvăluirii ușoare omenirea Adevărat, am trăit întotdeauna sub semnul așa-numitei "păci armate"; Națiunile europene au concurat între ele în întărirea puterii numerice a forțelor lor militare și în îmbunătățirea echipamentului militar În cel mai recent timp, au apărut arme atât de teribile ale acestei tehnologii precum submarinele, avioanele și avioanele Dar ni s-a părut că, până la urmă, toate acestea nu sunt atât de groaznice La urma urmei, nu degeaba cultura modernă subliniază în multe privințe importanța din ce în ce mai mare a Factorului spiritual Secolul al XIX-lea a fost toată epoca mișcării victorioase prin lumea culturală a unei instituții atât de delicate precum parlamentele noastre; în această instituţie avem o victorie neîndoielnică a spiritului asupra trupului: la urma urmei, vedem în ea, ca organizaţie, întregul a cărui forță

constă în faptul că se bazează numai pe o asemenea valoare spirituală precum opinia publică, a câștigat ocazia de a gestiona toate treburile popoarelor, în ciuda faptului că forțele militare ale țării nu îi sunt subordonate direct Același secol a adus în prim-plan o astfel de întrebare precum cea a femeilor și mulți dintre noi am susținut că dezvoltarea Factorului spiritual în cultură a fost cea care a făcut posibilă prezentarea sa serioasă; a vorbi despre egalitatea femeilor, ca despre sarcina zilei, era de neconceput mai devreme, în epoca vieții militare și a triumfului forței fizice, materiale Oare acest secol nu ne-a aratat triumful spiritului pe toata linia si in domeniul economic si chiar al acelorasi relatii militare? la urma urmei, mașinile și invențiile tehnice din secolul al XIX-lea au transformat însăși bazele relațiilor economice și în ceea ce privește puterea militară Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALA A LUMII A "SUPER OAMENILOR" am auzit afirmația că nimeni altul decât profesorul german a câștigat victoria la Sedan Trebuie să renunțăm acum la toate aceste credințe prețuite? Chiar trebuie să ne împăcăm cu ideea că omenirea este încă foarte departe de triumful principiului spiritual, de perioada pașnică a dezvoltării, pe care unii o desemnează prin denumirea oarecum prozaică a perioadei "industriale", dar de către alții este înțeles mai profund în sensul perioadei umanității reale?tocmai spiritualitatea, ca acea trăsătură prin care rasa umană se deosebește de tot restul lumii de ființe vii cunoscute nouă Oare chiar va trebui să renunțăm la binele nostru -obișnuința stabilită a comunicării spirituale intense cu popoarele vecine și întoarcerea la epocile lungi, se pare, trecute ale barbariei medievale, când popoarele erau rupte unele de altele când aproape întreaga viață a unui om obișnuit trecea în cadrul unei strânse teritorii și organizații de clasă care au lăsat asupra lui o amprentă de îngustime și limitare? Toate acestea ar fi prea greu De îndată ce a trecut prima uluire, gândul natural s-a îndreptat către întrebarea vinovatului a tot ceea ce se întâmplase De la prima vedere a fost clar că inițiativa evenimentelor fatale aparținea Germaniei și aliatului ei Austriei La iulie , Austria a prezentat Serbiei un binecunoscut ultimatum cu privire la asasinarea arhiducelui Franz Ferdinand, care fusese comisă cu o lună înainte de aceea la Saraievo Acest ultimatum a fost întocmit cu o asemenea disprețuire flagrantă pentru demnitatea statului Serbiei, încât doar optimismul politic cel mai miop ar putea să nu vadă în el o amenințare serioasă pentru lumea europeană Rusia a răspuns declarând mobilizare Dar de la mobilizare la război este încă departe și un fapt indubitabil este că Germania a fost prima care a declarat război Rusiei, astfel încât Austria, din actul de Biblioteca "Runivers" V m cozi Cu care au început toate evenimentele, a fost necesar să se intre în relații militare după aceea, iar apoi restul țărilor au fost atrase în război Este adevărat că Germania a afirmat ulterior că a fost atacată și că declarația ei de război a fost forțată de autoapărarea necesară Dar dezvăluirile care au fost făcute în cărțile diplomatice publicate de diferitele țări ale Europei nu au lăsat nicio îndoială că întreaga responsabilitate pentru război trebuie să revină Germaniei și nimănui altcuiva, că Austria însăși a fost, aparent, doar un instrument în mâinile Germaniei Deja după tratatul din noiembrie II, atașatul militar francez informează guvernul său că acest tratat, prin care Germania recunoștea drepturile Franței față de Maroc, a provocat o mare dezamăgire în Germania și a reaprins ura față de francezi Documentele secrete germane comunicate Ministerului de Externe francez încă din aprilie arată că deja în acel moment guvernul german se gândea la război ca la un eveniment în viitorul apropiat Schimbul de

note diplomatice care a avut loc imediat înainte de declararea de război arată că această declarație a urmat din Germania tocmai în momentul în care concesiile începeau să fie înclinate la Viena și a coincis în timp cu întoarcerea împăratului Wilhelm din arhipelagul norvegian Totul face să se creadă că intervenția personală a lui Wilhelm a jucat un rol fatal și că finalul a fost dat de el *) Este foarte posibil ca declarația de război *) Vezi art Nolde în "Rus Gânduri*, , octombrie Kizevetter în "Rus Vd ", , oct Volgin ^ în acelaşi loc, Nr din decembrie Interesant este raportul ambasadorului francez la Berlin din noiembrie , publicat în Cartea Galbenă * (traducere rusă, pp -), care descrie imp Wilhelm și se remarcă o schimbare puternică a dispoziției sale, care a intrat sub influența nerăbdării în cercurile militare, a invidiei față de fiul său și a conștiinței că armamentul a atins deja limita extremă, au luat parte președintele Poincaré și regele George Vezi "Ziua presei" (ed februarie) "Rus Ved* nr Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" a fost iulie , care a fost oarecum neașteptat pentru guvernul german, iar aici impulsivitatea personală a împăratului a jucat un rol important; este foarte posibil ca în tovarășii germani conducători să fi rămas până la capăt o oarecare speranță că problema va merge fără război și că Rusia se va retrage în fața formidabilului ultimatum al Germaniei; este evident pentru toată lumea că Germania s-a înșelat nu numai în acest calcul, ci și în calculul ei asupra neutralității Angliei și asupra intervenției Italiei Dar este destul de clar că, în general, Germania a fost destul de dispusă și încrezătoare în sine la începutul ostilităților și că nu a vrut să amâne războiul mult timp, temându-se că orice întârziere nu va face decât să mărească forțele militare ale dușmanii ei actuali Toate acestea au devenit atât de evidente încât opinia unor țări neutre neinteresate, precum Statele Unite ale Americii de Nord, în ciuda faptului că în această țară nu s-a observat nicio dușmănie tribală sau de altă natură față de Germania, a recunoscut și Germania drept adevăratul vinovat al războiului În această direcție au vorbit politicieni precum James Back, fostul procuror general adjunct în cabinetul lui Roosevelt* sau președintele Carnegie Church Institution Nu este de mirare că chiar și acest Fapt - inițiativa Germaniei într-un eveniment atât de teribil precum războiul mondial - a atras atenția tuturor asupra acestei țări, a populației sale și a conducătorului ei suprem - împăratul Wilhelm Toată lumea a început să se întrebe care este diferența dintre poporul german și alte popoare, dacă s-au hotărât asupra unui astfel de act fatal Dar nu acesta a fost sfârșitul chestiunii Deja primele luni și chiar primele zile ale războiului au reprezentat o nouă enigmă înainte de a gândi omenirea Toată lumea s-a obișnuit de mult să plaseze cultura germană înaltă pe sus, iar germanii înșiși și-au subliniat constant superioritatea culturală) Rus Ved Nr Art Rubinova) Rus Vbd nr Biblioteca "Runivers" V m cozi mers pe jos Dar primii pași ai germanilor pe câmpul de luptă au arătat omenirii uluite și indignate, parcă, o latură complet nouă a problemei Nimeni nu se aștepta de la război acele orori pe care germanii au fost cei care au adus în el Distrugerea orașelor nefortificate, bătaia populației civile, violența împotriva femeilor și copiilor, jaful organizat, la care participă cele mai înalte grade de ofițer, aparent fără prințul moștenitor însuși, terminarea soldaților răniți ai inamicului, dispreț total pentru tratatele internaționale, garantarea neutralității statelor mici, precum Belgia, incendierea unei biblioteci valoroase din Louvain, distrugerea unor astfel de sanctuare religioase și monumente de artă

precum Catedrala din Reims - toate aceste orori au fost comise cu sânge rece de armata germană și , aparent, au fost ridicate direct într-un sistem Toată lumea a fost șocată și indignată de cruzimea acțiunilor germanilor Războiul în sine este un lucru crud și, desigur, nimeni nu se aștepta că ar putea continua fără atrocități Dar alte aspecte ale chestiunii au fost neașteptate: în primul rând, lipsa totală de scop a acestor cruzimi din punct de vedere strategic și, în al doilea rând, caracterul de batjocură rafinată care s-a manifestat în ele Citim și auzim constant că germanii distrug la pământ orașele pe care le-au ocupat în Polonia și pe Frontul de Vest, deși acest lucru este complet inutil în scopuri militare; deci, din orasul Mlawa din Polonia au ramas doar ruine, iar tragerea de case s-a facut deja dupa ocuparea acestui oras, sub pretextul represiunii J); la fel au făcut germanii din Belgia; în Anglia, crucișătoarele germane au spulberat și orașe nefortificate, exterminând populația civilă Turiștii ruși pașnici capturați în Germania au fost supuși la tot felul de umilințe, fără deosebire de sex, vârstă și statut social: de exemplu, prizonierii au fost duși la ') V Bryusovg, în "Rus Vd ", , nr Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER OAMENILOR" curtea cazărmii, i-au pus în fața tunurilor încărcate și le-au poruncit să se pregătească de moarte, iar apoi, răsfățându-se cu spaima lor, i-au luat înapoi Ofițerii germani luau fără nicio remunerație mărfuri în magazinele orașelor pe care le ocupau, dar mai întâi își făceau plăcere celor care se târguiau cu sârguință cu proprietarii magazinelor *) Soldații capturați, în special cazacii, se pare că au fost supuși în mod repetat la cele mai rafinate torturi etc Cu această ocazie, toată lumea și-a amintit cuvintele lui Wilhelm, cu care se adresa trupelor trimise în China pentru a salva ambasadele europene asediate de boxeri "Îmi pare rău, nu dați, nu luați prizonieri", a spus atunci împăratul Germaniei Așa cum în urmă cu o mie de ani hunii împreună cu regele lor Etzel și-au glorificat numele și chiar și acum în legendele despre ei puterea lor se face simțită, așa lasă numele germanic prin isprăvile tale să dobândească un asemenea sens în China, încât peste o mie de ani să nu aibă un singur chinez nici nu am îndrăznit să arunc o privire piezișă către german "Acum s-a dovedit că acestea erau părerile nu numai ale împăratului Wilhelm, ci și ale întregii sale armate, pe care chiar și femeile germane o ajută cu sârguință, împachetând și exportând Germaniei proprietatea civililor jefuiți de trupele germane și că în zadar inamicii încearcă să-i înțepe pe germani, dându-le epitetul de noi huni: Împăratul Wilhelm a recunoscut de mult acest epitet ca un nume măgulitor Acest fapt, pentru foarte, foarte mulți, părea extrem de ciudat și complet neașteptat, mult mai neașteptat decât războiul în sine A existat puțină credință în război, părea prea nepotrivit pentru cultura înaltă modernă, dar era încă de temut și nu era considerat complet incredibil și de neconceput Cât despre barbaria germană, marea majoritate x) V Bryusov, ibid Biblioteca "Runivers" BM X est oamenii nu bănuiau de existenţa lui Germanii erau considerați un popor foarte cultivat; noi, rușii, ne-am uitat mereu cu o oarecare invidie la succesele rapide ale culturii germane și la rezultatele sale, în unele privințe, cu adevărat uluitoare și deodată - atâta barbarie! Este de înțeles că mulți au refuzat să creadă zvonurile apărute până când Faptele au început deja să vorbească prea mult de la sine Foarte mulți au întâlnit aceste Fapte chiar și cu un fel de ostilitate, destul de de înțeles: nu este atât de ușor să te desparți de un idol învins În cele din urmă, toată lumea ar fi trebuit să se cutremure când s-a confruntat cu un pericol brusc care s-a deschis brusc, de adevăratele dimensiuni de care nimeni nu le

bănuia: la urma urmei, atât de pașnici, atât de încrezători, în acea vară cea mai fatală a anului , am plecat în Germania cu mii de oameni , a studiat în bibliotecile de acolo sub îndrumarea unor înalți oameni de știință ъ profesori și-au încredințat viața medicilor germani și siguranța lor germanilor Schutzmann; ne-am lovit de produsele industriei germane și eram obișnuiți să ne etalăm învățământul cules din cele mai recente cărți germane Și deodată, barbarie germană! Gândul a refuzat să admită Faptele Cultura poate merge mână în mână cu barbaria? Nu sunt acestea concepte incompatibile? Ne-am înșelat până acum când îi considerăm pe germani ca fiind un popor extrem de cultivat sau este cu adevărat posibil un asemenea paradox precum barbaria culturală? Iată dilema cu care se confruntă omul gânditor Evenimentele care s-au jucat ne obligă să reconsiderăm până la temelii întreaga noastră viziune obișnuită asupra lumii, ne fac să realizăm ce este cultura, ce prețuim în ea și în ce măsură faptele care sunt dezvăluite în viața lumii culturale a timpul nostru satisface scara corectă de evaluare? Deci, desigur, ar fi trebuit să se întâmple Furtunile, ca cea care acum năvăli asupra noastră, ridică mereu din fundul conștiinței tot ce s-a acumulat acolo, forțând mereu Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A LUMII A "SUPER-OAMENILOR" fă-i pe oameni să privească înapoi la viețile lor și să-și reconsidere toată bogăția spirituală Întrebări care în vremuri de calm păreau teoretice, acum dobândeau brusc caracterul tragic al unei vieți tremurătoare și tremurătoare Așa era problema barbariei și a culturii Să vedem ce ne învață cultura germană modernă în acest sens și, mai ales, să încercăm să aflăm singuri trăsăturile sale distinctive, conținutul său caracteristic II Trăsături distinctive ale culturii germane Există o trăsătură în cultura germană, în evaluarea căreia nu există dezacorduri, care atrage atenția chiar de la intrarea în Germania și care oferă în multe cazuri nemților mari avantaje față de alte popoare, în special față de ruși Această caracteristică constă într-o capacitate extraordinară de a raționaliza întreaga viață, adică construiește-l după un plan prestabilit, astfel încât totul să fie la locul lui, nimic să nu se piardă sau să întârzie Ca urmare, viața germană se remarcă printr-o sistematicitate neobișnuită și o stare foarte înaltă a oricărui tip de tehnologie Tehnica este adusă la cel mai înalt grad de perfecțiune prin atenția la fiecare fel de detaliu și acuratețea extremă în manipularea celor mai complexe și delicate aparate Această trăsătură a culturii germane este evidentă deja chiar de la sosirea în primul oraș german Trenurile nu întârzie niciodată nici măcar în stații precum centrul Berlinului; pe peroane la fiecare zece, cincisprezece minute, se schimbă trenuri de mare distanță, în care călătorii trebuie să urce cu bagaje și familii întregi; opririle acestor trenuri sunt calculate la minimum și necesită o mare precizie din partea călătorilor; în ceea ce privește angajații feroviari, de exemplu, hamali, ei s-au adaptat la această comandă și cu precizie pur mașină: Biblioteca "Runivers" c m cozi Gepãcktrãger nu va sta niciodată de pază lângă tine, așteptând un tren; dacă nu mai sunt mai mult de cinci minute înainte de trenul tău, atunci acest lucru nu îl va împiedica să te părăsească în alt loc, să facă o nouă treabă și să se întoarcă cu grijă la tine pentru a-ți pune bagajele în vagon cu un minut înainte de plecarea trenului Pe nervii publicului rus, obișnuit să aibă mult timp rămas și nu mai puțin târziu peste tot, acesta acționează de obicei în cel mai deprimant mod Și așa se manifestă germanul în toate; Nu degeaba acuratețea germană a devenit proverbială În astfel de condiții, desigur, utilajele industriale sunt foarte scumpe În ultima vreme, toată lumea a putut vedea asta cu ochii

lor în starea armatei Desigur, până la începutul războiului, nicio armată nu era atât de bine plasată în termeni tehnici ca cea germană Rețeaua de căi ferate deja excelent dezvoltată a oferit germanilor avantaje uriașe, permițându-le să transfere foarte rapid mase de trupe dintr-un loc în altul, să se mobilizeze rapid și apoi să dea lovituri neașteptate inamicului, concentrând mase uriașe de trupe într-un loc sau altul în frontul Asediul cetăților a introdus întreaga lume într-un astfel de produs al tehnologiei germane precum notoriile obuziere de cm, cărora niciun Fort nu îi poate rezista Semnificația mașinilor blindate, avioanelor și zeppelinelor a ajuns în curând să fie apreciată Ca întotdeauna, ofițerii germani s-au dovedit a fi înarmați cu hărți excelente detaliate ale acelor zone în care trebuia dus războiul, iar în convoaiele germane s-au găsit bucătării care aprovizioneau trupele aflate în mișcare cu mâncare caldă, mașini care conțineau tipografii de camping pentru tiparirea unui ziar de armata, oficii postale excelent organizate Camioane Pentru săpat tranșee, nemții au mașini speciale, pe care le folosesc și pentru "îngroparea cadavrelor: pentru incendierea caselor au și special Biblioteca "Runivers" VEDERE MORALĂ A "SUPER OAMENILOR" cutii pulverizate cu kerosen și plăci de benzină condensată Spiritul de sistem și metodologie pătrunde în întreaga știință Nimeni nu se poate compara cu germanii în capacitatea de a colecta complet și sistematic material științific În manualele germane, atât mari cât și mici, totul este întotdeauna destul de amănunțit, precis și la locul său Cercetarea științifică se desfășoară întotdeauna cu exhaustivitate Germanii au inventat împărțirea unei cărți învățate în două etaje: superior și inferior, acesta din urmă servind drept note, în care este rezumată toată materia primă folosită de autor Aceste note sunt de obicei un depozit de înțelepciune și, în unele cazuri, aparent, nu pot fi depășite în sensul completitătții și acurateții transmiterii tuturor informațiilor adecvate Prin urmare, se poate baza întotdeauna pe Compendiul german Alte națiuni ar trebui să învețe această artă de la germani Nu numai că noi, rușii, am împrumutat metodele noastre de lucru de la germani, dar în ultimul timp au început să se observe semne că francezii mergeau și ei la o școală germană și chiar și-au asimilat metodele externe ale muncii științifice germane În spiritul aceleiași metodici, germanii au pus la cale administrația statului Prusia este o țară clasică a birocrației bine pregătite și, în plus, a birocrației în sensul bun al cuvântului, adică funcționari care știu să comandă și să se supună, care lucrează cu metodă și acuratețe completă și cu cunoștințe despre afacerea lor Nu degeaba, de exemplu, maestrul poștal berlinez Stefan a dobândit la vremea lui faima mondială; a fost unul dintre principalii inițiatori ai uniunii poștale universale și a introdus o mulțime de simplificări extrem de raționale și de facilitare a poștalei *) Un exemplu tipic este binecunoscutul manual de drept roman al prof parizian Girard, scris în întregime în spiritul metodelor germane și primit peste tot o distribuție meritată Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V M HVOSTOV relaţii de ieşire Cea mai severă disciplină este dezvoltată în armata germană; atitudinea față de soldați îi ultrajează adesea pe germani înșiși cu lipsa de inimă și cruzimea lor, astfel încât din când în când chiar scandaluri publice apar pe această bază; se fac denunţuri în presă, urmate de procese împotriva acuzatorilor În timpul ultimului război, toate acestea au fost confirmate; Permiteți-mi să vă reamintesc de celebra bici cu nouă cozi pe care am găsit-o pe crucișătorul german Magdeburg; îmi voi aminti și impresiile corespondenților noștri de război care au fost nevoiți să observe tratamentul ofițerilor germani capturați cu

prizonierii de război, precum și cu soldații obișnuiți ai lor armata Dar germanii au reușit să obțină o ordine exemplară în armata lor, astfel încât această armată să semene cu o mașinărie bine coordonată După cum a arătat războiul, germanii sunt slabi în toate trucurile care necesită inițiativa și autoactivitatea soldaților, de exemplu, în formație liberă; dar atunci când efectuează operațiuni în mase apropiate, germanii uimesc pe toți cu calmul lor metodic și asemănător mașinii; chiar și un soldat german cu pas în marș, cu ridicarea înaltă a piciorului și timpul de bătaie când merge, are ceva asemănător mașinii în sine Corespondenţii de război notează un caracter deosebit de metodic al zborurilor aviatorilor germani în comparaţie cu ale noastre *) Iar acest spirit de disciplină şi sistematicitate se manifestă în viaţa germană decisiv în orice; chiar și partidele germane antiguvernamentale se remarcă prin aceeași dragoste pentru organizare, pentru coordonarea acțiunilor); Social-democrații germani în organizarea activității lor de partid copiază în multe privințe organizarea statului chiar burghez cu care luptă Războiul a început și sistematicitatea germană și dorința de a raționaliza totul au apărut imediat în el plan *) V Bru&vg, Rus Ved nr ") ^IIhpknbsryas i, Germania modernă (traducere în rusă,), și urm Biblioteca "Runivers" PERSPECTIVA MORALĂ A SUPER-OAMENILOR a viitoarei campanii a fost elaborată până în ultimul detaliu S-a dovedit că era prevăzută invazia Belgiei și chiar momentul acelor victorii care aveau să fie câștigate de germani Într-adevăr, în prada medaliei luate de la germani în Franța, pregătită dinainte cu ocazia intrării nemților la Paris așteptată pe septembrie; când germanii au intrat pentru prima dată în Lodz, tuturor părților armatei li s-au atribuit în avans un loc adecvat Ofițerii s-au dus direct la anumite case și au anunțat la intrare: "aici, la etajul doi, este un apartament liber, vrei să-l deschizi" sau "în apartamentul nr iau două camere cu vedere la stradă" Și toate aceste instrucțiuni au fost Varșovia era încă departe de a fi luate, și deja la octombrie, în casa guvernatorului general din acest oraș, a fost desemnat un bal mare pentru ofițerii germani *) livrat cu precizie și metodă germană * *) După izbucnirea războiului, britanicii, francezii, rușii au fost îngroziți să vadă că țările lor erau pline de spioni germani, pe care germanii au reușit să-i pregătească din timp chiar și în țări străine de pe teritoriile fabricilor germane iar fabricile ъ plăcuțe de beton pentru instalarea de tunuri germane pe ele în caz de război Și în treburile lor interne în timpul războiului, germanii au arătat sistematicul și obiceiul obișnuit de a stabili ordinea) Industria a suferit un șoc teribil în urma războiului: multe ramuri de producție au pierdut modalitățile bine bătute de a vinde produse, altele și-au pierdut materiile prime În Germania a fost creată imediat o organizație specială: "Kriegsausschuss der deutschen Industrie", miniștrii germani au intrat în relații cu muncitori profesioniști) Bryusov, Rus Ved nr) Dioneo, Rus Ved nr) Prosti \ Rus Ved , nr şi ; b* Biblioteca "Runivers" G c (m cozi aceste organizații au înființat bursa centrală de muncă "Reichscentrale der Arbeitsnachweise", iar ca rezultat, industria a fost transferată rapid și cu succes pe o nouă pistă Fabricile și fabricile au început să lucreze pentru nevoi militare și s-a întâmplat ca centralele electrice au început să producă grenade, Fabricile de mașini de cusut- Shrapneli, și fabricile de mașini de scris sunt biciclete; în orice caz, fapta industriei și șomajului au fost bine paralizate Ko, chiar înainte de introducerea monopolului de cereale de stat ') Dragoste pentru organizație a forțelor sociale s-a reflectat și în faptul că în timpul

războiului din Germania, care deja acordase Europa serviciului militar masculin, au început să se vorbească serios despre introducerea serviciului universal feminin Acest serviciu ar trebui să pregătească femeile pentru îngrijirea copiilor, pt bolnavii, pentru cusut lenjerie etc , iar pe timp de razboi sa asigure statului suficiente cadre de forte feminine instruite si ieftine) Exact la fel, cu organizare metodică, s-a dispus influența asupra opiniei publice a țărilor neutre Imediat s-a înființat un întreg sistem de ziare mituite, iar aprovizionarea acestor țări cu știri falsificate în stil german din teatrul de război a fost organizată pe scară largă Adevărat, în această afacere, aparent, germanii nu au avut un succes atât de mare ca în celelalte întreprinderi ale lor, deoarece nu au avut suficient gust pentru asta și totul a fost făcut prea grosolan Dar nemții chiar nu diferă ca gust, nu sunt puternici în domeniul delicateții și al înțelegerii psihicului altcuiva Până acum, vorbim doar de natura sistematică și metodică germană, care s-a manifestat cu brio și în acest domeniu ') Lurie, Rus Ved , nr , , , jâ) Lurie, Rus Ved , nr Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALA A LUMII "SUPER OAMENI Cultul ordinii ajunge la un fel de religiozitate în rândul germanilor Suntem cu toții atenți la câte în Germania sunt tot felul de inscripții care prescriu profanului unde trebuie să meargă și unde nu trebuie să meargă și cât de punctual sunt îndeplinite toate aceste comenzi; cunoaștem cu toții drumuri și poteci germane, pe care nemții nu ezită să le planteze cu pomi fructiferi, știind că nici un locuitor nu va îndrăzni să culeagă Fructe din ei; Mi s-a spus că orașul Heidelberg primește un venit considerabil din astfel de copaci Notează corect cartea Trubetskoy'), că "la Berlin, nu numai fiecare Schutzman, fiecare conducător de tramvai arată ca și cum ar fi fost scandalizat dinainte de o posibilă infracțiune" și că nemții sunt foarte nedumeriți când hipnoza obișnuită a ordinii și puterii dintr-o dată dintr-un anumit motiv se dovedește a fi invalid Acest obicei de ordine și sistem devine uneori chiar un punct slab și ușor vulnerabil al germanilor Războiul modern ar putea convinge de acest lucru La germani, totul a fost calculat până la cel mai mic detaliu Dar cele mai bune calcule raționale ale oamenilor nu pot acoperi niciodată complet realitatea irațională Așa s-a întâmplat cu planurile germane Calculele Marelui Stat Major de la bun început au fost subminate în mare măsură de rezistența eroică a micuței Belgie, care nu putea fi mituită sau intimidată, și de comportamentul Angliei și Italiei Cu toate acestea, planul elaborat inițial nu a fost abandonat, iar germanii, indiferent de orice, au continuat să-l ducă la îndeplinire Aceasta este și o trăsătură a culturii: așa cum s-a notat de multe ori în presa noastră, nemții, atât de obișnuiți cu ordinea și cu acțiuni metodice, precalculate, se pierd în dezordine și continuă cu încăpățânare să urmeze planuri pregătite dinainte Pe această linie a germanilor, *) Rus Ved , L " Biblioteca "Runivers" V m cozi se pare că comandantul cetății Ivangorod și-a întemeiat planurile de apărare: a schimbat plasarea tunurilor în cetate și astfel a reușit ca germanii, care cunoșteau, datorită spionajului lor grandios, toate detaliile vechiului plan, să irosească doar mase de scoici *) Personal, m-a lovit întotdeauna o trăsătură corespunzătoare a vieții academice germane: și acolo, ordinea stabilită domnește de secole și indivizilor nu le trece prin cap să se abată de la ea Deci, în ciuda uriașei literaturi educaționale, mulți profesori continuă să-și dicteze prelegerile în paragrafe, așa cum se făcea chiar înainte de inventarea tiparului, iar studenții le notează cu conștiință și chiar învață stenografie pentru aceasta Profesorilor

nu le trece prin cap, folosind un manual tipărit, să dea lecturilor lor un caracter mai în concordanță cu prezentarea orală și, bineînțeles, mult mai vioi și util pentru ascultători, iar ascultătorii nu realizează posibilitatea publicării cursurilor profesorale Când i-am întrebat pe profesori germani despre care știam motivele unui astfel de comportament, nu am putut obține nicio altă explicație decât o simplă referință că aceasta era ordinea acceptată și că era incomod să mă abat de la ea La o universitate rusă, a trebuit să observ cum un profesor german a încercat cu încăpățânare să introducă aceeași ordine în predarea studenților ruși și nici nu a putut să ofere alte argumente, cu excepția faptului că acesta este un sistem german și, prin urmare, deja excelent; Barbarii ruși nu au voie să-l critice! Germanii sunt obișnuiți cu faptul că statul lor perfect organizat se ocupă de toate și are grijă de populația sa în toate și nici nu le trece prin cap că aceste ordine pot fi imperfecte și că indivizii și-ar putea aranja liber viața altfel Germanul crede în teorie și cu încăpățânare nu permite i) Usmovich, Rus Slovo, , nr Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER OAMENILOR" gânduri astfel încât tehnologia germană bine gândită să-l poată eșua Între timp, după cum sa indicat mai sus, se găsesc gafe în planurile generale de acțiune germane; ele există și în aparatele mici Așadar, observatorii noștri au atras atenția asupra completă nepotrivire a armelor cu care este dotată cavaleria germană: "Ulanii prusaci trebuie să țină lancea în aer cu o mână, iar frâiele cu cealaltă; prin urmare, sunt constrânși în mișcările lor, nu pot acționa rapid și sunt pierduți într-o luptă cu un cazac Cuiraserii prusaci stau pe cai uriași impunători, dar acești cai sunt potriviți doar pentru parade; nu suportă drumurile noastre și alte alimente, cu care trebuiau să se mulțumească în Rusia Cuirasierul prusac în armamentul său greu este stângaci și, ca un cavaler medieval doborât din șa, se dovedește a fi cu totul neputincios" *) În general, armamentul cavaleriei este mai frumos decât practic Și, ca urmare, se dovedește că acest cult excesiv al sistemului și tehnologiei, admirația excesivă pentru ordinea realizată cu ajutorul burghiului, a dus la suprimarea creativității individuale și a invenției libere Războiul a arătat că armata noastră rusă este puternică în comparație cu armata germană tocmai prin această dezvoltare a creativității independente și a activității personalului Întregul război dă impresia unei lupte a forței de muncă cu un mecanism mort *) Chiar și soldații noștri au observat acest lucru, iar în corespondența militară se citește adesea despre argumentele lor pe tema că germanul are puterea mașinii, că dacă ceva nu merge bine în această mașină și întreaga mașină amenință să se prăbușească, nu poate funcționa corect și cu succes De aici și predilecția germanilor pentru acțiunea în coloane apropiate: un infanterist german bine antrenat se simte J) Bryusov, Rus Ved , nr) Bryusov, Rus Ved , nr Vezi şi raţionamentul lui Bergson, transmis în Rus Vd , " , nr Biblioteca "Runivers" V m cozi poíno numai atunci când are contact strâns cu unitatea de luptă de care aparține și cu personalul de comandă; in alte conditii, el, neobisnuit sa fie o persoana independenta si sa nu vada o tutela obisnuita asupra sa, se pierde si nu mai intelege nimic În același mod, strategii germani sunt pierduți, deoarece trebuie să abandoneze planurile bine gândite din timp sau să acționeze într-o situație complet neobișnuită pentru ei, cel puțin impracticabilitatea poloneză Oricum ar fi, dar sistematicitatea, acuratețea, perfecțiunea tehnologiei, într-un cuvânt, capacitatea de a raționaliza viața și de a introduce în ea o ordine și un plan clar și ușor de asimilat, constituie, în general, cea mai puternică latură a culturii germane și

oferă germanii un mare avantaj în comparație, de exemplu, cu dezordinea noastră rusă și rara incapacitatea de a menține și respecta ordinea abstractă Adevărat, germanii au și propriile lor slăbiciuni în această natură sistematică, care tocmai au fost remarcate În comparație, de exemplu, cu englezii, un popor extrem de practic, germanii se remarcă prin încrederea lor excesivă în teorie și în capacitatea minții umane de a prevedea totul și de a face față tuturor Dar acum trebuie să trecem la alte aspecte ale culturii germane, în care uneori se găsește și ceva demn de imitat, dar care, în general, sunt mult mai capabili să-l înstrăineze pe observatorul rus și, poate, pe reprezentantul oricărui altul cultură În primul rând, voi remarca acel cinism și lipsa de veridicitate, care distinge politica de stat a Germaniei moderne Desigur, în diplomație nu vom găsi niciodată și nicăieri noblețe și onestitate deosebite Dar, aparent, Germania modernă a doborât recordul în acest sens În politica ei, toate mijloacele sunt considerate permise și înșelăciunea se extinde nu numai între Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALA A LUMII A "SUPER OAMENILOR" relaţiilor naţionale, dar şi asupra propriei populaţii În acest domeniu, ca și în întreaga politică a Germaniei moderne în general, domină tradițiile eroului național al germanilor moderni, Bismarck Bismarck era un cinic convins în politică Și-a urmărit neclintit obiectivele realiste și a considerat toate mijloacele permise Așa cum se întâmplă întotdeauna cu oamenii, Bismarck și întreaga lume din jurul lui au desenat prin analogie cu el însuși, iar una dintre cuvintele sale caracteristice a fost Expresia: "totul în lume este ipocrizie și prostie* În consecință, Bismarck a acționat în consecință Toată lumea știe ipocrizia de care a dat dovadă în relațiile cu Austria; in acelasi timp in care austriecii au ajutat sincer Prusia sa cucereasca Schleswig-Holstein, Bismarck se pregatea deja de razboi cu Austria si este foarte probabil ca toate calculele lui sa fi fost construite dinainte pentru a provoca un conflict cu un aliat in impartirea prazii Cu multă dexteritate, Bismarck a reușit faptul că la iulie , Franța însăși a declarat război Germaniei și a fost vinovată de evenimentele care au adus-o la cea mai mare înfrângere și umilință; acest lucru a fost realizat printr-o denaturare minoră în formă, dar foarte semnificativă în conținut, a celebrului depeș Ems, pe care regele i-a ordonat lui Bismarck să o publice în public Noi, rușii, ar trebui să ne amintim mai ales rolul pe care l-a jucat Bismarck în Congresul de la Berlin, care a minimalizat rezultatele războiului victorios dintre Rusia și Turcia; Prin aceasta, Bismarck a răsplătit Rusiei pentru asistența ei la unificarea Germaniei *) și, în același timp, fără să se înroșească, și-a dat epitetul de "broker cinstit" * Onestitatea aici a fost demonstrată de un tip specific german: printre germani, onestitatea variază, în funcție de faptul că este vorba de) Cu toate acestea, evenimente similare s-au întâmplat înainte de Bismarck; în , ministrul vienez Schwarzenberg a declarat deschis că Austria va "uimi lumea cu ingratitudinea ei" față de Rusia, ceea ce s-a făcut în timpul campaniei din Crimeea Biblioteca "Runivers" V m cozi interesele lor sau ale altora, iar în acest sens morala lor începe să semene îndeaproape cu binecunoscutele prevederi ale moralei hotentote, care spune: "e bine dacă îți fur vaca, e rău dacă îmi furi vaca" Aceleași metode sunt folosite în timpul nostru Minciuna și ipocrizia sunt un mijloc foarte cultivat al politicii germane, atât străină cât și internă Toată lumea știe câte minciuni a arătat diplomația germană înainte de începerea ultimului război, încercând, pe de o parte, să pună responsabilitatea izbucnirii ostilităților asupra Rusiei și Franței și, pe de altă parte, să împiedice Anglia să intervină Cel mai

gros cinism s-a manifestat în ceea ce privește neutralitatea Belgiei, întrucât tratatul care o asigura a fost numit fără rușine de către liderii politicii germane "o bucată de hârtie", deși sub ea se afla și semnătura Germaniei Dar aceeași politică era aplicat de guvernul în interiorul propriei țări Acum știm deja împrejurările în care a avut loc celebra întâlnire a Reichstag-ului german la începutul războiului, în care creditele de război au fost votate cu unanimitate rară iar cazacii ruși către est și vest Prusia , și despre avioanele franceze care aruncau bombe pe calea ferată de lângă Nürnberg, și despre intrarea trupelor franceze în Alsacia fără declarație de război și, în general, tot felul de fabule au fost larg răspândite propria sa țară, dar și în țări neutre , deși acolo adevărul poate fi mult mai ușor dezvăluit Potrivit mărturiei prizonierilor de război, armata germană se aflã și ea într-o stare de amăgire cronică Soldații au fost inspirați sistematic de tot felul de orori despre captivitatea rusă; luat prizonier la graniță Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" Germanii din Belgia au întrebat dacă Turnul Eiffel poate fi văzut, iar cei luați chiar la granița Prusiei au întrebat cât de departe este până la Varșovia, pe care o considerau la doi pași; populația germană la începutul războiului a fost informată că în Polonia are loc o răscoală, că la Moscova și Petrograd răzvrătește o revoluție; din jurnalele soldaților morți se vede că aceștia sunt adesea convinși să continue ofensiva victorioasă în timp ce trebuie să se retragă în grabă Corespondenții de război sunt destul de de acord să certifice faptul că soldații germani intră în atac morți beți Toate acestea nu sunt deloc surprinzătoare, întrucât documentele secrete germane publicate de guvernul francez confirmă direct motto-urile bismarckiene în politică "Trebuie să forțăm oamenii", spune unul dintre aceste documente, să fie impregnați de ideea că armamentul nostru este răspunsul la armamentul și politica Franței Trebuie să-l învățăm să creadă că un război ofensiv din partea noastră este o necesitate pentru a învinge provocarea inamicului decenii de pace și prosperitate, ca după Nu trebuie să ne îngrijorăm cu privire la soarta lui coloniile noastre Rezultatul final în Europa se va potrivi soartei lor Pe de altă parte, trebuie avut grijă să provoace tulburări în nordul Africii și în Rusia Este un bun mijloc de absorbție a forțelor inamicului Într-un viitor război european, este necesar și ca statele mărunte să fie nevoite să ne urmeze sau să fie înfrânte În anumite condiții, armata și fortificațiile lor pot fi luate rapid sau forțate la neutralitate, ceea ce este probabil să se întâmple în legătură cu Vezi Cartea galbenă (traducere rusă a lui Osvobozhdenie,), pp - Biblioteca "Runivers" V m cozi Belgia și Olanda Nu putem garanta în niciun fel Belgiei inviolabilitatea neutralității ei " Într-un alt document, agenții francezi ne explică cine a avut nevoie în mod special de război; rapoartele indică faptul că Sfera conducătoare din Germania este teribil de îngrijorată de creșterea mișcarea democratică, care amenință să submineze bazele politicii prusac Junker; nu mai speriat de acest proces și mari burghezi; războiul tuturor marilor crescători și arme, către comercianții care au nevoie de noi piețe, bancheri, care citesc vioi și într-un context larg, sunt foarte speriați Astfel, în condiții, guvernul nu ezită să inducă în eroare restul supușilor săi, mase largi de oameni, care sunt "iubitoare de pace prin instinct" La toată această caracterizare, nu strica să adăugați o imagine a spionajului german pus în scenă uimitor, despre care a fost deja menționat Cei mai deștepți spioni sunt repartizați unui "departament diplomatic" special, condus de însuși împăratul Wilhelm Conform codului de moralitate al nobilimii

prusace, este rușinos să înfăptuiți o faptă atât de întunecată precum spionajul (și chiar și atunci cu rezerve); dar este destul de permis să ordonați altuia să execute o astfel de întreprindere) Prin urmare, împăratul însuși participă activ la elaborarea planurilor de spionaj O caracteristică nouă și extrem de importantă a culturii germane a timpului nostru constă în dezvoltarea extraordinară a unei viziuni materialiste asupra lumii Nu vreau să spun prin aceasta că materialismul stă la baza filozofiei germane moderne Acest lucru ar fi neadevărat, din moment ce, în exterior, cel puțin, această filozofie are o colorare idealistă: în Germania, acum într-un mare !) Vezi acolo, cip - mier Articolul lui Volgin în "Rus Vdomost R Nr) Dioneo în "rusă Vedom " nr Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" de imanentism, care reduce toată realitatea doar la conținutul conștiinței Dar observăm, în primul rând, că această filozofie este idealistă doar în aparență: întrucât se străduiește să elimine orice psihologism din domeniul său și este complet impregnată de raționalism, care alunga sentimentul, atunci, în cele din urmă, idealurile sale se dovedesc a fi extrem de josnice Cât despre mase largi de oameni, viața practică, atunci, fără îndoială, domină tendințele pur materialiste Clasele superioare ale societății sunt total absorbite de gândul profitului, al deschiderii de noi piețe și noi câmpuri de exploatare economică; clasele inferioare sunt impregnate de invidie pe cei puternici din punct de vedere economic, iar toate gândurile lor sunt îndreptate spre a câștiga pentru ei înșiși aceeași bunăstare economică După cum s-a remarcat deja corect în literatura de specialitate *), faimoasa "idee germană" nu merge mai departe decât discuțiile despre necesitatea creșterii materiale a Germaniei, despre noi piețe necesare vânzării produselor germane, despre forțele armate, care sunt o parte esenţială a misiunii civilizatoare a Germaniei În deplină concordanță cu aceasta, scrierile materialiste ale unor autori precum Haeckel se bucură de o distribuție enormă în secțiuni largi ale societății, deși naivitatea lor filozofică este cel mai bine expusă chiar de critica germană În ceea ce privește viziunea practică a maselor muncitoare, aceasta este determinată de Evanghelia marxismului Nu este nevoie să detaliez dezvoltarea ideii că doctrina materialismului economic, în esență, marchează respingerea oricărei morale, întrucât reprezintă întregul proces istoric ca un simplu rezultat al legilor de fier ale economiei politice, acționând în plus față de voința umană și, astfel, nu lasă locuri pentru meritul uman; acesta este un studiu *) Carte Trubetskoy, "Rus Vedom ", , Nr Biblioteca "Runivers" V m cozi declară întreaga "ideologie" doar ca suprastructură dependentă asupra Fundamentului economic și reduce subiectul celei mai înalte valori culturale la nivelul iluziilor simple În cele din urmă, doar sațietatea universală rămâne idealul moral al marxismului;este greu de imaginat ce un fel de Dumnezeu oamenii care au atins această sațietate vor sluji, întrucât ъ esența marxismului constă în faptul că Dumnezeu a fost alungat din el *) Caracteristic este faptul că numai în Germania socialismul a căpătat o formă atât de viu materialistă În Anglia, Marxismul nu este deja răspândit pe scară largă, deoarece această teorie conține prea multe elemente pur doctrinare, care sunt plăcute pentru gustul german, dar complet inacceptabile pentru o națiune practică anglo-saxonă a marxismului prudent și calculator În Italia, marxismul nu poate avea deja o mare răspândire din cauza caracterului agricol al țării, căruia învățăturile marxiste, concepute în principal pentru industria Fabricii, sunt slab aplicabile; Italienii în general sunt, de asemenea, mai înclinați către teoriile revoluționare ale socialismului Chiar și

în Austria înrudită, marxismul ortodox este destul de slab reprezentat, deoarece în această țară rolul deja mare al dușmăniei naționale împiedică punerea strictă în aplicare a ideii marxiste a luptei de clasă care are loc exclusiv pe o bază economică America de Nord și Australia, prin caracterul doctrinelor socialiste predominante, stau mai aproape de Anglia decât de Germania Astfel, nicăieri socialismul nu este atât de lipsit de idealism și de credință în cea mai înaltă valoare a vieții, în comparație cu cele pur economice, ca în Germania În perfectă armonie cu această înflorire a materiei) Vezi Studiile mele despre etica modernă despre aceasta ( ) Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" Lismul merită cultul forței, desfășurat de-a lungul întregii linii Germania a uitat de multă vreme teoriile idealiste ale procesului istoric, care au fost create cândva de Herder, Kant, Fichte, Humboldt și chiar Hegel, cu tot angajamentul acestuia din urmă față de statul prusac și rolul său mondial Deja din anii cincizeci ai secolului trecut, cultul forței, atât mental, cât și pur fizic, a început să apară în literatura germană În acest moment se pun bazele materialismului economic, care pune în prim plan operarea legilor de fier cunoscute de noi, care vor da inevitabil putere celor mai puternici Discursul lui Stirner cu faimoasa sa teorie a egoismului și a dreptului omului puternic aparține acestui timp În anii şaizeci, Lassalle îşi dezvoltă viziunea asupra esenţei constituţiei, din care rezultă că "întrebările constituţionale nu sunt în principiu chestiuni de drept, ci chestiuni de putere" Spre deosebire de fosta teorie romantică, care reprezenta dreptul drept rezultatul unei evoluții pașnice a spiritului național, Iering propovăduiește că cele mai prozaice scopuri și interese practice stau la baza dreptului și că cel mai bun mijloc de a atinge aceste scopuri și de a consolida legea în sine este forță Cu tot disprețul său pentru filistinismul german, Nietzsche este în filosofia sa un exponent clar al tendințelor germane Ostilitatea lui Nietzsche față de Bismarck, statulitatea prusacă și militarismul nu ar trebui să primească prea multă importanță Iau principiile de bază ale filosofiei sale din epoca lui Zarathustra și afirm că, mutatis mutandis, ele pot fi luate drept baza visurilor moderne ale poporului german " Nietzsche a rostit predica sa despre "supraom", căruia îi puterea îi dă dreptul la creativitate crudă Pentru această creativitate, întreaga lume înconjurătoare reprezintă doar) Pentru aceste principii, vezi cartea mea Studies in Modern Ethics ( ) și Essay on the History of Ethical Doctrines (ed a -a,), Biblioteca "Runivers" V m cozi material și nu ar trebui să i se acorde milă acestui material Religia compasiunii este declarată religia naturilor slabe; nu numai creștinismul, ci și Platon sunt excluși din perspectiva morală Nietzsche s-a dovedit a fi un profet al Germaniei moderne Înlocuiți doar în predicarea lui asupra supraomului conceptul de "superoameni" și veți obține întreaga viziune germană modernă asupra lumii, care a trecut de la cuvinte la fapte Nu există nicio îndoială că viziunea morală asupra lumii a Germaniei moderne este viziunea asupra lumii a "super-oamenilor", așa cum am numit-o chiar în titlul acestui discurs Toate aceste gânduri au fost pentru prima dată pe deplin aplicate în practică de același Bismarck, ale cărui tradiții, după cum sa indicat, determină acum politica Germaniei În spiritul ideologiei tocmai descrise, Bismarck a mai anunțat că în materie de politică forța este superioară dreptei și că unirea Germaniei trebuie realizată cu ajutorul "fierului și sângelui" Acest program a fost realizat cu succes iar guvernul german a trebuit să abandoneze multe dintre vechile principii Apropo, principiul legitimismului, care a fost susținut cu

atâta fervoare de guvernele austriac și prusac în epoca binecuvântatei amintiri a alianței sacre, a fost complet uitat "Ne-a arătat în ce măsură principiul forței determină întreaga perspectivă a germanului modern Forța trebuie demonstrată în toată goliciunea ei teribilă, nu înfrânată de niciun principiu moral Orice compasiune este doar dăunătoare și de aceea trebuie aplicată cea mai nemiloasă teroare populaţiei din ţările ocupate În lucrarea generalului Font-Berne-Hardie, publicată în anii , el ne oferă o întreagă apologie pentru război şi pentru principiul că legea este întotdeauna de partea învingătorului bine- Biblioteca "Runivers" viziunea morală a "super-oamenilor" rezultă că "până și creștinismul vorbește în favoarea unor asemenea teorii: după general, creștinismul ne poruncește să ne iubim dușmanii personali, dar nu pe dușmanii patriei noastre *) Generalul von Beregardie este însă încă o persoană privată Dar sferele militare oficiale ale Germaniei au aceleași opinii Conducerea Statului Major German afirmă următoarele: "Un război dus cu putere nu poate fi îndreptat numai împotriva combatanților statului inamic și împotriva pozițiilor ocupate de aceștia; poate și trebuie să se străduiască și să distrugă toate resursele intelectuale și materiale ale statului Solicitările umanitare, precum protecția oamenilor și a bunurilor acestora, pot fi luate în considerare numai dacă războiul permite" *) Acest cult al forței este strâns legat de o altă trăsătură importantă a concepției morale a germanilor moderni Forța, neînfrânată de nimic mai înalt și nepusă în slujba niciunui principiu înalt, ci lăsată în sine, se transformă inevitabil într-un Factor care nu unește, ci desparte oamenii, nu atât creativ, cât distructiv Asta s-a întâmplat cu Germania Germanii, în legătură cu acest cult al forței pure, au revenit în domeniul moralității la poziția pe care se află sălbaticii Istoricii moralei au stabilit cu mult timp în urmă adevărul că dezvoltarea morală a omenirii urmează linia expansiunii sentimentului social, dezvoltarea sa nu numai în profunzime, intens, ci și în lățime, pe larg Sălbaticul nu recunoaște ca vecini decât membrii hoardei căreia îi aparține; tot ceea ce este în afara acestei hoarde reprezintă pentru el o lume nu numai străină, ci și ostilă În raport cu inamicul nu există *) Dioneo Schimbând Anglia, Ī II (Г), Z sll) Dioneo, "rus Vedom " $, nr Mier de asemenea art G Petrov "La Stallu Penen", "Cuvântul rusesc", Jê Întrebări de filosofie, carte θ Biblioteca "Runivers" c m X în aproximativ cu t aproximativ în ъ fără îndatoriri și poate fi ucis, jefuit, înrobit cu nepedepsire Și pentru vechii romani și greci, cercul vecinilor se dovedește a fi limitat la limitele unui mic oraș-stat; în principiu, protecția legii și a religiei nu se extinde asupra unui străin La sfârșitul istoriei lumii antice s-a făcut o distincție clară între lumea culturii greco-romane și barbarii din jurul acesteia Germanii moderni au revenit la această morală primitivă: ei trag, de asemenea, o linie ascuțită de diferență între ei, poporul ales și restul lumii Este adevărat că alte popoare civilizate sunt încă departe de implementarea practică pe întreaga linie a principiului respectului pentru persoana umană ca atare În colonii, atât englezii cât și francezii au făcut multă cruzime față de băștinași; în America negrii sunt încă priviți ca ființe inferioare; discursul nostru "pericol galben" include și o mulțime de ură rasială; nu există nicio îndoială că întrebarea femeilor de pretutindeni mărturisește nerecunoașterea deplinei demnități umane a unei femei Dar germanii în acest sens, fără îndoială, au făcut un pas uriaș înapoi, spre cultura primitivă, de vreme ce chiar au distrus principiul respectului pentru un popor străin chiar și în cadrul lumii culturale europene Pentru germanul modern,

numai germanul are demnitate umană deplină Tot ceea ce a fost făcut cultural grozav de noile popoare a fost făcut de germani Nu degeaba au apărut astfel de cărți precum binecunoscutele lucrări ale lui Voltmann, unde se dovedește serios că aproape toți marii oameni din cele mai diverse țări europene, fără excepție, erau germani, astfel încât chiar și faimoasa Renaștere italiană, în esență , a fost opera germanilor, reinstalând - * Pentru mai multe despre aceasta, vezi KSBr¡ al meu Woman and Human Dignity ( ): vezi, de asemenea, Theory of the Historical Process (ed a -a), £ , II Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALA A LUMII "SUPER OAMENI shihsya în Italia Restul națiunilor, desigur, nu se pot compara cu germanii Într-adevăr, chiar și cei mai mulți indo-europeni din știința germană s-au transformat în mod caracteristic în indo-germani; tot ce este bun în ele are un caracter germanic În special, germanii au o părere scăzută despre slavi Slavii le apar ca o rasă complet incapabilă de cultură și prin natura însăși destinată supunerii unei puteri superioare, care sunt germanii Treitschke a susținut în detaliu că toate încercările slavilor de a se elibera de dominația germană sunt inutile, fără sens și zadarnice În caz de noroc temporar, slavii înșiși ar fi pierdut, deoarece ar fi pierdut conducerea conducătorilor, a profesorilor și a reținerii necesare lor) Dar nici germanii nu au o părere deosebit de înaltă despre alte popoare: francezii sunt o națiune slabă și degenerată, englezii sunt negustori mizerabili, în care până și armata are un caracter mercenar etc Este interesant că chiar și în interiorul Germaniei principiile marelui Kant, care insista pe respectul necondiționat pentru persoana umană ca atare, și-au găsit foarte puține aplicații practice Cu toate succesele doctrinelor democratice din Germania modernă, ea, și în special Prusia lider, este una dintre cele mai antidemocratice țări Feudalismul social, adică privilegiile sociale ale claselor conducătoare, datând din Evul Mediu, țin încă aici cu o forță deosebită Notoriul junkerism prusac este o continuare directă a tradițiilor medievale în cea mai strălucită modernitate Între timp, junkerismul dă tonul vieții politice a Prusiei și prin Prusia și restul Germaniei Junkerismul este complet impregnat cu un spirit de clasă, ajungând la grad í) Vezi Anuchin, "Rus Vedom /, Nr " Biblioteca "Runivers" m cozi aproape izolare de castă Este impregnat de dispreț pentru tot ceea ce nu se încadrează în cadrul castei alese Și această viziune asupra lumii atrage restul populației S-a observat că reprezentanții burgheziei, care reușesc să cumpere o moșie nobiliară, se asimilează foarte repede cu Junkeri și îi asimilează toate manierele, iar în alte cercuri ale populației toate valorile Junker sunt ținute la mare cinste Junkers este o clasă de mare proprietar de teren și o clasă militară Locurile ofițerilor, în special la gardieni, sunt pline de reprezentanți ai acestei clase Pe de o parte, aceasta explică împărțirea care se observă în armata germană între ofițeri și soldați și tratarea grosieră a primilor cu cei din urmă, precum și dezvoltarea principiului luptei de clasă, care este atât de caracteristic Germaniei teoria social-democrată, dar, pe de altă parte, trebuie remarcat că în mase germanii sunt toți la fel pătrunși de cel mai mare respect pentru Junkerii lor Acest lucru este dovedit de dezvoltarea în rândul tinerilor germani a unui astfel de obicei ca duelurile studențești, "sânare", același fenomen este caracteristic Germaniei, că un burghez pașnic își imprimă cu mare plăcere titlul pe cărțile de vizită: "ofițer de rezervă", așa cum acest nume îi dă personalitatea este ceva militarist, adică nobil') În general, întregul stil de viață Junker este apreciat de germani, iar întărirea armatei și

a marinei în general este foarte populară în Germania Necesitatea de a avea o armată bună este intensificată în Germania de aceleași păreri Junker Din punctul de vedere al junker-ului prusac, o clasă militară care se respectă nu ar trebui să permită vecinilor săi nicio umbră de independență în chestiuni de interes pentru Germania *) Vezi Jollosz, Letters from Berlin ( ), Este interesant de observat că Wilhelm al II-lea este foarte simpatic față de scalele studenților Vezi Arrtg, Wilhelm II, What He Says What He Thinks (traducere rusă,), și urm Biblioteca "Runivers" viziunea morală a "SUPER OAMENILOR" Dacă vreun guvern nu este de acord cu punctul de vedere german, atunci este deja un dușman al Germaniei; și întrucât inamicul nu trebuie să aibă nicio șansă de a câștiga putere, ideea războiului preventiv este foarte populară, de îndată ce se observă tensiune în relațiile internaționale, Germania trebuie să fie pregătită pentru o ofensivă armată pentru a preveni inamicul atacând-o Astfel, orice război din ideologia sferelor militare prusace se transformă într-unul defensiv, chiar dacă a fost început de Germania J) Acest lucru nu trebuie uitat atunci când evaluăm evenimentele recente Pe baza acestei ideologii, guvernul german reușește să mențină în populația sa ideea că Germania a fost atacată de vecinii săi răi În domeniul problemelor femeilor, găsim și o confirmare clară a tezei că în Germania modernă nu există respect pentru individ ca atare Femeia care conduce sferele germanice este referită la celebra teorie a celor patru K (Kinder, Küche, Kirche, Kleider); în nicio altă țară din Europa nu a existat un asemenea fenomen precum celebrele adunări de profesori din Germania care au protestat împotriva admiterii femeilor în funcțiile de directori pe motiv că era umilitor pentru bărbați să slujească sub femei Oamenii de știință germani susțin serios că știința va suferi foarte mult din cauza admiterii femeilor la ea, deoarece toată puterea ei constă tocmai în dominația principiilor masculine în ea, iar faimosul chimist Ostwald susține că nu fără influență asupra nivelului înalt al științei din Germania a rămas social scăzută poziţia femeii în această ţară) Desigur, cu cultul raționalismului abstract caracteristic germanilor, orice participare la cult) Această ideologie este bine descrisă în celebrul roman al lui Zuttner, Jos armele) Vezi cartea mea Femeia și demnitatea umană ( ), p Biblioteca "Runivers" c m cozi turul femeilor, cu înclinația lor spre sentimente iraționale, pare destul de nedorit Filosofia germană modernă este, de asemenea, impregnată de o luptă foarte curioasă cu așa-zisul "psihologismul", pe care ei încearcă cu sârguință să-l alunge nu numai din epistemologia abstractă, ci chiar și din etică Iar expulzarea psihologismului, așa cum s-a remarcat deja corect în presă', echivalează cu alungarea întregii umanități, a tuturor aluziilor la o personalitate vie, în favoarea raționalismului impasibil și abstract Cu această dispreţuire față de o persoană vie, acel cult al specializării, care se observă în Germania * , devine complet de înțeles Fiecare neamț decent își dorește în primul rând să fie specialist și este mândru de faptul că își cunoaște Fach-ul îngust, specialitatea, oricât de unilaterală ar fi aceasta Prin urmare, în știința și filosofia germană modernă, timpul sintezelor largi și îndrăznețe a trecut de mult; a fost înlocuită de cultivarea a tot felul de lucrări monografice, al căror principal merit este soliditatea, dezvăluind chiar absența oricăror orizonturi largi O astfel de persoană "specializată", desigur, se încadrează foarte ușor în cadrul oricărui tip de organizare socială Dându-se în slujba unei cauze înguste, o persoană se recunoaște în mod natural, în principal ca membru al unui întreg mai larg, și nu ca persoană independentă și autosuficientă Tot acest teren se întărește

cultul statalității caracteristic germanilor moderni În ochii germanului, tot ceea ce este legat de stat capătă o mare importanță;el obișnuiește să se aprecieze, în principal din punctul de vedere al poziţiei sale în stat *) Gershenzon, Rus Ved nr *) Lichtenbergo, Modern Germania, sl Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER OAMENILOR" În Germania se obișnuiește să se numească oamenii nu după numele lor, ci după rang sau funcție Aceasta se extinde chiar și asupra femeilor care, în Germania, primesc, după rangul soților lor, titlurile curioase de doamnă consilier privat sau consilier comercial, doamnă farmacistă sau doamnă doctori Pe acest pământ a fost creat cultul german modern al propriei naționalități, exprimat în cuvintele celebrului imn "Deutschland über alies" întâlnim la fel de mulți ca în Germania, monumente care marchează victoria germană asupra dușmanilor, și nicăieri , desigur, sunt aceste monumente impregnate cu un astfel de sigiliu de prost gust precum celebra "coloană a victoriei" și "aleea victoriei" din Berlin La toate acestea s-a adăugat starea de spirit a parveniților politici caracteristică germanilor moderni, motivele pentru care vor fi discutate mai jos Această dispoziție a dus la acea aroganță umflată, care este atât de pătrunsă de germanii moderni și care, după cum raportează corespondenții noștri de război, nu-i lasă pe ofițerii și soldații prusacieni nici măcar în captivitate În aceste condiții, nu avem nimic de mirat că generalii militari, precum binecunoscutul Font-Bernhardi deja cunoscut de noi, declară cu încredere că nemții sunt rasa superioară Psihoza i-a acaparat chiar și pe reprezentanții științei, iar celebra scrisoare a profesorului de jurist berlinez Adolphe Lasson a făcut ocolul ziarelor ruse, unde se afirmă direct că germanii sunt superiori moral și mental tuturor celorlalți și nu au egal, că Wilhelm II este deliciae generis humani și a patronat întotdeauna pacea, legea și onoarea că cancelarul Bethmann-Hollweg este cea mai remarcabilă persoană dintre toate vii, că armata germană este o imagine *) Carte Trubetskoy, Rus Ved , nr -) Rus Ved nr Biblioteca "Runivers" V m cozi în dimensiunile reduse ale minţii şi moralităţii poporului german După aceasta, nu se poate decât să fie de acord cu răspunsul unui englez descris de un corespondent de ziar *) care susținea că nu are nimic împotriva germanilor să se considere o mare națiune, ci s-a indignat tocmai de psihologia parvenitului, care se manifestă în lauda de sine atât de nestăpânită "Nu trebuie să fii parvenu", a argumentat acest englez Nu este nevoie să strigi pe toată strada: "Acum sunt și conte", nu e nevoie să țintui monede de aur în buzunar și să repeți la fiecare pas: "Cât câștigi? Câștig mai mult decât tine; apartamentul meu este mai bun terminat decât al tău; fiica mea s-a căsătorit cu un adevărat Rothschild; ai văzut deja noua mea mașină " În sfârșit ne-am săturat de asta, își încheie englezul reflecțiile, iar răbdarea ne-a rupt În general, și cu această ocazie trebuie să ne amintim de Bismarck El a fost primul care a formulat cu claritatea și distincția sa caracteristică ideea egoismului de stat, din solul căruia au crescut acum astfel de fructe "Singura bază rezonabilă în politica unui mare stat este egoismul de stat, nu romantismul și nu este vrednic ca nicio țară să lupte pentru cauze care nu îi afectează propriile interese " În mâinile actualilor succesori ai lui Bismarck și ai generații care i-au înlocuit pe germanii din epoca unificării germane, acest egoism pe baza unor succese ușoare și rapide, s-a transformat în aroganță statală ridicolă și miop, care determină acum comportamentul Germaniei III Cultura este formală și ideologică Acum putem face o evaluare a Faptelor enunțate și putem răspunde la întrebarea, ce avem în fața noastră: cultură sau barbarie, sau ambele

împreună, dacă doar o astfel de sinteză este posibilă Pentru aceasta noi *) Vezi Zhabotinsky, Rus Ved L? Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER OAMENILOR" & trebuie în primul rând să rezolvăm întrebarea: ce este cultura însăși și care este valoarea ei? În general, cultura poate fi definită ca triumful spiritului asupra corpului, al creativității umane libere asupra forțelor întunecate ale naturii Însăși originea filologică a cuvântului vorbește pentru o astfel de definiție: "cultură" numim ceea ce este creat de om, ceea ce el cultivă, în contrast cu "natura", din ceea ce se bazează numai pe necesitatea naturală Acesta este motivul pentru care prețuim atât de mult cultura pentru că ea manifestă superioritatea omului față de lumea naturală din jurul lui, reflectă puterea care este dată omului numai de forțele spirituale inerente Dar cultura este un concept complex, în el ar trebui să se distingă două laturi: în primul rând, latura însăși a activității spiritului uman, cea a forțelor sale, care se manifestă în creativitatea culturală într-o luptă constantă cu obstacolele ridicate de forțele natură; în al doilea rând, acele obiective pe care o persoană și le stabilește în această activitate La urma urmei, în general, atunci când avem de-a face cu procese spirituale, trebuie să facem o distincție între actul spiritual în sine și conținutul său De aceea, putem distinge două laturi în cultură: cea formală, legată de actele înseși ale creativității culturale , iar ideologic, legat de conținutul și sensul acestei creativități Din punct de vedere formal, creativitatea culturală necesită dezvoltarea diferitelor tipuri de forțe spirituale și fizice În principal, inteligența este de valoare aici, ajutând cu schemele sale abstracte să facă față diversității proceselor naturale, să le încadreze în cadrul legilor generale ale naturii și, bazându-se pe ele, să prevadă evenimentele și să le orienteze cursul în spirit a intereselor noastre Apoi, de mare importanță este dezvoltarea voinței, a proprietăților sale,) Această idee este dezvoltată în detaliu de Zѣnkovsky> Problema cauzalității mentale '( ) Biblioteca "Runivers" V m cozi care permit unei persoane prin muncă persistentă și asiduă să ducă la capăt cele mai dificile întreprinderi În ceea ce privește latura ideologică a activității culturale, însuși conținutul ei, ea este determinată de lumea valorilor creată de om, lumea idealurilor Omul își face o imagine a lumii, nu așa cum iese din mâinile naturii, ci așa cum și-ar dori să o vadă și se străduiește să transforme lumea în spiritul acestor idealuri ale sale Conținutul idealurilor umane se reduce la triada de multă vreme a adevărului, frumuseții și bunătății Cu cât sarcinile umane se apropie de spiritul acestor idealuri, cu atât plasăm mai sus activitatea culturală Din ceea ce s-a spus, reiese clar că o cultură înaltă necesită dezvoltarea atât a laturii sale formale, cât și a sale ideologice Este necesar să existe idealuri înalte, dar pentru realizarea lor este necesar să existe suficiente forțe ale intelectului, voinței și adesea chiar mușchi Practica vieții ne arată, totuși, că aceste două laturi ale culturii s-ar putea să nu coincidă Cultura puterii sau cultura formală poate să nu corespundă nivelului de cultură a conținutului sau a culturii ideilor Forțele formale nu sunt strâns legate de îndeplinirea anumitor sarcini și pot dezvolta acțiunea lor deloc în spiritul idealurilor de adevăr, frumusețe și bunătate Într-un astfel de caz, aceste forțe creative se pot transforma în instrumente puternice de distrugere Spiritul se întoarce împotriva lui însuși și, în loc să slujească valorilor, cu un spirit uman deschis și să ridice o persoană deasupra nivelului lumii naturale, poate merge împotriva acestor valori De asemenea, este posibil ca valorile în sine

să nu fie acceptate în totalitate și, în același timp, conținutul lor să fie inevitabil distorsionat De exemplu, adevărul se bazează nu numai pe experiența în sensul științific general al cuvântului și pe prelucrarea ei de către forțele intelectului relativ, ci și pe experiența mistico-religioasă și ambele tipuri de experiență numai în combinație oferă Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER OAMENILOR" adevărul deplin *); frumusețea se exprimă nu numai în Formă, care produce o impresie estetică prin mijloace pur exterioare, ci și în conținut spiritualizat și numai atunci când aceste condiții sunt combinate se află la înălțimea ei cuvenită; binele se poate manifesta nu numai în dragostea față de familie, de prieteni sau de popor, ci poate căpăta un caracter atotcuprinzător, universal și abia atunci duce la iubirea adevărată față de Dumnezeu, ca izvor al tuturor bunătăților și iubirii Dar toate aceste valori pot apărea într-o formă trunchiată, iar apoi conținutul lor este inevitabil distorsionat Aici în astfel de cazuri avem o cultură incompletă și obținem astfel de fenomene care ne fac să vorbim de o combinație de cultură cu barbarie Toate acestea erau clare pentru Aristotel În "Politica" sa (I, ; trad Zhebeleva, p) citim următoarele cuvinte, care pot fi un motto pentru orice cultură completă: "Natura a dat omului o armă în mâinile sale - putere intelectuală și morală, dar el poate folosi această armă și invers; prin urmare, o persoană fără principii morale se dovedește a fi cea mai impivă și sălbatică ființă, ticăloasă în instinctele sale sexuale și gustative Schița pe care tocmai am făcut-o a trăsăturilor caracteristice culturii germane moderne ne permite acum să determinăm fără dificultate valoarea acestei culturi Mi se pare că, fără nicio exagerare, se poate rezuma sub conceptul de cultură cu o latură formală foarte dezvoltată, dar cu o înțelegere foarte limitată a conținutului ideologic Germanii dețin foarte mult toate acele proprietăți ale naturii umane care sunt necesare pentru dezvoltarea forței, atât fizice, cât și spirituale Ele exaltă puterea armelor, exprimată în organizarea armatei și a marinei Cultura intelectului a atins o dezvoltare extraordinară printre ei Noi) Vezi cărțile mele despre asta: Un Essay on the History of Ethical Doctrines (ed a II-a,), § ; Teoria procesului istoric (ed a II-a,), §§ și Biblioteca "Runivers" V m cozi am văzut cum germanii iubesc ordinea abstractă și organizarea, cum cultivă perseverența și perseverența în realizarea planurilor lor Ei chiar tind să exagereze valoarea calculelor umane, iar punctul lor slab este adesea să persevereze în scheme preconcepute, în ciuda circumstanțelor schimbătoare Și cu toate acestea, conținutul ideologic al culturii lor este extrem de slab și unilateral, motiv pentru care cultura germană capătă în ochii noștri caracterul de barbarie rafinată Ei privesc adevărul foarte unilateral: adevărul pentru germanul modern este doar acela care este dovedit de fapte empirice și prelucrat de schemele minții discursive, ceea ce se încadrează în cadrul logic Cât despre adevărul care vine la oameni în alte moduri, adevărul intuitiv, ceea ce Kant numea cunoașterea morală, postulatele rațiunii practice, germanul tipic al zilelor noastre nu știe și nu vrea să știe toate acestea În domeniul frumuseții, germanii nu s-au ridicat niciodată în mod deosebit, iar valoarea creativității lor a fost întotdeauna mai degrabă în conținutul ideologic al poeziei lor decât în frumusețea Formei; la ora actuală, când acest conținut ideologic s-a rarizat, arta germană este extrem de jos, iar Germania este în multe privințe un model de prost gust Principala plăcere a germanului timpului nostru se regăsește din nou în corectitudinea pur raționalistă a liniilor, a simetriei și a ordinii Această latură a culturii exterioare este adusă

aici la dezvoltarea sa extremă, iar un oraș german atât de modern precum Berlinul, în care nu există cartiere vechi, induce melancolie completă cu monotonia sa geometrică și absența completă a pitorescului și căldurii În podoabele lor, germanii etalează o abundență de aurituri stridente și culori strălucitoare; nu acordă nicio importanță calității aristocratice a materialului, iar industria lor abundă cu cele mai lipsite de gust falsuri ieftine sub Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" materiale scumpe Dar, mai ales, natura unilaterală a conținutului ideologic al culturii germane se reflectă în domeniul bunătății și al iubirii Am văzut că în această privință germanii moderni s-au apropiat cel mai hotărâtor de sălbatici, întrucât aceștia au restrâns extrem de mult sfera și respectul față de iubirea persoanei umane Întregul tărâm al bunătății este, în esență, limitat de națiunea germană Numai în limitele sale se poate vorbi de adevărată demnitate umană Începe atunci lumea popoarelor care nu pot pretinde în niciun caz la demnitate deplină și a căror bunăstare deplină depinde doar de momentul în care acceptă în cele din urmă să se supună acțiunii puterii germane, care implantează cu forța o cultură germană externă În special, acest lucru se aplică unor astfel de rase barbare precum slavii În conformitate cu aceasta, s-au schimbat și ideile religioase ale germanilor Ei înșiși constituie un popor ales, un super-popor și, prin urmare, au o relație specială cu Dumnezeu Dumnezeul germanilor moderni este doar cu numele de Dumnezeu creștin Acesta nu este nicidecum Dumnezeul iubirii universale; el seamănă mai degrabă cu vechii zei ai antichității, a căror sferă de acțiune era limitată la un singur fel de oameni Dumnezeu a rânduit pentru poporul german misiunea lor mondială și îi conduce constant pe calea cea bună Toate celelalte popoare sunt doar materiale pentru creativitatea germană, iar Dumnezeu Însuși le va forța să recunoască în sfârșit conducerea germană Această religiozitate germană particulară este rezultatul direct al întregului caracter al culturii germane moderne și este cel mai bine exprimată de nimeni altul decât însuși iteratorul Wilhelm în numeroasele sale discursuri Voi cita câteva pasaje caracteristice din discursurile sale*) Wilhelm, fără îndoială i) Le împrumut din curioasa carte a Appena "Wilhelm II, ce face, ce gândește" (traducere rusă,) Biblioteca "Runivers" V m cozi foarte religios, se consideră monarh prin harul lui Dumnezeu și un interpret fidel al poruncilor lui Dumnezeu însuși Casa Hohenzollern, spune el, are un simț al datoriei, un sentiment care vine din conștiința că Dumnezeu i-a plasat în poziția pe care o ocupă și că ei îi datorează numai lui Dumnezeu și chiar conștiinței lor să dea socoteală pentru ce fac ei pentru binele tarii " "Noi suntem sarea pamantului, dar trebuie sa incercam sa fim vrednici de soarta noastra De aceea, tineretul nostru trebuie sa invete sa se lepede, sa se lipseasca de ceea ce nu este util pentru ei, să se ferească de ceea ce se împrumută de la alte popoare Și să cultive bunele moravuri, disciplina, ordinea, respectul față de bătrâni și religie" "Atunci poporul nostru va deveni acea piatră de granit pe care Domnul]] îi va plăcea lui Dumnezeu să-și termine lucrarea de iluminare a lumii Atunci se va împlini cuvântul poetului, care a spus că lumea va fi vindecată prin puterea spiritului german: "Gata, înarmat din nou, poporul german stă de pază, precum a făcut cândva Dumnezeu Heimdal, păzind pacea pe pământ, la porțile templului păcii și nu numai în Europa, ci și peste tot pământul" "Pentru noi, germanii, idealul continuă să existe, ca una dintre comorile naționale, în timp ce alte popoare au renunțat mai mult sau mai puțin la el Numai poporul german este chemat mai ales să apere, să cultive și să dezvolte idei mărețe Wilhelm este încântat chiar și de

arta germană modernă peste tot există o admirație nemaiauzită pentru sculptura germană " Același lucru este valabil și pentru știința germană "Nu există nimic în domeniul științei moderne, își asigură publicul Kaiserul german, care să nu fie scris în limba noastră și există nici un astfel de gând care să nu fie exprimat de noi, pentru a fi adoptat ulterior de alte națiuni" Cu astfel de opinii, nu este nimic surprinzător Biblioteca "Runivers" PERSPECTIVA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" deja în acest monarh creștin s-a declarat prieten al islamului și în prezent și-a găsit aliați fideli în persoanele turcilor, care nu au ezitat să declare nici măcar un "război sfânt" de dragul lui Wilhelm înțelegerea lui Wilhelm și a anturajului său seamănă foarte mult cu religia militantă a islamului Rezumând toată această caracterizare a culturii germane, nu se poate decât să fie de acord cu ideea exprimată de P D Boborykin) că jugul german, în cazul victoriei militarismului german, ar fi mult mai amar decât cel tătar; tătarii aveau cel puțin acea trăsătură respectabilă că se limitau la a colecta tribut de la cuceriți și nu se amestecau în treburile lor interne Nemții, în schimb, ne-ar educa în felul lor, iar o astfel de perspectivă poate îngrozi complet orice persoană care are chiar și cel mai mic simț al demnității IV Sensul moral al evenimentelor trăite Se pune involuntar întrebarea dacă a existat vreodată în istorie ceva asemănător cu militarismul german modern și cu psihologia "super-poporului" și răspunsul la această întrebare nu este atât de ușor Istoria, în esență, nu se repetă niciodată și, prin urmare, nu poate fi trasă niciodată o analogie necondiționată Fără îndoială, totuși, elementele individuale care amintesc de starea actuală a Germaniei s-au întâlnit la cele mai diverse epoci din istoria diferitelor popoare, dar, desigur, nu a existat niciodată o asemenea sinteză pe care să o fi realizat-o Germania modernă Deja în istoria antică întâlnim exemple de planuri amețitoare de cucerire și fundamentul dominației lumii Unele dintre aceste planuri s-au încheiat cu succes, altele au eșuat În istoria Greciei, un loc proeminent este ocupat de războaiele persane, care) "rusă Cuvânt", , nr Biblioteca "Runivers" V m cozi faceți cunoștință cu o idee similară a regelui persan Xerxes, a cărui campanie nu numai că s-a încheiat cu înfrângerea armatei sale, dar a jucat un rol important în renașterea vieții culturale și politice grecești, a trezit conștiința națională grecească cu mare forță și a pus la cale fundamentele dezvoltării ulterioare a Atenei Dar atenienii înșiși nu au scăpat de soarta lui Xerxes Alcibiade, acest remarcabil individualist și ambițios, admirator al forței, în asemănarea împăratului Wilhelm), a fost inițiatorul celebrei expediții siciliene, care s-a încheiat atât de deplorabil și a marcat începutul înfrângerii complete a Atenei însăși Alături de aceasta, trebuie remarcate campaniile lui Alexandru cel Mare, care, însă, nu au dus la crearea unui corp politic solid, și apoi cauza istorică a romanilor, care au reușit într-adevăr să creeze un plan mondial stat pentru acea vreme, era de o importanță capitală Dar și romanii, în cele din urmă, au început să eșueze, iar germanii, strămoșii dușmanilor noștri actuali, au pus bazele acesteia Romanii nu au putut uita multă vreme catastrofa deplorabilă care a lovit armata lui Quintilius Varus în Pădurea Teutoburg Da, iar dezintegrarea finală a Imperiului Roman de Apus s-a datorat în mare măsură faptului că germanii din toate părțile s-au infiltrat în trupe și în populația civilă, ceea ce a facilitat transferul puterii către liderii germani De remarcat că cuceririle lui Alexandru cel Mare și ale romanilor au o mare semnificație pozitivă: campaniile lui Alexandru au dus la răspândirea culturii grecești în țări îndepărtate și, mai mult, la o

distribuție complet gratuită, neimpusă cu forța; în același mod, Imperiul Roman a oferit numeroase beneficii culturale omenirii, deoarece a asigurat multă vreme pace internă țărilor din regiunea mediteraneană, în timp ce romanii nu au căutat niciodată să suprime) Vezi caracterizarea sa în Busesculus, History of Athenian Democracy, ( ), ff Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALA A LUMII "SUPER OAMENI culturile naționale ale popoarelor pe care le-au cucerit și dominația lor nu au făcut decât să întărească pretutindeni ordinea și principiile legale În Evul Mediu ne întâlnim din nou cu ideea de monarhie universală Este interesant de observat că deja în această eră ideea universalismului puterii imperiale și-a găsit principalii purtători în persoanele conducătorilor germani În timp ce regii francezi și-au concentrat principala atenție pe întărirea puterii lor în interiorul țării, împărații germani erau mult mai preocupați de extinderea stăpânirilor lor, străduindu-se să devină aceiași conducători seculari ai întregii lumi pe care și-au dorit papii să fie în domeniul spiritual treburile Habsburgii, cărora faimoasa interpretare a vocalelor alfabetului în sensul: Austriae Est Imperare Orbi Universo, au fost cei mai cunoscuți în acest sens În căutarea dominației mondiale, împărații germani au lansat afacerile interne ale Germaniei și acest lucru a dus la o slăbire a puterii centrale în această țară și la dezvoltarea extremă a particularismului Pe această bază, regii francezi, care și-au mărit puterea, au devenit foarte înfricoșători pentru Germania, care, în persoana lui Ludovic al XIV-lea, ne oferă și un nou exemplu de luptă pentru dominația lumii Acest rege se considera succesorul lui Carol cel Mare și a luat toate măsurile pentru a obține superioritatea în Europa și nu era deloc înclinat să ia în calcul naționalitățile Planurile lui Ludovic al XIV-lea nu au avut succes, dar un secol mai târziu Franța a prezentat un nou cuceritor mondial, care de ceva timp a fost cu adevărat managerul tuturor afacerilor din Europa Napoleon și-a început campaniile ca general al armatei revoluționare, care avea sarcina de a apăra independența Franței în soluționarea propriilor treburi și de a proteja principiile eliberatoare ale revoluției de atacul forțelor recționare ale coaliției Dar în mâinile lui direcția politicii s-a schimbat curând Napoleon s-a imaginat și el însuși moștenitorul de drept al lui Charles Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" V m cozi Cel Mare, a urmărit un plan de creare a unei monarhii mondiale, iar războaiele sale au căpătat un caracter clar agresiv, în timp ce principiile naționalităților și legitimismului au fost ignorate Napoleon a practicat și pe scară largă acele metode de război pe care germanii le folosesc acum, de exemplu, întreținerea armatelor lor prin jaf și colectarea de despăgubiri uriașe în țările ocupate Cultura franceză a fost și ea implantată cu forța, în sensul, cel puțin, al ordinelor politice Dar în apărarea lui Napoleon s-ar putea spune că această cultură a fost într-adevăr, desigur, o cultură avansată, bazată în mare parte pe ideile universale eliberatoare ale Iluminismului Era departe de acel caracter strict formal, care este inerent culturii germane moderne Și unele plantări ale lui Napoleon I au rămas în vigoare chiar și după sfârșitul stăpânirii franceze De exemplu, Codul civil francez a prins rădăcini destul de ferm pe alocuri și încă constituie legea civilă în vigoare, cel puțin în Polonia noastră Cu aceleași planuri pentru o monarhie mondială, Napoleon al III-lea s-a grăbit, care pur și simplu nu a moștenit geniul faimosului său strămoș Lui Napoleon III îi plăcea foarte mult și rolul de arbitru al soartei întregii Europe; a flatat și vanitatea poporului francez, care în a reacționat cu mare entuziasm la declarația de război asupra

Prusiei, fatală pentru Franța Napoleon al III-lea, însă, a pus bazele politicii sale internaționale pe principiul naționalităților Acest lucru nu l-a împiedicat însă să folosească orice ocazie pentru a rotunji teritoriul francez De remarcat, în sfârșit, că în ultimul deceniu toate statele mari ale Europei au continuat să ducă o politică de cucerire, dar aceasta era îndreptată doar către țările extraeuropene și, prin urmare, a îngrijorat relativ puțin masele largi ale populației europene În același timp, cât de corect Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A LUMII "SUPER OAMENI notat în presă '), în raport cu popoarele neculte, peste tot s-au aplicat aceleaşi metode de înspăimântare şi exterminare a războaielor, pe care Germania în vremea noastră încearcă deja să le aplice popoarelor europene Adevărat, Anglia, după ce a subjugat republicile boere, s-a grăbit să le dea autoguvernare completă și acum culege roadele acestei politici înțelepte; este adevărat, în apărarea lor, popoarele europene pledează că au de-a face cu sălbaticii; dar, totuși, trebuie amintit că principiile creștinismului nu fac distincție între naționalități și necesită iubire între toți oamenii și că cel mai mare moralist al timpurilor moderne, Immanuel Kant, ale cărui idei sunt cel mai uitate în propria sa patrie, a insistat asupra aceleași legăminte ale creștinismului Fără îndoială, militarismul german modern nu este o repetare literală a fostelor planuri de cucerire care au apărut, după cum am văzut, în momente diferite între diferite popoare Trăsătura sa deosebit de neplăcută este că a apărut pe terenul unei culturi prea formale, prea săracă în conținut ideologic și, prin urmare, deja inacceptabilă pentru alte popoare Această lipsă de conținut intern este ceea ce conferă naționalismului german caracterul său excesiv de agresiv și violent în raport cu alte naționalități La urma urmei, germanii nu pot conta pe cultul lor îngust al "super-poporului" să fie acceptat în mod pașnic și fără proteste de alte națiuni în toată Europa și jugul francez a fost răsturnat În epoca războaielor napoleoniene este nașterea germanului modern naţionalism agresiv Cu cap alb, în "Rus Din ", , nr Biblioteca "Runivers" in m X v o s t o v y Desigur, primele baze ale acestui naționalism au fost puse cu mult înapoi în negura vremurilor Am observat deja că ideea unei monarhii universale a fost inerentă împăraților germani încă de la început Încă de la primii pași în istorie, germanii se arată a fi un popor nepoliticos și războinic Conștiința lor națională de sine s-a trezit și ea cu destul de mult timp în urmă Deja umanismul german și Reforma germană atrag atenția istoricilor prin caracterul lor naționalist Dar, în orice caz, în vremuri trecute, germanii erau departe de statul modern Știm că un astfel de colecționar al pământului prusac și un patriot al patriei sale precum Frederic al II-lea nici nu voia să citească cărți în limba germană, avea o părere atât de slabă despre nivelul culturii spirituale germane Idealurile lui Leibniz sunt în întregime cosmopolite Leibniz, deși a ținut înalt teoretic limba germană, nu a folosit-o în activitatea sa literară, toată viața a visat la o republică mondială a oamenilor de știință și a făcut planuri pentru unificarea bisericilor În filosofia sa, Leibniz a urmărit ideea unei reconcilieri armonioase a diverșilor indivizi În secolul al XVIII-lea, Herder a ieșit cu Filosofia istoriei, bazată pe principiul unei largi "umanități" universale Kant propovăduiește respectul necondiționat pentru demnitatea persoanei umane în general și apără teoria păcii eterne între popoare *) *) Cât de mult ar fi dezaprobat Kant politica germană modernă este destul de clar din citatul următor "Ideea dreptului internațional presupune existența separată a multor state vecine,

independente unele de altele În ciuda faptului că un astfel de stat în sine este deja o stare de război (dacă uniunea federativă a statelor nu împiedică manifestările de ostilitate), este totuși mai bine la ideea de rațiune decât unirea statelor împreună de către o putere care este superior altora și trece într-o monarhie universală: din moment ce legile cu o zonă de guvernare în creștere, își pierd din ce în ce mai multă putere și despotismul fără suflet, după ce au smuls rudimentele bunătății, cade în final în anarhie Între timp, dorința fiecărui stat (sau a șefului său suprem) este de a * VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" idealurile vecheskie, sunt pasionați de cultura antică și de ideile revoluției Dacă germanii de atunci visează la sarcinile poporului german și uneori chiar la primatul acestuia, atunci aceste vise au un caracter vag mistic și diferă puțin de slavofilismul și mesianismul nostru polonez din prima jumătate a secolului al XIX-lea Punctul de cotitură în starea de spirit a germanilor se referă, după cum s-a spus, la epoca războaielor napoleoniene Marile umilințe trăite de Germania au forțat în cele din urmă conștiința națională să se trezească Fichte, imediat după celebra bătălie de la Jena, rostește "discursul său către poporul german", unde acest popor este pentru prima dată declarat poporul "ales", iar în primele decenii ale secolului al XIX-lea, Hegel își construiește sinteza istorică mondială, în care poporul german este proclamat purtător ъ al fazei finale revelația spiritului obiectiv, iar monarhia prusacă ultimul cuvânt în înțelepciunea politică a omenirii Cu cât mai departe, cu atât devine mai puternică ideea că unificarea Germaniei este posibilă numai prin intermediul armelor și, în conformitate cu aceasta, se dezvoltă acea ideologie a forței, cu care ne-am familiarizat deja Bismarck reușește în cele din urmă să realizeze visul prețuit al germanilor și este prin puterea sângelui și a fierului să creeze Imperiul German Pentru prima dată, după lungi secole de slăbiciune și umilință politică, germanii s-au simțit o forță politică și militară puternică După ca, după ce a luat în stăpânire întreaga lume pe cât posibil, să realizeze în felul acesta o stare de pace durabilă pentru sine Dar natura nu vrea asta Folosește două mijloace pentru a împiedica popoarele să se amestece și să le separe, diferența de limbi și religii Această diferență, desigur, implică o tendință la ură reciprocă și un pretext de război, totuși, odată cu creșterea culturii și odată cu apropierea treptată a oamenilor de un acord mai mare de principii, duce la un acord în lume, care este purtat scos și asigurat nu prin slăbirea tuturor forțelor, precum despotismul (în cimitirul libertății), ci echilibrul lor în cea mai vie competiție " Kant, Eternal World (traducere rusă, ed de Contele Kamarovsky,), pp - În acest tratat ei se găsesc cea mai ascuțită condamnare și toate metodele de război permise acum de Germania V m cozi, Războiul franco-prusac, parțial pe baza unei bogate despăgubiri luate din Franța, dezvoltă rapid puterea industrială și comercială a Germaniei, astfel încât această țară, în cele din urmă, este un concurent periculos pentru Anglia însăși Pe baza acestor succese rapide, germanii încep să se simtă amețiți; în această epocă se dezvoltă importanța de sine și aroganța, care acum opun atât de mult întreaga lume împotriva Germaniei; toate acestea sunt starea mentală obișnuită a parvenitului Psihologia germanilor moderni amintește de tipul nemuritor al lui Toma Tomich Opiskin, descris cu atât de pricepere de Dostoievski în povestea sa despre "satul Stepanchikovo și locuitorii săi" o astfel de combinație este din punct de vedere psihologic, victoriile lor din anii șaizeci și începutul anilor

șaptezeci create mulți dușmani externi și interni pentru ei, întrucât, la anexarea pământurilor cucerite, germanii nu au ținut deloc în considerare dorințele populației anexate, iar poziția centrală pe teritoriul Europei îi face să se simtă în permanență înconjurați de dușmani și invidioși Numai acest lucru i-a determinat să se înarmeze neîncetat, iar în înarmare au devenit imbuițiți de conștiința propriei puteri și ei înșiși au devenit excesiv de agresivi Rezultatele s-au reflectat în evenimentele din În interesul nu numai al Germaniei, ci al întregii omeniri x) După cum subliniază experții militari, aceeași poziție centrală a Germaniei dădea operațiunilor militare caracterul crud de "luptă de anihilare": conducând un războinic pe două fronturi, Germania putea conta pe succes doar cu distrugerea completă a forței de muncă inamicului pe un front, ceea ce i-ar da ocazia să cadă apoi liber peste altul De vreme ce Germania a apelat la această metodă, adversarii ei au fost nevoiți să o accepte Vezi S M-sky în "Rus Vyd" , nr i Potrivit acestui autor, acest lucru explică în mare măsură tactica germană de "circumfoane", și "sistemul de lovituri scurte", și terminarea răniților, abuzul de steaguri albe și cruce roșie și terorizarea populației Biblioteca "Runivers" VIZIUNEA MORALĂ A "SUPER-OAMENILOR" Este de sperat că evenimentele din ultimele timpuri îi vor trezi pe germani și îi vor vindeca atât de iluziile grandorii, cât și de iluziile persecuției Într-un astfel de caz, se poate spera că Germania va recâștiga conținutul ideologic al culturii pe care l-a pierdut și își va pune forțele formale cu adevărat mari în slujba obiectivelor umane universale, și nu strict naționale Cât despre alte popoare, exemplul Germaniei să le servească drept lecție pentru viitor Germania ne face să ne amintim de învățăturile etice ale grecilor antici, care deja au atras atenția asupra faptului că cel mai mare pericol pentru o persoană este mândria și aroganța, ceea ce Homer numește și cuvântul ὕβρις O persoană care cedează acestui pericol va pieri cu siguranță, deoarece prin comportamentul său îi irită pe zei și Nemesis îl pedepsește Și această teorie a fost justificată de multe ori în istorie Nemesisul istoric care i-a pedepsit pe Xerxes și Alcibiade, Carol al V-lea și Filip al II-lea, Ludovic al XIV-lea și Napoleon, a ridicat acum mâna asupra Germaniei și a inspiratorului și purtătorul de cuvânt al acesteia, Wilhelm al II-lea Deci, să nu fim ca nemții Să nu uităm că valoarea culturii constă nu numai în dezvoltarea laturii sale formale, ci și în extinderea idealurilor sale, care determină conținutul creativității umane Numai pe baza respectului față de personalitatea umană întotdeauna și pretutindeni, pe baza respectului față de naționalitățile străine, pe baza iubirii universale și a adevărului, este posibilă adevărata cultură, care în aceste condiții nu se va transforma niciodată în barbarie rafinată De asemenea, trebuie amintit că omul nu trăiește din frig, tot intelectul dezmembrător și tot molipsitor Pe lângă adevărul raționalist, care este departe de a fi adevărul complet, există și adevărul religios, moral și mistic, mult mai profund și mai cald Și dacă acest adevăr este uitat, atunci cele mai multe valori intelectuale își pierd caracterul creator și se transformă în instrumente de moarte și distrugere Biblioteca "Runivers" V m cozi distrugere Nu este o coincidență, desigur, că cei mai profundi mistici ai timpului nostru au fost creați de acele țări care luptă acum cu invazia germană în prim-plan: eroica Belgia, care a dat omenirii Maeterlinck*), și maiestuoasa Rusia, care a îmbogățit oameni cu Dostoievski și Tolstoi Este interesant de observat că acest aspect al culturii ruse a început recent să fie apreciat și de ceilalți aliați ai noștri De exemplu, în timpul războiului, scriitorii englezi s-au

îndreptat cu binecunoscuta lor adresă către scriitorii ruși *) și unul dintre cei mai atenți romancieri ai Angliei moderne, Wells, care în fostele sale romane nu era deloc înclinat să acorde o importanță deosebită culturii ruse, în romanul "Freed ny world", scris chiar înainte de război, un rol foarte proeminent în viitoarea cultură reînnoită a Europei îi este acordat misticului rus Să sperăm că, după marea răsturnare care s-a abătut asupra lumii culturale, tocmai astfel de vise se vor împlini și că cultura super-poporului va fi învinsă de o cultură puternică și atotcuprinzătoare a iubirii universale V M Hvostov !) Vezi pamfletul meu Etica lui Maeterlinck(r),) Vezi "Rus Slovo(r) nr Biblioteca "Runivers" Și întrebarea relației dintre psihologie și cultură (Raport citit la Societatea Psihologică din Moscova februarie) În , cunoscutul psiholog olandez Geimans, la preluarea mandatului de rector al Universității din Groningen, a ținut un discurs pe tema "Era viitoare a psihologiei" *) Contrastând epoca trecută a științelor naturale cu epoca viitoare a psihologiei, Heimans a încercat în termeni cei mai generali să răspundă la întrebarea ce ne putem aștepta de la psihologie pentru cultura noastră * Această întrebare, în opinia sa, "este determinată de viața însăși Dezvoltarea rapidă a științelor naturii și a tehnologiei științelor naturale în secolul al XIX-lea nu a justificat speranțele puse în ea Cu cât binecuvântările culturii externe curgeau mai mult către oameni, cu atât mai profund simțeau neajunsurile vieții lor interioare, lipsa ei de conținut, dezordinea, lipsa de scop Prin urmare, secolul al XIX-lea a fost secolul în care pesimiștii Schopenhauer și Hartmann au trăit și s-au bucurat de o mare popularitate; când literatura și arta în cele mai sumbre culori înfățișau viața înconjurătoare; - a fost o epocă a căutărilor neliniștite, a disperării fără speranță, un secol de neurastenism și sinucideri *) Cum să explic acest contrast ascuțit? De ce, odată cu înflorirea culturii materiale, observăm un declin atât de puternic al valorilor spirituale? Geimans vede sursa contrastului într-o direcție unidirecțională) Folosesc traducerea germană a discursului său "Das künftige Jahrhun-dert der Psychologie" von G Heymans,) Op cit , p Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV nici un interes al tehnologiei științifice Gradul de satisfacție atins în viață depinde nu numai de mediul înconjurător, care, prin intermediul simțurilor, afectează o persoană, ci și, și într-o măsură nu mai mică, de dispoziția psihică a persoanei însăși care experimentează acest efect Între timp, toată atenția tehnologiei științelor naturale s-a concentrat pe îmbunătățirea condițiilor materiale ale vieții noastre, în timp ce factorul ei mental a rămas la umbră Consecințele dăunătoare ale unei astfel de unilateralități a intereselor științifice și tehnice sunt resimțite mai ales în prezent Viața a devenit mai complicată, îi cere omului modern din ce în ce mai mult Pentru a-i satisface, pentru a-ți găsi locul în viață, trebuie să te cunoști bine pe tine însuți, punctele tari și slăbiciunile tale mentale Dar noi, în cele mai multe cazuri, rătăcim neputincioși în propriul nostru suflet, neavând la dispoziție niciun plan care să ne ajute să găsim o cale de ieșire din îndoielile spirituale și amăgirile atunci când rezolvăm cele mai importante întrebări de viață: atunci când ne alegem o profesie, mod de viață, mediul social etc Cunoaștem și mai puțin alți oameni Și din moment ce, odată cu creșterea complexității vieții, oamenii din jurul nostru devin din ce în ce mai diferențiați, greșelile noastre în a le înțelege și în a ne trata cu ele devin din ce în ce mai grosolane Astfel, este încălcat armonia vieții împreună și, odată cu aceasta, apare și nemulțumirea Din ce în ce mai de neînțeles, în sfârșit, devine

pentru noi sensul de bază al vieții Părerile religioase își pierd treptat puterea asupra noastră, dar în același timp nu apare nimic care le-ar putea înlocui, ar putea da vieții sensul pe care i-a dat religia de mii de ani) Care este calea de ieșire din situația formidabilă care a fost creată? Ce să fac? N-ar trebui să ne luptăm spiritul vremurilor, nu ar trebui să ne întoarcem la odinioară simplitate a vieții și să reînvie viziuni învechite despre lume? Se poate spune cu certitudine, potrivit lui Heimans, că nicio mișcare mentală puternică nu a fost vreodată capabilă să fie reținută prin mijloace artificiale *) Op cit , p - Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA LUI OB OTHOПI ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA cazuri - odată cu stagnarea culturii spirituale, el consideră să reverse transferul centrului de interes științific din lumea exterioară a fenomenelor în cea internă, din mediul material în viața spirituală a unei persoane În toate încercările de a îmbunătăți viața, trebuie să plasăm punctul de aplicare a forței nu în mediul extern, ci în personalitatea care percepe și reacţionează) Nu în afara omului, ci în el însuși este garanția adevăratei dezvoltări a culturii Istoria a dovedit în repetate rânduri - pentru a obiecta la aceasta - că nu suntem în măsură să schimbăm natura umană; toate încercările de acest fel trebuie privite ca sortite eșecului total - Heymans anticipează aceste obiecții și este pe deplin de acord că toate încercările bazate pe învățături edificatoare și altele asemenea, la care au recurs constant predicatorii reînnoirii interioare, sunt complet fără speranță În opinia sa, o nouă formulare a unei vechi probleme ar trebui construită tocmai pe încrederea că succesele psihologiei științifice ne vor conduce la o tehnică psihologică mai bună decât învățăturile instructive; *) că va veni vremea când psihologia va ieși din cercul îngust al intereselor pur teoretice pentru a servi interesele vieții; va veni vremea în care lumina cunoștințelor psihologice aplicate va pătrunde în însăși secretele personalității umane și va lumina calea pentru atingerea celor mai înalte valori culturale Istoria dezvoltării științelor naturii ne convinge de acest lucru La urma urmei, fiecare victorie a științei naturale a fost urmată de o procesiune triumfală a tehnologiei științifice naturale Nu există niciun motiv să credem că succesele psihologiei științifice nu vor da un răspuns la cerințele vieții practice Dar când va veni această epocă a psihologiei și odată cu ea epoca de aur a culturii spirituale? Se simte deja psihologia științifică atât de matură în prezent, încât nu se teme să deschidă un acces larg la laboratoarele sale pentru problemele vieții practice sau va respecta în continuare cu strictețe jurământul de renunțare la lume pentru o lungă perioadă de timp de acum încolo? Heimans referă această epocă a psihologiei la un viitor nedefinit El își permite să privească în acest viitor, nu în mijlocul cotidianului *) Op cit , p $) Op cit , p ιό * Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV noi lucrări științifice, dar numai în ziua solemnă a unei sărbători academice El nu caută încă directive precise în acest viitor asumat pentru înființarea cercetărilor psihologice actuale, ci se lasă purtat în ea deocamdată doar de imaginație, pentru a se inspira pentru lucrarea viitoare în conștiința scopului cultural înalt de psihologie științifică X) O poziție mai hotărâtoare în această problemă o ia psihologul american, profesor la Universitatea Harvard Münsterberg, mai ales în ultima sa mare lucrare, consacrată fundamentării fundamentale și faptice a psihologiei aplicate *) Această lucrare a lui Munsterberg nu este un discurs popular pentru publicul larg, precum cel al lui Heimans, ci un studiu special al fundamentelor unei noi științe, destinat lucrătorilor prezenți și viitori; pentru Munsterberg, în continuare, psihologia

aplicată nu este o știință a viitorului, ci a prezentului, pentru el este mai mult decât o cerință abstractă, mai mult decât un simplu set de aspirații disparate de a subordona viața practică indicațiilor cercetării teoretice, mai mult decât o comparație pur externă a datelor de psihologie aplicată obținute în diverse domenii ale activității culturale, pentru el este o știință cuprinzătoare unică intern, care se dezvoltă, în același timp, datorită condițiilor propriei creșteri s) În principal în lucrarea menționată, și parțial în alte lucrări anterioare, Münsterberg consideră în principal bazele fundamentale ale noii științe, considerând formularea corectă a problemelor ca fiind mai importantă în prezent decât rezolvarea în grabă a acestora Totodată, făcând o privire de ansamblu asupra metodelor folosite în cercetarea psihologică în diverse domenii ale activităţii culturale, precum şi asupra rezultatelor deja obţinute, a considerat *) Op cit , p io) Grundzüge der Psychotechnik, von Hugo Münsterberg În referinţele următoare, desemnez această lucrare cu cifra romană I; numărul P - o altă lucrare: "Psihologie și viață economică" (tradusă din germană) și numărul III - "Psihologie și profesor" (tradusă din engleză)) II, p Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA RELATIEI OB ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA consideră atât metodele, cât și rezultatele doar ca primele încercări și exemple de posibile cercetări științifice, care deocamdată ar trebui să indice doar noi căi de dezvoltare a culturii, să prezinte noi cerințe pentru psihologia experimentală, stabilindu-și anterior valabilitatea fundamentală și să găsească a descoperi noi posibilităţi de lucru ştiinţific comun în interesul culturii psihologilor şi reprezentanţii activităţilor practice El știe bine că în prezent, în multe cazuri, așteptările și speranțele trebuie încă să ia locul faptelor și prescripțiilor bine stabilite; că nu este încă momentul să scriem rețete universale, ci doar să facem un prim experiment, să punem la dispoziția măreţului mecanism al activității culturale noi, încă netestate, mijloace pe scară largă *) Și face acest prim experiment în speranța că o astfel de formulare a întrebării nu îl va înstrăina de noul domeniu al cercetării științifice, ci, dimpotrivă, va suscita interes pentru acesta și va atrage forță de muncă nouă Pe baza acelorași motive și speranțe, mă refer în acest raport să fac cunoștință cu punctele de vedere ale lui Münsterberg asupra subiectului, surselor, sarcinilor și metodelor psihologiei aplicate, precum și asupra poziției sale în rândul altor discipline științifice Psihologia aplicată acoperă toate domeniile în care datele cercetării științifice ale vieții mentale pot fi folosite în interesul culturii Și profesorul le poate folosi și pe acestea din urmă pentru a dezvolta mintea, sentimentul și voința copilului; și un avocat să aranjeze juriul în favoarea inculpatului; și un predicator pentru a trezi conștiința adormită a turmei; si medicul, sa actioneze asupra sistemului nervos al pacientului; și un comerciant, pentru a atrage atenția publicului asupra bunurilor lor; și producătorul, pentru a provoca o tensiune mai mare în rândul muncitorilor; și un politician pentru a obține aprobarea programului său politic de la alegători; iar naturalistul, să plaseze observația în condiții mentale impecabile; și artist, pentru a influența estetic sufletul ascultătorului) P, p ; I, p VI,) II, p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV sau spectatorul etc *) Dar pentru a putea evoca sau regla procese mentale în noi înșine sau în alți oameni, trebuie să știm exact ce procese mentale se referă în cutare sau cutare caz și cum ar trebui să fie influențate Și pentru a stabili condițiile în care influența psihică își atinge cu siguranță scopul, este necesară o investigație științifică foarte amănunțită și

precisă Datele psihologiei științifice pot juca nu mai puțin un rol chiar și în cazul în care este important pentru noi pur și simplu să prevedem apariția acestor sau a altor fenomene ale vieții mentale În ambele cazuri, este necesar să se cunoască nu numai legile generale ale conștiinței, ci și datele psihologiei de grup și adesea, în plus, este necesar și un studiu psihologic individual În funcție de condițiile speciale ale anumitor tipuri de activități culturale, sarcinile cu care se confruntă psihologia aplicată sunt parțial specifice Pentru a nu fi neîntemeiat, voi indica punctele de contact dintre psihologie și mai multe domenii de activitate culturală În același timp, mi se pare de prisos să mă opresc asupra caracterizării problemelor care pot fi rezolvate cu ajutorul psihologiei în domeniul educației Necesitatea unei legături strânse între psihologia științifică și activitatea pedagogică este acum recunoscută aproape universal În ceea ce privește concluziile fundamentale, acestea vor fi de natură generală, astfel încât să fie ușor de extins la așa-numita "pedagogie experimentală" Psihologia aplicată se bucură de o recunoaștere nu mai mică în rândul psihiatrilor Printre mijloacele folosite de psihiatri pentru a analiza viața psihică anormală a pacienților lor, această psihologie științifică ocupă încă un loc foarte onorabil Münsterberg subliniază, însă, că nu numai psihiatrul, ci și fiecare clinician, aduce în practica sa o anumită cantitate de psihologie Adesea încearcă să pătrundă în mintea pacientului și să-l influențeze Pentru aceasta, până acum doctorul a fost nevoit să folosească o psihologie făcută de sine, care operează cu cele mai banale) I, pagina Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA RELATIEI OB ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA concepte psihologice Între timp, pentru prevenirea bolilor, recunoașterea și tratarea acestora, ar putea fi folosite și datele psihologiei științifice În mare măsură, o zonă nouă, dar în același timp extrem de importantă de activitate culturală, în care, potrivit lui Münsterberg, psihologia este destinată să joace, poate, un rol decisiv, este sfera vieții economice În viața economică modernă, munca științifică s-a concentrat pe bunuri, mașini, mijloace de comunicare și condiții fizice similare pentru succesul său și au ignorat complet faptul că nicăieri munca economică nu se desfășoară fără participarea la ea a unor oameni a căror psihofizică aparatul este fără îndoială necesar să investigheze și să ia în considerare în interesul vieții economice nu mai puțin decât condițiile sale fizice La urma urmei, procesele psihofizice și mentale sunt incluse ca parte integrantă a mecanismului activității economice Iar studiul științific al aspectelor tehnice, igienice și economice ale acestei activități, cu siguranță foarte importante în sine, nu poate servi totuși ca substitut pentru o analiză a stărilor psihice) Toate ramurile de activitate economică cer să se găsească oamenii potriviți pentru fiecare afacere Mijloacele de selecție sunt barierele de examinare, dovezile activității anterioare sau pur și simplu impresia personală Prin aceste mijloace se poate asigura doar excluderea indivizilor care sunt foarte incapabili pentru cutare sau cutare activitate, și chiar și atunci, fără a realiza de ce sunt incapabili Dar adaptarea efectivă a indivizilor la varietatea nemărginită de sarcini economice este exclusă Chiar și în cel mai bun caz, toate caracteristicile mărturiilor se referă, în cea mai mare parte, la cunoștințele și aptitudinile dobândite, și nu la darurile și neajunsurile naturale * *) Este imposibil în aceste cazuri să fii ghidat, de fapt, de satisfacția personală pe care o experimentează un individ care lucrează, deoarece este departe de a fi întotdeauna P, p) I, p , ; II, p) II, p - - Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV

mărturisește productivitatea ridicată a muncii sale, a cărei realizare ar trebui să se străduiască viața economică Convingerea că înclinațiile naturale ale unei persoane înseși sunt îndreptate în direcția vieții care corespunde cel mai bine caracteristicilor sale mentale și predispozițiilor psihofiziologice trebuie de asemenea considerată complet nefondată Atât satisfacerii activității, cât și interesului nu i se poate acorda o importanță decisivă, întrucât este adesea determinată de circumstanțe secundare: personalitatea profesorului, metoda de predare, influența mediului, tradițiile familiei etc *) Nici un tânăr nu-și cunoaște punctele forte și neajunsurile: ca și daltonismul, slăbiciunea atenției, memoriei, judecății, voinței etc îi rămâne neobservată Nu cunoaște cerințele pe care activitatea pe care o alege le va face psihicului său Alegerea unei profesii este determinată de obicei de o înclinație trecătoare sau un hobby ocazional, o simplă imitație sau speranța unui profit rapid, o recomandare accidentală sau pur și simplu comoditate Nu există o justificare intrinsecă pentru o astfel de alegere a profesiei Căci nevoia de a găsi oamenii potriviți pentru o anumită activitate și munca potrivită pentru fiecare persoană arată că efectuarea muncii depinde în primul rând de factorul personal, de caracteristicile individuale, care nu pot fi modificate printr-un singur efort sau o experiență îndelungată Erorile generate de o astfel de alegere aleatorie a profesiei sunt adesea ireparabile Atunci când ochii se deschid ulterior la discrepanța dintre capacitatea psihică și cerințele profesiei, este adesea prea târziu O persoană s-a grăbit deja de-a lungul unei anumite profesii, a cheltuit multă energie pentru pregătirea pentru această activitate; Nu am suficientă energie pentru a sparge din nou întreaga structură a vieții mele și să-mi asum o nouă afacere În același timp, până la urmă, noi încercări trebuie făcute în aceleași condiții aleatorii, fără a dobândi din experiență amară vreo cunoaștere despre calitățile pozitive ale cuiva și cu atât mai mult despre cerințele mentale ale unei alte profesii *) *) II, p) II, p , , -ia i Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA Ca urmare a unei astfel de situații fără speranță, se pierde încrederea în forțele proprii și în aptitudinea socială și, odată cu aceasta, dorința de a munci Și oricine poate fi în această poziție La urma urmei, chiar și un elev de liceu la sfârșitul perioadei de studii decide în mare parte accidental dacă va fi medic, avocat, profesor etc Într-o măsură și mai mare, desigur, există o alegere accidentală a unui profesie în care există doar o educație inferioară Statisticile sociale arată cu o certitudine terifiantă ce povară și pericol amenință organismul social de marea majoritate a celor alungați din cercul activității lor și deci disperați și amărâți Între timp, cu o altă formulare a chestiunii, poate că fiecare, până la urmă, și-ar fi găsit un loc potrivit, și fiecare și-ar putea face treaba cu succes și, în consecință, atât succesul extern, cât și satisfacția internă ar putea zâmbi tuturor*) În special, mișcarea populară din America în favoarea managementului științific al întreprinderilor industriale duce și la ideea necesității unei selecții psihologice a lucrătorilor În efortul de a crește productivitatea muncii, reprezentanții acestei mișcări au găsit posibil să o ducă la îndeplinire prin schimbarea diviziunii muncii și prin transformarea muncii în sine, a metodelor, mijloacelor, condițiilor ei Curând a devenit însă clar că în niciun caz toți muncitorii nu erau potriviți pentru forme speciale de muncă "Aceste noi forme de muncă au necesitat o complicare semnificativă a activității individuale a muncitorului, iar o simplă incitare a voinței la aceasta s-a dovedit a fi falsă din punct de vedere psihologic,

ducând doar la o risipă de energie psihofizică *) O examinare a instrumentelor de activitate economică în sine conduce la aceeași concluzie Nici o singură mașinărie cu care o persoană trebuie să lucreze nu poate ieși învingătoare din lupta pentru existența tehnică, spune Münsterberg, dacă nu este suficient de adaptată la aparatul psihofizic al muncitorului, la sistemul nervos și muscular al acestuia, la posibilitățile de percepție, atenție , O II, p -) II, p ; , p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV memorie, voință etc *) Istoria îmbunătățirilor tehnice arată, potrivit lui Münsterberg, că aceste ultime evoluții, chiar și fără cercetări psihologice sistematice, au fost întotdeauna determinate, în cele din urmă, de momentele mentale * *) Așa cum caracteristicile individuale ale unei persoane trebuie să fie în concordanță cu cerințele interne ale tipului de activitate economică căreia își dedică forța, tot așa și instrumentele de producție, la rândul lor, trebuie să fie în armonie cu condițiile sale mentale generale sau individuale De exemplu, particularitățile atenției pot determina aranjarea cea mai convenabilă a părților individuale ale aparatului, ritmul activității mentale poate determina viteza mașinii etc Uneori, în viața economică, cele mai simple, la prima vedere, relațiile sunt pline de probleme psihologice complexe Deci, se obișnuiește să credem că monotonia muncii este flagelul unui interes viu pentru ea Între timp, faptele arată că mulți dintre muncitori găsesc interesantă pentru ei înșiși activitatea cea mai aparent monotonă O femeie a trebuit să înfășoare becuri electrice de aproximativ de ori pe zi și, potrivit ei, avea mereu ceva nou: fie ia becul greșit, apoi hârtia, apoi ambalajul în sine nu i se dă, apoi se simte mai veselă, apoi munca ei progresează mai încet - într-un cuvânt, există întotdeauna ceva la care să se gândească s) Pe de altă parte, erau destul de mulți muncitori a căror muncă părea unui străin cu adevărat interesantă și variată, în timp ce ei înșiși se plângeau de plictiseala și monotonia muncii în fabrică Toate acestea indică faptul că sentimentul de monotonie depinde mult mai puțin de natura lucrării decât de caracteristicile mentale ale individului care lucrează) Ne putem limita la considerațiile deja date pentru a avea dreptul de a afirma că psihologia științifică va găsi un domeniu extrem de larg în viața economică pentru aplicarea concluziilor și metodelor sale și că factorii mentali în II, p i)T) II, p s) II, p i i j) II, p Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE psiholog SI CULTURA activitatea economică merită nu mai puțină atenție decât condițiile sale fizice externe Nu mai puțin recunoscător pentru psihologia aplicată poate fi considerată, în continuare, sfera activității judiciare Și aici putem schița o serie întreagă de probleme, în soluția cărora psihologia ar trebui să aibă un loc foarte proeminent În primul rând, legiuitorul trebuie să cunoască mecanismul psihic al judecătorului și al juriului, pentru a putea prevedea ce efect vor avea ordonanțele sale în viața poporului Același lucru se poate spune despre alegerea și aplicarea pedepselor Și aici legiuitorul se confruntă cu probleme psihologice Pedeapsa, ca mijloc de intimidare, aparține unui domeniu pur psihologic Este necesară o analiză foarte atentă a factorilor psihici pentru a fi sigur că pedeapsa va preveni într-adevăr crimele viitoare Opoziția dintre izolare și izolare, de exemplu, este plină de probleme psihologice individuale Pentru unii, izolarea va fi o adevărată pedeapsă, în timp ce alții, datorită excitabilității lor ușoare, îi vor salva de neînțelegeri constante Pericolul unei infecții criminale în custodia comună nu este la fel de mare pentru diferitele tipuri de infractori) Un serviciu extrem de important poate fi oferit

de psihologie în analiza mărturiei martorilor Să presupunem că dintre cei doi martori ai scenei care interesează instanța, unul va spune în detaliu conținutul convorbirii pe care a auzit-o, dar nu va putea descrie înfățișarea celor care au vorbit; celălalt își va descrie hainele, tenul, părul, înălțimea etc , în cel mai mic detaliu, dar nu va putea transmite conversația Dacă, acum, prin intermediul unui test psihologic, stabilim că primul martor aparține unor persoane de tipul vizual de reprezentare, iar al doilea unor persoane de tip auditiv, atunci recunoaștem diferența în mărturia lor ca fiind destul de firească; dacă stabilim o distribuție inversă a tipurilor de reprezentare, atunci vom suspecta pe bună dreptate dovezi I, p) I, p , Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV gelează în nesinceritatea mărturiei lor și le conferă acestora din urmă un alt sens practic decât în primul caz x) Chiar și din acest exemplu simplu, se poate observa clar că într-o cauză judiciară este absolut imposibil să se facă fără ajutorul psihologiei De fapt, dintotdeauna s-a recurs la el Dacă judecătorul a determinat motivele săvârșirii infracțiunii, dacă avocatul sau procurorul a criticat depozițiile martorilor; fie că legiuitorul a determinat natura şi întinderea pedepsei, trebuia întotdeauna să apeleze pentru sfat la datele psihologiei populare sau la propria experienţă interioară Dar cu greu se poate argumenta că este mai corect în aceste cazuri, în loc de indicațiile psihologiei populare și ale experienței personale aleatorii, să se folosească rezultatele cercetărilor și testelor psihologice științifice *) · Este imposibil, în plus, să excludem din sfera de influență a psihologiei științifice chestiunile legate de creativitatea artistică, activitatea științifică și multe altele În ceea ce privește prima zonă, Munsterberg vede aici sarcina psihologiei nu în dezvoltarea artei de dragul ei, ci în întărirea, aprofundarea, îmbogățirea și extinderea plăcerii estetice pe care operele de artă o oferă) De fapt, chiar și în prezent, artistul folosește date psihologice nu mai puțin decât alte date tehnice, iar întreaga întrebare se află doar într-o aplicare mai planificată și mai conștientă a psihologiei În domeniul științei, potrivit lui Münsterberg, psihologia aplicată poate avea importanță în primul rând în măsura în care indică cercetării științifice sursele mentale ale erorilor Oricât de mult ar evita, de exemplu, știința naturală a psihologiei, indiferent cât de mult încearcă să colecteze informații științifice !) I, STR) I, p) Í, p zeu În altă parte în această carte, Münsterberg cu accent limitează domeniul de aplicare al psihologiei în domeniul artei: nu poate, desigur, să creeze artiști, doar indică calea către realizarea cât mai rațională a acelor scopuri pe care artistul și le-a propus; pe de altă parte, pentru-το, restrânge și creativitatea artistică mai mult decât drepturile pur tehnice § manipularea vopselelor, pietrei și a altor materiale (I, p to) Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA material pentru a elimina interferența factorului subiectiv, înlocuind în acest scop indicațiile organelor de simț cu indicațiile aparatelor foarte sensibile - în cel mai bun caz, el nu reușește decât să creeze condiții favorabile percepției senzoriale, dar nu să o excludă complet, deoarece se rezumă întotdeauna la traducerea indicațiilor cu mai puțin dintr-un organ de simț de încredere într-unul mai de încredere Mai mult, observația nu se limitează la percepția senzorială Prin urmare, cea mai rațională modalitate de a asigura fiabilitatea materialului științific ar trebui să fie eliminarea sau contabilizarea corectă a surselor de erori de origine mentală sau psihofizică Și pentru aceasta, este necesar ajutorul sistematic al psihologiei, este necesar nu mai

puțin decât ajutorul tehnologiei științifice naturale în construcția aparatului științific *) Fără îndoială, câmpul de acțiune al psihologiei aplicate poate fi și mai larg în acele domenii științifice în care factorul subiectiv joacă un rol aproape exclusiv, deci, în primul rând, în psihologia teoretică însăși Dacă dorim ca rezultatele autoobservării să fie libere, de exemplu, de erorile care decurg din caracteristicile psihicului subiectului, trebuie să ne străduim la o cunoaștere temeinică cu alcătuirea mentală individuală a acestui subiect) În științele istorice, critica psihologică a surselor poate duce la concluzii foarte interesante Astfel, suntem înclinați să credem că, dacă toate sursele sunt de acord sau neagă un fapt istoric, un astfel de acord poate fi considerat o garanție a corectitudinii mărturiei corespunzătoare Sub influența unor date psihologice, însă, pare destul de posibil *) Deci, dacă determinăm căldura cu ajutorul unui termometru, atunci în loc de senzații de temperatură le folosim pe cele vizuale) Münsterberg relatează (I, pp -) despre experimentele astronomului Newcomb, care, prin intermediul experimentelor psihologice, a stabilit că liniile întunecate vizibile pe Marte sunt parțial de origine subiectivă Newcomb însuși își exprimă dorința ca în viitor, înainte de a trage concluzii din observații analoge, tendințele mentale individuale ale observatorilor să fie stabilite prin experimente speciale) I, p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV întrebarea este dacă fiabilitatea unor astfel de surse este supraestimată Laboratoarele psihologice, spune Münsterberg, raportează din diferite părți că cursul proceselor mentale este foarte tipic pentru un caracter tipic, astfel încât chiar și indivizi foarte diferiți în anumite condiții pot apărea aceleași erori, iluzii și interpretări false Într-una și același volum într-un cerc special, aceleași asociații depășesc adesea limitele oricărei probabilități obiective *) Punctele de contact indicate sporadic dintre psihologia științifică și activitatea culturală umană ating zone destul de diverse ale acestei activități pentru a da o idee despre forța și amploarea posibilei influențe a psihologiei aplicate asupra dezvoltării culturii Cu toate acestea, nu poate fi considerată o sferă nelimitată a acestei influențe și iată de ce Ea este determinată, desigur, de rolul conducător jucat în această dezvoltare a culturii de către conștiința umană, subiect al psihologiei științifice Dar, potrivit lui Münsterberg, ar fi foarte eronat să credem că orice viziune asupra vieții mentale poate fi inclusă în sfera de aplicare a conceptelor de psihologie Gândirea, simțirea, dorința umană pot fi privite din cele mai variate puncte de vedere, dar doar unul dintre ele este de importanță pentru psihologia științifică De la psihologie în sensul științific al cuvântului, trebuie să cerem, și anume, ca ea să considere viața mentală ca un anumit conținut al conștiinței, care trebuie rezolvat în părțile sale componente și investigat în raport cu cauzele și efectele sale Și invers, în fața noastră nu se află nicidecum psihologia științifică, dacă se ocupă de esența și relațiile interne, de semnificația și valoarea fenomenelor mentale Ne ocupăm de psihologia științifică doar acolo unde fenomenele mentale: percepții, amintiri, sentimente etc , sunt înțelese ca obiecte în fața cărora conștiința stă în rolul unui spectator pasiv reflexiv Ca toate obiectele, ele permit doar întrebarea care sunt părțile lor constitutive și cum acestea D b pagina Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA Consecințele sunt legate între ele, care sunt, în continuare, cauzele care le provoacă și acțiunile cauzate de acestea *) Așadar, psihologul consideră viața mentală drept conținut al conștiinței și consideră că îi este sarcina

de a găsi elementele acestui conținut și de a stabili legile care le guvernează Sarcina sa exclusivă, așadar, trebuie considerată descrierea și explicarea acestor obiecte psihologice, iar explicația este de natură fiziologică Motivul decisiv pentru care această psihologie cauzală trebuie să vadă în procesele mentale fenomene care însoțesc procesele nervoase fiziologice care au loc în creier este imposibilitatea de a înțelege modul în care o idee provoacă alta, cum excită un sentiment sau atrage după sine un act de voință Funcțiile sistemului nervos sunt supuse legilor cauzalității Tocmai pentru a obține relații de cauzalitate cel puțin indirect pentru procesele mentale, trebuie să construim o teorie care să recunoască paralelismul dintre fenomenele mentale și cele neuro-cerebrale În acest sens, succesiunea și distribuția stărilor creierului explică ordinea proceselor mentale *) Cine caută nu părțile constitutive și cauzele fenomenelor mentale, în sensul indicat mai sus, ci sensul lor, care este interesat de relațiile lor interne, pur spirituale și de valoarea lor, depășește limitele psihologiei științifice propriu-zise și trece în domeniul psihologia teleologică, care interpretează doar viața spirituală și încearcă să o înțeleagă ca o legătură de sensuri și scopuri) Cu aceste două puncte de vedere asupra vieții sufletului, ne întâlnim constant în viața de zi cu zi Dacă văd pe stradă un copil necunoscut, spune Münsterberg, care se comportă ciudat și, prin urmare, bănuiesc că se află în fața mea a unui bolnav mintal, mă pun imediat, involuntar, în postura de observator, în postura de un psiholog explicator Îi observ trăsăturile mentale speciale, scot în evidență funcțiile individuale, observ cum diversele condiții afectează emoțiile, sentimentele *) II, STR) I, p IÓ) II, p , Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV cunoștințele și ideile copilului și consider că este de datoria mea să-i monitorizez comportamentul cu rigurozitate științifică Cu altă ocazie, îmi imaginez că vorbesc cu propriul meu copil, destul de sănătos mintal, aici în camera mea, iar dragostea mea paternă mă face să mă bucur de fericirea unui suflet tânăr Cât de lipsit de sens* mi s-ar părea să observ acest suflet și să-l disec în diferitele sale părți Sentimentul meu cald captează întreaga mică personalitate ca un întreg și simt o emoție odată cu ea În primul caz vedem atitudinea unui om de știință, în al doilea o atitudine de viață; în prima, "observare" nepasională, în a doua, interes personal; în primul, explicația; în al doilea, evaluarea; în primul, căutarea cauzelor și efectelor; în al doilea, înțelegerea unității intențiilor x) Care dintre aceste puncte de vedere este esențială pentru psihologia aplicată? - Psihologia poate fi utilă practic, potrivit lui Münsterberg, numai în cazul în care anumite, din anumite motive, acțiuni planificate, grație cunoștințelor psihologice, pot fi legate de cauzele lor Prin urmare, pentru psihologia aplicată contează doar acel punct de vedere, care este interesat de relațiile cauzale Strict vorbind, doar psihologia aplicată convinge de necesitatea și, în consecință, de legitimitatea unui astfel de punct de vedere artificial, departe de viață, asupra vieții psihice) Posibilitatea psihologiei aplicate de a folosi un singur punct de vedere nu limitează însă fundamental sfera de aplicare a psihologiei în viață; tocmai pentru că, potrivit lui Münsterberg, fiecare fenomen spiritual poate fi considerat din ambele puncte de vedere, și ca un lanț) III, p) I, p) Münsterberg acordă o mare importanță practică acestui punct de vedere artificial El crede chiar că victoria psihologiei educaționale moderne constă tocmai în faptul că nu a vrut să se mulțumească cu punctul de vedere al vieții de zi cu zi și și-a creat propriul o metodă foarte

particulară de investigare Procese în sufletul copilului și în mințile profesorului au fost analizate și explicate folosind metode psihologie de laborator și, prin urmare, a găsit mijloacele pentru acțiune stăpânire pozitivă acest gen de fenomene Doar pe această bază, conform opinia sa, iar pedagogia modernă s-ar putea dezvolta (II, p)
  cauză şi efect şi ca un lanţ de relaţii interne Astfel, domeniul psihologiei aplicate poate acoperi întreaga sferă a vieții psihice În practică, însă, pare mai rațional, în funcție de condiții, apoi una sau alta viziune asupra vieții spirituale, adică uneori, psihologia aplicată este de fapt exclusă de la participarea la dezvoltarea culturii *), În plus, însuși conceptul de psihologie aplicată necesită o definiție precisă Într-adevăr, se poate vorbi de aplicare în două sensuri În primul rând, atunci când problemele teoretice ale unei alte științe sunt rezolvate cu ajutorul unei științe date Dacă folosim legile fizicii pentru a explica fenomenele vulcanice care au avut loc în timpul formării scoarței planetei noastre, sau legile chimiei pentru a explica procesul metabolismului, atunci în aceste cazuri aplicarea nu depășește limitele domeniul teoretic Dar într-un sens complet diferit vorbim despre utilizarea fizicii în construcția de tuneluri sau despre utilizarea chimiei în formularea medicamentelor În aceste ultime cazuri, fizica și chimia sunt aplicate pentru a atinge un anumit scop, a cărui realizare este doar o chestiune de dorință Conceptul de aplicare aici are un alt sens, este aplicare nu în scopuri teoretice, ci în scopuri practice a) O astfel de dualitate este posibilă pentru orice știință aplicată și, prin urmare, pentru psihologia aplicată Dacă mintea oricărui artist sau om de știință, om de stat sau fondator al unei religii este supusă investigației; dacă izvoarele psihice ale moravurilor și obiceiurilor sunt descoperite printre popoarele primitive sau culturale; dacă se cercetează din punct de vedere psihologic cum a apărut și s-a dezvoltat cutare sau cutare limbă, cutare sau cutare drept, cutare sau cutare mit - în toate aceste cazuri, fenomenele istorice și culturale sunt studiate pe baza doctrinei științifice a vieții mintale , operând cu concepte cauzale, și anume se face o analiză psihologică a materialului deja existent și o explicație a apariției acestuia, adică se aplică psihologia istoriei culturii Sarcina de a *) I, p i$; P, p) P, p ; i, pp i- Întrebare? filozofie, clasă ,   explicația aici este totuși aceeași cu cea a psihologiei teoretice obișnuite Ni se oferă o lume de fapte culturale și, pentru a înțelege geneza lor, recurgem la știința conștiinței; singura diferență este că aici sunt stabilite sarcini mai complexe pentru explicația psihologică decât în psihologia teoretică) impact asupra mecanismului mental Când folosim psihologia pentru a scoate la lumină gândurile ascunse ale martorilor, pentru a introduce material educațional în mintea elevului, pentru a restabili funcțiile psihice tulburate ale pacientului etc , psihologia va fi aplicată în ultimul simț Aici trebuie îndeplinite anumite sarcini, valoroase din punct de vedere al interesului public, iar psihologia indică mijloacele și modalitățile de implementare a acestora) Deci, expresia generală "psihologie aplicată" înseamnă fie că aplicăm cunoștințele psihologice pentru o explicare retrospectivă a fenomenelor culturale, fie că dorim, cu ajutorul psihologiei, să modelăm viața practică în viitor în conformitate cu cerințele culturii dezvoltarea omenirii; Münsterberg propune să-l numim pe prima psihologie a culturii, pe a doua, psihotehnică Tocmai pe fundamentarea fundamentală și faptică a acestui din urmă își concentrează atenția) Psihotehnia

poate fi utilă, așadar, în acele cazuri când este necesară aplicarea psihologiei științifice pentru a desfășura o acțiune destinată de dragul unui anumit scop cultural, pentru realizarea unei stări sau fenomene în viitor Dar, uneori, psihotehnica ne poate conduce și către procese care se află în trecut, deoarece, din nou, acest apel la trecut este ghidat de intenția de a acționa în viitor, întrucât scopul său nu va fi teoretic, nici o explicație a trecutului, dar practic - implementare în viitor Deci, dacă analizăm jocul copilului din punctul de vedere al influenței acestui joc asupra lui și cu scopul de a elimina din I) I, p , , ; II, p) I, p ; II, p) I, p Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBARE OB TN SH ÎNTRE psiholog SI CULTURA nei momente nocive și întări utile, adică cu scopul de a îmbunătăți jocul, ne confruntăm cu o problemă psihotehnică, și nu cultural-psihologică *) Pentru o înțelegere completă a conceptului de psihologie aplicată în sensul psihotehnicii, ale cărei principii și metode vor fi discutate în continuare, este necesar să se facă încă o distincție, și anume, este necesar să se țină cont constant de faptul că în psihotehnică, întrebarea este despre cunoștințele tehnice și nu despre abilitățile practice Pentru a dobândi aceasta din urmă, știința trebuie combinată cu arta, adică, în acest caz, cercetarea psihotehnică - cu exercițiul, împreună cu care se adaugă deja un element străin științei și chiar științei tehnice ca atare Astfel, arta medicului este altceva decât medicina științifică Și această relație între cunoaștere și pricepere se repetă în toate științele aplicate, și deci în psihotehnică Și aici, de exemplu, arta profesorului este altceva decât o cunoaștere temeinică a psihotehnicii pedagogice *) - Psihologia științifică aplicată ar trebui să fie doar o știință În cele din urmă, din gama de sarcini psihotehnice, potrivit lui Münsterberg, este necesar să se excludă complet evaluarea obiectivelor, la a căror implementare contribuie psihotehnica Cu o imparțialitate complet obiectivă, psihotehnica trebuie să descrie exclusiv relația dintre mijloacele psihologice individuale și obiectivele posibile sau deja stabilite Alegerea acestor din urmă, problema dezirabilității anumitor acțiuni, trebuie lăsată în întregime altor științe normative În ceea ce privește științele aplicate în general, și pentru psihotehnică în special, scopul trebuie întotdeauna declarat în prealabil Psihotehnicianul își îndeplinește sarcina numai dacă se mulțumește să arate că astfel de mijloace pot duce la realizarea scopului stabilit, pe care tocmai aceste mijloace ar trebui să le folosească cel care și-a propus acest scop "Dacă vrei să atingi un astfel de obiectiv, trebuie să mergi pe un astfel de drum" - aceasta este formula care determină cercul de activitate x) I, p) I, p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV a întregii științe tehnice și în consecință și a psihotehnicii Astfel, dacă este vorba de acțiunea unității în operele de artă, atunci psihotehnica nu trebuie decât să stabilească condițiile în care se poate întări impresia de unitate între diversitatea conținuturilor Iar psihotehnica estetică, în acest caz, trebuie să fie sigură dinainte că conştiinţa unităţii este plină de semnificaţie estetică) O asemenea limitare a domeniului de activitate a psihotehnicii, după Munsterberg, nu poate fi considerată doar temporară, din cauza insuficientei maturizări a noii științe - rezultă din însăși natura ei, ca știință care studiază relațiile cauzale) Münsterberg admite însă că, în anumite limite, psihotehnica, la rândul ei, poate influența alegerea unui scop, și anume o influență indirectă, aducând claritate conflictului de vederi cu privire la dezirabilitatea unui anumit scop în condiții date Într-adevăr, de multe ori doar un psiholog poate arăta dacă este posibil să se atingă scopul

propus; adesea numai cel care cunoaște natura psihologică a mijloacelor poate determina condițiile necesare pentru utilizarea acestor mijloace Și acest lucru se reflectă în atitudinea față de obiectivele în sine Astfel, faptul că anumite scopuri nu pot fi atinse din motive psihologice este un argument de necontestat împotriva justificării acestor scopuri Iar faptul că anumite mecanisme mentale sunt foarte potrivite pentru realizarea anumitor scopuri poate servi drept argument sau în favoarea faptului că realizarea acestor scopuri ar trebui adusă în prim-plan, dacă scopurile sunt bune; sau în favoarea luării unor măsuri speciale pentru a preveni implementarea lor, dacă sunt rele Prin urmare, sarcina psihotehnicii poate fi considerată, printre altele, critica filosofiei culturii Direct, însă, psihotehnica poate răspunde doar la întrebarea ce este realizabil și ce este de neatins, dar nu și la întrebarea ce este bine și ce este rău *)) II, p - ; I pagina) I, p s) I, p) I, p - Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA RELATIEI OB ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA Am clarificat astfel gama de activități și sarcini ale psihotehnicii Am văzut, în continuare, că aceste probleme merită cea mai serioasă atenție și că soluția lor fundamentată științific este o necesitate urgentă De ce, totuși, psihologia științifică a acordat până acum puțină atenție acestor probleme practice? Nu este prematur ca ea să depășească acum limitele cercetării teoretice?, ca răspuns la aceste întrebări, Münsterberg exprimă următoarele considerații Până acum, psihologia științifică nu a acordat suficientă atenție diferențelor individuale ale subiecților, concentrându-l exclusiv pe legile generale ale vieții mentale Diferențele mentale individuale au interesat-o doar ca surse de eroare, nu erau încă o problemă independentă pentru cercetarea psihologică științifică Psihologia populară le-a acordat multă atenție, plină cu diverse descrieri anecdotice ale caracteristicilor mentale individuale Această împrejurare a împins cercetătorii serioși departe de problemele psihologice individuale și a condus la o reevaluare a cunoștințelor științifice ale legilor psihologice generale Între timp, viața mentală fără diferențe individuale este o abstracție, prea îndepărtată de realitate Pentru dezvoltarea cu succes a psihologiei teoretice, această ficțiune a fost chiar necesară, dar este incompatibilă cu sarcinile practice ale psihologiei aplicate Este incompatibil pentru că, chiar și acolo unde este vorba de influențarea unei mase, trebuie întotdeauna să avem în vedere că viața mentală colectivă a acestei mase se abate și de la sufletul uman mediu construit artificial al psihologiei teoretice din cauza diferențelor de naționalitate, rasă, profesie, vârstă, sex, interese comune etc Psihologia generală, în cele mai multe cazuri, nu poate aborda decât de la distanță situațiile de viață, întrucât uită că nu există oameni în general, ci capabili și incapabili, deștepți și proști, voinici şi persoane slabe de voinţă şi etc) De aceea până acum psihologia ştiinţifică nu a putut lua parte la soluţionarea problemelor culturale practice !) I, p - ; II, p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV Mai mult, la începutul perioadei de muncă științifică experimentală, psihologia a trebuit să evite contactul cu haosul vieții de zi cu zi pentru a ieși în sfârșit într-o formă independentă Într-adevăr, independența științei suferă inevitabil dacă problemele și metodele sale sunt adaptate la cerințele vieții, când conceptele de bază ale acestei științe nu au fost încă elucidate, metodele de cercetare nu au fost încă suficient testate, materialul ei factual nu este încă foarte bogat Prin urmare, auto-limitarea inițială a cercetării psihologice științifice ovaniya trebuie socotită destul de legală O imagine diferită este prezentată de starea psihologiei științifice din timpul

nostru În primul rând, un interes profund pentru diferențele mentale individuale poate fi deja remarcat printre cercetătorii serioși Trăsăturile individuale reprezintă acum pentru ei nu doar o sursă de erori, ci un domeniu independent și foarte important al cercetării psihologice științifice În al doilea rând, în ultimii de ani, s-a adunat material factual nemărginit, iar metodele de cercetare sunt atât de dezvoltate încât chiar și pentru activități mentale precum memoria și atenția, psihologii au la dispoziție zeci de metode, adaptate cu precizie la cele mai subtile variații Activități În al treilea rând, și în cele din urmă, psihologia și-a rupt legătura tradițională strânsă cu filozofia și a luat poziția unei științe empirice, complet independentă de speculație, datorită căreia conceptele sale de bază sunt turnate treptat în forme mai științifice , dar și extrem de util atât pentru unul cât și pentru celălalt) Desigur, această afirmație nu poate fi luată necondiționat În fiecare caz individual, se poate și ar trebui să discute dacă datele științifice sunt suficient de fiabile pentru a fi utilizate în scopuri culturale practice Cu toate acestea, pentru a dezvolta noi probleme psihotehnice, nu este nevoie să așteptați finalizarea completă a lucrării II, p io) , p ao; II, p , Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA în domeniul teoretic Dacă psihologia științifică ar amâna slujirea sarcinilor practice până la momentul în care bagajul ei științific nu ar mai fi nevoie să fie completat, atunci momentul care justifică apariția psihologiei aplicate ar trebui pus pe seama unui viitor foarte incert La urma urmei, medicina nu a așteptat până când anatomia, fiziologia și patologia au avut ultimul cuvânt Desigur, astfel de situații sunt posibile și atunci când, cu utilizarea datelor științifice, se poate aștepta: astfel, cu aeronautica, tehnologia, desigur, nu s-a putut grăbi până când fizica nu și-a asigurat succesul complet Dar educația, justiția, viața economică și alte forme de activitate culturală, întâmpinând factori psihici la fiecare pas, nu se pot lipsi de indicații psihotehnice și, prin urmare, recurg la ajutorul psihologiei populare Cu greu va fi în interesul culturii dacă psihologia nu îi dă nimic doar pentru că nu poate da totul Münsterberg nu consideră convingătoare obiecția conform căreia psihologia teoretică are prea multe "probleme urgente" proprii pentru a risipi puterea științifică în alte domenii Și nu o consideră convingătoare, în primul rând, pentru că formularea unor probleme noi, practice, nu va presupune neapărat o ieșire de forță din domeniul psihologiei teoretice; se poate spera că tinerii vor trezi interesul pentru psihologie și în acele cercuri cărora psihologia teoretică însăși este străină și, în acest fel, poate provoca un val de noi forțe în toate domeniile cercetării psihologice *) Toate considerațiile de mai sus au avut ca premisă propoziția că psihologia aplicată este strâns dependentă de psihologia teoretică Cu toate acestea, ar fi o mare greșeală să legăm într-o asemenea măsură soarta psihotehnicii de succesul psihologiei teoretice Psihologia aplicată, potrivit lui Münsterberg, trebuie să-și trăiască propria viață *) I, p -) I, p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV Nu trebuie să uităm că pentru utilizarea practică a psihologiei sunt necesare doar fapte Și în prezent, convingerea a câștigat deja într-o măsură suficientă drepturile de cetățenie, că întrebările de principiu se referă în principal la tendințele generale ale viziunii asupra lumii, și nu la sfera actuală Adesea aceleași fapte pot fi redate la fel de corect în limbajul teoriilor opuse; iar evaluarea practică a acestora nu va schimba deloc pe care dintre aceste teorii o preferăm Psihologia aplicată se deosebește de disputele teoretice De îndată ce

începe lupta pentru interesele vitale ale culturii, conflictele de partid de natură filozofică devin și ele irelevante Se poate folosi, de exemplu, sugestia fără a adera definitiv nici la teoria care explică sugestia prin procese fiziologice, fie la teoria care o raportează la tărâmul inconștientului Este posibil să se obțină rezultate cuantificabile la testarea atenției, memoriei, oboselii etc , fără a atinge deloc problema fundamentală a măsurabilității fenomenelor mentale Cifrele pe care le vom obține nu vor fi decât puncte la scară cantitativă pentru procese care în sine diferă doar calitativ Și cu o astfel de stare de fapt, psihotehnica poate fi satisfăcută pentru a-și atinge propriile obiective X) Mai puțină exigență științifică a psihologiei aplicate poate fi afirmată și în raport cu metodele de cercetare Dacă așa-numitele "teste" ar fi menite să rezolve probleme teoretice, atunci cu siguranță ar trebui considerate insuficiente Ele sunt o metodă prea grosolană pentru un studiu științific teoretic al individualității, care necesită observație și experimentare cuprinzătoare și prelungite Dar psihologia aplicată nu este deloc interesată de personalitate în totalitatea atributelor sale, întrucât de fiecare dată când o problemă practică complet specifică este supusă rezolvării ei, aspirațiile ei științifice sunt introduse încă de la început în cadre înguste Prin urmare, testele, în ciuda insuficienței lor pentru rezolvarea teoretică I, p - , Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA LUI OB OTHOПI ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA sarcini calice, ar trebui considerate destul de potrivite în acele cazuri când vine vorba de servirea intereselor practicii Dacă psihologia aplicată se delimitează de psihologia teoretică într-o zonă independentă de cercetare științifică și transferul ilegal atât al problemelor, cât și al metodelor de la o știință la alta este complet eliminat, atunci neînțelegerile dintre ele vor dispărea și ele Psihologia teoretică va fi eliberată de responsabilitatea cercetării psihotehnice, care este destul de potrivită pentru o disciplină aplicată, dar nu suficient de profundă și prea îngustă din punctul de vedere al cunoașterii pure Psihotehnica, însă, nu va fi legată de considerații de natură teoretică și își va dezvolta propriile principii și metode de cercetare *) Independența noii științe trebuie să se manifeste în primul rând în alegerea celor două direcții posibile ale activității sale Sau mai întâi răspunde la întrebarea care sunt legile care guvernează percepția simțului, memoria, atenția etc , apoi încearcă deja să stabilească în ce scopuri practice poate fi folosită fiecare dintre aceste legi Sau prima ei întrebare va fi ce probleme practice valoroase așteaptă rezolvarea, iar apoi va căuta mijloace psihologice care să ducă la rezolvarea lor Calea cea mai naturală poate părea a fi prima cale de cercetare, examinarea treptată a unui proces mental după altul și determinarea semnificației acestuia pentru diferite tipuri de activitate culturală Fiecare funcție mentală joacă un anumit rol în cele mai diverse domenii ale activității culturale Așadar, profesorul încearcă să atragă atenția studenților, iar judecătorul din juriu și proprietarul fabricii de la muncitori și lectorul de la ascultători etc) Münsterberg nu este de acord, însă, că aceasta este cea mai bună cale Dacă psihotehnica urmează această cale, atunci întreaga natură a muncii sale va depinde foarte mult de interesele psihologiei teoretice, iar utilizarea datelor psihologice pentru implementarea obiectivelor culturale va lua) I, p -) I, STR) I, p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV poziție secundară, se va dovedi de fapt a fi un produs secundar accidental al cercetării teoretice Cu un asemenea mod de lucru, nu vom fi niciodată siguri că nu am pierdut din vedere probleme

practice foarte importante, chiar dacă luarea în considerare teoretică a funcțiilor mentale este exhaustivă Într-adevăr, din punct de vedere pur psihologic, este imposibil să se determine care procese mentale și în ce compoziție vor juca un rol deosebit de proeminent în cutare sau cutare sferă a activității culturale Condițiile excepțional de speciale ale acestei activități aduc în prim-plan cutare sau cutare combinație de procese mentale) Pe cât de ușor este în acest caz să pierzi din vedere actele psihice de deplină semnificație practică, este la fel de ușor să introduci elemente inutile sau chiar inacceptabile din punct de vedere cultural La urma urmei, nu trebuie uitat că o mare parte din ceea ce, din punct de vedere al interesului psihologic, este destul de admisibil, trebuie exclus din domeniul psihotehnicii, de îndată ce se dovedește că nu servește sarcini culturale valoroase Deci, din punct de vedere pur psihologic, poate fi considerat un mijloc de sugestie complet valabil pentru acuzatul aflat în stare de hipnoză Din punct de vedere juridic însă, această metodă de influență este inacceptabilă) Psihotehnica, pe de altă parte, ar trebui să fie interesată de revărsarea acelor mijloace psihologice care duc la rezolvarea valoroaselor probleme ale culturii Împotriva unei asemenea ordini de cercetare psihotehnică se află și faptul că fiecare capitol se va ocupa apoi de un amestec pestriț de scopuri practice, care nu vor sta unul cu celălalt în nicio legătură Raționamentul despre aplicarea practică se va reduce la o grămadă mecanică de ilustrații aleatorii ale proceselor mentale) Prin urmare, o altă cale trebuie să fie mai importantă și fundamental fructuoasă, al cărei punct de plecare sunt problemele practice în sine Formularea întrebării este următoarea: ce fapte și legi ale vieții mentale pot fi folosite în interesul vieții economice, al predării, al educației, *) I, p) , p) I, p *) I, p Biblioteca "Runivers" A ÎNTREBĂ DESPRE otnot ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA justiţie, ştiinţă, artă etc Cu un asemenea decor, se vor putea selecta în fiecare caz individual actele psihice cu adevărat esenţiale pentru activitatea culturală care ne interesează Prin urmare, dacă dorim să derivăm psihotehnica din propriile sale surse, spune Münsterberg, principiul călăuzitor trebuie să fie subordonarea tuturor lucrărilor științifice, în toate ramificațiile ei, gândirii la scopurile către care ne străduim Apoi granițele dintre domeniile individuale ale psihologiei aplicate vor fi date de la sine, împreună cu sarcinile de rezolvat O astfel de ordine de lucru garantează, de asemenea, cel mai fiabil caracterul complet al revizuirii problemelor psihotehnice, deși implică inevitabil anumite repetări) Istoria relațiilor reciproce dintre psihologie și cultură vorbește și ea în favoarea acestei direcții a muncii psihotehnice Nu psihologia a mers spre cultură, ci invers, în primul rând pedagogie și medicină, dar apoi jurisprudența și în cele din urmă viața economică, în virtutea propriilor nevoi interne, au apelat la psihologia științifică pentru ajutor În special, de exemplu, problemele pedagogice, încetul cu încetul, au început ele însele să determine direcția cercetării experimentale Metodele psihologiei de laborator au fost puse la dispoziția sarcinilor independente ale educației și numai datorită acesteia s-a putut naște o adevărată pedagogie experimentală pe bază psihologică) Am ajuns astfel la concluzia că psihotehnicii trebuie să primească o independență completă în alegerea problemelor Dar problemele, într-o măsură sau alta, determină conținutul și metodele cercetării științifice Prin urmare, este firesc să ne întrebăm cum se reflectă această independență în conținutul și metodele noii științe; dacă faptele vieții mentale de care este interesată psihotehnica vor fi deosebite, în comparație cu psihologia teoretică și

dacă trebuie să inventeze metode speciale de cercetare sau dacă le poate împrumuta pur și simplu din psihologia teoretică Betonul II, deja la dispoziția psihotehnicii, II, p - ; I, p) II, p - Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV Materialul oferă dreptul de a afirma că împrumutul simplu este uneori posibil Dacă un martor într-un proces relatează că noaptea, trecând printr-un loc deschis, a auzit un strigăt în depărtare chiar în fața lui, sau dacă arată că a recunoscut o femeie în depărtare după culoarea roșie a rochiei ei, apoi chiar date de psihologie generală: și anume că direcția sunetului este percepută într-o anumită măsură cu certitudine dacă vine din partea dreaptă sau stângă a noastră, dar poate fi foarte eronată când sursa sonoră este în fața sau în spatele nostru ; că la lumină slabă nu se percep nuanțe de culoare, toate culorile apar gri, iar acest lucru se aplică în special la roșu, care devine incolor mai devreme decât altele *) Se poate susține, de exemplu, și într-o formă generală, că toate momentele pe care psihologia generală le consideră esențiale pentru atragerea sau deturnarea atenției pot fi folosite și de psihotehnie în scopul influențării Puteți utiliza în unele cazuri și metode de psihologie generală Deci, dacă acordăm importanță faptului că acuzatul sau martorul, în anumite condiții, se înroșește sau devine palid, că îi apar lacrimi în ochi, sau vorbirea devine intermitentă, atunci este destul de firesc să apelăm la ajutorul unui pneumograf, sfigmograf, pletismograf și aparate similare pentru înregistrarea noe mai sensibilă a modificărilor fiziologice care însoțesc experiențele emoționale, atunci când există motive să credem că individul care ne interesează încearcă în toate modurile să-și ascundă mișcările mentale) Utilizează psihotehnica și datele psihologiei de grup, care studiază trăsăturile mentale caracteristice anumitor grupuri umane Această psihologie de grup este în sine o știință teoretică, dar concluziile ei sunt foarte apropiate de gama de interese ale psihologiei aplicate Când cineva trebuie să aibă de-a face cu unul sau mai mulți indivizi care nu sunt ei înșiși supuși) I, p) I, p Biblioteca "Runivers" LA CHESTIUNEA RELATIEI OB ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA au fost supuși cercetărilor psihologice, dar aparțin unui grup bine studiat, apoi, cu o anumită probabilitate, se poate presupune că au și caracteristici psihice caracteristice acestui grup Dacă avem în fața noastră un copil de zece ani ca martor în instanță, atunci trebuie să abordăm mărturia lui cu anumite date psihologice care caracterizează această vârstă Dar concluziile psihologiei de grup pot fi cu adevărat valoroase, de fapt, doar în acele cazuri când este vorba de un număr semnificativ de indivizi aparținând grupului studiat; în asemenea condiţii este posibil, cu o anumită certitudine, să se asume un anumit complex de calităţi mentale În ceea ce privește indivizii, doar analiza psihologică individuală poate elimina prejudecățile psihologiei de grup Astfel, datele psihologiei de grup cu privire la diferențele mentale dintre un bărbat și o femeie nu pot fi niciodată folosite pentru a decide întrebarea practică dacă aceasta sau acea femeie este potrivită pentru cutare sau cutare profesie În general, în marea majoritate a cazurilor, psihotehnica simte un teren solid sub ea doar dacă factorul personal este cunoscut exact Prin urmare, pentru psihologia aplicată, psihologia diferențelor individuale ar trebui să aibă o importanță deosebită Studiul acestora din urmă în sine, din nou, nu este încă psihologie aplicată, dar este o condiție prealabilă fără de care psihologia aplicată ar fi o iluzie *) În același timp, trebuie menționat că tocmai în studiul diferențelor individuale cu scop practic, alături de o strânsă legătură între psihologia teoretică și

cea aplicată, totuși, cu o claritate deosebită, independența psihotehnicii este relevat nu numai în formularea problemelor, ci și în metodele de cercetare a naturii Psihotehnia nu se poate descurca cu rezultatele deja existente ale psihologiei diferențelor individuale fără cercetare independentă După cum am văzut mai sus, alegerea problemelor lor trebuie să fie diferită Prin urmare, ea trebuie să se separe !) II, ,) I, p ; II, p ij Biblioteca "Runivers" l BOLTUNOV În unele cazuri, să efectueze cercetări și testari experimentale psihologice direct din punctul de vedere al sarcinilor practice care îi sunt atribuite Transferul de metode nu numai de la psihologia teoretică la psihologia aplicată, ci chiar și de la o zonă a psihologiei aplicate la alta, este adesea complet nepotrivit Astfel, departe de tot ceea ce contează în experimentele pe indivizi normali este potrivit și pentru un psihiatru Aceștia din urmă nu pot folosi adesea metode psihologice, pur și simplu pentru că pun o solicitare prea mare asupra atenției bolnavilor mintal) Speranța pentru succesele planificate și esențiale ale psihotehnicii va fi așadar cu atât mai justificată, cu atât mai semnificativ această știință își dezvoltă propriile metode independente de psihologia teoretică creșterea sistematică a cunoștințelor ei în viitor Necesitatea dezvoltării unei metodologii independente pentru munca psihotehnică științifică este ușor de observat atunci când se determină corespondența dintre cerințele interne ale profesiei și dispoziția psihică a individului care trebuie să satisfacă aceste cerințe Uneori, o problemă practică poate fi rezolvată analizând munca mentală în actele sale parțiale constitutive și examinând fiecare dintre aceste acte parțiale în mod izolat În astfel de cazuri, psihotehnica poate folosi pe scară largă metode experimentale deja familiare din psihologia teoretică Propria ei sarcină constă în principal în a stabili ce fel de funcții mentale ar trebui investigate și cum să evalueze practic rezultatele obținute Deci, pentru a studia adecvarea pentru serviciul telefonic pe lângă măsurătorile antropometrice: lungimea degetelor, respirația, pulsul și altele asemenea, precum și pe lângă testele de acuitate vizuală, auz și claritatea pronunției, Munsterberg a considerat că este necesar să produc si E I, p ,) I, p Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE LEGATE ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA teste pur psihologice: memorie pentru numere, atenţie, talent mental, distincţia intervalelor spaţiale, viteza şi acurateţea actelor motrice şi timpul asocierii teste Așadar, atunci când a testat viteza și acuratețea acțiunilor motrice, Munsterberg a încercat să reproducă cerințele care se aplică unui operator de telefonie atunci când lovesc găurile corecte din placă cu numerele de telefon la centrala telefonică centrală Și anume, subiecții trebuiau să lovească cu un creion în mijlocul unei cruci mici desenate pe tablă și s-a determinat timpul necesar pentru finalizarea mișcării și precizia mișcării Prin urmare, natura individuală a studiului a afectat nu numai alegerea funcțiilor psihofizice de testat, ci și configurarea experimentului în sine Studii precum cele menționate recent necesită, desigur, o analiză preliminară aprofundată a activității relevante din punct de vedere psihologic Dar un experiment poate fi - și adesea trebuie să fie - efectuat pe un principiu diferit Și anume, actul psihic, care este cerut de activitatea de interes pentru psihotehnică, se stabilește ca un tot necompunebil; atunci se caută astfel de condiţii experimentale în care acest proces mental complex să poată fi dezvăluit în cea mai pură formă Aceasta se realizează prin schematizarea condițiilor interne ale activității mentale studiate Întrucât aceste condiții interne se modifică în

funcție de natura activității practice, experimentele necesare implementării lor trebuie reiterate de fiecare dată, adaptându-le strict la problema de rezolvat Un exemplu sunt următoarele experimente, realizate de Munsterberg cu scopul de a elucida experimental întrebarea ce efect are deliberarea juriului asupra corectitudinii deciziei Aceste experimente au fost cauzate de faptul că vocile oponenților întâlnirii au fost auzite cu voce tare, indicând II, p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV care au votat pentru beneficiile votului pe baza impresiei directe a procesului Au fost produse în felul următor De la la de forme neregulate decupate din hârtie au fost lipite în dezordine pe coli mari de carton Subiecții trebuiau să decidă, pe baza percepției, dacă pe foaia de sus au fost lipite mai multe sau mai puține forme decât pe cea de jos Fiecare și-a notat părerea, apoi, ridicând mâna, le-a spus despre ce este vorba Aceasta a fost urmată de o discuție a întrebării timp de sau minute Totodată, au fost invocate diverse argumente pentru a-i convinge pe cei care au susținut opinia contrară Ei au subliniat fie faptul că pe o singură foaie aceste forme, să zicem, au dimensiuni mai mari; sau că într-o anumită parte a lui sunt mai aglomerate; sau că distanțele dintre formele într-o astfel de regiune sunt foarte mari; sau la faptul că o impresie într-un astfel de loc este determinată și de o iluzie optică etc - în general, a existat o discuție cuprinzătoare reală a întrebării După aceea, voturile au fost strânse din nou în modul de mai sus Al doilea vot a fost urmat de o a doua perioadă de deliberare și apoi de un vot final S-a dovedit că la primul vot, hotărârile corecte au fost doar ° / din toate hotărârile Votul final a dat % judecăți corecte, adică cu % mai mult Experimente similare au fost făcute cu eleve; și ca urmare a acestora s-a dovedit că la primul vot numărul judecăților corecte a fost de %, deci cu °/ mai puțin decât cel al bărbaților Apoi participanții la experimente au discutat foarte animat și în detaliu toate posibilitățile unei judecăți eronate Votul final a dat o cifră foarte interesantă, și anume, din nou % din judecăți corecte Acest rezultat nu arată, însă, o mare constanță în credințele femeilor, întrucât în % din cazuri, sub influența dezbaterii, s-au produs modificări ale judecăților - dar în egală măsură, atât în sens pozitiv, cât și în negativ direcţie De aceea discuția întrebării nu a dus la niciun rezultat% I, p - Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBARE OB TN SH 'INTRE PSIHOLOG SI CULTURA Õ În aceste experimente, procedura internă a deliberării juriului este reprodusă schematic, ele reproduc procesul mental complex în ansamblu "Nu este mai ușor", va obiecta cineva, "să culegeți informații despre deciziile eronate ale juriul în condițiile reale ale procesului?" "Poate și mai ușor! Dar ce ne-ar putea spune, totuși, astfel de date faptice? - Ne-ar pune în fața unui fapt, complet fără a indica factorii care îl determină, în timp ce experimentele descrise mai sus, atunci când sunt formulate binecunoscute, pot da un răspuns categoric la întrebare despre rolul principalului factor deliberări ale juriului - asupra rolului unei discuții comune a cazului Într-un asemenea caz, nu există mai multe garanții pentru fiabilitatea rezultatelor studiului, având în vedere posibila apropiere a formulării acestuia de condițiile naturale în care se desfășoară activitatea culturală de interes pentru psihotehnică? Nu este necesar, dacă este posibil, să copiem viața experimental, pentru a nu ne îndoi de dreptul nostru de a îmbrăca rezultatele experimentelor sub formă de prescripții practice? - Astfel de experimente, într-adevăr, au fost efectuate și au condus la concluzii practic destul de acceptabile Așadar, la Göttingen, în timpul unei întâlniri științifice comune a avocaților, psihologilor și

medicilor, în sala de ședințe, numai cu cunoștințele președintelui, care era la curent cu toate detaliile acestei scene, pregătit din timp și bine studiat, un carnaval a izbucnit cortegiul Când, după o pauză forțată, ședința s-a reluat, oamenii de știință prezenți au fost rugați să întocmească, fiecare separat, un protocol cu cele întâmplate Conținutul protocoalelor convinge de fiabilitatea foarte scăzută a mărturiilor acestor persoane Din cele de mesaje, a existat doar unul în care au fost uitate mai puțin de °/ acțiuni parțiale La indivizi, au lipsit până la %, la indivizi de la la %, iar la indivizi mai mult de % Alături de omisiuni, au existat mărturii complet false În de protocoale au fost până la % declarații false, în totalul celor protocoale au fost chiar mai mult de % declarații false Din cei de prezenți, doar patru au observat că participantul la carnaval, îmbrăcat în negru, avea capul descoperit Unii i-au văzut pe cap o pălărie de lână din pâslă Întrebări de filosofie, kts , Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV altă pălărie de cilindru, etc De fapt, era îmbrăcat în pantaloni albi, jachetă neagră și cravată roșie, dar, conform descrierilor protocoalelor, s-a dovedit a fi fie în roșu, fie maro, fie într-un costum cu dungi , etc *) Dacă luăm în considerare că martorii din acest caz au fost exclusiv observatori educați științific, atunci rezultatele unui astfel de experiment pot fi considerate foarte instructive Cu deplină încredere, le putem recunoaște ca pe un avertisment viguros împotriva încrederii în mărturia martorilor, chiar și a martorilor oculari Cu toate acestea, valoarea concluziilor trase din astfel de experimente poate depăși cu greu cele mai generale indicații; de îndată ce este necesară o indicație mai detaliată, o indicație a factorilor parțiali și a semnificației fiecăruia dintre ei, atunci o astfel de apropiere de viață în cadrul unui experiment trebuie abandonată și participarea și rolul unuia sau altuia trebuie să fie abandonate fi studiat izolat În același timp, însă, este departe de a fi întotdeauna necesar să se ajungă la o asemenea abstracție, ca, de exemplu, în experimentele cu silabe fără sens Este adesea necesar să se caute o zonă de mijloc în care situația complexă de viață rămâne încă model, dar în același timp unele elemente aleatorii sunt excluse din acest eșantion, astfel încât să se poată urmări în mod independent procesele de bază cu toate modificările lor *) Nu trebuie să pierdem din vedere sensul de bază al unor astfel de teste, a căror sarcină nu este de a copia întreaga situație de viață, ci de a determina izolat o trăsătură esențială Trebuie să obținem o formulă pentru gradul de participare al acestei funcții particulare pentru a putea lua în considerare în prealabil comportamentul individului în situațiile complexe din viața reală Simpla repetare sau anticipare a întregii situații de viață este lipsită de acest moment esențial care caracterizează testele cu scop practic Observarea unui caz din viață nu este un test psihologic Vom ajunge să cunoaștem factorii esențiali cu o mai mare certitudine dacă simplificăm și schematizăm viața) I, p ï) I, p Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA situaţie dacă, prin intermediul unor condiţii artificiale, forţăm activitatea psihică care ne interesează să se reverse în formele cele mai elementare *) Deci, potrivit lui Munsterberg, nu numai că nu este nevoie, dar este chiar inadecvat, la înființarea experimentelor, să se străduiască o asemănare externă între experiment și activitatea practică care urmează să fie investigată Pe de altă parte, trebuie să lupți pentru asemănarea internă, adică la apropierea stării de spirit a subiectului în condiţii artificiale ale experimentului de starea sa de spirit în condiţiile naturale ale acestei activităţi Ce garantează exact această asemănare

internă, psihică? - Desigur, nu forma exterioară a experienței *) Pentru a ajunge la el, trebuie să urmezi calea dreaptă, adică despre starea de spirit de a consulta cu autoobservarea Și Münsterberg, într-adevăr, acordă o mare atenție dacă subiecții au o conștiință clară că activitatea pe care o desfășoară în condițiile artificiale ale experimentului are o foarte mare asemănare interioară cu activitatea lor profesională Vorbind despre experimente cu ofițeri de marină, Münsterberg subliniază că în timpul experimentelor, subiecții au arătat în mod clar aceleași trăsături spirituale care s-au manifestat la acești indivizi în îndeplinirea efectivă a îndatoririlor lor) El observă că unii dintre ei și-au pierdut complet capul în timpul experimentelor; pentru alții, experiența a trecut *) I, p Însuși procesul muncii Münsterberg descrie în altă parte astfel - Diferitele profesii și cerințele lor mentale trebuie mai întâi analizate cu atenție pentru a putea adapta în mod satisfăcător testele la situația de investigat Chiar și situațiile foarte complexe pot fi redate într-o formă foarte simplă Singura condiție necesară este ca elementul mental cu adevărat caracteristic din experimentul de laborator să fie în comun cu situația de viață (I, p)) Deci, în studiul șoferilor de mașini, Munsterberg a găsit experimentul cu modele în miniatură de tramvaie complet nepotrivit, deoarece astfel de copii, în opinia sa, pot provoca experiențe emoționale care au foarte puține în comun cu experiențele din viața reală În același timp, el exprimă o atitudine în general negativă față de experimentele de acest fel (I, p) s) II, p - * Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV o ocupație vădit dureroasă, pe care o petreceau mult timp, fiind în permanență într-o stare de nehotărâre; dimpotrivă, alții au făcut față cu ușurință sarcinii experimentale propuse de el și erau destul de siguri de corectitudinea acțiunilor lor, dar datele obiective nu justificau această încredere etc Comparând aceste observații cu faptul că subiecții înșiși au raportat comportamentul lor în momentele de situații dificile și neașteptate care le cereau o decizie rapidă, precum și la ce se puteau aștepta prietenii și rudele lor de la ei, se putea convinge de asemănarea interioară a stărilor psihice în timpul experimentului și în viață *) Luând în considerare experimentele cu șoferi de mașini, Münsterberg indică expresiv și că rezultatul cel mai important pentru el a fost faptul că șoferii de mașini experimentați, în condiții care exclud orice posibilitate de sugestie, au arătat în unanimitate că, obișnuindu-se cu condițiile experimentului, ei a experimentat exact aceeași stare de spirit ca și în timp ce rula tramvaiul rio pe o stradă aglomerată Și într-adevăr, în urma experimentelor, chiar și aici au fost dezvăluite acele diferențe, despre care lucrătorii de tramvai pot spune chiar și fără experiment Printre ei erau oameni prea lenți și prea grăbiți; au fost cei care la început s-au descurcat admirabil sarcinii lor, dar deja la a cincea sau a opta probă nu au putut rezista unei asemenea tensiuni de atenție etc condiții foarte simple și scurte cu atâta luminozitate încât subiecții înșiși erau adesea uimiți) O astfel de dovadă a autoobservării trebuie privită drept cel mai de încredere criteriu al similitudinii interne Deci, sunt posibile două tipuri de metode pentru rezolvarea experimentală a problemelor practice complexe Pe care să o preferați depinde de natura problemei investigate *) II, p) II, p Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE LEGATE ÎNTRE psiholog SI CULTURA În fiecare caz individual, unele activități necesită o serie de funcții mentale, care, în esență, se ating doar în exterior, fără a se contopi într-un întreg Pentru alții, dimpotrivă, această sinteză a proceselor mentale parțiale este cea mai esențială

Iar acelor și altor metode se pot face niște cerințe generale Oriunde vorbim de sarcinile practice ale pedagogiei, justiției, medicinei, vieții economice etc , metodele mentale trebuie să fie adaptate în cel mai bun mod la sarcinile speciale stabilite de acestea și trebuie să permită, cu ajutorul unei scurte serii de experimente , să pună la încercare personalitatea tocmai din cele ale funcţiilor sale care joacă un rol major în această activitate culturală *) Dar o astfel de adaptare a condițiilor experimentale la cerințele mentale speciale ale diferitelor tipuri de activitate culturală este posibilă numai cu o combinație competentă de cunoștințe psihologice cu cunoștințe practice speciale În acest sens, psihotehnica poate fi considerată o legătură între psihologia teoretică de laborator și viață) Și această poziție a ei determină, la rândul său, cerințele pe care trebuie să le facă cercetătorilor săi Psihologii teoreticieni, ca atare, potrivit lui Münsterberg, nu sunt suficient de pregătiți pentru a juca rolul de investigatori ai problemelor psihotehnice Așa cum un fizician fără pregătire specială nu poate fi inginer, tot așa un psiholog teoretician fără pregătire specială nu poate fi psihotehnist în niciun domeniu al sarcinilor culturale Cercetarea și testarea psihotehnică necesită o dezvoltare independentă, ca forme speciale de știință independentă, care trebuie să fie în întregime subordonată sarcinilor practice ale culturii) Prin urmare, ar trebui formați specialiști care să primească o pregătire specială, conform cerințelor noii lucrări științifice) II, p -) P, p , s) P, p eu, p) I, p Biblioteca "Runiverse" A BOLTUNOV Într-un astfel de caz, poate că practicienii înșiși - profesori, medici, ingineri, avocați etc - pot face față cu ușurință unor astfel de sarcini aparent simple și fără pregătire psihologică specială? Opinia despre simplitatea testelor precum cele indicate mai sus se bazează pe simplitatea externă a mediului în care sunt efectuate aceste teste experimentale Dar aparențele de aici sunt foarte înșelătoare Persoanele care nu sunt familiarizate cu munca de laborator psihologic tind să creadă că astfel de teste pot fi efectuate pur mecanic, fără a lua în considerare cu atenție condițiile și diferitele circumstanțe secundare Ei se înșală grav O condiție foarte importantă pentru o cercetare de încredere este observarea atentă a schimbării atitudinilor subiective Starea emoțională a subiectului, oboseala sau prospețimea acestuia, atenția sau distragerea atenției, familiaritatea sau nefamiliaritatea cu materialul, gradul de pricepere, interesul sau indiferența față de experiment și condițiile interne similare pot avea o influență decisivă asupra rezultatelor Prin urmare, sunt necesare atât autoobservarea suficientă din partea subiecților, cât și capacitatea de a înregistra și evalua datele de autoobservare din partea cercetătorului Îndeplinirea satisfăcătoare a acestei cerințe este posibilă numai cu conștientizare și experiență psihologică considerabile Însuși mediul exterior al experienței, chiar atât de schematic încât toate asociațiile inerente situației de viață dispar, iar activitatea conștiinței capătă o formă aproape indiferentă, nu asigură totuși rezultate clare Prin urmare, experimentele superficiale și făcute în grabă, care nu sunt controlate de autoobservarea și analiza psihologică, și în care sursele externe și interne de eroare nu sunt luate în considerare, nu au valoare științifică sau practică Experimentele fulger, fără o analiză atentă a toate condițiile, nu pot duce la rezultate valoroase Între timp, un psiholog experimentat de laborator va lua aproape instinctiv în considerare toți factorii secundari semnificativi Mai mult, la urma urmei, doar un psiholog este suficient de competent pentru a judeca în ce cazuri este necesar I, pp

IOO-sud; Și, p Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE PSIHOLOG ŞI CULTURA Este necesar să se descompună activitatea practică în actele sale componente și să se supună pe aceasta din urmă unui test experimental izolat și în ce cazuri trebuie păstrată în mod necesar o activitate mentală complexă în întregime *) Toate aceste considerații obligă să renunțăm la ideea de a încredința în totalitate practicienilor rezolvarea problemelor psihotehnice Cu toate acestea, psihotehnicile se vor descurca cu greu fără ajutorul lor În primul rând, doar profesorii înșiși, medicii, avocații, economiștii și alte persoane practice pot indica probleme valoroase care fac obiectul cercetării psihotehnice sistematice În al doilea rând, analiza uneia sau alteia activități profesionale poate fi efectuată, fără îndoială, numai cu medierea unor specialiști cu experiență Prin urmare, pentru dezvoltarea cu succes a unei noi științe, este necesară cooperarea binevoitoare a reprezentanților competenți din diverse domenii de activitate culturală cu psihologi specialiști Doar printr-o astfel de cooperare reciprocă între teoria psihotehnică și activitatea practică în fabrică, în școală, în instanță, în spital și în instituții culturale similare, o distribuție economică a muncii și o dezvoltare organică a problemelor în domeniul științific au în vedere pot fi realizate *) Această cooperare, la rândul ei, poate fi realizată numai dacă există încă anumite condiții Practicienii ar trebui să aibă atât de cunoștințe în psihologie încât să poată distinge problemele psihotehnice de altele, să distingă între factorii mentali ai activității de cei non-psihici Astfel, un avocat care efectuează un interogatoriu trebuie să fie suficient de orientat în psihologia mărturiei Numai în această condiție va putea să evidențieze momentele semnificative din punct de vedere psihologic și să le prezinte psihotehnica printr-un examen Acesta din urmă trebuie să știe ce interesează avocatul la un anumit martor sau acuzat: percepție senzorială, imaginație, memorie, observație, sugestibilitate etc ; el trebuie să ştie care dintre aceste funcţii şi x) II, p ii) II, p , ; I, p VI, Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV din ce latură este important din punct de vedere practic, abia atunci sarcina sa psihotehnică va fi destul de definită Un test cuprinzător al tuturor funcțiilor mentale în fiecare caz individual este imposibil și inutil în scopuri practice Doar o persoană educată psihologic poate stabili corect astfel de sarcini psihotehnice Singura responsabilitate a psihotehnicianului ar trebui să fie rezolvarea acestora Pe de altă parte, desigur, psihologul trebuie să fie orientat și în acea zonă de activitate culturală ale cărei interese este chemat să le servească Într-adevăr, este de la sine înțeles că este imposibil, de exemplu, să se adapteze un test experimental la activitatea practică, despre care nu există o idee suficient de clară Și am văzut că o astfel de adaptare este necesară - Deci, munca în comun necesită din partea psihologilor și practicienilor specialiști nu doar dorința de a merge unul spre celălalt, ci și înțelegere reciprocă Ce forme concrete ar trebui să ia o astfel de muncă comună? - Nu poate exista nicio îndoială că, prin însăși natura sa, ea necesită condiții concrete speciale În acest sens, noi, de fapt, am predeterminat deja răspunsul la întrebarea pusă mai sus, când am luat în considerare relația dintre psihotehnică și psihologia teoretică Întrucât am ajuns la concluzia că în ceea ce privește alegerea problemelor și clasificarea lor, în ceea ce privește conținutul și metoda lor, psihotehnica este o știință independentă de psihologia teoretică, atunci în organizarea cercetării psihotehnice este necesar să se urmărească aceeași știință cale Și într-adevăr, Münsterberg

insistă că ar trebui organizate instituții științifice speciale în care, cu ajutorul tuturor mijloacelor posibile de cercetare psihologică experimentală, să se dezvolte probleme psihotehnice Aceste probleme, prin însăși natura lor, nu se încadrează în domeniul psihologiei teoretice Prin urmare, dacă experimentele psihotehnice urmează să depășească stadiul actual de încercări timide și să aducă o contribuție reală la dezvoltarea culturii, ele nu ar trebui să fie invitați întâmplători în laboratorul universitar, ar trebui să se mute în propriile instituții științifice, la institute psihotehnice *) I, p ,
Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBARE OB TN SH ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA
Astfel de instituții ar trebui să atragă la sine puterea atât a psihologilor cu experiență, cât și a reprezentanților tuturor tipurilor de activități culturale practice *) Și odată cu crearea unor condiții atât de favorabile pentru cercetarea științifică comună, poate veni în sfârșit momentul introducerii sistematice a cercetării psihotehnice în viața de zi cu zi Deși încet, dar totuși treptat, conform lui Münsterberg, se va dezvolta un sistem stabil de prescripții și reguli, care pot fi aplicate în același stereotip și fără cunoaștere a cazului, cum, de exemplu, poți vorbi la telefon fără a avea cea mai mică idee despre curentul electric Cu toate acestea, chiar și atunci o astfel de aplicare automată a cunoștințelor psihotehnice nu va fi posibilă în toate cazurile Münsterberg însuși subliniază că în chestiuni precum, de exemplu, selecția persoanelor potrivite pentru o anumită profesie, vor fi întotdeauna necesare experimente, pe care profanul are tot atât de puțin drept să le efectueze, precum injecțiile cu morfină * *) Aceasta este o imagine a viitorului îndepărtat În prezent, Münsterberg nu consideră rezultatele cercetărilor psihotehnice deja obținute ca fiind rodul cunoștințelor solide - el vede singurul lor scop în ilustrarea drumului pe care poate și trebuie să meargă psihologia aplicată Această cale, crede el, va fi luată de mișcarea științifică care caracterizează psihologia timpului nostru) Acestea sunt concluziile la care a ajuns unul dintre cei mai competenți psihologi moderni, care a dedicat multă atenție și muncă rezolvării problemei relației dintre psihologie și cultură Chiar întrebarea pusă de Heimans: "La ce ne putem aștepta de la psihologie pentru cultura noastră?" a înlocuit-o cu întrebarea: "Ce și cum ar trebui să studieze psihologia științifică pentru a promova dezvoltarea culturii?" Iar răspunsul lui la această a doua întrebare poate fi rezumat astfel: științific !) II, p) P, p âj II, p) I, p
Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV psihologia naya ar trebui să indice mijloacele necesare atingerii unor obiective valoroase, din punct de vedere al culturii Pentru aceasta, în instituții științifice speciale adaptate noilor cerințe, trebuie să unească psihologii cu reprezentanți ai activității culturale practice, care, pe baza nevoilor vieții însăși, vor dezvolta în comun metode specifice de cercetare și testare psihologică și vor crea treptat un sistem de prescripţii utile Ce este în comun între prima și a doua formulă a întrebării care ne interesează și de ce a avut loc o astfel de schimbare? - Ceea ce au în comun Heimans și Münsterberg este că acordă o importanță deosebită factorului mental al activității culturale și ambii văd mântuirea pentru ca cultura în atragerea psihologiei aplicate să participe la dezvoltarea ei Dar Münsterberg nu se oprește la contururile generale ale tabloului viitoarei cooperări dintre psihologie și activitatea culturală practică, așa cum o face Geimans, el intră în medias res de lucrări științifice actuale și viitoare Prin urmare, el este clar conștient de necesitatea de a clarifica, în primul rând, subiectul și metodele de investigare psihologică științifică a problemelor practice, realizând

că abia mai târziu, cu o dezvoltare suficientă a acestuia, va fi posibil să se determine gradul de participare a psihologia în dezvoltarea culturii şi, în consecinţă, contribuţia pe care aceasta o poate aduce la tezaurul achiziţiilor culturale Recunoscând doar a doua formulare a întrebării ca fiind destul de oportună şi considerând că viziunea lui Münsterberg asupra principiilor şi metodelor psihologiei aplicate este în esenţă corectă, voi remarca pe scurt doar câteva dintre nedumeririle pe care învăţătura de mai sus le-a provocat deja sau le-ar putea provoca Distincţia lui Münsterberg între două tipuri de psihologie aplicată - între psihologia culturii şi psihotehnică - a stârnit obiecţii din partea lui Gelpakh, unul dintre recenzorii cărţii sale Psihologie şi viaţă economică Gelpakh admite că pentru psihologia aplicată, fie sarcina cunoaşterii pure, fie sarcina de practică la- x) Willy Hellpach în Zeitschrift für angewandte Psychologie, B d , Helte şi Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA DESPRE RELATIE ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA de părere că poate avea fie o conotaţie "gnostică", fie o conotaţie "tehnică", rămânând totuşi o ştiinţă unică, inseparabilă Gelpakh îşi argumentează afirmaţia subliniind că aplicarea practică necesită întotdeauna un studiu preliminar al problemei; iar, invers, studiul acelor probleme pe care Munsterberg se referă la domeniul psihologiei culturii, întotdeauna, în final, are în vedere scopuri practice El admite că este posibil, este adevărat, să se separe uneori munca psihognostică de munca psihotehnică, dar numai în practică, şi nu în principiu *) Dar, până la urmă, Munsterberg însuşi vede munca psihotehnicii, de fapt, nu în aplicare, ci în studiul mijloacelor care conduc la atingerea scopurilor culturale Şi, în opinia mea, subliniază pe bună dreptate că diferenţa dintre psihologia culturii şi psihotehnică constă tocmai în alegerea problemelor, care, la rândul său, determină deja alegerea metodelor Într-unul şi acelaşi fenomen, pentru cercetarea cultural-psiho-logică şi psiho-tehnică, departe de aceleaşi momente vor fi esenţiale În aceasta trebuie să vedem o diferenţă fundamentală, o diferenţă de părtinire a întregii investigaţii Mai degrabă, dimpotrivă, este greu de imaginat un psiholog care, în practică, ar putea fi atât de devotat să lucreze într-o direcţie încât să nu fie deloc interesat de alta De altfel, datele psihologiei culturii pot fi foarte utile în rezolvarea problemelor psihotehnice, iar analiza psihologică a testelor efectuate în scopuri practice poate oferi un material foarte interesant pentru psihologia culturii Prin urmare, ne putem aştepta la o cooperare constantă între cele două direcţii ale psihologiei aplicate, care însă nu le va împiedica pe fiecare dintre ele să-şi urmărească propriile scopuri În încercarea de a realiza aceste din urmă, psihotehnica va fi interesată de astfel de fapte ale vieţii mentale şi de astfel de conexiuni cauzale care sunt de o valoare deosebită pentru viaţă, în timp ce psihologia culturii va fi interesată de cele care sunt de o importanţă deosebită pentru cunoaşterea pură op cit , p Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV Acum voi semnala câteva contradicţii şi ambiguităţi în învăţătura lui Munsterberg, pe care le consider esenţiale Münsterberg distinge între două puncte de vedere asupra vieţii psihice - teleologică şi cauzală şi o consideră strict ştiinţifică şi potrivită pentru psihologia aplicată, de exemplu o privire asupra vieţii spirituale ca pe un lanţ de cauze şi efecte Dar întrucât, în opinia sa, fiecare proces mental poate fi considerat atât din punct de vedere teleologic, cât şi cauzal, domeniul psihologiei aplicate cuprinde întreaga viaţă psihică Münsterberg însuşi prevede obiecţiile la o astfel de "evidenţă în partidă dublă" *) şi citează o serie întreagă de consideraţii în justificarea sa Nu pot

recunoaște aceste considerații ca fiind complet convingătoare, dar prezentarea și critica lor ar distrage prea mult atenția de la tema noastră, așa că voi atinge această problemă doar în măsura în care este în legătură directă cu definirea limitelor psihologiei aplicate În cea mai recentă lucrare a lui Münsterberg, se poate găsi o recunoaștere clară a faptului că, în raport cu anumite domenii ale vieții mentale, este admisibil un singur punct de vedere și anume, teleologic sau intenționat Așa sunt relațiile umane în înțelegerea istoricului Pentru istorie, psihologia științifică poate fi utilă doar în rezolvarea problemelor metodologice, iar domeniul psihologiei aplicate este limitat de aceste probleme tocmai pentru că, potrivit lui Münsterberg, istoricul nu este interesat de conținutul conștiinței în legătura lor cauzală, ci de acțiunile spiritului în sensul lor și dependența internă *) În consecință, doar acele fenomene mentale care sunt interpretate de psihologia spiritului sunt supuse considerației științifice în istorie, iar acestea din urmă, ca atare, sunt complet de neînțeles și inaccesibile psihologiei cauzale Întrucât este așa, atunci s-ar părea că psihologia aplicată nu are nimic de-a face aici Münsterberg admite, totuși, că, într-un anumit sens, se poate vorbi de psihologie aplicată și istorie, dar nu trebuie să pierdem din vedere faptul că nu este o chestiune de psihologie cauzală, ci de psihologie intențională - de interpretarea eu, p) p   de acte semnificative ale personalității pe fondul înțelegerii relațiilor lor interne, pur spirituale Și chiar își exprimă regretul că, până acum, psihologia științifică intențională constă, în esență, numai din programe generale și din pasaje separate, care, în opinia sa, sunt incluse în mod inconsecvent în principal în doctrina sentimentului și voinței, în manualele de psihologie cauzală unde cunoașterea cauzală a relevat lacune sau este destul de legitim acceptată în sistemele logicii, eticii și esteticii *) Nu pot fi de acord cu ultima afirmație despre legitimitatea introducerii psihologiei, oricât de intenționate, în sistemele logicii, esteticii și eticii, dar împărtășesc pe deplin recunoașterea lui Münsterberg că anumite fapte ale vieții mentale nu pot fi redate în mod adecvat în limbajul psihologiei cauzale , și că o psihologie aplicată a altuia este posibilă, ordin de mărime decât psihotehnica așa cum a fost definită mai sus Nu se poate decât să regrete că principiile și metodele acestei noi științe nu au atras încă atenția competentă Recunosc, în plus, că distincția făcută de Münsterberg între căutarea mijloacelor și determinarea scopurilor este corectă în principiu, dar o consider neviabilă în domeniul psihotehnic Münsterberg vede un mare avantaj în limitarea sarcinilor psihotehniei la găsirea mijloacelor pentru obiective deja stabilite, deoarece datorită lui cercetătorul este eliberat de a interveni în probleme complexe de natură socială și etică: "Psihotehnicianul", spune el, "nu este un apărător al îndatoririlor de protecție și nu un antisocialist, nu un reprezentant nici al capitaliștilor, nici al muncitorilor, vocea lui nu se înclină nici de partea vânzătorilor, nici de partea cumpărătorilor Nu putem decât să fim de acord că posibilitatea de a ocoli astfel de probleme complexe și de a concentra atenția exclusiv pe o parte a problemei ar facilita foarte mult munca științifică Dar această posibilitate este doar aparentă Este greu de imaginat o persoană adultă inteligentă, animată I, p) II, p -   înaltele sale idealuri științifice, care, la rândul lui, nu vor manifesta interes pentru semnificația culturală a problemelor care i se prezintă spre rezolvare Dacă afirmațiile lui Münsterberg trebuie luate la propriu,

atunci institutele psihotehnice vor apărea sub forma unor ateliere de producere a ordinelor psihologice Adevărat, în ultima lucrare a lui Munsterberg, așa cum am indicat deja mai sus, există câteva indicii că uneori cunoașterea mijloacelor influențează și alegerea scopurilor Dar Münsterberg a acordat o atenție insuficientă acestei întrebări și, între timp, în opinia mea, o clarificare detaliată a relației dintre cunoașterea mijloacelor și alegerea scopurilor este foarte importantă pentru caracterizarea rolului psihologiei aplicate în dezvoltarea culturii Se poate fi de acord cu Münsterberg că nu este treaba psihotehnicii, ca atare, să determine ce este bine și ce este rău, dar este puțin probabil ca lucrătorii practicieni înșiși, doar pe baza cunoștințelor de specialitate, să poată îndeplini această sarcină Mi se pare că în raport cu această sarcină psihotehnianul și practicantul se vor găsi în aceeași poziție Până la urmă, ceea ce un profesor, un avocat, un inginer numește bun sau rău va fi, la rândul său, și un mijloc care duce la un scop mai îndepărtat, a cărui valoare este determinată de considerente nu de special, ci de un caracter general Pe de altă parte, răul și binele în sens etic pot fi nu numai scopuri, ci și mijloace Iar psihotehnicianul va trebui să-și dea seama și altora nu numai dacă mijloacele indicate de el vor fi cele mai de încredere și mai accesibile pentru atingerea scopului stabilit, ci și despre valoarea morală a acestora și a acelor efecte secundare care vor însoțește utilizarea acestor mijloace Psihotehnicianul și practicantul vor fi deopotrivă interesați de atingerea aceluiași scop final și vor lucra pe același lanț de mijloace și scopuri, doar fiecare dintre ei va alege din acest lanț acele verigi în care este mai competent Prin urmare, cooperarea științifică a unui lucrător practic cu un psihotehnist nu mi se pare sub forma stabilirii și rezolvării problemelor Desigur, astfel de cazuri sunt posibile, dar deja în practica psihotehnică, și nu în teorie La fel ca în cupru Biblioteca "Runivers" LA ÎNTREBAREA LUI OB OTHOПI ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA Folosirea pacientului individual constituie practică medicală, care nu numai că nu epuizează cercetarea medicală științifică, ci, dimpotrivă, o presupune pe aceasta din urmă ca o condiție prealabilă necesară implementării acesteia, iar pentru cercetarea științifică psihotehnică, de fapt, subiectul va fi cerinţele interne ale diverselor ramuri de practică activităţi culturale, determinate de caracterul permanent al acesteia din urmă, rezolvarea problemelor individuale va fi o chestiune de practică psihotehnică Și pentru aceasta din urmă, ca și pentru practica medicală, cercetarea psihotehnică trebuie să fie o condiție necesară Această cerință decurge din însuși conceptul de testare psihologică Un test psihologic este determinarea poziției unui anumit factor mental individual pe o scară mentală deja stabilită Întocmirea de tabele calitative și cantitative ale cerințelor mentale impuse de diferite tipuri de activitate culturală va constitui sarcina principală a psihotehnicii științifice, în legătură cu a cărei rezolvare va fi și rezolvarea problemelor practice individuale În realitate, desigur, este posibil și un schimb de servicii reciproce din partea practicii și teoriei, așa cum se observă adesea în alte științe, dar acest lucru nu schimbă relația dintre una și alta în esență Pe baza acestor considerații, consider psihotehnica în formularea problemelor de cercetare relativ independentă de nevoile reale ale vieții O mare dependență trebuie permisă doar pentru practica psihotehnică În același timp, înclin să cred că dezvoltarea psihotehnicii științifice poate avea o mare influență și asupra reglementării însăși nevoilor vieții Este imposibil să treci în tăcere, în sfârșit, și metodele de cercetare

în sine Este firesc deja în prezent să ne punem întrebarea la ce pot duce teste experimentale precum cele descrise mai sus (cel puțin, teste ale operatorilor de telefonie) Prin propria recunoaștere a lui Münsterberg, astfel de teste pot servi doar pentru orientarea inițială *); !) II, p i, Biblioteca "Runivers" A BOLTUNOV astfel, în selectarea persoanelor potrivite, acestea pot indica o lipsă a facultății psihice esențiale, sau deplina dezvoltare a acesteia La aceasta se poate obiecta că experiența de viață, de a cărei cruzime se plânge autorul nostru, duce și la astfel de rezultate - până la urmă, chiar și acolo cei nepotriviți sunt aruncați peste bord, iar cei foarte talentați își fac drum în viață fără experimente psihologice Munsterberg este în mod clar conștient de faptul că teste de acest fel, și în cele mai favorabile condiții, nu vor face niciodată posibilă determinarea multor factori care sunt foarte importanți pentru activitatea practică de interes pentru cercetător: de exemplu, este o anumită persoană cinstită, nu bea *), etc El este în formă generală indică necesitatea altor metode, nu numai experimentale, valoarea observației cotidiene, impresia personală etc Nu explică, totuși, ce să facă în cazul în care testul dă rezultate negative, arată, de exemplu, că această persoană nu este potrivită pentru activități cunoscute Putem fi de acord cu Münsterberg că excluderea angajaților inapți este o sarcină destul de respectabilă pentru psihotehnie: dacă, datorită unui test psihologic, șoferii de mașini inapți, de exemplu, sunt eliminați și, astfel, numărul de accidente este redus semnificativ, atunci acest lucru psihologic testul va juca nu mai puțin un rol decât orice îmbunătățire tehnică *) Și totuși, mi se pare, se poate cere mai mult de la testele experimentale: ele trebuie să ne dea indicații despre ceea ce este capabil persoana testată Oponenții independenței psihotehnicii vor obiecta probabil că, pentru a rezolva această problemă, va trebui să studiem individualitatea și astfel să facă psihotehnica direct dependentă de psihologia teoretică Cred că nu este nevoie de asta Indicații preliminare ale unei valori pozitive pot fi obținute și în experimente precum testarea operatorilor de telefonie și altele asemenea, desigur, cu setarea corectă a autoobservării !) II, p ; I, p) Și, p Biblioteca "Runivers" LA INTREBAREA LUI OB OTNOIP ÎNTRE PSIHOLOG SI CULTURA de zile Analiza psihologică poate arăta în ce direcție persoana trebuie testată pentru a obține rezultate pozitive Cunoașterea cerințelor interne ale diferitelor tipuri de activități culturale va permite, prin intermediul unui test similar, verificarea ipotezelor și, astfel, găsirea unei activități potrivite pentru o anumită persoană Münsterberg, care acordă un asemenea loc de cinste autoobservării în testele sale experimentale, nu menționează, însă, posibilitatea utilizării acesteia din urmă pentru rezolvarea problemelor pozitive indicate mai sus Cu aceste scurte remarci îmi limitez critica la adresa punctelor de vedere ale lui Münsterberg asupra principiilor și metodelor psihologiei aplicate Ca primă încercare de natură generală, opera lui Münsterberg conține în mod firesc mult mai multe ambiguități și, parțial, chiar contradicții Nu am considerat ca sarcina mea să ofer o expunere cuprinzătoare a învățăturilor lui Münsterberg și să elimin sau să clarific toate contradicțiile și ambiguitățile care se întâlnesc în lucrările sale despre psihologia aplicată Rezolvarea unei astfel de probleme ar necesita un studiu științific amănunțit Principalele tendințe ale acestei doctrine mi se par corecte Aș fi așadar destul de mulțumit dacă expunerea și scurtele observații mele ar da o idee clară despre aceste tendințe științifice, care sunt semnificative atât pentru starea

actuală a psihologiei, cât și pentru dezvoltarea ulterioară a culturii Alexandru Boltunov Întrebări de filosofie, KN Biblioteca "Runivers" Locul lui Rozmini în istoria filozofiei') La cursurile generale de istoria filozofiei lipsește numele Rozmini Nu cunosc, cel puțin, o istorie a filosofiei în care să existe o simplă mențiune a lui Rosemini, darămite o evaluare sau o expunere a filozofiei sale Numai în cartea de istorie-referință a lui Iberweg-Heinz, alături de filozofia poloneză și norvegiană, este prezentată o schiță a ultimei filozofii italiene, în care sunt raportate unele informații despre Rosemini și o mică parte din literatura care i-a fost dedicată este dată cu erori Dar chiar și în acest manual Rosemini este menționat doar de dragul completitățiii, și nu ca un moment, în vreun fel semnificativ, din istoria filosofiei paneuropene Și Rosemini împărtășește această soartă cu toate cele mai recente gândiri italiene Este normală această ciudată desconsiderare pentru filosofia italiană a secolului al XIX-lea în general și pentru Rosemini în special? Nu distorsionăm în esență imaginea dezvoltării gândirii filosofice în secolul trecut, lăsând fără investigație sistemele puternice ale lui Rosemini, Gioberti și Mamiani, bogate în creativitate speculativă? · Mi se pare că nu pot exista două răspunsuri la această întrebare Nicio considerație rațională nu poate justifica ignorarea unei ramuri uriașe și independente a filosofiei post-kantiene Rozmini și gânditorii italieni care îl urmăresc trebuie să-și ia locul cuvenit, iar nedreptatea comisă în legătură cu ei este trecută în revistă • Discurs rostit înaintea susținerii disertației "Rozmini și teoria lui a cunoașterii" la Universitatea din Moscova la martie Biblioteca "Runivers" Un loc al descoperirilor în istoria filozofiei lams de filozofie modernă, nu ar trebui să mai aibă continuare În peninsula sa natală, numele lui Rosemini și opera sa filozofică sunt foarte apreciate I-au fost ridicate monumente la Milano, Stresa și Rovereto Literatura despre el, polemică, exegetică și istorico-filozofică, are până la o mie de titluri Când, în , admiratorii săi și-au sărbătorit centenarul prin publicarea unei ample culegeri, la ea au luat parte treizeci de rozminieni, în majoritate profesori ai instituțiilor de învățământ superior, printre ei și venerabilul și cel mai popular scriitor, Antonio Fogazzaro În ultimul deceniu, o serie de reviste au fost consacrate problemelor de filozofie rozminiană, care au apărut și au pierit una după alta, iar din , fără întrerupere până în zilele noastre, se publică un periodic: "Revista Rozminiană" Toate acestea arată clar că în mintea compatrioților săi Rosemini ocupă un loc ferm Generații întregi de figuri ale gândirii filozofice italiene s-au ghidat de filosofia sa și, fiind de acord cu el și învățând de la el, sau provocându-l și respingându-l, au trecut prin categoriile filosofării sale și s-au autodeterminat pozitiv sau negativ în funcție de punctele speculative înalte conturate și fixat în viziunea sa cuprinzătoare asupra lumii ƅnii În Italia, filosofia lui Rosemini a devenit de mult "clasică" și a devenit o comoară națională Dar această faimă italiană a lui Rosemini, care s-a revărsat puțin în Franța și Anglia, și semnificația culturală și istorică enormă, fără îndoială, a operei sale filozofice în limitele micii sale patrii, nu rezolvă încă problema locului său în istoria lui filozofia umană universală Drepturile sale la recunoașterea umană universală trebuie justificate diferit, nu prin simpla referire la popularitatea sa italiană, ci prin analiză filozofică Locul lui Rosemini în istoria filosofiei europene a secolului al XIX-lea este conturat de două trăsături ale sistemului său filozofic Pe de o parte, Rosemini este strâns legată de cursul filozofiei europene El este impregnat cu cele

mai bune tradiții nu numai ale gândirii noi, ci și ale gândirii medievale și antice Toată filosofia anterioară, inclusiv Kant * Biblioteca "Runivers" V θ R n Prin urmare, Rosemini este asimilat intern și destul de conștient, lansându-se în principala sa aporie, încearcă din toate puterile să producă în prealabil cea mai sintetică "înființare a conștiinței", cu cea mai largă acoperire posibilă a tuturor realizărilor gândirii umane - cel puțin așa este intenția, voința, aspirația lui În acest fel, filosofia sa este strâns legată de trecut și este legată organic de filosofia anterioară Gândirea sa se dezvoltă în curentul general al dezvoltării filozofice europene Pe de altă parte, în filosofia sa începe un nou moment, formând, mai ales în manifestările sale ulterioare, o profundă originalitate și semnificație individuală a filosofiei italiene a secolului al XIX-lea Râul filosofiei post-kantiene, care curge în principalul său canal din Germania, grație discursului lui Rosemini, se bifurcă, intră în Italia cu una dintre mânecile sale și aici, sub influența caracteristicilor locale, suferă o serie întreagă de transformări semnificative Pentru a oferi o schiță convexă a originalității filozofice a lui Roseminy, trebuie mai întâi să spun câteva cuvinte despre atitudinea sa față de filosofia post-kantiană contemporană Între el și idealismul german stătea un zid aproape de netrecut sub forma ignoranței limbii germane A cunoscut Critica rațiunii pure în traducerea mediocră a Cavalerului Mantovani Lucrările lui Fichte, Schelling și Hegel îi erau cunoscute în fragmente, în fragmente aleatorii și teze, mai degrabă după ureche și prin zgomotul extraordinar pe care l-au stârnit în viața intelectuală a Europei decât prin propriul său studiu și autopsie directă Știa suficient de germană pentru a înțelege fraza sau paragraful care îl interesa, dar nu suficient pentru a citi lucrări uriașe, întregul sens al cărora nu se afla în enunțuri separate, ci într-o legătură internă dialectică, nuanțată, fluidă și vie Prin urmare, Kant a fost ultimul filozof pe care Rosemini l-a cunoscut în mod direct, deși nu în întregime Întreaga serie ulterioară de gânditori germani Rosemini a fost mai degrabă ipotetic să înțeleagă și să ghicească decât să cunoască în mod pozitiv, iar acest lucru trebuie spus și mai mult despre Gioberti Cu siguranță unii Biblioteca "Runivers" loc de confuzie în istoria filozofiei valurile acelor furtuni mentale prin care trecea atunci Germania, s-au rostogolit până la Rosemini și Gioberti, dar valurile, înăbușite de distanță și deja izbindu-se de zidul ignoranței limbii, în urma căruia este extrem de greu de desenat o linie între absolut originalul în sistemele lui Rosemini și Gioberti și cel care, cu o masă de reflecții, s-a inspirat din impresiile intelectuale primite din Germania Prin urmare, lăsând această sarcină deoparte și nerezolvând întrebarea ce trebuie explicat în filosofia lui Roseminy prin simpatia sa cu gânditorii care l-au urmat pe Kant și ce ar trebui atribuit cel puțin sugestiei indirecte, voi încerca să caracterizez ceea ce mi se pare în Roseminy original necondiționat, ireductibil la orice influență și justificând atât un studiu detaliat al filozofiei sale, cât și dreptul său la un loc onorabil în istoria filosofiei europene moderne Rosemine completează o sinteză între filosofia lui Kant și studiile prudente ale gânditorilor scoțieni și englezi Numai în ea se intersectează aceste două mari drumuri ale gândirii europene și nici în Anglia și nici în Germania nu întâlnim această fertilizare reciprocă și limitare reciprocă a celor două metode de transcendental și psihologic, cel puțin la o scară atât de mare Rosemini a abordat problema acestei combinații a două metode diferite în mod sintetic, adică creativ și independent și în sinteza autentică a abordării sale,

vedem originalitatea și noutatea filozofiei sale Așa cum Kant a luat locul unui judecător între empirism și raționalism, tot așa Rosemini a pretins a fi un arbitru și mediator al filosofiei kantiene, pe de o parte, și un studiu sobru, faptic al abilităților cognitive ale omului, pe de altă parte Poziția lui Rosemini este foarte subtilă în design și greu de înțeles în abstractitatea sa și, totuși, are o duhă dialectică și un anumit punct greu de formulat, care, ca o expresie într-un chip individual, conferă originalitate și semnificație primordială seria principală a gândurilor sale Nu este important ca el, în paralel cu Fichte, să încerce să reducă întreaga mulțime la un singur principiu Biblioteca "Runivers" V E R I forme cognitive; important este că încearcă să-și conducă reducerea prin metode atente de verificare psihologică continuă, fără a lăsa loc deducției a priori și arbitrare; marcat cu sigiliul unei mari intuiții personale Desigur, în istoria filozofiei, gânditorii au operat de mai multe ori cu conceptul de ființă posibilă, dar numai în Rosemine această idee, cu puterea creatoare a înțelegerii inițiale, crește la dimensiunea unui principiu universal și devine principiul principal al filosofiei Astfel, înainte de Descartes, mulți filozofi au remarcat în mod întâmplător încrederea în sine a conștiinței, dar numai cu Descartes cogito ergo sum a devenit punctul de plecare al unui întreg sistem filozofic Ființa posibilă este ideea care îi asigură lui Rosemini un loc în istoria filozofiei Este cu adevărat sintetic în raport cu acele două curente, peste care Rosemini a vrut să se ridice deasupra reconciliându-le într-un nou al treilea început Ființa posibilă este punctul de intersecție a două principii insuficient universale În primul rând, ne scoate din tărâmul a ceea ce este de fapt dat în tărâmul mentalității pure În el se termină simpla prezență psihologică și începe tărâmul luminii intelectuale; mai mult, trecerea de la o sferă la alta, potrivit lui Rosemini, este în mod obligatoriu justificată și obligatorie pentru toată lumea În acest sens, Rosemini se ridică decisiv deasupra principiului accidental al judecății originale a lui Reed Omul, în empirismul său, este adus în pragul psihologismului și este dictat să depășească toate limitele datei și să se elibereze de orice dependență de numerar Pe de altă parte, Rosemini devine infinit de precaută pe măsură ce se apropie de prag; și, el, sărind destul de ușor peste logică atunci când derivă concepte empirice, devine pur suspicios și suspicios, apropiindu-se de linia prețuită Lumina intelectuală a ideii de bază este pentru Rosemini un fapt ideal, iar el vrea să o trateze cu cea mai mare rigoare a unui observator ideal După ce s-a ridicat deasupra modului real de a găsi punctul ideal, el a ajuns Biblioteca "Runivers" Un loc al descoperirilor în istoria filozofiei punct, se încordează în auto-reținere, pentru a nu da frâu liber vreunei speculații și pentru a nu face deducții arbitrare despre obiectul ideal al intuiției sale Această reținere de sine, care stă la baza metodei ideologice, este concepută de Rosemini pentru a-l ridica atât deasupra lui Kant, cât și deasupra lui Fichte, Schelling și Hegel El acuză gândirea germană de "nefrânare speculativă", adică în absența unei relații ideale cu obiectul intuiției rezonabile și în deducție arbitrară constantă, unde sunt necesare observarea apropiată și dezinteresată și "inducția" ideală Dacă Husserl l-ar fi cunoscut pe Rosemini, ar fi trebuit să găsească multe lucruri înrudite și semnificative în sistemul său Rosemini se afirmă ca un platonist perfect în doctrina esenței ființei ideale Ființa posibilă dă naștere în el un amor intellectualis eteric, suprasensibil - și, în același timp, Rosemini, profund sobru, extrem de observator și în auto-reținere speculativă, se află neclintit în

limitele modeste ale unui fapt ideal, refuzând să fantezie ceva despre el sau cumva îl extind artificial Această poziție dezvăluie ceea ce Gioberti considera trăsătura națională a filozofiei italiene Între cele două opuse - gândirea franceză și cea germană - dintre care prima se distinge prin claritatea contururilor cu o mică profunzime de conținut, al doilea este izbitor ca amploare și profunzime de gândire cu o neclaritate a formei cețoasă - după Gioberti, există două linii de mijloc, una engleză naivă, care urmează o cale de mijloc simplă, rezultând, ca rezultantă a două forțe divergente, și alta sintetică, ridicându-se deasupra una și alta unilateralitate, unind în sine părțile pozitive ale ambelor tipuri concurente de gândire, iar acest gând este italian Iar Rosemini, ca fondator al unei gândiri cu adevărat italiene a secolului al XIX-lea, este în același timp profund, metafizic și lucid, sobru, restrictiv în formele de prezentare Caracterul dialectic profund și particular al principiului de bază al lui Rosemini este dovedit, pe lângă analiza tocmai făcută, și de faptul că a fost chemat la o înflorire remarcabilă Biblioteca "Runivers" c e p n ъ mai departe gândirea italiană Doctrina lui Rosemini despre ființe posibile este doar primul pas și se poate spune că este punctul de plecare al gândirii italiene din secolul al XIX-lea Dacă schițăm cursul dezvoltării acestei idei, vom vedea ce loc organic ocupă Rosemini în ea Această mișcare este împărțită în patru pași dialectici Prima etapă este formată de ideologia lui Rosemini în forma în care a fost exprimată în New Experience Baza speculativă a ideologiei acestei perioade și în același timp realizarea supremă a "reducerii psihologice" este conceptul de ființă posibilă Al doilea pas începe cu întrebarea lui Gioberti despre natura ființelor posibile, cu o aprofundare în esența primului principiu al cunoașterii conturat de Rosemini Formele polemice ale acestei aprofundări nu au împiedicat deloc disputa despre psihologism, desfășurată între Gioberti și Rosemini, să devină o uriașă cucerire pentru filosofia umană generală și să devină una dintre cele mai bune glorii ale gândirii filozofice italiene Această dispută, în ciuda faptului că Rosemini aproape că nu a luat parte la ea, este condiționată în interior de înălțimea poziției ideologice a lui Rosemini Dacă strălucitele talente dialectice ale lui Gioberti au jucat rolul unui ciocan creator în această ciocnire, atunci posibila existență a lui Rosemini a fost o nicovală foarte potrivită și numai din prezența acestor două condiții s-a putut obține acel temperament interior de gândire care caracterizează sistem ontologic al lui Gioberti însuşi Al doilea pas se încheie cu construcția clasică a "formularii ideale" Al treilea pas este reprezentat de extinsa construcție "teosofică" a lui Rosemini Profund afectat de critica lui Gioberti și fertilizat de ontologismul său conștient, Rosemini face eforturi mari, rămânând în intuiția sa de bază, pentru a pune o fundație ontologică sub ideologie În măsura în care mai devreme Rosemini a condiționat intern discursul lui Gioberti de problema psihologiei, așa că acum el însuși se bazează constant pe obiecțiile formulate de Gioberti Aporii care se află pe drumul ontologiei se complică și se adâncesc, se realizează dificultățile specifice punctului de plecare și, în plus, doctrina ființei tripartite, momentele actului creator de lume și baza divină a naturii , Biblioteca "Runivers" M-VSTO ROZMINI ÎN ISTORIA FILOZOFIEI deschide posibilităţi cu totul noi de interpretare speculativă şi justificare a poziţiei luate de Rosemine Dacă Rosemini, chiar și în teosofie, nu poate răspunde în mod adecvat cererilor lui Gioberti, atunci oricum în acest stadiu problema ideologică se adâncește organic și devine mai

complicată A patra etapă, cea mai sintetică și cea mai remarcabilă din filosofia italiană a secolului al XIX-lea, este a doua perioadă a filosofiei lui Gioberti Granițele formulei ideale sunt rupte de creșterea creativă a granulei ontologice principale, iar gândul lui Joberti, rupt de limitele întâmplătoare ale metafizicii catolice, se ridică la formele universale, formatoare de cache în "protolog", "filozofie" de franc", "aurial de umanitate" și "ceremonie" și "biserica Dacă primul pas a fost opera exclusivă a lui Rosemini, dacă al doilea și al treilea pas au fost create de creativitatea combinată a lui Rosemini și Gioberti, atunci pasul umanului a fost opera exclusivă a lui Gioberti În munca mea, m-am putut opri în detaliu doar pe doi pași: primul și al treilea A doua etapă, adică Sistemul ontologic al lui Gioberti și controversa despre psihologism, am atins în treacăt, dedicându-le un singur capitol și examinându-le doar din punctul de vedere al ideologiei lui Rosemini și al locului în dezvoltarea internă a teoriilor sale, care este, fără îndoială, ocupat de către Gioberti construcții îndrăznețe Nu spun un cuvânt despre pasul patru Astfel, cercetarea mea este prima jumătate a planului istoric și filosofic: să restabilim în memoria generațiilor moderne gândirea italiană pe nedrept uitată, obiectiv aproape complet nestudiată din secolul al XIX-lea și să introduc noi legături și noi nume în schema generală a dezvoltarea ultimei gândiri europene Nu pot să nu spun în concluzie că în timp ce făceam o muncă, uneori grea și ingrată, am fost extrem de susținut de ideea că studiul lui Rosemini și Gioberti este o chestiune de necesitate organică pentru gândirea filozofică rusă Nu există absolut nicio îndoială că între ontologismul italian și între curentele originare ale gândirii filozofice rusești există trăsături de mare similitudine interioară In mod deosebit Biblioteca "Runivers" c ern dar remarcabilă este întâlnirea pe aceleași declarații ale unor gânditori atât de diferiți, care nu se cunoșteau deloc, precum Homiakov și Gioberti Trăsăturile unei rudențe interioare neașteptate confirmă încă o dată ideea că căile spiritului, în ciuda caracteristicilor naționale, sunt aceleași pentru toată omenirea și că, pentru ca diferitele popoare să se întâlnească într-o unitate mai înaltă, există o singură cale: să-și adâncească metafizic conștiința și să urce la rădăcinile ontologice vii ale ființei lor Pe de altă parte, cunoscând asemănările până la capăt, cunoaștem pe deplin diferențele și, cu unitatea substanțială a unor momente de gândire filosofică italiană și rusă, contemplăm cu satisfacție bogăția diverselor modalități filosofice în care o gândire esențial unică poate fi exprimat - V Ern *ъ J Biblioteca "Runivers" Charles Renouvier și principiile generale ale epistemologiei sale eu La ianuarie a acestui an a marcat o sută de ani de la nașterea lui "Nestor al filosofiei", șeful neocriticii franceze - Charles Renouvier Filosof care a păzit gândirea pe parcursul aproape întregului secol al XIX-lea, un analist profund, o minte educată enciclopedic și, în același timp, un om remarcat prin cea mai subtilă umanitate și caracter moral puternic, Renouvier s-a dovedit a fi puțin cunoscut în lumea filosofică, mai ales în b Rusia Viața lui Renouvier este o colecție de lucrări, muncă asiduă la crearea și publicarea a nenumărate monografii, cursuri, articole și note pe diverse probleme ale teoriei cunoașterii, logicii, metafizicii, eticii, filosofia religiei, filosofia istoriei, critica literară, istorie și sociologie În spatele acestei vieți de filosof muncitor, viața lui personală se pierde, acoperită puțin de câteva surse pentru biografia lui Renouvier: un articol din Esquisse d'une classification systématique des doctrines philosophiques, Corespondența cu secretarul și "Ultimele conversații" (Les derniers

entretiens)), publicat de Louis Pra (Prat) Dacă la aceste surse adăugăm puținele informații raportate de renauviști, atunci nu putem decât să urmărim scheletul vieții marelui filozof Renouvier s-a născut la Montpellier, într-o familie în care a fost cea mai liberă atitudine față de îndatoririle religioase) Absența tradițiilor bisericești ferme în familie, desigur, a influențat Vezi Corespondența inédite de Ch Renouvier et de Ch Secretan: ("Rev de metaph et de morale", p -) Biblioteca "Runivers" I LEVITOV toată gândirea liberă ulterioară a filosofului în raport cu dogmele catolicismului În , Renouvier a intrat la Școala Politehnică, pe care a absolvit-o în Starea în această școală nu a fost foarte fructuoasă pentru viitorul filosof Gândindu-ne la metode și la o anumită cantitate de cunoștințe, asta e toată achiziția făcută de un tânăr matematician în școală Evoluția personală a decurs independent de studiile la disciplinele academice Fascinația pentru Saint-Simonism, alimentată de lectura Le Globe, l-a inspirat pe tânăr cu cele mai optimiste speranțe și credință în atingerea rapidă a prosperității universale "Această nebunie", recunoaște Renouvier însuși, "nu a durat cu mine până în al douăzecilea an, dar mi-a lăsat o moștenire de crudă dezamăgire și, în același timp, un gust dureros pentru sintezele absolute și un dezgust copilăresc pentru procesele analitice și cunoștințele modeste *)" Fără îndoială, sub influența studiilor matematice din școală, Renouvier a pus problema numărului atât de ascuțit în neocritica sa Ficțiunile matematice, după părerea filosofului, i-au inspirat inițial ideea că infinitul este "cel mai înalt secret al lucrurilor",) simbol în spatele căruia se ascund numeroase obiecte pentru speculația metafizică Ieșind din Școala Politehnică, Renouvier și-a dorit să devină inginer, dar o cunoaștere întâmplătoare cu lucrări filozofice celebre i-a arătat adevărata sa vocație Citirea Principia lui Descartes l-a condus pe tânărul matematician în răpire față de metoda sintetică a părintelui noii filozofii După Descartes s-au citit cele mai bune lucrări ale lui Malebranche, Spinoza, Leibniz și Kant Sub influența celor citite și la sfatul prietenului său, dr Le Gali ia Baia, Renouvier a decis să-și părăsească viața inactivă) și a susținut un "Tratat despre Descartes", supus concursului Academiei de Morală și Stiinte Politice Damiron a acordat eseului o recenzie onorabilă, remarcând grosolănia limbajului autorului "Numai din asta) "Schit al unei clasificări sistematice a doctrinelor filozofice ed Fischbacher - t II -) Ibid p) Ibid p A) Cm Robert le Savoureux: "Întreprinderea filozofică a lui Renouvier": ("Rev d met et de mor " p Библиотека"Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA ", spune Renouvier, "am început să-mi pun întrebările vitale ale fiecărei metafizici și ale oricărei psihologii raționale și să mă îngrijorez de dificultățile care există întotdeauna și au fost cauza contradicțiilor în care se încadrează filosofia și care constituie forța scepticism *) Prima dintre aceste întrebări care l-a interesat pe filosoful nostru a fost problema semnificației credinței pentru cunoaștere, a rolului individualității în crearea unei viziuni asupra lumii Renouvier, prin lectura filosofilor și mai ales Descartes, s-a convins că premisele cunoașterii se formează sub influența mediului social și, în principal, a alegerii individuale; că "primele principii" necesită nu numai argumentare, ci și acceptarea lor de către individ ca întreg viu În același timp, s-a născut apriorismul lui Renouvier: doctrina materiei experienței și a categoriilor ca legi a priori ale cunoașterii și ființei, precum și recunoașterea antinomiilor lui Kant ca fundamentale pentru rezolvarea unei probleme filozofice *) Renouvier, semikantian,

semipragmatist, a hotărât să "accepte realitatea obiectelor de idei cu sensul de postulate") și să preia din rezultatele istoriei gândirii filosofice ceea ce părea să corespundă probabilismului său De la Descartes a luat doctrina gândirii și extinderii, de la Leibniz legea armoniei prestabilite Cu toate acestea, la acea vreme Renouvier încă mai credea în realitatea absolută a spațiului În același timp, el considera determinismul o condiție sine qua non nu numai a lucrării științifice, ci și a filosofiei, deși a văzut bine cât de greu este să mențină determinismul fără exagerare atunci când explica pasiunile și îndatoririle morale umane Problema antinomiilor pentru Renouvier a fost problema contradicțiilor esențiale în sistemele celor mai cunoscuți gânditori Ca exemplu, îi putem lua pe scolastici Cu ele, negarea procesului în infinitatea fenomenelor este combinată cu recunoașterea eternității conștiinței personale Divine; Unitatea absolut indivizibilă este pusă ca sursă a întregii realități fenomenale: doctrina predestinației eterne stă alături de afirmarea categorică a propriei sale *) Esquise II) Ibid -) Ibid) Tbid Biblioteca Runiverse n Leviticul corpuri de voință În mod similar, Descartes, Spinoza, Leibniz, Kant și alții au permis în mod ciudat judecăți contradictorii asupra chestiunilor de fond, continuitate, libertate și primă cauză Pentru Renouvier, care era orientat doar în chestiuni filozofice, a fost o tentație să recunoască antinomia ca o lege constructivă a gândirii și, în această direcție, să urmeze parțial punctul de vedere al lui Hegel Cu asemenea gânduri, Renouvier a publicat în "Manuel de philosophie moderne", care este o extensie a tratatului despre Descartes Trăsăturile caracteristice ale acestei lucrări sunt: a) acceptarea principiului credinței raționale, b) recunoașterea naturii antinomice a gândirii cu asumarea existenței simultane a unor teze contradictorii în gândire: continuitate și discontinuitate, necesitate și libertate etc , c) doctrina lui Dumnezeu ca personalitate absolută, d) sinteza panteismului obiectiv și idealismului subiectiv în doctrina Absolutului, "eu" și "nu-eu" în Infinit, și în același timp ca cel mai vederi îndrăznețe ale gânditorilor care îl precedă pe Descartes și îl urmăresc pe Kant: Giordano Bruno și Hegel *) Ghidul noii filosofii era pătruns de simpatii evidente pentru Descartes "Filosofia, mama tuturor filozofiilor - Filosofia franceză și marii oameni ai Germaniei învățate - discipolii lui Descartes)" În aceste cuvinte s-a exprimat acel patriotism, care l-a distins pe gânditor de-a lungul vieții În , Renouvier a publicat o lucrare foarte amănunțită și, în principiu, holistică în două volume: Manuel de philosophie ancienne Ideea principală a acestei lucrări este frumos exprimată într-o epigrafă preluată de la Pascal: "toate principiile lor sunt adevărate: pironiști, stoici, atei etc Dar concluziile lor sunt false, deoarece principiile opuse sunt și adevărate" Aceleași idei au pătruns în articolele lui Renouvier din L'encyclopédie nouvelle, editată de Pierre Leroux și Jean Reynaud Publicația a fost de natură eclectică, dar în capitolul "philosophie" Renouvier a exprimat un aspect relativ original *) R Le Savoureux Cit Artă) Esquise IL r) "Manuel de philosophie moderne" Paris, ed Pânză de cort p Biblioteca "Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA generală pentru acea vreme ideea că etica în temeliile ei este independentă de metafizică și teologie Aceste scrieri epuizează prima, cea mai neînsemnată perioadă a activității filozofice a lui Renouvier *) După publicarea lor, filosoful suferă o răsturnare internă Problemele infinitului și libertății, de a căror rezolvare depinde soarta antinomiilor lui Kant, au continuat să-l agite profund pe filosof

Întrebarea infinitului i s-a prezentat sub următoarea formă: "este posibil să credem că socoteala imaginară a lucrurilor trecute și prezente corespunde unor numere infinite, deși aceste lucruri au fost date și, conform ideii de a fi date? , a avut o limită?") Chiar și de la banca școlii, Renouvier considera infinitismul inacceptabil in abstracto, adică a negat realitatea cantităților infinitezimale: nu puteau fi decât simboluri ale realității Acum Renouvier voia să proclame nu numai finitismul mărimilor, ci și finitismul lucrurilor Eliberarea de toate "aberațiile mistice" asociate doctrinei continuității a condus la adevăruri practice din punct de vedere moral și problema continuității a căpătat un caracter etic Dar, în primul rând, a fost necesar să acceptăm toate consecințele ontologice ale finitismului și, în principal, în doctrina spațiului și timpului Dacă infinitul actual este contradictio in adjecto, atunci spațiul nu poate fi o realitate existentă în sine, căci în ideea sa spațiul este divizibil fără sfârșit, astfel încât părțile spațiului trebuie să fie și ele lucruri infinit divizibile în sine Renouvier acceptă teoria idealistă a spațiului "Dacă asimilez", spune el, "cantitatea în spațiu cu un număr ideal, a cărui înmulțire sau împărțire, ca nedeterminată, se aplică posibilului, și nu datului, atunci nu mă tem de contradicția dintre infinit real, dar atunci consider spațiul ca pe o intuiție, cu care percepțiile sau reprezentările oricărui tip de relație posibilă sunt asociate, întotdeauna) În , Renouvier a publicat un personaj socialist "Manuel républicain de l'homme et du citoyen", care a provocat căderea ministrului Carnot În , R , împreună cu Fauvety, Erdan'oarb şi alţii, au întocmit "Projet d' organization communale et centrale de la Republique") Esquisse IL) Ibid Biblioteca "Runivers" N LEVITOV finite când sunt date, infinite numai în potențialitate" *) În același mod, timpul se dovedește a fi o intuiție interioară și, împreună cu acea reprezentare subiectivă a relațiilor dintre fenomene Mișcarea și viteza, așa cum se bazează pe relația dintre spațiu și timp, sunt, de asemenea, finite în acto și nedeterminate în abstracto Materia corpurilor, indiferent dacă este considerată mecanic sau dinamic, este discontinuă ca realitate dată Regresia în infinitatea fenomenelor este posibilă doar a parte post, deoarece viitorul este nedeterminat - este doar posibil și, prin urmare, realitatea viitoare nu poate fi calculată până când nu este descoperită Cea mai importantă consecință metafizică a finitismului pentru Renouvier a fost afirmarea originii fenomenelor Finitistul nu trebuie să admită nici eternitatea sau evoluția eternă a materiei, nici natura eternă și necesară a lui Dumnezeu Pentru el, Începutul va fi adevărata limită sau început și, în același timp, sursa fenomenelor, a căror natură interioară, în afară de relația cu lumea, este de neînțeles prin definiția sa În timp ce gândirea lui Renouvier a operat cu problema continuității, întrebarea Primului Principiu a fost doar o nouă expresie a finitismului în raport cu lumea fenomenală în ansamblu Discuțiile ulterioare despre primul principiu erau deja strâns legate de soluționarea întrebărilor despre cauzalitate și libertate, adică cu rezolvarea celei de-a treia antinomii a lui Kant "Dacă", spune Renouvier, "ai depăși odată dificultatea care te-a împiedicat să te gândești că ceva ce nu poate fi clasificat într-o serie de fenomene în care ai putea indica antecedentele lor, fără să aibă el însuși fundamente, servește ca fundament al unei lumi întregi de fenomene, atunci îți va fi relativ ușor să presupui că actele de liberă alegere pot fi efectiv îndeplinite" *) Prin acte de libera alegere, Renouvier înțelege alegerea dintre multe posibilități a uneia, în funcție de determinarea

personală a agentului în luarea în considerare a motivelor Al doilea motiv în favoarea "libre arbitre" este conștiința imediată a voinței care se autoprovoca Acesta din urmă este prototipul cauzalității Evident, aici Renouvier Despre Ibid) Ibid Biblioteca "Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA a mers la premisa epistemologică a lui Maine de Biran, deși independent de el World a parte post - un număr de lumi posibile: world a parte ante - suma lumilor actuale sau trecute Acesta este rezultatul pozitiv al studiului lui Renouvier asupra primelor antinomii kantiene Dacă finitismul lui Renouvier a fost rodul reflecțiilor sale personale asupra premiselor matematice și antinomiilor kantiene, atunci indeterminismul său a fost influențat semnificativ de învățăturile lui Jules Lequier, un filozof talentat și prieten al lui Renouvier care a murit devreme Acesta din urmă, în scrierile sale: "La recherche d'une première vérité" și "Probus" au dovedit dependența judecăților de alegere, realitatea libertății, ca un libre arbitre în contrast cu extremele determinismului și indiferenței și primatul morala, deoarece orice filozofie nu este atât cunoaștere, cât este afaceri Renouvier a luat în serios aceste puncte de vedere, ca fiind în întregime în concordanță cu convingerile sale anterioare Rezolvarea antinomiilor lui Kant în spiritul finitismului, discontinuității și libertății a inspirat filosofului credința în principiul contradicției, ca "un instrument inevitabil pentru formarea oricărei doctrine", nu numai în ceea ce privește logica internă a sistemelor și științelor, ci eme de obicei în utilizarea sa obiectivă în gestionarea atributelor care sunt consistente sau sunt excluse reciproc ca proprietăți ale lucrurilor reale J) În ciuda unui astfel de sens constructiv pentru gândirea noastră a principiului contradicției, acesta a fost încălcat și încălcat sistematic în sistemele filozofice Renouvier își bazează întregul sistem pe o credință rațională fără compromisuri în principiul contradicției În virtutea acestui principiu, el dorește să stabilească teza relativismului: "toată cunoașterea este o relație, ca produs al conștiinței - relația dintre sine și non-sine" Ființele sunt prezentate ca grupuri și funcții ale fenomenelor: doar fenomenele și legile care le leagă sunt recunoscute ca obiecte de cunoaștere, care ele însele sunt doar o serie de fenomene generale *) Renouvier îmbină relativismul său cu o critică intensă și ascuțită a substanțialismului, acceptând singura definiție legitimă a substanței ca subiect logic ca *) Ibid -) Ibid Întrebări de filosofie, carte , - Biblioteca "Runivers" N LEVITOV onora Rezolvând antinomiile kantiene în favoarea tezelor, el creează așa-numita antinomie aparentă în doctrina sintezei universale a fenomenelor Pe de o parte, legea contradicției cere ca cineva să se gândească la lume ca un întreg; pe de altă parte, experiența mărturisește imposibilitatea acestui întreg pentru noi Pentru Renouvier, care a încercat să fie fidel principiului contradicției, irefutabilitatea antitezei era evidentă, căci "teatrul experienței este conținutul lumii și lumea îl depășește" x) Este necesar să subordonăm caracterul dat al experienței cu inducerea infinitului postulatului logic al întregii ființe Rezolvarea aparentului antinomie este de așa natură încât sinteza lumii este transcendentă experienței limitate actuale și că orice știință care se ocupă doar de faptele experienței reale este neputincioasă să determine întregul sistem de relații mondiale Eliberat de venerarea "idolilor metafizici" ai Infinitului, a substanței și a solidarității universale a lucrurilor, Renouvier nu a căzut în empirismul unilateral pe care i-a părut să-l sugereze teoria relativistă a reprezentării Pe de o parte, a

recunoscut regularitatea a priori a fenomenului și în acest punct și-a justificat neocritica, iar pe de altă parte, a extins sfera experienței cu zona probabilităților morale, care sunt logic admisibile, dar acceptate prin credinţă, întrucât depăşesc "actualitatea fenomenală şi certitudinea ei" *) Acestea sunt probabilitățile care corespund postulatelor rațiunii practice a lui Kant: libertatea, nemurirea și Dumnezeu Totuși, spre deosebire de Kant, Renouvier a permis libre arbitre în lumea fenomenală, a negat postulatul rațiunii suficiente cu sensul unei legi logic coercitive și nu a recunoscut libertatea noumenală absolută, deoarece toată realitatea este concepută ca dată sau trebuind să fie dată numai în suma fenomenelor În doctrina nemuririi, el nu a părăsit nici sfera lumii fenomenale, considerând "viața viitoare" doar "pe cât posibil datorită legilor profunde natură nouă și planul teleologic al vieții, legând organisme succesive cu dezvoltarea uneia și aceleiași personalități") În cele din urmă, Renouvier a acceptat antropomorful și *) "Eseuri de critică generală I-st Eseuri, ed Hambar Paris p) Schiță II) Ibid Библиотека"Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA o viziune litică a lui Dumnezeu ca o republică a ființelor superioare, în care ideea de bine trebuie să fie realizată Critica fenomenologică neagă concebibilitatea tuturor atributelor metafizice ale lui Dumnezeu; ideea lui Dumnezeu, sub aspectul logicii, este concepută doar ca idee a Primului Principiu, iar sub aspectul personalității morale, ca bine realizat în personalitățile supreme Cu astfel de gânduri, Renouvier și-a început lucrarea principală, Essais de critique générale În , a fost publicată The First Experience of General Criticism: A Treatise on General and Formal Logic Principalele teze ale acestei lucrări sunt următoarele: a) reprezentarea este elementul primordial al cunoaşterii; b) cunoaștem doar fenomenele ca raportul dintre reprezentativ și reprezentativ în reprezentări; c) lucrurile în sine nu există; d) fenomenele disparate sunt ordonate prin intermediul unor legi a priori ale cunoaşterii şi fiinţei sau categoriilor Este dată o schemă de categorii; f) sinteza lumii este recunoscută ca necesară din punct de vedere logic, de neînțeles empiric; f) din punct de vedere logic, liberul arbitru este permis; g) Dumnezeu este originea, sau mai bine zis republica celor mai puternice fiinte Această lucrare este în multe părți impregnată de gânduri kantiene În a urmat "A doua experiență a criticii generale: un tratat de psihologie rațională pe principiile criticii" Aceasta este una dintre cele mai remarcabile lucrări ale lui Renouvier ca originalitate și profunzime de gândire În ea, autorul stă în detaliu asupra doctrinei probabilităților morale și a datelor psihologice în favoarea liberului arbitru Dauriac vede pe bună dreptate în această lucrare urme ale influenței deosebite a ideilor lui Lequier, în principal asupra problemelor de libre arbitre și criterii de cunoaștere de încredere *) Principiul credinței raționale, deja remarcat în Manuel de philosophie moderne, este afirmat ca o regulă normativă și de bază pentru gândirea ființei În , a fost publicat un volum mic din A treia experiență a criticii generale: Principiile naturii Aici este dat un sistem de cosmologie rațională, care se apropie de monadolo- x) Lionel Dauriac: "Les moments de la philosophie de Ch Renouvier " ("Bulle- tins de la Société françase de Philosophie", ed Colin Paris cap H p mp) * Biblioteca "Runivers" N LEVITOV Gii Leibniz și critică înțelegerea mecanică și evolutivă a vieții În același an, a fost publicată "A patra experiență de critică generală: o introducere în filosofia analitică a istoriei", care, luând în considerare personalitatea umană în dezvoltarea sa istorică, pe de o

parte, se alătură primelor trei experimente, iar pe de altă parte pe de altă parte, începe o serie de lucrări ale lui Renouvier despre filosofia istoriei, având un sens independent indiferent de premisele filozofice ale neocriticii Cele Patru "Experiențe" sunt cărțile fundamentale ale relativismului fenomenal, chiar dacă sunt luate în considerare lucrările ulterioare Pe lângă "Experimente", Renouvier a scris două articole în revista L'année philosophique fondată de el: "Filosofia în secolul al XIX-lea" ( ) și "Infinit, substanță și libertate" ( ) În au fost publicate două volume din "Science de la morale", cel mai îndrăgit dintre lucrările lui Renouvier și cel mai recunoscut în lumea filozofică Etica lui Renouvier are în esență ideea dreptății ca scop atins prin libera alegere a indivizilor Morala publică este înțeleasă ca un contract încheiat prin liberă determinare și acord între indivizi Dezvoltarea ulterioară a gândirii lui Renouvier este asociată, pe de o parte, cu principiul stabilit al credinței raționale și, pe de altă parte, cu doctrina conștiinței ca categorie și, împreună cu "legea" de bază a vieții mentale În "Experiență" sensul epistemologic al credinței a fost stabilit ca o alegere personală, iar în "Experiență eu" conștiința a fost înțeleasă ca cea mai vie categorie, în care sunt încheiate toate celelalte Prin urmare, a existat un pas către recunoașterea personalității, ca întreg conștient de sine, ca principiu al ființei, adică la construirea personalismului Tezele personalismului: "toată ființa sunt stadii ale conștiinței și ale vieții" sau "conștiința este principiul cunoașterii și al ființei, atât cognoscibile, cât și cunoscătoare" *), au fost asumate tacit chiar și în "Experiență", unde principalele "teze ale realității" " al conștiinței, lumea exterioară , "Eul" altcuiva și acordul de cunoaștere și ființă au fost acceptate de credința rațională Pe de altă parte, în "Experiență" metafizica lucrurilor sau a falsității a fost aspru criticată J) "Les dilemmes de la metaphysique pure" Paris, ed Alcan Biblioteca "Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA nou idealism al numelor care simbolizează lucruri Spre deosebire de metafizica dogmatică a lucrurilor sau ideilor-lucruri, Renouvier a creat o metafizică a probabilităților morale sau a experienței extinse, ținând cont atât de legile logice ale cunoașterii, cât și de cerințele morale ale inimii În , Renouvier, împreună cu colaboratorul său la "L'année philosophique" Frédéric Pillon, au început să publice săptămânalul filosofic "La critique philosophique" La această ediție, publicată între și și între și , au participat filosofi de seamă precum James, Secretan, Lachelier, Doriak și mulți alții În numeroase articole ale lui Renouvier însuși, precum și în studiile filozofice ale lui Pilion, personalismul s-a dezvoltat treptat pe fundamentele epistemologice ale neocriticii și odată cu eliminarea din aceasta din urmă a acelor aspecte care au condus la agnosticismul metafizic În legătură cu personalismul, s-a născut monoteismul lui Renouvier, ca doctrină a unei singure personalități Divine creatoare "Ideea personalității unice originare, în măsura în care mi-o imaginez și în măsura în care mi se pare accesibilă, fără a părăsi metoda critică, se bazează pe convergența tezei principiului originar cu faptul poziţia armonioasă a relaţiilor în univers, considerată ca un sistem de relaţii conexe Pentru o metodă care nu admite nici o lege fără fenomene, nici fenomene fără lege, nici un fenomen dat în afara reprezentării, o lege unică și universală, un plan al relațiilor lumii nu poate exista decât sub condiția conștiinței unui singur și universal , îmbrățișând acest obiect "*) Într-adevăr, metoda de studiu a problemei originii în "Experiență" nu a fost filozofică, întrucât

politeismul era preferat monoteismului pe singura bază că primul corespunde unei forme de guvernământ republicane mai perfecte Acum întrebarea capătă o afirmație fundamentală Ființa este un fenomen; fenomen - reprezentare; reprezentare în conștiință - a fi în conștiință De la recunoașterea solidarității mondiale în scopurile lui Renouvier se ajunge la afirmarea unității Rațiunii, stabilirea acestor scopuri Cauza mondială este una, pentru că cu pluralismul relațiilor mondiale !) Esquisse II, - Biblioteca "Runivers" N LEVITOV este afirmată unitatea izbitoare a funcţiilor lor Toate ființele "au aceeași lume, aceeași logică, chiar și aceeași știință a lucrurilor" *) Cu o asemenea înțelegere a Primului Principiu personal, i-a fost logic ușor pentru Renouvier să-și conecteze monoteismul cu doctrina creării lumii ex nihilo Lumea este un produs al unui act divin liber Trebuie doar să renunțăm la prejudecățile scolastice: Deus absolutos și Deus causa sui Din punctul de vedere al fenomenalismului, actul creator constă în primul rând în crearea conștiinței divine, "legată imediat de crearea conștiințelor subordonate acesteia, pentru care stabilește o ordine generală a relațiilor și funcțiilor" *) De aici, monadologia lui Renouvier primește un nou caracter personalist: realitatea creată de Dumnezeu este lumea conștiinței, unități mentale înzestrate cu calitățile de bază ale percepției, simțirii și efortului Acestea sunt opiniile metafizice asimilate treptat de Renouvier în timpul publicării La critique philosophique De remarcat că marile sentimente morale și religioase ale autorului au fost principalul imbold pentru a pune întrebările de mai sus Între și , Renouvier a publicat revista La critique religieuse, la care au luat parte cei mai importanți scriitori protestanți ai tendinței liberale În perioada publicării Criticii filozofice, Renouvier a publicat următoarele lucrări: Traducerea psihologiei lui Hume (în colaborare cu Pillon); "Un mic tratat de morală pentru utilizare în școlile seculare elementare" ( ); "Uchronia" (Utopia în istorie) este o schiță istorică a dezvoltării civilizației europene nu așa cum este, ci așa cum ar putea fi și, în sfârșit, "Esquisse d'une classification systématique des doctrines philosophiques", ,t I-II - o lucrare uriașă cu adăugarea unui articol autobiografic valoros: "Cum am ajuns la această concluzie" În acest eseu, autorul face rezumate ale principalelor întrebări filozofice într-o formă dilematică Lucru sau idee? Infinit sau finit? Evoluție sau creație? Necesitate sau) L'année philosophique, , p i) Esquise Biblioteca "Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA libertate? Fericire sau datorie? Dovada sau credinta? Printr-o examinare istorico-critică a primilor termeni ai dilemelor, Renouvier îi acceptă pe cei de-a doua termeni ca fiind cei mai consecvenți cu postulatele moralității și cu legile logicii Astfel, prin intermediul "pariului moral" se stabilesc principiile "doctrinei conștiinței"*: "principiul numărului sau imposibilitatea infinitului actual în cantități, imposibilitatea realului continuu matematic și, în consecință, a spațiului , timpul și materia, ca subiecte în sine, independente de orice conștiință; principiul creației este o consecință a celui precedent, necesitatea logică a începutului, imposibilitatea evoluției eterne a fenomenelor, substanța care învăluie fenomenele la infinit; principiul libertăţii este afirmarea primelor începuturi relative, negarea legăturii inextricabile şi a solidarităţii totale a tuturor fenomenelor posibile în timp; principiul datoriei este recunoașterea dăruirii interne a regulii de acțiune, care subordonează comportamentul și aspirațiile arbitrare ale oamenilor altor condiții decât afectele lor și căutarea constantă a plăcerii și a fericirii; în

sfârșit, principiul credinței: negarea dovezilor și presupusa necesitate a judecăților, recunoașterea și acceptarea sinceră a factorilor de voință și sentimente în căutarea și proclamarea adevărului în toate afirmațiile, cu excepția celor care se referă la empiric şi constatarea directă a fenomenelor "*) Munca filozofică intensă a surprins personalitatea lui Renouvier Trebuie avut în vedere că fiecare dintre lucrările sale a necesitat o cunoaștere aprofundată a vreunui domeniu nou al filosofiei, istoriei sau literaturii O mulțime de articole în "Critica filozofică" cu caracter bibliografic În perioada - , s-a păstrat corespondența lui Renouvier cu secretarul, publicată ulterior de Pra Această corespondență este aproape complet lipsită de semnificație biografică Câteva referiri la educația sa și vestea morții soției sale sunt tot ce se poate afla din scrisorile lui Renouvier despre viața lui personală Scrisorile au *) Esquise Goethe l-a numit pe Jacobi personalist pentru credința sa într-un Dumnezeu personal (Eisler Wôrterbuch der philosophischen Begrifie Berlin í Π,) P Janet a aplicat numele de "personalism" filozofiei sale despre ÍDauriac cit op R)) Esquise Biblioteca "Runivers" n LEVITOV de mare importanță ca expresie a simpatiilor filozofice ale ambilor gânditori și, în principal, pentru clarificarea întrebării: în ce sens a fost Renouvier metafizician? În orice caz, există motive să credem că în această direcție a fost influențat de "cel mai cunoscut metafizician al protestantismului în limba franceză" Charles Secretan * Caracteristică este coincidența cronologică a trecerii lui Renouvier la metafizică cu dezvoltarea și completarea corespondenței Din , Renouvier a luat parte activ la revista L'année philosophique, reînnoită de Pillon, publicând o serie de articole remarcabile care pot servi drept material excelent pentru o cunoaștere concisă a tezelor neocriticii și, mai mult, în istoricul lor perspectivă Anul , momentul apariției celei de-a doua ediții a Principia des Nature, este notat ca critic în istoria gândirii filosofului nostru De acum înainte, Renouvier acceptă deja în mod deschis "metafizica experienței extinse" și exprimă o simpatie clară pentru spiritist tendințele lui Leibniz uh, cosmodice) personalism, care s-a maturizat treptat în conștiința morală sensibilă a lui Renouvier, care nu a separat niciodată gândul de faptă Teodicea a fost determinată, pe de o parte, de ideea lui Dumnezeu ca persoană bună creatoare și , pe de altă parte, prin recunoașterea stării actuale a naturii și a omului ca rezultat al declinului moral al omenirii viață rătăcintă - nu evoluție și progres continuu, ci renaștere, ispășire pentru păcat până la restabilirea dreptății normative Calea ulterioară a căutărilor lui Renouvier se dezvoltă în domeniul istoriei, literaturii și, în principal, al metafizicii În , a fost publicat un talentat studiu critic: Victor Hugo, poète În a apărut a doua ediție semnificativ extinsă a Experienței a patra de critică generală, iar în - a fost scris un studiu uriaș: -me Essai de critique générale La philosophie analytique de Thistoire Hamelin numeşte această lucrare "binecuvântare") "Nu există", a scris Pilion, "nici un singur capitol din această carte care să nu fie foarte dureros) "Le personnalisme", , Ed Alcan Paris ') Hamelin "La philosophie analytique de Thistoire de Renouvier ("L'ann phil " , p) Biblioteca "Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA a acelui interes în care pe fiecare pagină nu s-ar găsi idei originale, puternic exprimate, unde nu s-ar fi surprins de erudiție bogată, critică pătrunzătoare, forță intelectuală, independență de judecată, conștiință veridică și sublimă a autorului În , cea mai importantă pentru studiul personalismului fundamental, lucrarea "La nouvelle monadologie", scrisă în colaborare

cu studentul lui Renouvier Louis Prat: în prima parte a acestei lucrări, doctrina monadelor, calitățile lor de bază, viața monadelor în spațiu și timp este enunțată dogmatic, iar problema relației dintre realități în spiritul lui Malebranche, Leibniz și Berkeley este clarificată A doua parte tratează organizarea monadelor, evoluția și originea animalelor și a omului Partea a treia contine doctrina categoriilor, legilor logice, "libre arbitre" si, in final, a credintelor religioase si a idealului cel mai inalt Partea a patra contine psihologia patimilor Partea a cincea este doctrina vointei: teoria mișcarea volitivă, cazurile de indeterminism, doctrina "nebuniei normale", motive logice, morale și religioase ale voinței de alegere, dovezi ale existenței lui Dumnezeu etc În partea a șasea, filosofia analitică a istoriei este rezumată pe scurt cu clarificarea relației individului cu societatea sub influența diverșilor factori Partea a șaptea conține dilema lumii morale și empirice, personalitatea și caracterul, cosmo-modicul sau teodicea cu istoria celor trei lumi, arena marii drame a umanității: lumea creației, lumea căderii și lumea restaurării sunt descrise în detaliu; sunt conturate trăsăturile escatologiei cosmice și morale a personalismului În curând au fost publicate Les dilemmes de la métaphysique pure ( ), care a adunat într-o nouă ediție câteva dintre articolele din L'année philosophique; magnificul tratat "Victor Hugo, le philosophe" ( ) și "Histoire et solution des problèmes métaphysiques" ( ), reprezentând un rezumat al concepțiilor istorice și filozofice ale lui Renouvier În cele din urmă, în , a fost publicat Le personnalisme (Suivi d'une étude sur la perception externe et sur la force) Acesta este un "testament filozofic" *) a pătruns Renouvier !) L'annee philosophique , p) Dauriac "Le testament philosophique de Renouvier" (Rev philos, t) Biblioteca "Runivers" N LEVITOV gânduri pur religioase, motiv pentru care autorul numește filozofia sa "teism pozitiv") La sfârșitul vieții, filozoful își sintetizează întregul credo metafizic, care poate fi luat ca bază nu numai a filosofiei, ci și a religiei personalismului Aici întâlnim o apologie puternică pentru creație în numele legilor logicii și moralității - chiar se încearcă să pătrundă în psihologia actului creativ primar și nașterea lumii exterioare ca lume a conștiințelor sau a sufletelor Dar aceasta este doar o ipoteză, întrucât actul creator nu poate fi supus controlului general al minții *) După ce a clarificat legătura dintre ipotezele creației și unitatea lui Dumnezeu cu principiile relativității și contradicției, Renouvier dă câteva definiții ontologice ("idei", "realități" etc) și justifică necesitatea înțelegerii tezelor, realităților: conștiința , lumea exterioară, "Eul" altcuiva legătura dintre realități doar într-un mod intuitiv - prin credință Doar credința, conform postulatului moral al perfecțiunii, dă motive să presupunem că există acord între dovezile abilităților noastre și ordinea mondială) Postulatul perfecțiunii, înnăscut în suflet, determină atât ideea antropomorfă a lui Dumnezeu ca Persoană cea mai înaltă, Atotînțeleaptă, Atotbună și Atotputernică, cât și teodicea, expuse în Noua Monadologie Acum este expusă mai detaliat ipoteza despre starea lumii primitive, condițiile psihologice ale căderii omenirii; starea actuală a naturii și umanității este descrisă ca un "regat de război", se dovedește originea lumii reale din nebuloasă și pentru prima dată este dată o ipoteză îndrăzneață despre structura vieții și, în special, embrionii umani în perioada nebuloasei Aceasta este "metafizica personalismului" Sociologia personalismului conține o doctrină a omului primitiv, iar opinia este contestată că acest om este recunoscut ca sălbatic; se clarifică dezvoltarea treptată

a națiunilor, instituțiile lor sociale și politice și participarea individului la acest proces; se conturează pe scurt filosofia istoriei, cele trei etape principale din viața statelor: nașterea, măreția și declinul În "eshatologia personalismului" se face presupunerea despre restauratorul final E wLe personalisme*, p VIII) Ibid , · Idem, Biblioteca "Runivers" CHARLES RENOUVIER SI PRINCIPIILE GENERALE ALE GNOSEOLOGIEI SA rotații ale individului și ale societății în legătură cu finalizarea lucrării de mântuire a omenirii În a treia "împărăție a scopurilor" soarta omului își va găsi justificarea finală În anul publicării "Personalismului" la septembrie, Renouvier a murit la vârsta de de ani și luni În Pra "Ultimele Convorbiri" publicate sunt descrise în detaliu ultimele zile și ore din viața filosofului Claritatea conștiinței, credința de nezdruncinat în viața de apoi, preocuparea pentru soarta personalismului, împreună cu un sentiment de satisfacție față de viața dificilă, toate aceste trăsături ale unui spirit strălucitor și nobil au făcut posibil ca Pra să numească moartea lui Renouvier "moartea lui" inteleptul " Înțeleptul este totul în idei Moartea inevitabila îi apare doar ca un prag, după care va urma o nouă viață, care necesită noi munci în slujba adevărului "Nu voi vorbi despre mine și suferințele mele Trebuie să vă spun ceva mai important" *) și atunci bătrânul, întrerupt de dureri, în expresii diferite, dar peste tot cu o claritate uluitoare, reproduce acele gânduri cărora le-a dedicat toată viața "Mâine, dacă voi avea puțină suflare, vă voi da câteva idei despre natura lui Dumnezeu și nemurire" *) Acestea sunt ultimele cuvinte ale marelui gânditor El a dus în mare parte secretul teismului său în mormânt) N Levitov (Urmeaza finalul)) cap Renouvier "Les derniers entretiens, publies p Louis Prat " (Rev d métaph et de morale Marte , p) ') Ibid , J) În Pra a publicat un eseu postum de Renouvier: "Critique de la doctrine de Kant * Este foarte important pentru clarificarea atitudinii lui Renouvier față de kantianism în ultimii ani de viață, dar nu stabilește noi teze care ar putea explica teismul autorului Biblioteca "Runivers" Despre lucrarea lui V F Ern "Reflecții și teoria eului a cunoașterii" Cercetări despre istoria filozofiei italiene a secolului al XIX-lea" V F Ern în studiul său "Rosmini și teoria lui a cunoașterii" caracterizează personalitatea, soarta și concepțiile epistemologice ale unuia dintre cei mai proeminenți filozofi italieni ai secolului al XIX-lea - Antonio Rozmini Serbati În introducere, autorul examinează poziția chestiunii lui Rosemini în literatura istorico-critică occidentală, face o scurtă schiță a fenomenelor filozofiei italiene înainte de Rosemini și încearcă să dea o definiție generală a locului lui Rosemini în rândul altor europeni, și în special italieni, filozofi Primul capitol (Viața și personalitatea lui Rosemini) conține o biografie a lui Rosemini, enumeră și caracterizează pe scurt lucrările sale și înfățișează personalitatea lui în trăsături vii În cel de-al doilea capitol (Introducere în ideologie), autorul expune critica lui Rosemini față de învățăturile predecesorilor săi în primul volum al Noului său eseu despre originea ideilor Al treilea capitol (Eseu despre ideologia lui Rozmini) conturează concepțiile epistemologice ale lui Rozmini, bazate tot pe "Noua Experiență" cu câteva referiri la alte lucrări ale lui Rozmini Capitolul se încheie cu câteva remarci critice ale autorului care evidențiază neajunsurile epistemologiei lui Rosemini Al patrulea capitol (Disputa asupra psihologiei) este consacrat disputei dintre Rosemini și un alt reprezentant celebru al gândirii italiene din secolul al XIX-lea, Gioberti Mai exact, acest capitol este un rezumat al remarcilor critice ale lui Gioberti la adresa ideologiei lui

Rosemini, iar pentru a clarifica semnificația acestora, autorul expune un general filozofic Biblioteca "Runivers" ON DESPRE COP VF ERPA "ROSMINI ȘI TEORIA SA A CUNOAȘTERII" Viziunea asupra lumii a lui Gioberti Autorul aderă pe deplin criticii lui Gioberti, care denunță "psihologismul" lui Rosemini și cere o fundamentare ontologică a epistemologiei și consideră că această critică a produs o revoluție profundă în concepțiile lui Rosemini, deși Rosemini însuși nu a recunoscut acest lucru În capitolul al cincilea (Funționarea ontologică a ideologiei) autorul expune epistemologia lui Rosemini în stadiul ei ultim, conform Teozofiei lui Rosemini În sfârșit, în concluzie, autorul își formulează verdictul asupra construcțiilor epistemologice ale lui Roseminy: acestea nu au avut succes, dar semnificația filozofiei lui Rosemini este că el "a parcurs un anumit drum în construcția sa ideologică" (p) și a contribuit la trezirea întrebări foarte importante V F Ern are neîndoielnic și marele merit al cunoașterii amănunțite a publicului cititor rus cu părerile unui gânditor puțin cunoscut în Rusia, original și subtil, care s-a bucurat la vremea lui, cel puțin în patria sa, de o mare autoritate V F Ern a studiat profund lucrările lui Rozmini, foarte numeroase, extrem de extinse, dificile în expunerea lor și departe de a fi întotdeauna clare Domnul Ern depășește în general "un cunoscător al filozofiei italiene în toate epocile dezvoltării acesteia, iar acest lucru îl ajută să fie bine orientat atunci când discută ideile lui Rosemini De asemenea, este imposibil să nu remarcăm atitudinea extrem de vie și chiar arzătoare a autorului față de problemele fundamentale pe care Rosemini a încercat să le rezolve Părerile lui Rosemini nu sunt doar de interes istoric pentru el, ci le ia la inimă în esența lor și se ceartă cu pasiune cu Rosemini, apărând împotriva lui ontologismul absolut al lui Gioberti Toate acestea fac din cercetarea domnului Ern o contribuție interesantă la literatura filozofică actuală Cu toate acestea, trebuie mărturisit că în cartea domnului Ern sunt remarcate și unele deficiențe majore Cel mai important lucru dintre ei constă într-o anumită limitare și capriciu subiectiv a planului și metodei sale Într-un mod ciudat, cercetarea se desfășoară, parcă, în afara oricărei perspective istorice Nu mă îndoiesc că autorul o are înăuntru - uneori chiar se vede în remarcile sale individuale - dar problema cu opera sa este că este aproape în întregime Biblioteca "Runivers" L LOPATIN rămâne doar în cadrul autorului El nu face nicio încercare completă sau chiar doar motivată de a explica sub ce influențe s-au format opiniile lui Rosemini și ce fel de legătură și dependență există între învățăturile sale și învățăturile predecesorilor și contemporanilor săi În acest sens, autorul se limitează la declarații trecătoare și relativ rare ale opiniilor sale personale; face o excepție completă doar pentru Gioberti, spune multe despre influența sa asupra lui Rosemini Dar aici se reflectă în mod deosebit lipsa unei perspective istorice generale a autorului Nu spun că problema condițiilor istorice ale primei apariții a sistemului filosofic al lui Rosemini nu este deloc atinsă: autorul se bazează pe influența lui Gioberti pentru a explica schimbările în ideile filozofice ale lui Rosemini din timpul vieții sale Nu mai puțin important este faptul că, în poziția singuratică în care se află Gioberti în el, se strecoară involuntar în mintea cititorului o îndoială: W F Ern exagerează rolurile lui Gioberti? În dezvoltarea ulterioară a sistemului său, Rosemini nu a experimentat și influențele altcuiva, în afară de Gioberti - până la urmă era teribil de citit? Cum să ținem cont de influența unui filozof, fără a pune deloc problema posibilei influențe a altor filosofi, cu atât mai mult cu cât Rosemini

însuși nu a recunoscut influența lui Gioberti asupra sa și că au rămas totuși pentru totdeauna foarte departe unul de altul în opiniile lor? Dar, desigur, întrebarea aici nu este doar despre Gioberti și semnificația lui Cum poate cineva să înțeleagă și să evalueze științific un filozof fără a lua în considerare în mod serios influențele sub care s-a format și modelat perspectiva lui asupra lumii în ansamblu? Cum, deci, să spunem în general - ce în învățătura lui îi aparține lui însuși și ceea ce, în opinia lui, nu este al lui} Adevărat, în locul propriilor considerații despre ce fenomene ale filosofiei anterioare și moderne ar fi putut avea o influență decisivă asupra formării concepțiilor lui Rosemini, V F Ern face o prezentare a observațiilor critice ale lui Rosemini despre diferite teorii epistemologice Dar ca să nu mai vorbim de faptul că unul nu îl poate înlocui în niciun fel pe celălalt, iar această expunere este lipsită de completitatea necesară, de altfel, în punctele cele mai esențiale Mă voi opri la un exemplu: fiecare Biblioteca "Runivers" ON DESPRE COP VF ERNA "ROZMINI ŞI TEORIA SA A CUNOAŞTERII^ Mi se pare că cercetătorul epistemologiei lui Rosemini ar trebui, în primul rând, să fie preocupat și preocupat de problema sursei și criteriului principal al cunoașterii în sistemul lui Rosemini - despre ideea sa de o ființă pură, posibilă, nedefinită în ea compoziție logică enigmatică Motivația ei logică în Rosemini este atât de obscură și chiar contradictorie, ea însăși sugerează atât de multe premise nespuse și, în același timp, are o stăpânire atât de puternică asupra minții lui Rosemini și el își concentrează toate explicațiile în ea atât de insistent încât gândul de vreun fel de influențe foarte complexe care au dat naștere acestei idei și, poate, despre lupta internă cu aceste influențe, care, ca să spunem așa, s-au cristalizat în această idee Involuntar, în același timp, apare Malebranche cu ideea sa de spațiu inteligibil, contemplat direct de noi, din care, parcă, ne este decupată toată cunoașterea realității Iar Malebranche s-a bucurat, fără îndoială, de un mare prestigiu în filosofia italiană a secolului al XVIII-lea și a avut printre filozofii italieni ai acestei epoci un adept foarte popular și influent în persoana lui Gerdil Și Rosemine le cunoștea pe amândouă și le contesta De ce autorul nu s-a oprit deloc asupra lor? (Despre Gerdil, dacă nu mă înșel, el menționează β în treacăt în lucrarea sa o singură dată) De ce nu se enunță deloc critica lui Rosemini la învățătura lui Malebranche? Poate că ea ar arunca puțină lumină pentru cititor asupra poziției deosebite a lui Rosemini în epistemologie Pe de altă parte, este izbitoare o anumită afinitate a ideii lui Roseminy cu încercările idealiștilor germani (Fichte, Schelling, Hegel) de a reduce toate prevederile cunoașterii la un principiu unic, atotdeterminant În special, se amintește involuntar de Hegel, care vedea în ființa pură, nedefinită, punctul de plecare pentru construcția dialectică a tuturor categoriilor speculative și a tuturor legilor științei De ce nu a transmis autorul critica lui Rosemini asupra învățăturilor fundamentale ale idealismului german? La urma urmei, aici nu este vorba doar de ideea de a fi și în multe alte puncte (cel puțin în problema etapelor succesive ale evoluției interne a formelor naturale) Rosemini dezvăluie în mod clar influența filozofiei idealiste germane De aceea, anchetatorii anteriori de obicei serios Biblioteca "Runivers" L LOPATIN s-a oprit asupra atitudinii lui Roseminy față de idealismul german VF Ern se abate în mod conștient de la această cale și încearcă să-și justifice decizia Această justificare ia o formă foarte categorică El spune (p , nota): "În scrierile lui (Rosmini) de mai târziu există o serie întreagă de remarci critice împotriva lui Fichte, Schelling și

Hegel Ne oprim asupra lui Kant pentru că Rosemini însuși a trecut doar prin Kant, în timp ce i-a tratat pe Fichte, Schelling și Hegel ca pe egali, pentru că atunci când a ajuns să-i cunoască, sistemul lui era deja pregătit "Îndrăznesc să întreb: de ce crede domnul Ern Sistemul lui Rosemini era gata atunci? Cu atât mai mult cu cât se referă aici doar la cunoaștere, și nu la un studiu detaliat al scrierilor idealiștilor germani Pentru cea mai profundă influență, uneori este suficientă cea mai superficială cunoștință, și nici măcar de primă mână (Primii istorici: Bulinsky, ca unul dintre cei mai vizibili reprezentanți ai hegelismului în Rossiya, sau rudă a scolastici-realiştilor cu Platon -Vor fi inventate?) Mă voi întreba: s-ar putea să ajungă opiniile aceluiași opiniile idealiștilor Nemetsky, creându-și sistemul? O referire la ei și o analiză a opiniilor lor se găsesc deja în Noua experiență și Renașterea filosofiei italiene Conform definiției autoarei, Rosemini devine un filosof independent între - (p o), adică nu cu mult înainte de moartea lui Hegel, la - ani după moartea lui Fichte și într-o epocă în care Schelling terminase de mult ciclul operelor sale idealiste tip Rosemini a fost un bărbat cu o educație fină, extrem de citit, aparținând celui mai cult cerc Este posibil să nu-i fi ajuns deloc (fie în original, fie în transmisie - nici măcar nu contează) ceea ce a trăit mental toată Germania? VF Ern spune că i-a tratat pe Fichte, Schelling și Hegel ca fiind egali Dar asta? De asemenea, Hegel l-a tratat pe Schelling ca pe un egal - era tovarășul lui senior - acest lucru nu l-a împiedicat să experimenteze o influență foarte puternică din partea lui Dar, cel mai important, cum se poate vorbi despre sistemul gata făcut al lui Rosemini la începutul activității sale filozofice, când însuși autorul studiului demonstrează că sistemul său nu era un produs static gata făcut, că s-a dezvoltat și s-a schimbat? Este adevarat, Biblioteca "Runivers" ON DESPRE COP V F ERNA "ROZMINI ŞI TEORIA SA A CUNOAŞTERII" Domnul Ern se referă aici totul la influența lui Gioberti; dar am vorbit deja despre cât de șubredă devine această opinie atunci când toate celelalte influențe posibile sunt scoase din studiu dovaniya Astfel, în legătură cu chestiunea influenței asupra filozofiei lui Roseminy a doctrinelor filozofice anterioare, la domnul Ern nu se poate găsi decât o expunere a observațiilor critice asupra lor de către Rozmini însuși și uneori nu există o astfel de expunere Este clar că orizontul cercetării sale este extrem de restrâns De asemenea, se îngustează pe cealaltă parte: din anumite motive, domnul Erne evită complet o încercare consecventă de analiză critică independentă a opiniilor lui Rosemini în esența lor Prin această metodă capătă un caracter excesiv narativ De exemplu, el dedică aproximativ o sută de pagini prezentării ideologiei lui Roseminy (p -) Și consacră doar pagini remarcilor sale critice asupra acesteia și, în același timp, prevede că (p) obiecțiile la adresa lui Roseminy au doar un caracter suplimentar, că el exprimă doar astfel de remarci și considerații, care sunt absente în critica lui Gioberti Aici autorul face patru-cinci obiecții la adresa lui Roseminy, dintre care majoritatea, mi se pare, se bazează pe o neînțelegere: el propune cu insistență (p , , iui) o interdicție puțin înțeleasă și logic nemotivată în raport cu însăși sarcina lui Roseminy - de a explica compoziția experienței umane din condițiile ei ontologice și psihologice (p) - și prezentarea Există o cerință ciudată ca el să derive întregul conținut al epistemologiei sale și chiar existența însăși a unui spirit rațional și unitatea în noi a unui subiect care simte și înțelege într-un mod pur a priori din ideea abstractă a unui ființă nedeterminată (pp , ,), deși Rosemini însuși nu și-a pus

niciodată o asemenea sarcină Totuși, poate că nu înțeleg ceva aici: raționamentul domnului Ern îmbracă forme atât de enigmatice, sunt atât de obscure și în același timp atât de categorice încât cititorul se pierde involuntar în fața lor și nu aș vrea să mă răsfăț în ceartă detaliată pe o problemă atât de nedumerită Ceea ce este important pentru mine este că propria sa analiză a Noii Experiențe se limitează la considerațiile exprimate la paginile - Întrebări de filosofie, carte t b Biblioteca "Runivers" L LOPATIN în disputele dintre Gioberti și școala lui Rosemini și el însuși despre psihologism, este dată o scurtă schiță a vieții lui Gioberti, sunt enunțate fundamentele filozofiei lui Gioberti [în principal formula lui ideală (pp ,)], apoi obiecțiile lui Gioberti împotriva, viziunea despre lume a lui Rosemini și răspunsurile lui Rozmini și aceasta încheie secțiunea extinsă a cărții dedicată epistemologiei Noii Experiențe Nu cred deloc că o asemenea înlocuire a mea cu personalitatea lui Gioberti ar fi o cale de ieșire potrivită și de succes în rezolvarea problemelor cercetării Autorul să fie de acord cu Gioberti în toate, totuși, mi se pare, ar fi mai bine să ia un punct de vedere mai principial și să-și clarifice definitiv criteriile generale Oricât de strălucitoare este critica lui Gioberti, obiecțiile sale la adresa lui Rosemini sunt atât de strâns îmbinate cu presupozițiile sale metafizice și religioase încât, în afară de acestea, își pierd o mare parte din forța și sensul lor Pentru a face propoziţiile lui Gioberti mai convingătoare, a fost necesar să se apropie cât mai mult cititorul de el şi să dezvăluie cu toată claritatea legitimitatea filosofică a concepţiei sale filosofice W F Ern încearcă să o facă, dar nu îndrăznesc să spun că a reușit Luați, de exemplu, interpretarea lui a formulei ideale Conform expunerii sale, reiese (p -) că afirmația fundamentală a cunoașterii filozofice a lui Gioberti, absolut și imediat evidentă și care determină orice altceva, este propoziția: ființa creează existentul, sau tradusă în limbaj simplu: Dumnezeu creează lume Sunt sigur mulți cititori trebuie să fie foarte perplexi de această transformare a dogmei creării lumii în axioma imediat evidentă și convingătoare a fiecărei științe Cum ar putea exista atei, cum ar putea exista învățături, deși recunoscându-L pe Dumnezeu, dar în același timp negând crearea lumii din nimic, dacă această creație ar fi aceeași axiomă evidentă ca X - , sau o parte mai mică decât întregul! Ce început ciudat de construcție filozofică! Între timp, mi se pare că adevărata gândire a lui Gioberti asupra acestui punct admite o interpretare mai puțin paradoxală El trage mai degrabă concluzia că formula ideală are o certitudine imediată numai din punctul de vedere al Biblioteca "Runivers" ON DESPRE COP VF ERNA "ROSMINI ŞI TEORIA SA A CUNOAŞTERII intuiţie superioară Dimpotrivă, din punct de vedere logic, formula ideală reprezintă doar adevăr deductiv și este o sinteză a altor două propoziții, cărora deja se poate atribui certitudinea imediată, i) Ființa este în mod necesar (Primum veruni)) De fapt, existența este dată, adică dezvăluirea existenței în forme finite, dependente și aleatorii (aceasta exprimă Primum factum - prezența realizării creativității divine) Gioberti crede că reconcilierea și legătura dintre aceste două adevăruri o găsim doar în ideea de creație Nu voi insista că într-o astfel de interpretare totul se dovedește clar Dar cel puțin nu există neconcordanțe absolute în ea Este și mai mult de regretat că W F Ern, după ce a expus epistemologia lui Rosemini atât de detaliat, nu a oferit în cartea sa nici măcar cea mai generală schiță a sistemului filozofic al lui Rosemini în ansamblu S-ar părea că ar fi trebuit să fie îndemnat să facă asta chiar de considerentul că majoritatea cititorilor ruși nu au o idee clară despre

învățăturile lui Rozmini Cum se poate face ca o parte a unui sistem să înțeleagă și să aprecieze fără a fi deloc familiarizat cu sistemul? Nu vorbesc despre faptul că geniul lui Rosemini este exprimat deosebit de strălucitor și original în unele prevederi ontologice ale filozofiei sale: este suficient să ne amintim învățăturile sale despre timp, spațiu, mișcare, materie, precum și distincția subtilă dintre existență deplină și incompletă care stă la baza idealismului său specific creaturile, adică ființa lor în sine, așa cum există animale, oameni, spirite pure și fiind în altul, așa cum, de exemplu, există spațiul și materia Pe de altă parte, epistemologia lui Roseminy este strâns legată de viziunea sa filozofică generală asupra lumii: dacă se poate spune că filosofia lui Rosemini, în toate ramificațiile ei, se bazează pe începuturile epistemologiei sale, atunci ar fi nu mai puțin corect să afirmăm contrariul, că Epistemologia lui Rozmini a pătruns prin și prin năut în premise pur metafizice și religioase De exemplu, sunt complet sigur că ipoteza fundamentală a epistemologiei sale despre ideea pură a ființei în general, sau a ființei nedefinite, sau a posibilității, înnăscută în mintea noastră, poate fi explicată numai în lumina concepțiilor sale religios-metafizice , iar în afara lor are un aspect întunecat și întâmplător de necrezut * Biblioteca "Runivers" L LOPATIN În legătură cu această idee, nu pot să înțeleg în mod direct cum autorul studiului nu a observat că aici avem la Rosemini nu ceva de la sine înțeles și de înțeles, ci că aici se află o problemă foarte importantă, care, dacă nu este rezolvată, în Rosemini epistemologia va fi totul întunecat? Nu face de unul singur nici un pas pentru a pregăti în vreun fel asimilarea acestei idei enigmatice de către cititori Apare la el încă de la primele pagini ale prezentării ideologiei lui Rosemini ca un criteriu irezistibil de valoare al teoriilor epistemologice: în această calitate este prezentat deja la paginile - , la evaluarea învăţăturilor lui Locke şi continuă să apară ca un exhaustiv măsura tuturor construcţiilor epistemologice ii trecut pe un întreg rând de pagini, pretutindeni scăzând mult credibilitatea propoziţiilor autorului Cititorul așteaptă cu nerăbdare ca W F Ern să treacă în sfârșit la expunerea concepțiilor epistemologice ale lui Rosemini însuși și apoi să-i explice ce înseamnă exact acea idee de a fi, prin care totul este măsurat și totul este judecat Cu toate acestea, speranțele lui sunt înșelate în cel mai crud mod: întorcându-se către însuși Roseminy, domnul Erne, cu un imperturbabil dogmatism, continuă să expună considerațiile lui Roseminy (p -), închizând cu calm ochii la ambiguitatea conținută în ele Sunt gata să fiu de acord că, din punct de vedere general al lui Roseminy, apariția acestor ambiguități pare destul de firească; dar cu atât mai mult, era de datoria autorului studiului să le noteze și să-și orienteze cititorii în ele Și mie mi se pare că această sarcină nu este atât de dificilă Ființa este cea mai abstractă, dar, prin urmare, și cea mai goală dintre conceptele noastre - ea indică nu anumite atribute particulare ale unui obiect, ci doar că obiectul există Dar tocmai din acest motiv, atunci când introducem în conceptul de ființă anumite momente, care, după semnificația lui directă, nu se află în el, îl restrângem inevitabil și, prin urmare, denaturăm sensul aplicării sale simple În sensul său abstract, pur, ființa aparține tuturor categoriilor de existent, de la cel mai înalt la cel mai de jos, și semnifică doar ceea ce se exprimă în cuvinte: există Spunem: există Dumnezeu, există frumusețe, există adevăr și spunem: există un sentiment de durere, există un sentiment de bucurie, Biblioteca "Runivers" ON DESPRE COP VF ERNA "ROZMINI ŞI TEORIA SA A CUNOAŞTERII* este o greșeală, sunt cizme, sunt bani În toate aceste

cazuri, cuvântul este, pur și simplu desemnăm prezența, dat, a orice și în orice relație Lucrurile, faptele, stările, proprietățile, perfecțiunile și neajunsurile au o astfel de ființă Și știm foarte bine că ființa, în acest sens, nu este deloc ceva cu adevărat (numeric) identic în noi toți și în toate lucrurile și nici nu este vreun fel de fundație care să stea în spatele nostru, din care să ne remarcăm cu toții S-ar putea ca un astfel de început, identic în toate lucrurile, să existe, poate că există și baza lor totală, dar nu vorbim despre ele când vorbim despre fiecare lucru separat Dar este posibil să se limiteze acest sens original al conceptului de ființă Este posibil să numim ființă-numai ființă substanțială sau chiar ființă absolută, opunând astfel de ființă, ca adevărată, oricărei alte, ca falsă Nu există nicio modalitate de a o interzice, iar filozofii o fac tot timpul Dar problema este că nu putem refuza cuvintele "este" și "nu este" în sensul lor obișnuit Și așadar, dacă nu distingem suficient sensul nostru filosofic cel mai înalt al conceptului de ființă de sensul său folosit în mod obișnuit - și dacă le avem simultan pe amândouă în gândurile noastre, riscăm să cădem în cele mai mari inconsecvențe și să ne punem o imagine foarte complexă , probleme inutile și inutile în fața noastră Mi se pare că principalul defect al raționamentului fundamental al lui Roseminy constă în confuzia constantă a celor mai diverse semnificații ale ideii de a fi Pe de o parte, Rosemini definește ființa ca fiind cea mai comună proprietate a tuturor lucrurilor (p), în timp ce, în același timp, înțelege această generalitate în spiritul realismului scolastic, ca prezența în lucruri a ceva unul și identic cu sine Pe de altă parte, el înțelege a fi ca fiind obiectiv și independent de sentimentele și percepțiile noastre (p) În alte cazuri, a fi este identificat cu a fi substanțial (pp -) Și, în sfârșit, semnificația dominantă a ideii de a fi pentru Rosemini, înlocuind toate celelalte, constă în sensul său, ca idee de ființă absolută: aceasta se vede clar din derivarea fundamentală a proprietăților ideii de ființă de Rosemini (pp -) și din întreaga poziție a ideii de a fi în epistemologia sa Atât de diferit Biblioteca "Runivers" L, LOPATIN imaginea semnificațiilor este în sine o sursă de antinomie foarte serioasă (cum, de exemplu, ființa absolută poate fi privită ca o proprietate a lucrurilor?) Aceste dificultăți sunt agravate atunci când ideea de a fi este identificată cu ideea de posibilitate pură: pentru o înțelegere clară, doar posibilitatea de a fi și de a fi însuși, așa cum sunt deja date gândirii, sunt într-o relație de negație reciprocă evidentă Dificultățile cresc și mai mult când vedem că proprietățile ființei, ca conținut al ideii de a fi, sunt transferate acestei idei în sine, ca gând al acestui conținut Astfel, pe calea analizei logice sau epistemologice, ideea de ființă nedefinită se dovedește a fi o încurcătură vagă de semnificații incompatibile Între timp, ea capătă o formă mult mai clară și mai clară atunci când ne întoarcem la viziunea filosofică generală despre lume a lui Roseminy și, în special, la doctrina sa despre om și la doctrina lui Dumnezeu Pentru Rosemini, ideea de a fi este acea lumină divină care este dată intuiției noastre directe încă de la nașterea noastră și prin care toate procesele înțelegerii noastre sunt iluminate și direcționate Este adevărat că acesta nu este încă Dumnezeu Însuși - Dumnezeu este inaccesibil contemplării umane în adâncurile de neînțeles ale vieții Sale interioare - dar este ceva inerent lui Dumnezeu - este acel Divin pe care numai gândul uman îl poate conține în limitele sale În Teozofia sa, Rosemini ne învață că ideea de a fi este forma universală a conținutului contemplărilor minții divine, abstractizată de aceste

contemplații de către această minte însăși și comunicată minții umane în această formă abstractă Prin aceasta, devine stimulul ideal, intern, de măsură și principal pentru toate actele conștiinței umane Cu ajutorul ei, în gândirea noastră, ideea de nesimțit, în sine independent și autosuficient, etern, neschimbător, se aprinde și ne confruntă înțelegerea cu o persuasivitate atât de irezistibilă, încât ieșim din calea lui haosul subiectiv al senzațiilor și percepțiilor noastre senzuale, aduce tot conținutul conștiinței noastre niya la tribunalul acestui ideal care ni-a fost dat de sus și de aici provin toate formele cunoașterii noastre și toate determinările lucrurilor cognoscibile: nu putem decât atribui orice fel de realitate la ceea ce acceptăm Biblioteca "Runivers" ON DESPRE COP VF ERNA "ROZMINI ŞI TEORIA SA CUNOAŞTERII " se ceartă cu acest ideal şi îi răspunde cumva Această măsură supremă a adevărului este ideea de a fi și, mai mult, de a fi independent și în același timp este ideea de a fi nedefinit, deoarece conținutul concret al vieții Divine este inaccesibil omului Pe de altă parte, poate fi numită și ideea de posibilitate, deoarece conține condiția posibilității tuturor conținuturilor date, atât în mintea umană, cât și în mintea divină W F Ern expune o caracterizare metafizică a ideii de a fi în capitolul al cincilea al cărții sale, când expune Teozofia lui Rosemini, dar în același timp susține că această caracterizare a apărut abia în epoca scrierii Teozofiei sub direct influența disputei lui Rosemini cu Gioberti, iar în ceea ce privește Această idee de a fi a fost un simplu rezultat al analizei epistemologice (p) Mă îndrăznesc să insist că autorul nu a dovedit deloc această propoziție Nu voi argumenta - în special, caracterizarea metafizică a ființei ideale de către Rosemine s-ar fi putut schimba și, în orice caz, a primit o expresie deplină și pe deplin dezvoltată în Teozofie Dar că, înainte de Teozofie, Roseminy nu presupunea nicio presupunere metafizică în ideea de a fi, acest lucru nu este adevărat Faptele vorbesc împotriva acestui lucru: deja în primele lucrări ale lui Rosemini, când nu avusese încă nicio dispută cu Gioberti, ei vorbesc deja despre caracterul înnăscut al ideii de a fi, despre dăruirea ei intuitivă imediată și despre esența sa cea mai nobilă, ca lumină, necreată în sine, dar care poate fi numită creată după forma particulară în care strălucește omului și ca aparținând lui Dumnezeu (pp ιοί-) În fine, explicația autorului poate fi contracarată de o trăsătură internă importantă: o interpretare pur epistemologică a ideii de a fi are ca rezultat ceva extrem de slab, vag, contradictoriu și de neînțeles în sensul său logic; dimpotrivă, atunci când este interpretată metafizic, este o teorie în care nici originalitatea, nici consistența, nici conținutul particular nu pot fi negate De asemenea, este imposibil să nu reproșăm autorului studiului forma pe care a ales-o pentru a prezenta părerile lui Rosemini Rosemini a scris foarte mult și foarte pronunțat, deseori aglomerat dezvoltarea gândirii sale cu subtilități tensionate și scolastice Biblioteca "Runivers" L LOPATIN diviziuni si diviziuni S-ar părea că pentru cercetător, aceasta dictează singura modalitate posibilă de transmitere a ideilor lui Rosemini: el trebuie să ocupe o poziţie centrală şi să se îndrepte către toate scrierile lui Rosemini, eliminând în ele cele nesemnificative, dar punând în faţă punctele principale ale învăţăturii sale, în plenitudinea argumentării legate de acestea, indiferent de eseuri care conțin elemente ale acestei argumentări Abia atunci s-a putut obține o schiță completă și definită a epistemologiei lui Rosemini Între timp, domnul Ern a făcut exact contrariul: el, desigur, nu putea expune în detaliu toate scrierile lui Roseminy - pentru

aceasta ar fi necesare volume întregi; dar a ales două dintre ele, New Experience și Theosophy, și a încercat să le transmită cât mai literal posibil Acest lucru se aplică în special "Nouei experiențe": autorul cărții dedică aproximativ de pagini expoziției sale Totuși, Noua experiență constă din trei volume și, prin urmare, pentru a le repovesti, a fost necesar să le condensăm foarte mult conținutul: pe una dintre paginile sale, domnul Ern trebuie să expună - - io, și chiar mai mult paginile lui Rosemini Este clar că, cu o asemenea metodă de contracție, distincția gândirii lui Rosemini, deja destul de obscure, nu are de câștigat Este deosebit de regretabil că o astfel de recepție este distribuită destul de uniform între departamentele lucrării lui Rosemini: este folosit atât acolo unde este vorba de fleacuri nesemnificative, cât și acolo unde sunt decise întrebările cele mai de bază pentru sistemul lui Rosemini Cred că, printre altele, tocmai de aici ideea de a fi a primit o apariție atât de vagă în transmisia domnului Ern Pe de altă parte, acesta este și motivul pentru care explicațiile profunde și originale ale domnului Ern asupra principiilor substanțialității și cauzalității se revarsă în domnul Ern în forme atât de palide și slabe Într-adevăr, gândul lui Rosemine în rezolvarea acestei întrebări este extrem de simplu Pe scurt, el argumentează astfel: este posibil să gândim doar ceea ce este și numai lui îi putem atribui realitatea Prin urmare, orice altceva - proprietăți, stări, schimbări - trebuie să se refere și să exprime ceea ce este, altfel se vor transforma în abstracții goale Același lucru este valabil și pentru acțiunile de orice fel: o acțiune este concepută numai atunci când o ființă este dată, acționând, realizându-se în ea; dar acțiunea existentă, în raport cu acțiunea pe care o provoacă, se numește at-
Biblioteca "Runivers" ON DESPRE COP VF ERPA "ROZMINI ŞI TEORIA SA A CUNOAŞTERII rangul său \ deci, nu există acţiune fără cauză Dar, pe de altă parte, fiecare stare, fiecare incident, fiecare eveniment are loc și în ființă, depinde de ea, este determinată de ea, o exprimă și fără ea nu ar exista deloc Prin urmare, în sensul general al cuvântului, ele sunt acțiunile ființelor Și asta înseamnă că tot ceea ce se întâmplă în general trebuie să aibă un motiv Avem aici un adevăr analitic, universal, și din diferitele sale tipuri de aplicare se obține semnificația particulară a principiilor substanțialității și cauzalității Să vedem cum se deduce același adevăr din expunerea domnului Ern El spune la pagina : "Expresia: fiecare incident are o cauză producătoare, poate fi exprimată perfect adecvat prin cuvintele: "este imposibil să gândești un incident fără cauza care l-a produs" Această imposibilitate nu este altceva decât inconsecvența conceptului de accident fără cauză De fapt, a spune "ceea ce nu există, acționează" este contradictoriu, pentru că a percepe acțiunea în afara ființei înseamnă a percepe fără a percepe Într-adevăr, primul principiu spune: "Obiectul gândirii este ființa", iar fără a fi este imposibil să gândești ceva Conceptul de incident necauzat este tocmai acela care acționează fără a exista Astfel, principiul cauzalității este derivat fără dificultate Este puțin probabil ca mulți dintre cititorii fără dificultate să înțeleagă acest raționament; cu greu vor găsi convingătoare sintagma: "Conceptul de eveniment necauzat este tocmai acela care, fără a exista, acţionează" Ce se lucrează aici? Incident? Concept? Și de ce "nu există"? Câteva pagini mai târziu, domnul Erne revine din nou la justificarea adevărului cauzalității, dar cu puțin mai mult succes El spune (p): "Putem percepe o acțiune fie ca produsă de noi, fie ca nerealizată de noi În primul caz, legătura dintre cauză și efect este evidentă pentru noi În al doilea nu este doar evident, ci

și necesar Căci acțiunea, conform principiului de bază al rațiunii, este concepută de noi ca un fel de apartenență la ființă (una cosa appartenente ad un ente) și, în consecință, presupune în mod necesar ființare De ce "în primul caz, legătura dintre cauză și efect este evidentă pentru noi În al doilea nu este doar evident, dar Biblioteca "Runivers" L LOPATIN si necesar? Și de ce: pentru? Așa se face că șirul său de gândire, în esență, este departe de a fi obscur și la o întrebare atât de importantă! Limitarea expunerii filozofiei lui Roseminy la doar două dintre scrierile sale implică un alt neajuns grav al lucrării luate în considerare Autorul vede în psihologism trăsătura cea mai esențială și în același timp defectul fundamental al epistemologiei lui Rozmini; și totuși nu a făcut nicio încercare consecventă de a familiariza cititorul cu psihologia interesantă și originală a lui Rosemini Între timp, s-ar părea că consecințele dăunătoare ale psihologismului ar trebui să depindă într-o oarecare măsură de modul în care privim exact sufletul uman Mi-e ciudat, de exemplu, cum domnul Erne, care insistă cu atâta înflăcărare într-una dintre remarcile sale critice (p) asupra absenței deplină a lui Roseminy a trecerii de la ideal la cel senzual, a putut trece complet în tăcere învățătura lui Rosemini asupra sentimentului fundamental ca paralelă armonică intuiţia noastră a unei fiinţe ideale, care, parcă, conţine scheme de aplicare a definiţiilor ideale? Neajunsurile pe care le-am indicat, în ochii mei, reduc semnificativ valoarea științifică a lucrării luate în considerare, dar, desigur, nu o privează de calitățile sale pozitive Uneori mi se pare că principala greșeală a autorului constă în titlul operei sale: dacă s-ar numi nu "un studiu de istoria filosofiei italiene", ci "un studiu critic", și nu i-ar fi intitulat "Rosmini și teoria cunoașterii", dar, de exemplu, "Rezumatul litigiului și Gioberti despre psihologie", multe dintre obiecțiile mele ar fi dispărut, sau cel puțin ar fi luat o altă formă Îmi doresc din tot sufletul ca VF Ern să continue să familiarizeze publicul rus cu reprezentanții originali ai gândirii italiene Un cunoscător atât de excelent și profund al filozofiei italiene poate face multe în această direcție Dar involuntar trebuie și să-și dorească ca pe viitor, la dezvoltarea unor teme noi, să nu-și restrângă prea mult orizonturile și să aplice metode mai largi L Lopatin Biblioteca "Runivers" Note critice asupra problemei cauzalității mentale (Cu privire la cartea lui V, V, Zѣnkovsky "Problema cauzalității mentale Kiev) Noi, se pare, am trecut de acea perioadă de tranziție sceptică când părea că singurul subiect de studiu pentru filozof era istoria filosofiei Recent, trebuie să constatăm o creștere progresivă a numărului de lucrări dedicate dezvoltării sistematice a problemelor filozofice Oricât de valoroasă ar fi cercetarea istorică serioasă pentru filozofie, este întotdeauna cu o bucurie deosebită că cineva trebuie să întâmpine orice nouă experiență de cercetare sistematică, ca semn al interesului creator și al unei atitudini creative față de problemele filozofiei În acest sens, nu putem să nu salutăm opera lui V V Zenkovsky În literatura noastră, care este încă săracă în cercetarea sistematică, opera sa ar trebui să atragă atenția generală, mai ales din cauza semnificației reale pe care tema pe care a ales-o o are pentru starea modernă a filosofiei În sine, alegerea unui astfel de subiect - cauzalitatea psihică - merită sinceră recunoștință Din punct de vedere personal, în sfârșit, este deosebit de plăcut pentru mine să observ că principala tendință a autorului unui nou studiu este convins / apărarea ideii de originalitatea fundamentală a mentalului și, în consecință, inadmisibilitatea schemelor mecanice, modelelor și analogiilor în rezolvarea problemei mentalului Totuși,

toate aceste prezumții favorabile pentru autor nu trebuie să ne ascundă adevăratele neajunsuri care se regăsesc în dezvoltarea întrebării ridicate de el Napro Biblioteca "Runivers" G SHLET Dimpotrivă, tocmai din cauza acestor motive suntem obligați cu o perseverență deosebită să subliniem neajunsurile pe care le-am sesizat în lucrare, din păcate, și numeroase și serioase în semnificația lor Când parcurgeți "Cuprins" prefațat cu cartea, obțineți cea mai plăcută impresie despre armonia și completitudinea planului după care autorul și-a compus opera; o privire superficială asupra cărții inspiră respect pentru erudiția autorului și s-ar dori să creadă că planul schițat se realizează în toată armonia lui Deși aici apar deja unele nedumeriri: titlurile paragrafelor - până la urmă, acestea sunt subiecte pentru cercetări și disertații independente Începi să studiezi cartea, iar plictiseala și un sentiment de enervare iau stăpânire În esență, nici o singură analiză nu a fost încheiată, nici una nu a fost epuizată cu suficientă profunzime Varietatea expunerii, care este alcătuită din remarci separate și trimiteri la autorități, adesea direct opuse direcțiilor filozofice, este izbitoare Iată natura erudiției autorului: "remarci excelente ale lui Cassirer", "Vvedensky vorbește bine", "remarci bune ale lui Erhardt", "remarci bune de către Ebbinghaus", "remarci bune ale lui Cohen", "remarci ascuțite ale lui Schwartz", "remarci curioase ale lui Messer", "Gândurile profunde ale lui Freud", etc - autorul are o astfel de atestare și jumătate, sau chiar două! Înțeleg că cu o asemenea varietate de nume este dificil să se realizeze și diversitatea calificărilor lor, dar ce realizează autorul prin aceasta? Cititorul atent trebuie să se intereseze în întreaga bibliotecă a filozofilor contemporani dacă "remarcile tăioase ale lui Schwartz" sunt într-adevăr, dacă "Vaihinger subliniază pe bună dreptate", dacă "Vvedensky vorbește bine"? O asemenea natură "compozită" a prezentării ne dă motive să luăm în considerare întreaga carte a lui V V Dar există un mare rău interior în acest mod aparent oarecum amuzant de prezentare Opiniile autorului sunt confirmate de cei mai diverși reprezentanți ai celor mai diverse tendințe filozofice Autorul, se dovedește, prețuiește mai mult faptul că repetă părerea altcuiva decât faptul că el însuși s-a gândit la ceva Dar de asemenea Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE în opinia altora, nu îi pasă de direcții, ci doar de cuvinte și fraze Important este cine a spus-o mai bine, de parcă autorul însuși nu-și poate exprima gândurile Și aici se bazează în egală măsură pe Natorp, Cohen și Maine-de-Birand sau Nelson, pe Schuppe și Hartmann, Petzold și Erhardt etc Per total, impresia de eclectism extrem Între timp, uneori, autorul numește cu siguranță direcția sa, "realism critic" (i), deși în același timp el "esențial" ( ) se învecinează cu Windelband, Rickert, Hessen, "se apropie" și de unele prevederi ale lui Cohen și școlile sale ( ) Alături de aceasta, dezvăluind destul de multe momente pur raționaliste, autorul vorbește despre eșecul raționalismului și cochetează cu misticismul Nu am fost surprins, până la urmă, când, în încheierea lucrării sale, Windelband și Hesse au fost incluși în "liderii de seamă ai gândirii filozofice moderne" ( ) Dar devine deosebit de enervant la vederea unei asemenea erudiții eclectice, atunci când ești convins că tocmai ceea ce este direct necesar autorului se dovedește a fi nefolosit de el (mai multe despre asta mai jos) sau când, după o duzină de citate din articolele din Docenti privati germani, autorul extrage informații la mâna a doua despre astfel de gânditori precum Malebranche (după Lang) sau Brown (după Troitsky), etc Drept urmare, ne considerăm îndreptățiți să spunem că autorul a avut un plan excelent, dar în implementarea acestui plan

nu are nicio logică, nicio metodă · Și-a pus sarcina de "sistematic", dar îi lipsește o analiză filozofică reală, dar există o culegere și o trecere în revistă a opiniilor altora Adesea, o simplă repovestire a opiniilor altora înlocuiește analiza lui asupra "cazului" - din cele ce urmează va fi clar, dar voi indica aici ca exemplu: în loc să analizeze problema condițiilor și cauzelor, autorul face o analiză a Opinia lui Wundt (i-), cu privire la problema vitalismului autorul ia partea asumării psihicului în organic prin compararea opiniilor și pur și simplu referindu-se la Bunge ( ), etc Chiar și propriile opinii ale autorului dau impresia unui " repovestire" mai degrabă decât o analiză psihologică sau logic demonstrativă În cele din urmă, autorul însuși, aparent, simte aceste trăsături ale stilului său filosofic și numește prezentarea întrebării centrale pentru el "schimbă" Această caracteristică fără tensiune mare Biblioteca "Runivers" G SH P E T zhek poate fi atribuit întregii metode a cărții Nu există o metodă filozofică definită în ea Nu mi-aș fi pus această întrebare dacă nu aș fi descoperit la autor o oarecare pretenție la folosirea unei metode definite și, în plus, fenomenologice, care, în virtutea dezvoltării sale încă puține, este foarte dificilă Tocmai atitudinea insuficient de atentă la sensul acestei metode constituie principalul păcat al întregii cărți a lui V V Zunkovsky; din aceeași relație cu metoda pe care a ales-o decurg în parte atât trăsăturile deja indicate ale operei sale, cât și cele care vor fi încă indicate Autorul spune: "Dacă suntem interesați de compoziția unui fenomen, atunci ne bazăm pe o descriere pură și nu ne punem deloc întrebarea cum a avut loc acest fenomen O astfel de descriere pură pornește din ceea ce ne este dat în experiență, dar încearcă să depășească experiența, să dezvăluie "sensul" fenomenului, structura sa internă De aceea, studiul compoziției unui fenomen ar trebui efectuat pe formele sale cele mai diferențiate, în care "esența" acestui fenomen se evidențiază cel mai clar Nu numai atât: ca descriere "pură", metoda noastră exclude toate premisele și își pune sarcina de a se apropia cât mai mult de fenomenul în sine, luându-l, ca să spunem așa, un sich, indiferent de orice interpretare După mulți autori, putem numi această metodă fenomenologică, spre deosebire de metoda genetică, care are ca scop aflarea originii unui fenomen, conectarea cauzală cu alte fenomene "(-) Îmi asum libertatea de a afirma că de data aceasta autorul este complet original și "urmând mulți autori" el repetă doar termenul, dar niciunul dintre autorii care au scris deja pe această temă nu recunoaște o asemenea definiție a "metodei fenomenologice" Dar este ușor de recunoscut că în această definiție a metodei descriptive (mai degrabă decât fenomenologică), motive din cel puțin trei școli diferite de gândire - Dilthey, Pfender și Husserl - s-au împletit Neînțelegeri deosebit de triste apar la autor din faptul că prin raționamentul său despre fenomenologie (în special, notează, la paginile - , dar și în alte locuri), autorul dă motive să creadă că se alătură înțelegerii fenomenologiei pe care o introduce Husserl Adevărat, două caracteristici ale acestui lucru Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE LA PROBLEME MENTALE CAUZE În definiția autorului sunt indicate de metode, aceasta este o descriere și o analiză pură a "esenței" Acesta, desigur, nu este în niciun caz totul, nici măcar principalul, dar chiar și aceste semne ale metodei fenomenologice ar fi trebuit să-l țină pe autor - dacă se alătură lui Huserl - să opună metoda fenomenologică metodei genetice Autorul nu a înțeles faptul că metoda fenomenologică se opune oricărei metode empirice, inclusiv aici metoda descrierii empirice, din această cauză, toate cercetările sale, după metoda

imaginar-fenomenologică, s-au transformat în continuă, după cum se spune acum , psihologism ^ Nu ca un reproș acum subliniez acest lucru , ci ca o nedumerire: de ce numim metoda fenomenologică ceea ce nu poate fi rezumat sub acest nume? Autorul însuși consideră că nu totul este în ordine aici "Dar păstrând valoarea fundamentală", declară el, "în spatele unei fenomenologii "pure", nu se poate vorbi de o metodă fenomenologică în psihologie, care se întoarce și la "esența" datului, dezvăluind sensul și structura acestuia? Cred că avem tot dreptul să facem acest lucru și să numim fenomenologie "pură" și generală eideüsche Wissen- cäär = eidologie" Aici, se pare, încă un sens al fenomenologiei, Stumf, se împletește cu opoziția sa față de ultima disciplină specială a "eidologiei", deoarece este naiv să opunem, în sensul lui Huserl, "metoda fenomenologică în psihologie" unui fel de " fenomenologie generală" În general, expresia "metodă fenomenologică în psihologie", după Husserl, este lipsită de sens, metoda fenomenologică nu poate avea loc decât în fenomenologie, ca principală disciplină filosofică, iar psihologia ca știință empirică are propriile metode Dacă, totuși, nu vorbim despre știința empirică a psihologiei, ci despre studiul a ceea ce se caută sub denumirea de "psihic", atunci tocmai, având trăsătura inerentă a "intenționalității", acesta este subiectul direct al fenomenologie Dar numai atunci nu conține nimic empiric psihologic, ci ne este "dat" în esența sa sau, s-ar putea spune, este perceput de noi "eidetic" O astfel de semnificație, cel puțin, are poziția susținută categoric de Husserl că ""psihicul" este întotdeauna dat în mod imanent "în esență"" (articolul Biblioteca "Runivers" G SH P E T în Logos, S ,) Autorul poate să nu fie de acord cu aceasta, dar apoi trebuie să o infirme Între timp, nu a făcut acest lucru și nu a spus direct că el însuși introduce noua sa înțelegere a fenomenologiei, cred că nu are dreptul să se bazeze pe un gânditor ale cărui vederi sunt direct opuse opiniilor sale Dar în loc să-l infirme pe Husserl sau să-i înțeleagă părerile, ce face autoarea? Conform caracterizării generale de mai sus a modului său de prezentare, el nu analizează nimic, ci dă o grămadă de nume care ridică întrebarea firească: pentru ce este? "În Logische Untersu-chungen", spune el, "Husserl nu face distincție între fenomenologie și psihologia descriptivă și a fost înțeles în acest fel de acei psihologi care au aderat la mulți termeni stabiliți de Husserl (urmează enumerarea numele lui Anschütz, Meser, Pimida-Kovazhik) Cu toate acestea, Huserl a protestat ferm împotriva acestei apropieri (link către articolul lui Huserl din revista Logos pentru -și) Acest lucru ar putea fi trecut cu vederea dacă autorul nu ar înlocui analiza "cazului" cu referiri la "literatură", dar, ținând cont de "stilul său", este instructiv să înțelegem cuvintele citate În primul rând, Husserl trebuie să pară un mare glumeț, care în primul volum al "Investigațiilor" sale infirmă cu hotărâre orice " psihologism", iar în volumul al doilea al aceleiași lucrări "nu deosebește fenomenologia de psihologia descriptivă", dar când "la mulți termeni" (și nu gânduri?) s-au alăturat unor psihologi, * el "protestă puternic împotriva acestei apropieri" Înainte de a-i reproșa lui Huserl un asemenea Witz'ax^, ar trebui să înțelegem mai bine cel puțin literatura, ca să nu mai vorbim de gândurile lui Huserl însuși Nu argumentez, exprimarea sofisticată a lui Houder "fenomenologia este psihologie descriptivă" a dat naștere la o masă de neînțelegeri, mai ales în rândul cititorilor care preferă să alcătuiască volumul autorului pe baza frazelor depuse, și nu pe baza baza studiilor sale, și nu în sensul său autentic Dar acum vreau să îndrept atenția către cealaltă parte a problemei, spre partea

cronologiei pure, unde se dovedește că situația este următoarea "Investigațiile" lui Husserl au apărut în - , citat Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE de cuvinte din volumul al doilea au dat naștere imediat la neînțelegeri, pe care Husserl le elimină printr-o definiție precisă a fenomenologiei deja în (Arch i system Philosophie, V IX, S), " Guserl, și-au lansat lucrările, pentru a la care se referă autorul, - Anshyuts în , Meser în , Shmid-Kovazhik în ; Voi adăuga la aceasta că binecunoscuta lucrare a lui Meser, Empfindung und Denken, unde el se învecinează departe de "termenii" lui Huserl, a fost publicată în Întrebarea este dacă articolul din Arhiv a rămas la fel de necunoscut pentru ei ca și pentru ei V V Zenkovsky? Dar, în special, două cuvinte despre Schmid-Kovazhik De ce parte a făcut acest "adiacent multor termeni" a lui Husserl? Voi cita două citate din cartea sa pentru a-mi justifica întrebarea: i) "Cine s-ar gândi, auzind pentru prima dată cuvântul "fenomenologie", despre cunoașterea neempirice, apodictică? Nimeni" (S);) "Husserl a confundat și mai mult întreaga legătură logică doar cu terminologia capricioasă (eigensinnig) și definițiile arbitrare" ( ) Deci "se învecinează" cu Schmid-Kovazhik Totuşi, el mai înţelege, după cum se vede din primul citat, că "psihologia descriptivă" a lui Husserl nu este cunoaştere "empirică" şi îi reproşează chiar şi "logicism" ( ) În general, ideile lui Schmid-Kovazhik sunt foarte naive, el dorește să-și protejeze profesorul Dilthey de Huserl, care, de altfel, el însuși a declarat (Stud z Grundlegung d Geistes-wiss , S Aish) "o dată pentru totdeauna" despre influența lui Husserl asupra lui, dar un lucru este încă clar de la început până la sfârșit: dorința de a distinge "metoda sa analitică", ca metodă empirică, de cea fenomenologică Dar ce confuzie de gândire apare atunci când autorul anunță deodată la orice: "Nu putem accepta nici termenul Schmied Kowarzik, "metodă analitică", deoarece conceptul de analiză este la fel de relevant pentru clarificarea atât a compoziției, cât și a originii unui fenomen" ( ) , aprox) Pentru a pune capăt acestui cerc de întrebări și nedumeriri, voi mai cita un mesaj din partea autorului: "Ca exemplu de metodă fenomenologică, putem indica opera lui Pfänder'z Phanomenologie des Wollens Leipzig " (aceeași notă) Înclin să cred că această lucrare a lui Pfender este un exemplu instructiv al modului în care metoda fenomenologică nu ar trebui să fie înțeleasă de oricine dorește să înțeleagă fenomenologia lui Husserl! Întrebări de filosofie, carte , Biblioteca "Runivers" G SH P E T În prezent, Pfender s-a alăturat într-adevăr lui Husserl, deși este încă departe de a fi solidar deplin cu acesta din urmă, dar avem aici un indiciu al unei anumite lucrări a lui Pfender A apărut în , dar încă din a fost prezentat Universității din München pentru Premiul Froschammer, în timp ce Cercetările lui Huserl au apărut abia în - Ce este asta, filius ante patrem? Dar Pfender nici măcar nu definește metoda fenomenologică, ci pune în contrast metoda genetică cu "subiectivul", "introspectiv" sau, așa cum își propune să o numească, "retrospectiv" (Phänomenologie des Wollens, S); el înțelege acest termen în același mod în "Introducerea în psihologie", publicată în Deci, despre ce este vorba? Da, doar o descriere bazată pe autoobservare! Ce legătură are fenomenologia lui Husserl cu asta? Desigur, autorul este liber să numească cum îi place fenomenologie, dar este necesar să se definească clar și distinct cum diferă și cum se aseamănă cu alte definiții acceptate; să admită că noul său termen este o desemnare pentru vechiul concept de "observare de sine", să admită că toată opera sa este construită pe premisele psihologiei empirice și să sublinieze în special că capitolele logice și epistemologice ale cărții

sale sunt bazându-se tot pe premisele psihologiei empirice, atunci nu ar exista neînțelegeri În starea actuală a lucrurilor, după un studiu atent al cărții sale, declar categoric că pe toată lungimea ei termenii "fenomenologie", "fenomenologic" și asemenea niciodată folosit corect în sensul fenomenologiei lui Huserl/ Consecințele acestei gafe fundamentale a lui V V Zenkovsky se dezvăluie la fiecare pas în cercetarea sa, dar mai ales în capitolele logice și epistemologice Și mai presus de toate, interpretarea lui a întrebării relației dintre logică și teoria cunoașterii ridică îndoieli Logica și teoria cunoașterii, în opinia sa, se bazează pe o "premisă": "gândirea științifică reală și concretă" ( ) Dacă aceasta este într-adevăr premisa cercetării lui VV Zenkovsky, atunci logica și teoria cunoașterii sale sunt în întregime empirice A exprima o astfel de opinie în starea actuală a problemei este cel puțin riscant, deoarece autorul nu își dă osteneala să-și regleze conturile cu Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE" puncte de vedere direct opuse convingerii sale, dar opinii larg acceptate și, există motive de a crede, bine întemeiate Aș vrea să știu, măcar, ce numește autorul "premisă"? Pentru a filozofa, e nevoie nu doar de hrană, e nevoie de cultură, de pământ și de soare, sunt și acestea "precondiții"? În același sens, "premisa" lucrării lui V V Zenkovsky este disponibilitatea tipografiilor la Kiev, dar, după cum se știe, din premisele tragem concluzii care constituie conținutul subiectului pe care îl luăm în considerare, ce concluzii se pot trage la conținutul lucrării pe care o luăm în considerare din "premisa" de pe coperta ei? În același mod, nu este clar cum logica este "derivată" din științe, care sunt doar științe în măsura în care conțin logică Și, în același timp, autorul este atât de purist în logică încât, în opinia sa, logica ar trebui să preceadă chiar epistemologia (,), pentru că nu vrea "nicio premisă epistemologică" pentru logică ( ) Între timp, această poziție este foarte controversată și poziția autorului aici este foarte șubredă, de ce nu vrea, măcar, să socotească cu opinii opuse; de exemplu I Lapshin a susținut că nu numai teoria cunoașterii ar trebui "înaintea" logicii și nu numai o teorie definită, "critică" a cunoașterii ar trebui să ocupe primul loc, ci chiar și în general "cei care resping semnificația teoriei critice a cunoaștere, se lipsesc astfel de dreptul de a invoca legile logicii formale Lucrul esențial aici este că pentru adepții subiectivismului teoria cunoașterii trebuie deci să fie "prima filozofie", deoarece este înțeleasă de ei ca știință fundamentală de bază Dar aceasta este doar o expresie particulară a concepției generale conform căreia filosofia trebuie să conțină în sine anumite fundamente fundamentale ale oricărei cunoștințe Și lupta modernă pentru "principii", care a captat un front atât de larg - Teoria obiectului, Fenomenologia, Știința de bază a lui Remke, Învățăturile lui G Gompertz, Critica lui Nelson, Critica lui Frischeisen-Köhler, Neorealismul american, etc - toată această mișcare nu poate fi trecută cu vederea de cei care vorbesc despre relația cunoașterii cu principiile ei Ceea ce este important aici nu este "epistemologismul" sau "ontologismul", ci "ideea de știință de bază", iar o campanie împotriva primatului Teoriei cunoașterii este o campanie nu împotriva principiului ei Biblioteca "Runivers" g sh p e t b nas mu, dar numai împotriva "subiectivismului" ei Doar un raționalist foarte simplu poate pune logica ca bază, dar autorul este departe de a fi favorabil raționalismului Că există aporii serioase în această întrebare, vede autorul, vede aici un anumit fel de "cerc", dar, declară el, "putem găsi o ieșire din acest cerc doar în acea

"fenomenologie pură", ideea de pe care Husserl o dezvoltă" ( ) Acest lucru este destul de neașteptat, deoarece, potrivit lui Husserl, fenomenologia este știința de bază! Huserl evidențiază ideea de logică "pură formală", care conține doctrina silogismului, teoria numărării, doctrina mulțimilor, chiar și teoria probabilității etc , o astfel de logică din partea formală poate "preceda" alte cunoștințe, deoarece vorbește despre orice subiect Dar logica "sensului" și cu atât mai mult metodologia, despre care vorbește V V Zenkovsky, se află întotdeauna "în spatele" fenomenologiei și se bazează doar pe aceasta din urmă Nu trebuie uitat că fenomenologia lui Husserl este o știință eidetică, dar materială - așa cum Kant și-a numit "logica transcendentală" "materială" - de aceea, oriunde se vorbește despre "material", ea trebuie să "preceadă" În ceea ce privește cauzalitatea psihică, aceasta se aplică fără rezerve și fără îndoială Cu alte cuvinte, fie că se vorbește despre Principii sau Teorii ale Cunoașterii, în sensul ei însuși este un fundament Vagul poziției lui V V Zenkovsky, mi se pare, depinde de faptul că, de fapt, el nu are nicio idee nici despre logică, nici despre teoria cunoașterii, nici despre fenomenologie - în cel mai bun caz, este psihologie În legătură cu aceasta, voi mai remarca o împrejurare: am subliniat impresia ciudată care se naște din jumătățile sale de fraze, jumătate aluzii către experiența mistică ca sursă de cunoaștere Acest lucru este relevant pentru această problemă "Postulatul cauzalității universale", scrie el, "are deci un sens religios pur; știința noastră modernă, în postulatul său principal al cauzalității universale, este fertilizată, în opinia noastră, de religie !) Să considerăm chiar că filosofia de bază cuprinde atât studiul fiinţelor, cât şi teoria cunoaşterii În acest sens, el a definit fenomenologia cărții S N Trubetskoy Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE gândire conștientă Acolo unde justificarea științei vrea să fie extra-religioasă, ea fie se eliberează aparent de o bază religioasă, fie pierde tot terenul; pe primul îl găsim în sistemul idealismului obiectiv, pe al doilea în empirism" ( ) Dar dacă autorul vede problema în acest fel, nu este clar pentru el unde se află cunoștințele de bază pentru el și unde se află știința sa de bază? Pentru el, teologia ar trebui să fie știința principală și, desigur, acest lucru ar fi mai corect în principiu decât reducerea logicii și a teoriei cunoașterii la premise psihologice Dar este ciudat că, cu o astfel de convingere, autorul nu a indicat totuși această fundamentare a problemei cauzalității Dar să revenim la "ieșirea" din cerc Aici autorul nu reușește să facă o mărturisire valoroasă: "folosind metoda reducerii fenomenologice", spune el, "putem aborda analiza logică a conceptului de cauzalitate fără a ne teme de "tremurarea" poziției noastre epistemologice" ( ) Înclin să cred că nu numai poziția epistemologică a autorului este șocantă, pentru că este complet de neînțeles, ce legătură are "reducerea fenomenologică" cu ea? Pentru Huserl, aceasta este calea de la ceea ce este dat empiric în lumea din jurul nostru la conștiința pură ca subiect al fenomenologiei Crede autorul că acest mod poate fi aplicat la rezolvarea fiecărei probleme? Dar acest lucru ar fi la fel de productiv ca și cum, pentru rezolvarea fiecărei probleme, de exemplu, pe corpuri de revoluție, am deduce ad-hoc, toată geometria și trigonometria Cred că pentru problemele de logică, și în special pentru problema cauzalității, acest mod este cel puțin plictisitor Iar autorul însuși preferă să urmeze un drum care nu este deloc fenomenologic, ci mai degrabă scurt Pur și simplu atribuie cauzalității cele patru atribute cunoscute de mult timp - constanța, consistența, necesitatea și creația reală ( ) Dar ce

legătură are fenomenologia cu ea? Nu există nici măcar o "descriere" aici, dar cu atât mai mult nu există o analiză a "esenței" lucrului - adică acele semne pe care autorul însuși le-a indicat Știu că nu este treaba logicii să se ocupe de astfel de lucruri, dar este logica pe care autorul vrea să o expună fenomenologic! O analiză ulterioară de către el a fiecăruia dintre semnele numite separat este de natură complet discursivă și, de asemenea, nu conține nimic fenomenologic Sunt multe lucruri disputate, nefondate aici, dar voi părăsi aceste părți G SHLET nuanțele deoparte și se va opri doar asupra unora dintre prevederile care au legătură cu cele spuse deja Împărtășesc pe deplin opinia autorului că cauzalitatea este un semn al realității și că semnul esențial al cauzalității este "generat", sau cum o numește el, "creație reală" Dar ceea ce este esențial este modul în care autorul ajunge la aceasta și cum înțelege el creația reală? Singura modalitate, într-o abordare cu adevărat pre-teoretică, nediscursivă a întrebării, este de a stabili realitatea fenomenologică, de a indica locul cauzalității și de a o analiza în esența ei (ca, de exemplu, în Chap în Beitrãge zur Phaiiomenologie der) Wahrnehmung, S) Dar autorul privește problema, aparent, diferit, deoarece crede că, invers față de ceea ce s-a spus, "diferența dintre real și ideal se presupune că este cauzalitate" (yuo) Rezultă că este posibil să se analizeze fenomenologic cauzalitatea fără a analiza percepția, obiectul și, în general, înainte de a distinge între real și ideal Autorul inversează în mod deliberat ordinea întrebărilor, din care rezultă că nu știm ce este realitatea, dar vorbim de "creație reală" Acesta este dispozitivul tipic al metodei ipotetice, care este atât de ostil fenomenologiei Într-adevăr, autorul ajunge la afirmarea "creației" într-un mod foarte complicat, unde este destul de potrivit să se aplice metoda și descrierea pur empirică în autoobservarea Analizând "necesitate", autorul distinge între "necesitate ideală" și "necesitate reală" ( ) și apoi afirmă: "Dar s-a remarcat pe bună dreptate că urme de animism sunt încă resimțite în conceptul de necesitate reală, întrucât "necesitate" este gandit in mod constant cu o nuanta de constrangere, capata caracterul de sim Nu e de mirare că empirismul pur alungă conceptul de necesitate, la fel cum alungă conceptul de forță Trebuie să fim de acord că acest lucru este logic: conceptul de necesitate reală se termină în conceptul de forță, iar cine o alungă pe cea din urmă trebuie să o alunge și pe cea dintâi Conceptul de forță completează deci conceptul de necesitate reală, deoarece scopul său este de a fundamenta cu adevărat mobilitatea și variabilitatea ființei, iar înainte de introducerea conceptului de forță, necesitatea actuală apare ca un mister mistic al ființei" (-)) Poate că acest lucru este logic, dar din nou ne întrebăm, ce legătură are fenomenologia cu asta? Conceptul de "putere"   vine aici ca o ipoteză! Dar cred că nici acest lucru nu este "logic", ci ï) "natural-filosofic" și) conceptul de "forță" este în primul rând un concept mecanic, iar autorul se confruntă cu însuși pericolul "mecanismului" împotriva căruia se armează el însuși cu întreaga idee a cărții sale Într-adevăr, așa cum vom vedea mai jos, aici problema cauzalității psihice este deja decisă de el Dar însăși metoda autorului de aici amintește mai mult de vechile concluzii analogice ale teoriilor mecaniciste decât, chiar și de departe, metoda fenomenologică Autorul ajunge la numitul semn al cauzalității, "creație", nici măcar printr-o descriere empirică, ci printr-o concluzie ipotetică prin conceptul de "forță" "Dacă conceptul de forță", spune el, "este introdus în sistemul de gândire pentru a face

posibilă explicația cauzală, atunci toate relațiile cauzale trebuie să includă momentul "creației" ( ) În această concluzie sunt concentrate simultan mai multe ipoteze: ï) ipoteza unei explicații cauzale,) condițiile posibilității acesteia, constând în conceptul de forță,) concluzia ipotetică că toate relațiile cauzale dau o explicație și, în sfârşit,) şi y) constând în aceasta deducerea premisei că toate relaţiile cauzale sunt forţe, iar forţele sunt "creaţii" Prin urmare, numai consistența din partea autorului este concluzia sa, care ar trebui să facă o impresie uluitoare asupra fenomenologului: "prin conceptul de forță și esența cauzalității devine clară" ( )! Ce fel de "esență" este aceasta dacă este dezvăluită nu prin observație directă, ci ca urmare a unei analize discursive a conceptului ipotetic de forță? Conceptul de forță al autorului nu este doar o ipoteză, ci și o premisă și o anticipare Nu întâmplător, prin urmare, analiza sa se încadrează în capitolul său logic , deși locul său real este în ontologie și filosofia naturală Anticiparea cauzalității ca forță este cea care îl determină pe autor să afirme că din "punct de vedere logic, categoria cauzalității precede categoria substanțialității; relația cauzală în esență leagă nu lucruri, ci procese Conceptul de cauză în felul său conținutul de bază legat de procese completează conceptul de lucru ca unitate conexă a proceselor - cu alte cuvinte, conceptul de cauzalitate precede logic conceptul de lucru" ( ) Nu îmi este clar cum "termină", poate "altul Biblioteca "Runivers" cu alte cuvinte, "sensul" anticipează "- în general, cred că vorbim pur și simplu de corelație, dar sunt atent la cealaltă latură, doar la această tendință a autorului de a vedea în forță conceptul original, la care, în final, orice concept de cauzalitate este redus relație sau cauzalitate Nu mai puțin uluitoare este analiza autorului și a altor semne de cauzalitate menționate mai sus Mă voi opri doar asupra unuia legat de un concept atât de important al necesității Autorul distinge între necesitatea faptică și logică sau ideală ( ), iar prin această împărțire el rezolvă în esență întrebări foarte dificile prea ușor Autorul atacă raționalismul ( ) pentru identificarea lor cu cauza și raportul Această întrebare necesită încă acoperirea ei istorică, dar nu trebuie, în niciun caz, uitat că ambele concepte au un sens ontologic în filosofia raționalistă, al cărui sens constă în admisibilitatea a două tipuri de explicații: din cauze externe și temeiuri interne Dar această idee de raționalism este una dintre ideile principale ale lucrării pe care o luăm în considerare! Dar numai, după cum știe toată lumea, raportul nu este înțeles în raționalism ca o "forță" - de exemplu, monadele * ca "puncte metafizice", este ceva complet sui generis Autorul ar fi trebuit să trateze doctrina raționalistă a explicației cu mai multă seriozitate și precauție Totuși, împărțirea de mai sus poate avea și un alt sens, cel mai clar relevat în opoziția fenomenologică a necesarului și accidentalului, idealului și actualului Dar și aici autorul "raționează" ( ), unde ar trebui pur și simplu "să vadă" un astfel de fapt inițial precum corelativitatea necesității și întâmplării Autorul "demonstrează" că actualul se află în timp, în timp ce necesarul este "din afară" și "de deasupra" timpului Dar la ce oră? Astronomic! Dar apoi nu demonstrează absolut nimic Că în ideal ar putea exista cel puțin un analog al timpului, autorul nu a respins acest lucru, deoarece referirea la "ireversibilitate" ( ) este neconvingătoare - la urma urmei, "ireversibilitatea" poate fi atribuită doar timpului astronomic În orice caz, legând împărțirea sa cu un semn al timpului, autorul nu a facilitat aici rezolvarea celei mai dificile întrebări, cea a relației idealului Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE

CAUZE și necesitatea reală și a făcut-o și mai dificilă Își îndeplinește exact poziția pe care și-a stabilit-o însuși: "Este cu adevărat dificil să faci o distincție între obiectele reale și cele ideale, datorită cărora obiectele ideale sunt tratate realist, apoi invers" (yuo) Într-adevăr, ce înseamnă că idealul este "implantat" în real? ( ) Este aceasta soluția întrebării? Aceasta este pur și simplu o imagine de neînțeles, nu se poate nici înțelege și nici nu o poate imagina ca ideală, adică atemporalul se poate "infiltra" în curgerea timpului! Cum să înțelegeți însăși "implementarea" - ideală sau reală? În alt loc, autorul spune: "Totuși, fiind irațional, timpul poate lua conexiuni ideale "în sine", sau poate fi preluat de aceste conexiuni ideale" (; la p , "sfera ideală" este " tras înăuntru") Dar acest "privind" sau "intre" nu este mai puțin de neînțeles! Merită să ne încurcăm asupra acestor imagini, deoarece, pe de altă parte, este destul de clar că dacă într-un fel sau altul, "introducând" sau într-un alt fel, idealul intră în ființa reală, el însuși se realizează? , iar împărțirea autorului devine foarte condiționată Idealul cu adevărat, precum, de exemplu, teorema lui Pitagora sau axioma silogisticii etc , nu "introduce" nicăieri, nu este deloc un "lucru" între lucrurile curentului real al ființei care ne înconjoară Ambiguitatea poziției lui V V Zenkovsky este agravată, însă, de nuanțe încă noi în înțelegerea lui a idealului, care sunt deja introduse în partea ontologică a operei sale Vom aborda acest lucru notând în același timp unele dintre obscuritățile din această parte a lucrării sale, acordând atenție, din nou, acelor puncte din prezentarea sa care sunt legate de deficiențele indicate ale metodei și ale premiselor sale Este imposibil să nu fiți de acord cu formularea întrebării de către autor, când își definește sarcina în a considera cauzalitatea mentală ca o concretizare a conceptului general de cauzalitate ( ), dar nu se poate să nu vedem că modalitatea pe care a ales-o pentru rezolvarea acestei probleme problema nu este cea mai buna După ce a predeterminat într-o anumită măsură concluziile la care poate ajunge aici, autorul admite din nou unele lacune, a căror existență reduce foarte mult semnificația cercetării sale Dacă autorul ar fi început cu stabilirea Principiilor (sau a teoriei cunoașterii) și ar fi dat o clasificare Biblioteca "Runivers" G SH P E T "obiecte", ar fi nevoie doar ca el să precizeze dispozitivele logice adecvate pentru ele și să apeleze acum la descrierea ontologică a "lucrurii" Sub această formă, problema este de mult așteptată și soluția ei ar fi finalizarea firească a acelei lucrări de clasificare a cauzalității sau a legii rațiunii suficiente, care a fost începută la vremea ei de Crusius, și apoi de Schopenhauer Odată cu simplificarea la care a suferit întreaga interpretare a problemei de către autor, el are pur și simplu o premisă gata făcută, în esență chiar incorectă, dar acum face extrem de dificilă calea corectă ulterioară - aceasta este înțelegerea indicată a oricărei cauzalități ca forță Și totuși autorul ar mai putea salva starea de lucruri dacă ar da o definiție a "psihicului sau o astfel de descriere a acestuia care să-l stabilească ca obiect sui generis Aici, într-adevăr, fenomenologia ar putea ajuta! Este curios că autorul categoric respinge sensul matematica, ca fundament metodologic pentru toate stiintele fara exceptie ( ), apoi, este necesar sa se ingrijeasca un fundament specific adecvat, in primul rand psihologiei "model" pentru psihologie Poate ca autorul este al parerea că psihologia în sine, așa cum cred unii oameni (de exemplu, Wundt), este baza pentru toate așa-numitele științe despre spirit? Dar chiar și aceasta necesită justificarea ei și, cel mai important, Cum face autorul, care pretinde

că folosește metoda fenomenologică, tăceți despre dorința fenomenologiei de a juca, mutatis mutandis, rolul matematicii în raport cu psihologia? Autorul urmează pur și simplu linia celei mai mici rezistențe și, mergând în căutarea specificației - sau, după cum spune el, a "concretizării" - în explicațiile "naturii", este acum ocupat doar să salveze conceptul de "putere" și pentru psihic tărâm Calea este extrem de simplificată: renunțând la raționalism cu explicația sa din raport, autorul respinge însă și mecanismul - conceptul de teleologie a fost strecurat aici de multă vreme Fără ezitare, autorul acceptă această ieșire și, aparent, fără nicio remuşcare specială a conştiinţei logice, declară că scopul însuși este cauza (mai târziu aceasta Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE se aplică și mentalului ( ) Potrivit autorului, "o caracterizare logic consistentă a scopului vede în el tocmai o formă particulară de cauzalitate" ( ) Aș spune că aici există o greșeală de scriere - sunt atât de convins că aceasta este o caracterizare logic insuportabilă - dacă această poziție a autorului nu ar fi rezultatul unei repovestiri a opiniei corespunzătoare a lui Wundt Întrebarea tradițională în acest caz despre compatibilitatea sau incompatibilitatea cauzei și scopului, în orice caz, este logic destul de bine rezolvată în favoarea compatibilității lor punţi de legătură tocmai subliniind că scopul nu este cauza Cauza efectivă poate fi, desigur, îndreptată de-a lungul finalului, finalul la rândul său poate duce euristic la descoperirea relațiilor cauzale, dar acest lucru nu este suficient pentru a considera finalul ca un fel de cauză Nu îmi propun aici să mă cert cu autorul, ci aș dori doar să notez lacunele pe care le obține în încercarea de a rezolva astfel de întrebări cu mai multe citate și pe mai multe pagini, iar acum spun asta pentru a reține că, chiar dacă autorul este drept în înțelegerea sa a scopului, totuși nu a răspuns la întrebările care apar de la sine în funcție de premisele sale De exemplu, cauzalitatea are un semn de realitate, dar are și scopul? cauzalitatea are semne de generație și necesitate, scopul și? cauzalitatea este putere, este și scopul? etc Nu voi spune că autorul nu vede aceste întrebări, dar pur și simplu nu sunt înaintate, nu sunt rezolvate și se pierd în sensul lor în spatele citatelor sale sau - aici se află centrul de greutate al reproșului meu - el este a indus din nou în eroare fenomenologia lui imaginară Aici avem de-a face cu o nouă nuanță în înțelegerea "idealului" Până la sfârșitul cărții sale ( ), autorul, vorbind despre aplicarea teleologiei la psihic, mărturisește că psihicul "atât în rădăcinile sale, cât și în experiență, și în produsele dezvoltării, este în permanență în contact cu lumea superioară fiinţă spirituală Viața psihică poate fi deci caracterizată cu îndrăzneală ca fiind oportună în cel mai înalt grad" ( ), conchide el Cum se potrivește această noțiune de scop cu recunoașterea scopului ca un fel de cauză? Aceasta mi se pare a fi o extensie sau o interpretare complet ilegitimă a conceptului de "ideal" Ca mai sus, autorul a amestecat conceptul de ideal în sensul psihologic Biblioteca "Runivers" G SH P E T cât şi în sensul eideticului, deci acum admite un amestec şi mai gros de eidetic şi moral Uitată este lecția dată în Parmenidele lui Platon că nu există "jos" pentru un filozof! Autorul spune: "Așa cum a trebuit să subliniem deja, în gândirea noastră avem o formă particulară de experiență* în care asimilăm cea mai înaltă sferă ideală - iar acele legi care domnesc în lumea ideală, prin această experiență spirituală, sunt introduse în procesele mentale și determină conținutul gândirii noastre" ( ) Din nou, "implementare", dar afirm ferm că indiferent de modul în care

autorul extinde conceptul de "experiență", introducând în el valori morale, religioase și tot felul de alte valori (, , - , ,) , etc), toate acestea nu pot avea decât un sens real Greșeala autorului este că îi atribuie "idealului" o valoare normativă, în timp ce acesta, fiind un obiect, nu poate avea în sine această valoare Este adevărat că idealismul etizant (de exemplu, Rickert) vede problema altfel și, desigur, trebuie luat în considerare punctul său de vedere, dar, așa cum am indicat deja, este important pentru mine să remarc aici că autorul abuzează din nou de atitudinea sa prea ușoară față de fenomenologie Cuvintele sale citate mai sus sunt precedate de afirmația sa: "Putem decide cu îndrăzneală, împreună cu Husserl, să afirmăm că conexiunile ideale nu sunt create, ci descoperite, găsite de noi, așa cum realitatea ne este revelată în percepție" ( ) Asta înseamnă să citezi cuvinte* și nu gânduri! Decizia autorului nu ar fi fost atât de îndrăzneață dacă ar fi avut în vedere sensul idealității lui Huserl "Ea (idealitatea), spune Husserl, "în niciun caz nu are sensul de idealitate normativă, de parcă ar fi vorba despre idealul perfecțiunii, despre valoarea ultimă ideală, care se opune cazurilor individuale ale realizării ei mai mult sau mai puțin aproximative Idealitatea în sensul obișnuit, normativ include realitatea Idealitatea specificului, de exemplu, viv, este opusul exclusiv în raport cu realitatea sau individualitatea "etc (Log Untersuch B II, S) Nu mă voi opri asupra altor detalii și voi merge direct la partea centrală a studiului lui V V Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME PSIHICE CAUZE kovsago, la problema însăși a cauzalității mentale Această parte ar fi în sine o contribuție valoroasă la literatura noastră, dacă valoarea ei nu ar fi slăbită de slăbiciunea premiselor și a metodei autorului și dacă, din păcate, nu ar purta urme prea evidente ale faptului că această lucrare a fost făcut cu mare grabă Punctul de plecare al raționamentului autorului este clasificarea sa a teoriilor cauzalității mentale ( ) Dezavantajul acestei clasificări este imediat evident: nu este o clasificare analitică a posibilelor învățături, ci o distribuție în grupuri a unor scriitori cunoscuți de autor Faptul că orice clasificare are deficiențele sale este cunoscut de mult, dar este totuși necesar ca clasificarea să facă posibilă prevederea unde ar trebui atribuit unul sau altul nou exemplu Prin urmare, o clasificare care nu este de natură analitică, ci construită pe mai multe exemplare, va dezvălui întotdeauna neajunsuri semnificative Diviziunea principală a autorului pune în contrast puncte de vedere care neagă activitatea psihologică, și prin urmare identificate de el cu epifenomenismul, puncte de vedere care recunosc cauzalitatea mentală; Acestea din urmă sunt împărțite în puncte de vedere, recunoscând omogenitatea sufletului cu activitatea lumii materiale și negând o asemenea omogenitate Acest ultim grup mai are o trăsătură: deși recunoaște realitatea activității psihice, respinge totuși cauzalitatea în psihic, deoarece activitatea sufletului este înțeleasă aici într-un sens special care nu necesită sau chiar exclude o interpretare cauzală Acest grup include I, fichteenii moderni, , școala din Marburg, , Dilthey Pe aceasta ne vom concentra mai ales atenția, deoarece vedem deja prejudecățile autorului aici Doar pentru că acest punct de vedere nu recunoaște activitatea în sensul analog lumii materiale, el este pus în esență la același nivel cu epifenomenismul, care neagă complet atât activitatea psihologică, cât și cauzalitatea psihologică Prejudecata autorului este evidentă, ca și sursa ei: cititorul cunoaște deja interpretarea cauzalității în sens general, ca "putere" Rețineți că autorul însuși este de părere că psihicul este analog lumii materiale, și anume celei organice, și a

celor două tipuri ale acestui punct Biblioteca "Runivers" G SH P E T
punct de vedere, teoria periferică și centrală a cauzalității mentale,
el ia punctul de vedere al acesteia din urmă Punctul de vedere care
recunoaște eterogenitatea activității mentale cu activitatea lumii
materiale și este asociat, prin definiția autorului, cu negarea
cauzalității mentale, se bazează pe "o înțelegere extrem de îngustă a
cauzalității" ( ) Dar într-un mod ciudat, reiese că această "îngustime"
nu constă în nimic altceva, potrivit autorului, ca în faptul că nu vor
să vadă "omogenitatea" indicată Înclin să cred că situația este exact
opusă - poziția lui V V Zenkovsky dezvăluie o îngustime de neînțeles,
iar dacă nu observă acest lucru, este doar pentru că este prea sigur de
universalitatea semnului "puterii" pentru conceptul de cauzalitate La
asta vom ajunge mai târziu, dar acum exemplele prin care vreau să
ilustrez inadecvarea clasificării sale vor oferi material pentru
fundamentarea acestei afirmații a mea Unde, de exemplu, conform
clasificării autorului, ar trebui atribuit un astfel de scriitor ca
Remke? Autorul nici nu-l menționează, deși este destul de celebru și,
în semnificația sa, în orice caz, este mai mare decât mulți doctori în
filozofie citați de autor După Remke, a percepe înseamnă a avea o
percepție, a reprezenta înseamnă a avea o reprezentare etc , și de
aceea este mai bine să nu vorbim de perceput, reprezentare etc , ca
despre acte; cuvântul act este ușor de înțeles greșit, de parcă
percepția, imaginația, gândirea ar fi procese sau chiar activități (Die
Seele des Menschen, Aufl S) Se pare că Rehmke ar trebui să prezinte un
interes deosebit pentru autor doar în ceea ce privește atitudinea sa
față de activitate, deoarece punctul său de vedere este direct opus
celui al autorului Dar și Remke îi distruge întreaga clasificare "Cei
care neagă", spune autorul, "activitatea psihică trebuie să nege în mod
evident realitatea cauzalității psihice speciale" ( ) Dar pentru Remke,
acest lucru este probabil "evident" - nu evident, pentru că el
recunoaște cauzalitatea psihică, admițând că sufletul, deși indirect,
poate acționa asupra lui însuși (id) Poate că Remke este un
epifenomenist, deoarece acțiunea mediată a sufletului asupra sinelui
este acțiune prin creier? Dar va îndrăzni autorul să numească un
epifenomenist psiholog care declară: Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE
PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE Judecătorul tribunalului științific nu
va mai nega că în experiența noastră se poate întâlni ceva deosebit,
care nu este nici un lucru, nici îngrădirea (Bestimmtheit) a lucrurilor
Cunoaștem ca atare particular acel dat pe care îl numim suflet (ib ii)
Deci, cu Remke, nu ar strica autorul să socotească, , pentru a-i acorda
un loc în clasamentul său Un alt exemplu este Svoboda, autorul ei o
numește o dată (aprox), apoi, o știe - unde să o ducă? Punctul său de
vedere este complet deosebit, el consideră că periodicitatea asociată
cu sfera sexuală a corpului uman este principalul fapt al vieții
mentale - acesta este factorul cauzal determinant, prin urmare,
cauzalitatea mentală pentru el este de fapt cauzalitatea psihofizică,
dar de-a lungul cu aceasta, el recunoaște și spontaneitatea, adică
activitate mentala El nu poate fi numit în niciun fel epifenomenist: el
consideră "emanciparea de la metodele științelor naturale" a fi
sloganul psihologiei; "Psihologia", declară el, "se poate ocupa doar de
mintea" (Die Perioden usf S VII) Un alt exemplu este F L Schmidt, un
scriitor subtil și plin de duh, aparent și necunoscut autorului, care
recunoaște nu numai spontaneitatea vieții mentale, ci trăsături absolut
excepționale ale dezvoltării interne Dar tocmai pentru că, în opinia
sa, acea dezvoltare are loc în viața mentală, conceptul de cauzalitate
mentală nu ar trebui să-și aibă deloc locul; "A vorbi despre

cauzalitatea psihică", în opinia sa, "este inacceptabil și introduce confuzie" (Grundzüge der konstitutiven Erfah-rungsphilosophie Bri , S) Unde să-l ia? Între timp, chiar și un astfel de punct de vedere este foarte important pentru autor, care vorbește el însuși despre dezvoltare din "Eu" (-) Iată trei puncte de vedere diferite și, cu privire la toate, nu este clar cărui loc aparțin în clasificarea lui V V Zenkovsky Numărul de exemple ar putea fi mărit și ne vom întâlni cu câteva, dar exemplele date sunt suficiente pentru a vedea sursa dificultăților pe care aceste exemple le creează autorului Chestia este că el însuși este convins că "acțiunea" trebuie înțeleasă tocmai ca "acțiune" (-), chiar ca "muncă" ( ) și "energie" ( ) și, după cum știm deja, pe premisa arbitrară că generarea unei cauze este o forță Prea puțin autor Biblioteca "Runivers" G SHLET acceptate de cei care nu împărtășesc punctul de vedere pe care l-au adoptat și tocmai pentru a evalua starea actuală a problemei este un decalaj foarte mare Dar cum rămâne cu faptul că autorul scriitorilor care apără opiniile care îi sunt ostile, caută să-și facă și susținătorii Autorului i se pare că de îndată ce cineva vorbește despre "act" și "activitate", el trebuie să recunoască, prin urmare, acea definiție a activității, conform căreia activitatea trebuie văzută în aceasta din urmă Dar punctele de vedere ale reprezentanților foarte proeminenți ai psihologiei moderne și, mai ales, punctele de vedere ale școlii Brentano și ale tendințelor conexe, diferă radical de aceasta Autorul evită cu ușurință această direcție, deoarece, așa cum am remarcat deja, nu dă o definiție a psihicului și, în consecință, nu trebuie să țină cont deloc de principiile care determină construcțiile sistematice ale psihologilor serioși Din analiza lui Brentano, reiese că cea mai esențială trăsătură a psihicului este "intenționalitatea" acestuia, termen care înseamnă a imprima proprietatea inerentă a psihicului "de a fi îndreptat către un obiect" Nu numai gândirea, ci chiar și dorința, adică conform viziunii general acceptate, zona predominantă a activității psihice este caracterizată la Brentano prin această proprietate a "direcției" (Psychologie v empiri Standpunkte, S iib) Autorul poate să nu fie de acord cu aceasta, dar nu se poate ignora acest lucru și este și mai inacceptabil să luăm acest punct de vedere ca o interpretare omogenă a "actului", în care actul apare ca acțiune și activitate Definiția lui Brentano a psihicului ca act intenționat este adoptată și de elevul lui Brentano și, după definiția proprie a autorului, "un psiholog de primă clasă", Husserl Și acum reiese că din punctul de vedere al acestor "activiști" în psihologie, se poate vorbi doar de cauzalitate psihofizică și din simpla considerație că "pur psihic" este fenomenologic, adică, există o "esență", în raport cu care categoria cauzalității nu poate avea nicio aplicație (cf Art Huserl în Logos, S) Asa de arr , revenim încă o dată la clasificarea autorului cu nedumerire, unde este locul în ea pentru tocmai numiții psihologi "de primă clasă" și afirmăm în același timp că înțelegerea prea "îngustă" a autorului "activitate" Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE l-a forțat să treacă cu vederea cea mai importantă și semnificativă direcție din psihologia modernă și să-și înscrie principalii adversari în propriile sale rânduri În ce măsură Huserl este incompatibil cu V V Zenkovsky poate mărturisi cel puțin următoarele Afirmația lui Huserl: "În ceea ce privește, pe de altă parte, problema lui akshha, aici, în mod firesc, nu mai este permis să ne gândim la sensul inițial al cuvântului actus, gândul de acțiune trebuie să rămână necondiționat exclus ^" (Log Untersuch , B IL S) Această înțelegere a actului, însă, nu este o inovație a școlii

brentaniene și aș merge chiar mai departe decât Husserl și aș spune că tocmai aici este restabilit sensul inițial al cuvântului actus, cel puțin, de la împărțirea școlară se înțelege: actus primus, ca realitate, și actus secun-dus, ca operări, i e ca activitate făcută reală Cu toate acestea, oricât de incorectă ar fi interpretarea actului dată de autor în înțelegerea lui Brentano și Husserl, el derutează în cele din urmă când se dovedește că acest "act" este inerent nu numai acțiunii, ci în sine este "conținutul" de conștiință! Iată adevăratele cuvinte ale autorului: "prin acte, împreună cu Huserl, se poate înțelege o clasă specială de experiențe (de aici și conținutul special al conștiinței), așa se numește ""experiențe intenționate"" ( ) II autorul ar trebui să arate la și urm paginile cercetării lui Husserl! Această pagină este la îndemâna oricui, aș dori ca cineva să descopere în ea ceea ce Husserl numește "acte" "conținuturi ale conștiinței"! Per ansamblu, nu cred că propria poziție a autorului ar câștiga dacă ar apăra eficacitatea acte mentale prin astfel de mijloace Personal cred că, într-adevăr, adevărul este de partea teoriei "centrale" a cauzalității psihice, dar în opinia mea, o înțelegere diferită a activității decât cea dată de autor nu ar face decât să întărească această teorie, dar un argument despre acest lucru ne-ar distrage atenția și mă îndrept către un alt decalaj important în clasificarea de la care plecăm În ea, așa cum sa indicat, un loc special i-a fost atribuit lui Dil-they, dar în fundamentarea ulterioară a clasificării, el a dispărut în mod surprinzător din autor Nici locul său în clasificare, nici conținutul doctrinei sale nu sunt discutate în continuare de autor! Întrebări de filosofie, KN At Biblioteca "Runivers" G, Sh P E T b Între timp, ceea ce spune autorul despre Münsterberg și Natorp nu numai că nu se aplică lui, adică alți reprezentanți ai aceluiași grup de teorii ale cauzalității psihice, dar în general mă îndoiesc că poate fi atribuit acestui grup, sau chiar să-i găsească vreun loc în clasificarea autorului Contrar tuturor presupunerilor autorului, Dilthey recunoaște atât activitatea, cât și cauzalitatea, și chiar natura teleologică a lui Der Ideea lui usf Ss , , , etc), și totuși nu admite nicio explicație ipotetică, nici o cauzalitate științifică naturală, nici în sensul lumii organice, nici în sensul anorganicului, într-un cuvânt, iar Dilthey este antagonist decisiv al autorului nostru Dar deloc în punctul în care autorul vede acest antagonism V V Zenkovsky scrie: "Atât Dilthey, cât și Aiken și Munsterberg, și chiar Natorp cred că explicația cauzală în psihologie leagă invariabil viața mentală cu procesele nervoase, că merge de la elemente la întreg" (-) Repet, autorul nu analizează nici Dilthey, nici Aiken, generalizarea lui se bazează pe date neprezentate în cartea sa Ba chiar cred că în raport cu ceilalți doi scriitori numiți, caracterizarea lui este incorectă, dar îi acord atenție doar lui Dilthey, pentru că la compararea poziției autorului cu învățătura sa, se dovedește a fi deosebit de abundentă în neînțelegeri Secretul este că Dilthey, spre deosebire de autor, permite cunoașterea directă nu numai a proceselor mentale în fluxul lor fenomenal, ci și a conexiunilor lor reale, cum ar fi conexiunile cauzalității Autorul infirmă categoric imediatețea experienței interioare, dar aici se abate o mare nenorocire Ca obiect al atacului său, autorul alege formularea întrebării în formularea lui Wundt Există, desigur, o mare diferență între înțelegerea "imediatului" de către Wundt sau Brentano, de către Dilthey și alții, astfel încât nici a priori respingerea lui nu ar putea avea un sens general, dar ceea ce este mai rău este că, fără distingând între diferite înțelegeri ale "imediatei", autorul își

îndreaptă critica deloc împotriva lui Wundt, ci în general către un loc gol! Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE validitate și intuiție, adică aceasta înseamnă pentru el, - ï, știința naturii face abstracție din subiect și, prin urmare, metoda ei de cunoaștere este mediată, , această abstracție determină știința naturii să recurgă la concepte ipotetice auxiliare, care nu sunt niciodată adecvate intuiției Dimpotrivă, în psihologia I, această abstracție din subiect este din nou distrusă, în acest sens psihologia se ocupă de realitatea imediată, realitatea concretă însăși apare în intuitivitatea sa vizuală Problema este clară "V V Zenkovsky citează din această pagină Wundt's next Expresia: "Metoda de cunoaștere în psihologie, spune Wundt să devină" die Detinition der psychologie", în opusul metodei de cunoaștere a științelor naturale, iar abolirea explicației sale în sine este o dalitate specifică în sine, este acordat fără a produce abstracte înțelegere auxiliară, - contemplativă" ( ) Desigur, acest citat rezumă doar definițiile de mai sus ale celor două semne ale psihologiei și ar fi și mai clar dacă acest citat ar fi citat corect, dar i, a omis cuvântul "prin urmare" (demnach) înaintea cuvintelor "spre deosebire de felul etc d ", , a introdus cursive, pe care Wundt nu le are (apropo, am găsit mai multe locuri în care autorul, fără a preciza, așa cum se obișnuiește, citește citate) Rezultatul acestui lucru și, desigur, neatenția generală a autorului a fost că metoda de cunoaștere a lui Wundt s-a dovedit a fi directă, nu "prin urmare", ci în virtutea argumentului subliniat cu caractere cursive, adică în virtutea argumentului pe care Wundt îl aduce în favoarea intuitivității sau, după traducerea autoarei, "percepției"! În același timp, se introduce diferența deloc inteligibilă dintre imediatitatea "epistemologică" și "ontologică" Autorul scrie: "Imediatețea epistemologică a experienței interioare, asupra căreia Wundt insistă de fapt și care poate fi apărat și pentru experiența exterioară, înseamnă că prin experiență intrăm în intercomuniune reală cu realitatea de care "atingem" cu adevărat" ( ) Din explicația pe care am dat-o, ar trebui să fie clar pentru cititor că pe ce "se insistă de fapt ' * Biblioteca "Runivers" S g sh Ií E t b et Wundt", nu are nimic în comun cu interpretarea lui V V Zunkovsky, întrucât Wundt afirmă doar că "imediatitatea" experienței interioare constă în distrugerea acelei abstracții din subiect, la care recurge știința naturii! Autorul continuă: "Dar* doctrina imediată epistemologică a experienței nu înseamnă deloc imediatitatea ontologică a cunoașterii noastre, prin care înțelegem teza lui Wundt afirmată mai sus că "realitatea concretă însăși este substratul explicației psihologice" ( ) Cititorul ar trebui să se uite la citatul de mai sus din Wundt pentru a se convinge vizual și imediat că această "teză" a lui Wundt este doar argumentată în favoarea intuitivității, și nu a imediatei Dar cum se poate numi inteligibilă această împărțire a imediatului ontologic și epistemologic, când tocmai intuiția se dovedește a fi imediate ontologică! Astfel, dacă în respingerea ulterioară a lui Wundt autorul se dovedește a avea dreptate, atunci ce a respins? Intuitivitate sau spontaneitate? Pentru psihologie și filozofie, aceasta este o întrebare prea importantă și, prin urmare, să ne oprim asupra ei în esență Autorul nu l-a putut respinge pe Wundt în virtutea neînțelegerii de mai sus, dar cu toate acestea argumentele sale pot fi de valoare, deoarece includ unele motive generale și fundamentale Considerăm ca atare motiv indicația împrumutată de autor de la Külpe în momentul realizării și transcendența aferentă subiectului cunoașterii psihologice Autorul insistă să facă distincția între "obiectul" cunoașterii și "conținutul"

acestuia - viața spirituală ca obiect este invariabil supusă transcendenței și astfel se opune întotdeauna conținutului cunoașterii așa cum o experimentez eu (cu excepția - , cf)) Raționamentul este corect și interesant, dar atunci când ne amintim nu numai de Wundt, ci și de astfel de apărători ai "imediatității" experienței interioare precum Dilthey, Brentano etc , nu este clar ce spune acest argument împotriva imediatei? În primul rând, este prea larg, pentru că până la urmă transformă toată viața spirituală în transcendență, iar aici autorul merge mai departe decât Külpe, pe care se bazează, întrucât Külpe admite totuși unele Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE PRIVIND PROBLEME MENTALE CAUZE limitarea la introducerea a ceea ce el numeşte "subiectul iniţial şi final" (Anfangsgegcnstand u Endgegenstand, Realisierung, S) Dar mai mult, autorul ignoră și anumite fapte Nu există doar conținuturi, ci și "obiecte" care pur și simplu intră în fluxul experienței mele, deoarece componentele sale "naturale", își găsesc la fel de ușor un loc pentru ei înșiși în el, precum alții în mod fundamental nu pot găsi acest loc și, prin urmare, nu pot găsi fie diferența fundamentală între imanentul dat, de exemplu, indignare, supărare etc , și transcendentul dat, de exemplu, o masă, o carte etc , a fost șters Prin urmare, este necesar să se facă distincția între suflet ca substanță și fenomene mentale, astfel încât, recunoscând transcendența substanței sufletești, să nu mă trez nevoit să recunosc și transcendența tuturor manifestărilor sale Dar, în plus, este chiar de imaginat să afirmăm în general intenționalitatea și fenomenalitatea experienței interioare și, în același timp, să apărăm realitatea acesteia, așa cum face Brentano De asemenea, autorul a ocolit o întrebare atât de importantă despre "reprezentarea reprezentării", din nou atât de viu prezentată de Brentano, fără a ține seama de care problema în discuție nu poate fi niciodată rezolvată în niciun fel complet și temeinic În cele din urmă, chiar și în argumentul lui Wundt există un aspect deosebit pe care autorul nu l-ar putea vedea decât dacă el însuși a citit acest argument Ce înseamnă mai exact "imediatitatea" ca prezență indispensabilă a subiectului? La urma urmei, aceasta, de altfel, înseamnă fragmentare "după subiecte" a experienței psihologice, care nu-și are locul în știința naturii, unde același obiect se confruntă cu același număr de subiecți Brentano vorbește din nou despre asta, Husserl vorbește despre asta, dar poate că Leibniz a spus-o cel mai bine cu afirmația sa că monadele nu au ferestre Dacă autorul a vrut să infirme o astfel de înțelegere a imediatei rămâne neclar, deoarece el însuși îi recunoaște corectitudinea puțin mai jos ( ) Am remarcat mai sus că absența unei metode independente la autor, precum și părtinirea premiselor sale, îl fac fie să ignore punctele de vedere ostile lui, fie să le înțeleagă de parcă ar fi în favoarea lui, ca să nu mai vorbim de faptul că propriile sale concluziile se dovedesc a fi o concluzie anticipată Biblioteca "Runivers" G SH P E T ei în definiţiile sale generale Acesta este, desigur, un reproș serios și vreau să-l ilustrez în continuare cu câteva exemple particulare Pentru a nu târî lucrurile, mă voi opri asupra a două exemple, dar mai ales izbitoare Autorul ar dori să convingă cititorul că "senzația" în sensul său este caracterizată și de activitate, adică oarecare eficiență și, ca întotdeauna, apelează la ajutorul părerilor altora Iată două exemple de aplicare a acestei "metode" Senzațiile, susține el, au "puterea" de a "trezi" ideile latente în suflet și apoi continuă: caracteristicile acelui efect cauzal, pe care o senzație separată le are asupra ideilor latente în suflet Paralela cu fenomenele de "atracție" și inducție electrică se

sugerează aici" (-) Notă de subsol la cuvântul "Maro": "Sm; despre el în rusă, de exemplu, Troitsky psihologie germană TI mai ales pp - " Pentru început, Troitsky, după cum știți, este o autoritate foarte nesigură, dar ce înseamnă acest "de exemplu"? Mai știe autorul ceva despre Brown "în rusă" sau într-o altă limbă? Dacă știe, atunci cum a creat un cuib de erori dintr-una dintre frazele sale? Care Brown? "În engleză" este cunoscut de mai mult de un Brown Troitsky vorbește despre Thomas Browne, prof Universitatea din Edinburgh, un lector strălucit și idol al tinereții, dar acest Brown s-a născut în , prima sa lucrare a apărut în , iar Prelegerile despre filosofia minții umane, care expune învățătura lui despre "sugestie" (sugestie), a venit publicat pentru prima dată în De ce este acesta un "psiholog subtil al secolului al XVIII-lea"? Mai mult, termenul "sugestie" nu a fost propus de el, el este folosit de Reed, ceea ce provoacă surprindere din partea lui Stewart, care era nedumerit de ce Reed folosește termenul Berkeley} dar, după cum a arătat Hamilton, acest termen este deja folosit de Tertulian ; în filozofia engleză înainte de Reed, acest termen se găsește la Locke, Hutchison, Cumberland În cele din urmă, este introdus și de Brown pentru a nu caracteriza deloc "efectul cauzal", cu atât mai puțin "acel efect cauzal pe care îl are o senzație separată" Nu se vorbește deloc despre o "cauză", Biblioteca "Runivers" CRITIC NOTE LA PROBLEME DE PSIHIC, CAUZE dar este vorba de o anumită relație particulară în domeniul psihicului, care formal este oarecum analogă acelor relații pe care psihologii moderni le văd între, de exemplu, un act "întemeiător" și un act "întemeiat" (comparați, de exemplu, , explicaţiile lui Meser în Empf u Denken, S) Aceasta nu este o "senzație separată", fie și doar pentru că Brown, împreună cu "sugestie simplă", are o "sugestie relativă" ("comparație"), care are caracterul unei judecăți (Brown, Lectures, p ; I au a -a ed) În general, sugestia denotă o succesiune apărută în mod spontan în suflet, așa cum a fost odinioară (ib), și diferă de "asociere" tocmai prin aceea că asocierea poate fi caracterizată în modul în care autorul explică teoria lui Brown, adică, ca "paralel cu fenomenele de "atracție", etc Acest "paralel" cu adevărat "cerșește" atunci când se vorbește despre activitate ca "putere", dar, apropo, Hume o are, dar nu este deloc deplasată, când vine vorba de Brown Probabil la asta face aluzie Brown (o p) când spune că "asociarea" introduce un nou "mister", în timp ce simpla percepție este ea însăși un mister "Sugestia" indică (ib) că "nu poate exista o legătură prealabilă între ceea ce sugerează și ceea ce este sugerat", este pur și simplu un indiciu al prezenței "stărilor consecutive" ale minții Alt exemplu Apărând activitatea senzației, autorul scrie: "Trebuie în primul rând să remarcăm că conceptul de act este prea strâns asociat cu procesele spirituale superioare, în special cu gândirea" ( ) Față de aceasta, autorul obiectează, deși lasă deschisă întrebarea de ce toate actele de gândire ar putea fi considerate "procese superioare", și își formulează opinia în felul următor: "Să spunem că chiar și din punct de vedere strict fenomenologic, se poate iar la fenomene "coborâte", de exemplu, la senzaţii" (-) Fenomenologia nu are nimic de-a face cu asta - care este starea lucrurilor în fenomenologie, autorul poate afla chiar și din cartea lui Chapa pe care am menționat-o deja, dar ce înseamnă "de exemplu" din nou aici - ce fac alte fenomene "inferioare" despre care vorbește autorul? Conceptul de "act" la Brentano și Husserl, la care autorul se referă și aici, nu îi este clar, prin urmare nu analizează întrebarea ce anume Biblioteca "Runivers" G IH П E T b în raport cu "sentiment", actul poate fi "percepție" sau "gândire", dar după stilul

său general, citează cuvintele lui Lips și le respinge Autorul spune: "Deci, de exemplu, Lipps cere o separare strictă a actelor de "experiențele receptive"; senzațiile, potrivit lui Lipps, nu au în spate niciun act, "pentru că ceea ce se numește act este întotdeauna (!) un act de gândire" ( ) Citatul din Lips, care este incorect citat de autor aici, se găsește în articolul lui Lips Inhalt und Gegenstand la p Dar la p act El este cel care afirmă că "a gândi ceva, a gândi la ceva, înseamnă a avea ceva ca obiect", și de aceea este suficient ca "senzația" să aibă un obiect pentru a fi numită gândire și, în consecință, un act Dar aici din nou nenorocire cu un citat! Autorul citează cuvintele lui Lips: "pentru că ceea ce se numește act este întotdeauna (!) un act de gândire", dar în acest citat ele nu aparțin lui Lips, ci aparțin lui V V Zenkovsky: i, cuvântul "întotdeauna" , , caracterele sale cursive și, , semnul exclamării de după el în paranteze, dar cuvântul lui Lips "în același timp" este omis Lips are: "was man dabei "Akt" nennt, ist eben der Akt des Denkens" (oc) Cuvântul eben nu poate fi tradus prin "întotdeauna", iar cuvintele citate înseamnă: "ceea ce se numește "act" este tocmai un act de gândire " Când este "în același timp"? tocmai un act de gândire Acest lucru ar fi clar dacă autorul aici ar cita nu o fărâmă de frază, ci măcar în întregime În general, s-ar putea să nu-i placă terminologia lui Lips, dar trebuie să fie infirmat serios și să nu vorbească pe baza unui citat incorect că "senzațiile, după Lips, nu au în spate niciun act (!) (accentuarea și semnele exclamării sunt ale mele)" Ar mai fi loc, s-ar mai putea certa cu autorul despre multe lucruri, dar e timpul să ne oprim Cred că "obiectul" care este o persoană, cum se comportă, este modul în care ar trebui tratată Subiectul prescrie atât metoda, cât și stilul, pătrunderea fenomenologică în esența sa este cea care deschide calea cercetării înainte și indică reglementarea acesteia CRITIC NOTE LA PROBLEME MENTALE CAUZE idei relative Autorul a ales un subiect dificil și complex, dar l-a tratat altfel decât merită acest subiect Din acest punct de vedere, trebuie luate observațiile de mai sus cu privire la munca sa Există însă o altă metodă de evaluare: acele scopuri pe care autorul și le stabilește V V Zenkovsky își propune, aparent, un obiectiv foarte modest: "cel puțin parțial să dezvăluie" "originalitatea psihicului" ( ) Cred că, per ansamblu, cartea atinge acest scop și ar fi extrem de îmbucurător dacă ar servi drept imbold și pretext pentru o muncă nouă și mai profundă în direcția rezolvării problemei cauzalității mentale G Shpet CRITICA SI BIBLIOGRAFIE Cărți și broșuri noi trimise editorilor Bogolyubov, N Filosofia religiei Partea I - istoric Kiev Artă VIII+ C R Karev, N Istoriologie (Teoria procesului istoric) Petrograd Art C și r k Kuznetsov, K A Eseuri despre teoria dreptului Odesa Art C k Leliwa Reevaluarea valorilor în legătură cu războiul actual Petrograd Art C k Novalis Fragmente traduse de Grigori Petnikov Moscova Art C k Nolde, B E Începutul războiului Experiență de istorie diplomatică Moscova-Petrograd Art C o k Indexul sistematic al literaturii pentru Anuarul bibliografic Emisiune IV Ed I V Vladislavleva Moscova Art C i r o kop Flamini, Francesco Divina Comedie de Dante Cu pre-disl prof M N Rozanova Moscova Art VIII-{- C k Societatea Psihologică din Moscova CCLXLI Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din noiembrie Ședința a fost deschisă la ora , în sala Institutului de Psihologie, sub președinția lui G I Chelpanov, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari: K A Andreeva, B N Babynina, П P Blonsky, A P Boltunova, I A Ilyin, A P Kazansky, G G Shpet, A M

Shcherbina, membru competitiv H P Fer-ster şi oaspeţi În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) Membru titular al Societății A P Blonsky a citit rezumatul sub titlul: "Realism și idealism în momentul înființării lor*) După o pauză, a avut loc o dezbatere despre raportul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: A P Kazansky, A O Makovelsky, G G Shpet și G I Chelpanov) În partea închisă a ședinței (fără invitați), a fost citit și aprobat procesul-verbal al ședinței precedente Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLXLII Procesul-verbal al ședinței închise (cu invitați) din decembrie Ședința a fost deschisă la ora , în holul Consiliului de Administrație al Universității, sub președinția lui L M Lopatin, cu secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor real Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Alți membri: K A Andreeva, A P Boltunova, H N Vokach-Ilyina, A E Worms, V N Ivanovskogo, I A Ilyin, H P Korelina, A I Ogneva, M P Polivanova, G A Rachinskago, A N Savin, A M Shcherbina și invitați În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele: i) Un membru cu drepturi depline al Societății, I A Ilyin, a citit un rezumat sub titlul: "Condicția morală de bază a războiului" După pauză, a avut loc o dezbatere despre rezumatul citit, la care au participat, pe lângă referent, următoarele persoane: A M Shcherbina, G A Rachinsky, V N Ivanovsky, L M Lopatin și M P Polivanov Întâlnirea a fost închisă la ora noaptea CCLXLIII Procesul-verbal al reuniunii administrative anuale din februarie Ședința a fost deschisă la ora , în Sala de Consiliu a Universității, sub președinția lui L M Lopatin, sub secretarul N D Vinogradov, în prezența domnilor membri titulari: B N Babynina, П P Blonsky, A P Boltunov, V N Ivanovsky, I A Ilyin, N P Korelina, A I Ognev, G I Chelpanov, G G Shpet și A M Shcherbina În timpul întâlnirii s-au întâmplat următoarele:) La propunerea președintelui, amintirea membrilor decedați ai Societății, A N Schwartz și N A Umov, a fost onorat prin ridicare) Procesele-verbale ale celor două ședințe anterioare au fost citite și aprobate) Secretarul Societății N D Vinogradov a citit raportul privind starea Societății pe anul trecut Raport aprobat) S-a citit procesul-verbal al trezorierului Societății (în lipsa trezorierului, raportul a fost raportat de către secretar) Raport aprobat $) Secretarul redacţiei revistei "Întrebări de filosofie şi psihologie" H P Korelina a raportat despre apariţia revistei pe anul trecut Raportul a fost aprobat Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ) Următoarele puncte suplimentare au fost elaborate la "Regulamentul privind Premiul denumit după Vl S Solovyov": a) Lucrările tipărite în limbi străine trebuie depuse, la cererea pentru un premiu, traduse în limba rusă, c) Comisia de acordare a premiului este aleasă după fiecare trei ani Dacă premiul nu este acordat după trei ani", atunci atribuirea sa este amânată pentru încă un an Dacă, chiar și în această perioadă, nu există un eseu demn, atunci premiul este anunțat pentru noi trei ani, iar dobânda acumulată pe patru ani se adaugă la capital c) Anunţurile pentru premii sunt publicate în revista "Întrebări Filozofie şi Psihologie" şi în alte publicaţii ale Societăţii) Termenul limită pentru depunerea unui eseu pentru Premiul D A Stolypin a fost decis să fie ianuarie) S-a discutat planul de angajare a Societății pentru semestrul de primăvară Pentru săptămânile următoare au fost programate două reportaje: I B Rumer "Teismul și panteismul în filosofia lui Teichmüller" și A P Boltunov "Chestiunea relației dintre psihologie și cultură") A O Makovelsky (V N Ivanovsky, N D Vinogradov și L M Lopatin), L I Shvartsman-Shestov (G G Shpetom, I A Ilyin, G I Chelpanov), S A Aleksiev-Askoldov (L M Vigrodov, I C Lopatin)) A fost ales membru al Comitetului editorial în

locul defunctului N A Umov I F Ognev) În legătură cu viitoarele alegeri ale membrilor Consiliului a fost audiată cererea bibliotecarului P P Sokolov (transferat prin N D Vinogradov) și trezorierul N A Abrikosov (într-o scrisoare adresată președintelui Societății) să nu-i aleagă în următorii trei ani - primul în funcția de bibliotecar, al doilea în funcția de trezorier Aceste solicitări au fost satisfăcute de ședință și s-a hotărât să se exprime profundă recunoștință lui N A Abrikosov (prin președintele Societății, în scris, semnat de membrii Consiliului) în numele Societății pentru cea mai conștiincioasă și corectă performanță a îndatoririlor de vistiernic timp de de ani, încă de la întemeierea Societății Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ) S-au făcut alegeri pentru membrii Consiliului Societății pentru următorii trei ani S-au dovedit a fi aleși: președinte - membru de onoare al Societății, prof L M Lopatin, tovarășul președintelui - prof G I Chelpanov, candidat la funcția de asociat al președintelui - V P sârb, secretar - N D Vinogradov, tovarăș secretar-H P Korelina, candidat la funcția de secretar asociat - V M Hvostov, trezorier - P I Novgorodtsev, tovarăș trezorier - G G Shpet, bibliotecar-V N Ivanovsky și coleg bibliotecar - I A Ilyin Întâlnirea a fost închisă la ora și seara Raport privind starea Societății de Psihologie din Moscova pentru perioada de la februarie până la februarie Componența Societății În anul de raportare au avut loc următoarele modificări în componența Societății: membrul de onoare T Lipps, membrul fondator F θ Fortunatov, membri titulari: A N Schwartz și N A Umov, excluși din Societate, prin ordin al ministrului educației publice, ca subiecți germani, membri de onoare: V Windelband, V Wundt, O Kulpe, I Rehmke, membri corespondenți: Heller von Ravensburg, Max Dessoir, A Bayersderfer, Schrenkfon-Notzing, aleși: membri de onoare S M Popov, membri titulari: H N Aleksev, A P Boltunov, B P Vysheslavtsev, A I Ognev, M P Polivanov, S L Frank, D E Jukovski și A O Kade, membri concurenți Până la februarie , Societatea era formată din membru de onoare, membri fondatori, membri cu drepturi depline, membri concurenți și un total de persoane Consiliul Societății, Consiliul Societății, ales în ședința anuală din februarie , în anul de raport era format din următoarele persoane: Președinte - Profesor L M Lopatin, Tovarăș Președinte - Prof G I Chelpanov, tovarăș candidat înainte Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ, judecător - V P Serbsky, secretar-N D Vinogradov, tovarăș secretar - V M Hvostov, candidat tovarăș secretar - H P Korelina, trezorier N A Abrikosov, trezorier asociat - Privatdozent A N Bernshtein și bibliotecar - prof P P Sokolova Activitatea societatii ï) Ședințe În anul de raportare, Societatea a avut ședințe: două administrative (una anuală, cealaltă de urgență), una solemnă și η ordinară În ședințele regulate, au fost citite și discutate rezumatele următoarelor persoane: G G Shpet "Fenomenologia ca știință principală (Noile idei ale lui Husserl) * și" Moștenirea filozofică a lui P D Yurkevich *, I A Ilyin "Referirea lui Hegel despre esența gândirea speculativă * și "Principala contradicție morală a războiului", A N Shchukarev "Cunoașterea și gândirea *, M Rubinstein" Ideile pedagogice ale lui Platon *, P P Blonsky "Realismul și idealismul în momentul apariției lor * Într-o întâlnire solemnă , dedicat onorării memoriei lui I G Fichte (cu ocazia centenarului morții sale), au fost rostite discursuri de către următoarele persoane: L M Lopatin "Perspectivă generală a lui I G Fichte *, B V Yakovenko "Ideea principală a filozofiei teoretice I G Fichte*, I A Ilyin "Filosofia lui I G Fichte ca religie a conștiinței", B P Vysheslavtsev "Filosofia religioasă a lui I G Fichte* Într-o ședință administrativă de urgență

din mai , s-a decis convocarea la Moscova între martie și martie a Primului Congres psihologic al Rusiei În Comitetul de Organizare pentru convocarea congresului au fost aleși: G I Chelpanov, (Președintele Comitetului), П P Sokolov, N D Vinogradov, M M Rubinshtein, V K Khoroshko și H E Osipov În ședința Societății din octombrie , s-a hotărât, conform propunerii Comitetului de organizare, amânarea, având în vedere împrejurările excepționale din anul universitar în curs, convocarea Congresului, păstrând toate competențele pt Comitetul de Organizare și încredințându-l să ridice problema datei convocării Congresului, atunci când Comitetul se va prezenta în timp util) Revista "Întrebări de filosofie și psihologie" a fost publicată în anul de referință sub redacția lui L M Lopatin, Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ În comitetul de redacție au inclus, în plus, următoarele persoane: Iu Sârb, N A Umov (t ianuarie) și G I Chelpanov) Publicată ca publicație a Societății, ediția a IV-a a traducerii în limba rusă a Introducerii în filosofie a lui F Paulsen) Premiul lui D A Stolypin Până la decembrie , pentru Premiul D A Stolypin a fost prezentat un eseu cu deviza: "Simplitate și claritate" Pentru examinarea eseului depus, la o ședință din decembrie , a fost aleasă o comisie dintre următoarele persoane: G I Chelpanov, N D Vinogradov, B K Mlodzevsky și V P Karpov (președintele comisiei, conform regulamentului privind premiul , este preşedintele Societăţii L M Lopatin) Comisia nu a recunoscut eseul prezentat ca meritând nici întregul premiu, nici o parte din acesta Anunțarea unui nou termen limită pentru depunerea eseurilor pentru premiu a fost amânată până la următoarea întâlnire anuală a Societății Conform propunerii comisiei de acordare a premiului, s-a decis folosirea dobânzii din capitalul premiului în viitorul apropiat pentru acoperirea cheltuielilor activităților editoriale ale Societății secretar N Vinogradov Raportul Trezorierului Societății de Psihologie pentru (anul) Primit* Restul p /g Cotizația de membru Pentru vânzarea publicațiilor Societății De la M K Morozova Subvenție de la Imp Moscova Univ Din cont revistă - Întrebări ale lui Philos și Psych " o din primele lui Stylypin acumulate pentru iooo ruble % din premiul numit după Vl Soloviev R k o "" M " " "" oo "" "" și" '> * η P κ Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Emis Pentru organizarea întâlnirilor etc p Poștală, telegramă și joncțiuni " Papetarie) tip si premii " Conform relatării T-va Kushnereva pentru cuptor Paulsen " Conform Bloomenberg pentru hârtie pentru Paulseua " Pentru publicaţii şi anunţuri " Conform structurii bibliotecii " Transferat la biroul revistei "Întrebările lui Philos și Psych " " - În Mosk Stat Salvează, casier % premium Vl Solovyov " Soldul din casa de marcat pentru anul La " " eu " " " " " p k " > Statul capitalei Societății de Psihologie din ianuarie : La casa de marcat p k În depozit la Moscova birou Stat Obligațiuni bancare % rusă Stat împrumut din (premiul capital numit după Vl Solovyov) Nomin " - " În depozit la trezorierul Societății obligațiuni " - " R k Trezorier al Societății de Psihologie N Abrikosov Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" Lista membrilor Societății Psihologice afiliate Universitatea Imperială din Moscova, aprilie * Membri de onoare: Guerrier, Vladimir Ivanovici Zverev, Nikolai Andreevici (membru fondator) Karinsky, Mihail Ivanovici Kony, Anatoly Θedorovych - Lopatin, Lev Mykhailovych Popov, Serghei Maksymovici - Șciukin, Serghei Ivanovici g Gefding, Harald (Danemarca) Ribault, Théodul (Franţa), ju Richet, Charles (Franţa) Membri fondatori: Anuchin, Dmitroi Nikolaevici, prof Moscova Univ Kovalevsky, Maksym Maksymovich, prof Petrogr Univ Membri validi: Abrikosov, Alexei

Alekseevici Abrikosov, Nikolai Alekseevici IJ Aikhenvald, Iuli Isaevici Aleksev, Alexandru Semenovici Aleksiev, Nikolai Nikolaevici, prof Comercial Inet Aleksev (Askoldov), Serghei Alekseevici, Maestru de filozofie Alferov, Alexander Danilovici, profesor, miercuri, manual administrator Andreev, Konstantin Alekseevici, prof Moscova univ Henri, Victor Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Appelrot, German Germanovich, profesor adjunct al Institutului Agricol Babynin, Boris Nikolaevici Bazhenov, Nikolai Nikolaevici, doctor în medicină Basistov, Aleksey Pavlovich, masterand în filozofie Bachinsky, Aleksey Osipovich, Pr -Profesor asociat Moskov univ Bezobrazova, Maria Vladimirovna, doctor în filozofie, Universitatea din Berna Bezobrazov, Pavel Vladimirovici, Maestru în arte istorie Berdiaev, Nikolai Aleksandrovici Bernstein, Alexander Nikolaevici, medic psihiatru Blonskyi, Pavel Petrovici, Priv -Conf Moscova Univ Boborykin, Petr Dmitrievici, scriitor Bobrov, Yevhenii Alexandrovych, profesor la Varșovia universitate Boltunov, Aleksandr Pavlovici, conf univ Moscova Univ Brun, Mihail Isakievici, jurat întors Bryukhatov, Lev Dmitrievich, a predat, secundar, "profesor stabilire Bulgakov, Serghei Nikolaevici, prof Comerţ Internet Wagner, Vladimir Alexandrovici, doctor în zoologie Vasiliev, Aleksandr Vasiliev, prof Kazansk Univ Vasiliev, Nikolai Alexandrovici, priv -docent Kaz univ Vvedensky, Alexandru Ivanovici, prof Petrograd univ Wentzel, Konstantin Nikolaevici Veselovsky, Aleksey Nikolaevici, doctor în literatură generală, prof Lazarev, institut Vernadsky, Vladimir Ivanovici, academician Imi Acad Nauk Vișniakov, Fedor Vladimirovici Viktorov, Davyd Viktorovych, Priv -asoc Moscova Univ Vipper, Robert Yurievici, prof Moscova Univ Viktorsky, Sergѣi Ivanovici, asistent prov Moscova Univ Vinogradov, Nikolay Dmitrievich, doctor în filozofie Vynogradov, Pavel Gavrilovici, prof Oxfordsk Univ Worms, Alfons Ernestovych Wolfert, Anton Karlovych Vysheslavtsev, Boris Petrovici, conferențiar Moscova Univ Gambarov, Iurii Stepanovici, prof Petrogr scoala politehnica Hannushkin, Petr Borisovici, medic psihiatru ^ Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Gherasimov, Osip Petrovici Hyatsintov, Vladimir Egorovici, maestru în istoria artei Gilyarov, Alexey Nikitich, prof Kiev univ Golitsyn, prinț, Boris Borisovici, academician Imi Acad Nauk Gorbov, Nikolai Mihailovici Grot, Konstantin Yakovlevici, prof Petrograd - univ Grushka, Apollon Apollonovich, prof Moscova univ Gorskaia, Zinaida Stepanovna Gorodensky, Nikolai Gavrilovici, rev -Conf univ Moscova univ Gromoglasov, Ilya Mykhailovych, maestru de teologie Gutor, Vasiliy Petrovici Davydov, Nikolai Vasilevici Danylevskyi, Vasiliy Yakovlevich, prof Ascultă Univ De-Roberty, Evgeny Valentynovich, scriitor Deryuzhynskyi, Vladimir Θedorovych, editor al Jurnalului Ministerului Justiției Johnston, Vera Vladimirovna Efimenko, Alexandra Yakovlevna, scriitoare Zhakov, Kalistrat Falaleevici, asistent-prov Petrogr Univ Zhegalkin, Ivan Ivanovici, maestru al matematicii pure Jukovski, Dmitri Evghenievici Jukovski, Mykola Iegorovici, prof Moscova Univ Zantsevici, Konstantin Petrovici, jurat întors Zernov, Dmitri Nikolaevici, prof Moscova Univ Zograf, Nikolay Yurievici, prof Moscova Univ Ivanovski, Vladimir Nikolaevici, asistent-prov Moscova Univ Ivantsov, Nikolay Aleksandrovici, doctor în zoologie Ilyin, Ivan Alexandrovici, conf univ Moscova Univ Ilyina, Natalia Nikolaevna Kazansky, Alexandru Pavlovici, prof Novoross Univ Kannabykh, Yuriy Vladimirovych, psihiatru Karpov, Vladimir Porfirevici, prof Moscova univ Karev, Nikolai Ivanovici, doctor în istorie generală Kistyakovsky, Bogdan Alexandrovich, priv - docent Kolubovsky, Iakov Nikolaevici, profesor de pedagogie desigur, la Petrograd Konissi, Daniil Pavlovici Konovalov, Dmitri Grigorievici,

lector Moscova Zhenek superior Kursov Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Korelina, Nadejda Petrovna, secretarul redacției "Voprosov Phil și Psych Kornilov, Alexandru Alexandrovici, prof Moscova univ Korobkin, Fedor Semenovich, profesor, gimnaziu, educațional cap Kotlyarevsky, Serghei Andreevici, prof Moscova univ Krol, Mihail Borisovici, medic psihiatru Kubitsky, Alexandru Vladislavovici Lange, Nikolay Nikolaevici, prof Novoross Univ Lann, Ferdinand, lector, Moscova Univ și așa mai departe Lapshin, Ivan Ivanovici, prof Petrogr Univ Yui Lakhtin, Mihail Yuryevich, psihiatru Lednytskyi, Alexander Robertovici Losskyi, Nikolay Onufevici, conferențiar Petrogr Univ Lurie, Osip Davydovych, Lyubavskyi, Matvyi Kuzmych, rectorul Moscovei Univ ' Liutoslavski, Vikentij Frantsevici Makovelsky, Alexander Osipovich, pr -asoc Kazan univ Malshin, Alexander Ivanovici, medic psihiatru Manuilov, Alexander Apollonovich, doctor în politică, economie Dar Masaryk, Toma Osipovich, prof Universitatea Cehă, Praga ii Menzbir, Mihail Alexandrovici, doctor în zoologie din Milyukov, Pavel Nikolaevici, maestru de rusă istorie Mlodzeevsky, Boleslav Kornelievici, doctor în matematică pură Mokievskiy, Pavel Vasilievici, dr Miere Morozova, Margarita Kirillovna Morokhovets, Lev Zakharovici, prof Moscova univ Nekrasov, Pavel Alekseevici, doctor în matematică pură Nemirovici-Danchenko, Vladimir Ivanovici, scriitor Novgorodtsev, Pavel Ivanovici, director al Institutului Comercial Ognev, Alexandru Ivanovici Ognev, Ivan Florovici, prof Moscova univ Osipov, Nikolai Evgrafovici, medic psihiatru Okhorovich, Yulian, doctor în medicină Nervov, Pavel Dmitrievich, profesor, mijlociu, educațional administrator Petrușevski, Dmitri Moiseevici, doctor în istorie mondială, Polivanov, Mihail Pavlovici Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Polovtsova, Varvara Nikolaevna Popov, Ivan Vasilevici, prof Moscova, spirituală acad Porzhezinsky, Viktor Karlovich, prof Moscova univ Postovsniy, Nikolai Pavlovici, medic psihiatru Przhevalsky, Vladimir Vladimirovici Radlov, Ernest Lvovich, profesor de filozofie la Facultatea de Drept Rachynsky, Hryhoriy Aleksѣevici Rjnhondkovski, Nikolai Ivanovici Rozanov, Matvii Nikanorovici, prof Moscova Univ Rossolimo, Hryhoriy Ivanovich, medic psihiatru Roth, Vladimir Karlovych, medic psihiatru Rubinshtein, Moisei Matvyevich, asistent prov Moscova Univ Ruzskyi, Nikolai Vittovici Rutkovskyi, L V , conf univ Petrogr Univ Ribakov, Fedor Egorovici, prof Moscova univ Savin, Alexandru Nikolaevici, prof Moscova univ Savodnik, Vladimir Fedorovich, profesor de învățământ secundar, contabil stabilimente Samsonov, Nikolay Vasilievich, priv -docent Moscova univ Sârb, Vladimir Petrovici, medic psihiatru Sergi, Giuseppe, prof antropologia la Roma univ Sidorov, Evgheni Aleksandrovici Sikorskyi, Ivan Alekseevici, prof Kievsk Univ Scriabin, Alexandru Nikolaevici, prof Mosk, conserv Smirnov, Theodor Aleksandrovici II Sokolovskiy, Pavel Emilievych, doctor al Romei drepturi Sokolov, Pavel Petrovici, prof Moskov spiritual, acad Sofronov, Theodor Vasilievici, medic Zemsky Spassky, Anatoly Alekseevici, prof Mosk spirit Acad j Steppun, Fiodor Avgustovich Struve, Petr Berngardovici, scriitor Sukhanov, Serghei Alekseevici, medic psihiatru i $ Severtsev, Alexey Nikolaevici, prof Moscova univ Taneev, Vladimir Ivanovici, juriu întoarce Timiryazev, Klementiy Arkadievich, doctor în botanică Timkovsky, Nikolai Ivanovici, scriitor Tihomirov, Pavel Vasilevici, prof Liceul Nizhyn Trubetskoy, prinț, Evgeniy Nikolaevich, doctor de stat drepturi Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Ulianitsky, Vladimir Antonovici, prof Harkov, univ Favorsky, Andrey Evgrafovich, a jurat de încredere Filippov, Alexander Nikitich, prof Moscova univ Fon-Stein,

Stanislav Fedorovich, priv -docent Moscova universitate Frank, Semen Ludvigovich Hvostov, Veniamin Mikhailovici, doctor în drept roman Khoroshko, Vasiliy Konstantinovych, medic psihiatru Tsereteli, Sofia Ivanovna Chelpanov, Gheorghi Ivanovici, prof Moscova Univ Chizh, Vladimir Edorovici, prof Iurievsk Univ Shaykevich, Martyn Osypovych, medic psihiatru Shaternikov, Mihail Nikolaevici, doctor în medicină Shvartsman (Shestov), Lev Isaakovich Shervinskyi, Vasilii Dmitrievici, prof Moscova Univ Shlet, Gustav Gustavovich, conferențiar Moscova Univ Shtein, Vladimir Ivanovici, scriitor i o; Shcherbakov, Serghei Aleksandrovici, profesor, sr student stabilire Shcherbina, Alexander Moiseevich, priv conf univ Moscova Univ Everling, Serghei Nikolaevici Eichenwald, Aleksandr Aleksandrovich, doctor în fizică Yakoby, Pavel Ivanovici, medic psihiatru Yakovenko, Boris Valentinovici Yakovenko, Vladimir Ivanovici, medic psihiatru Membrii concurenti: Abrikosova, Maria Filippovna Abrikosov, Alexander Alexѣevici Andreeva, Alexandra Alexѣevna Blomerius, Agnes Vasilievna Gorski, Konstantin Nikolaevici Zotov, Serghei Vasilevici Kade, Aleksey Oktavievici Karynskaya, Maria Alexandrovna Lyubenkova, Iulia Lvovna Lviv, carte, Dmitroi Petrovici Mazarovici, Nikolai Ivanovici Metner, Elena Mihailovna Moshkina, Ekaterina Dmitrievna Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ Mamontov, Mihail Anatolievici Remezov, Ivan Dmitrievici Ferster, Natalia Pavlovna Hmѣlenskaya, Maria Nikolaevna Şah-Nazarov, Semen Hryhorevici Notă Taxele de membru sunt acceptate în biroul revistei "Probleme de filosofie și psihologie", iar în timpul întâlnirilor - în sala de ședințe Membrii din alte orașe sunt rugați să-și adreseze contribuțiile la biroul revistei "Questions of Philosophy and Psychology" Contributie pentru membrii activi J rub , pentru membrii-concurenti io r intr-un an Consiliul Societății atrage atenția domnilor membrii Societății la § din Cartă Biblioteca "Runivers" Condiții pentru concursul premiului stabilit la Societatea de Psihologie din Moscova de regretatul D A Stolypin pentru un eseu despre filosofia științei Societatea de Psihologie din Moscova anunță că, la propunerea lui D A Stolypin și cu fondurile donate de acesta, desemnează din nou un premiu de de ruble pentru cel mai bun eseu pe această temă: "O examinare critică a poziției lui Auguste Comte cu privire la coincidența naturală (coïncidența spontană) a legilor primitive ale naturii anorganice cu legile de bază ale vieții organice și eforturile tuturor cunoștințelor reale ale unei persoane către unitatea logică și științifică (unité logique et scientifique))" Vezi Cours de philosophie positive, leçons $ -me et , în special țări de volume ale editiei a VI-a a Littre Societatea Psihologică înțelege problema propusă în sensul că este necesar să se decidă: "Există o diferență între legile științelor naturii anorganice și legile sociale și, dacă da, de ce fel?" Societatea de Psihologie consideră că dezvoltarea acestei teme presupune o formulare strict științifică și filozofică amplă a acesteia, bazată pe o cunoaștere serioasă a direcțiilor epistemologiei moderne și a învățăturilor logicii moderne Termenul limită pentru depunerea eseurilor este ianuarie Acordarea premiului de către o comisie specială la Societatea de Psihologie va avea loc în aprilie La discreția comisiei, conform voinței donatorului, premiul poate fi împărțit între solicitanți, iar în caz de nesatisfăcător Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ din eseurile depuse, acordarea premiului sau o parte semnificativă a acestuia poate fi reprogramată pentru un nou termen La concursul pentru premiu pot participa toate persoanele care au absolvit studii superioare Eseurile trebuie scrise în limba rusă și livrate

Universităţii din Moscova în numele preşedintelui Societăţii de Psihologie Numele şi adresele solicitanţilor trebuie trimise în plicuri sigilate cu desemnarea pe acestea a motto-urilor sau epigrafelor eseurilor depuse Societatea de Psihologie din Moscova anunţă înfiinţarea unui premiu numit după Vl S Solovyova Premiul se acordă în conformitate cu "Regulamentul privind Premiul numit după Vl S Solovyov la Societatea de Psihologie din Moscova Următorul termen limită pentru depunerea unui eseu pentru premiu este martie (toate termenele ulterioare vor fi de trei ani) Eseurile sunt trimise pe numele preşedintelui Societăţii de Psihologie din Moscova, la redacţia revistei "Întrebări de filosofie şi psihologie" (Prechistenka, Poluektov lane, , ap) Regulament privind Premiul numit după Vl S Solovyov la Societatea Psihologică din Moscova Premiul numit după Vl S Solovyov este înfiinţat la Societatea Psihologică din Moscova din dobânda la capitalul donat de o persoană care a dorit să rămână anonimă Capitalul constă în două obligaţiuni de % din împrumutul rusesc din , fiecare la o valoare nominală de , ruble (venitul anual din aceste documente este de ruble pe dolar) Se acordă premiul o dată la trei ani (aproximativ în valoare de de ruble), pentru care, după fiecare trei Biblioteca "Runivers" SOCIETATEA PSIHOLOGICĂ MOSCOVĂ ani, se selectează comisionul corespunzător Dacă, după expirarea perioadei de trei ani, premiul nu este acordat, atunci acordarea acestuia se amână pentru încă un an Dacă, totuşi, în această perioadă nu există eseu demn de premiu, atunci premiul este anunţat pentru un nou trei ani, iar dobânda acumulată pe parcursul a patru ani se adaugă la capital Eseurile depuse pentru premiu pot fi atât în formă tipărită, cât şi în manuscris Eseurile scrise în limbi străine trebuie depuse, la cererea pentru un premiu, traduse în rusă Premiul poate fi acordat şi pentru un eseu care nu este depus la premiu, dar în ceea ce priveşte conţinutul şi meritele acestuia îndeplineşte pe deplin condiţiile de primire a premiului - Premiul poate fi acordat pentru cercetări independente serioase dedicate luării în considerare a lui Vl S Solovyov şi învăţătura lui, în întregul său sau în părţi, sau studiul vieţii şi personalităţii gânditorului ca sarcină Autorul eseului depus pentru premiu trebuie să găsească în el o strânsă cunoaştere a poziţiei problemei care este tratată în filosofia modernă şi ştiinţa modernă Comisia de acordare a premiului este formată din preşedintele sau colegul preşedinte al Societăţii de Psihologie din Moscova, doi membri ai Consiliului Societăţii (la alegerea Consiliului) şi trei membri ai Societăţii (la alegerea Societate) Comisia aleasă în astfel de componenţă poate invita în mijlocul ei persoane (indiferent dacă sunt sau nu membri ai Societăţii de Psihologie), cunoscuţi Comisiei ca specialişti de seamă pe acele probleme care sunt tratate în eseurile depuse pentru premiu · Anunţurile despre premiu sunt publicate în revista "Probleme de Filosofie şi Psihologie" şi în alte publicaţii ale Societăţii de Psihologie Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ŞI PSIHOLOGIE ABONAMENTUL ESTE DESCHIS XXVI editii ia jurnal BULETIN DE EDUCAŢIE" Revista îşi propune să clarifice problemele educaţiei şi creşterii pe baza pedagogiei ştiinţifice, în spiritul societăţii, al democraţiei şi al liberei dezvoltări a individului În acest scop, revista urmăreşte dezvoltarea ideilor pedagogice, starea actuală a educaţiei şi educaţiei în Rusia şi în străinătate şi oferă feedback cu privire la cărţi noi de pedagogie, ştiinţe naturale, ştiinţe sociale, cărţi pentru copii şi altele În plus, revista conţine articole de ştiinţă de popularitate despre diferite ramuri ale cunoaşterii şi artei, eseuri literare şi pedagogice, poveşti, memorii şi aşa mai departe Colaboratori la

reviste: Doctor în Filosofie V Henri (Victor Henri) Yu I Aikhenvald, A D Alferov, Dr D D Bekaryukov, acad V M, Bekhterev, tsriv -puncte A A Borzov, Yu A Bunin, acad I A Bunin, V P Vakhterov, acad V I Vernadsky, Yu A Veselovsky, prof R Yu Vipper, S G Grigoriev, A E Gruzinsky, E A Zvyagintsev, Dr V E Ignatiev, prof I A Kablukov, prof N A Kablukov, membru al statului Duma I S Klyuzhev, prof M M Kovalevsky, I S Kogan, prof H M Kulagin, E I Lozinsky, A I Pototsky, Pr -Assoc P I Lyublinsky, S P Melgunov, prof I I Mechnikov, H F Mihailov, prof A P Nechaev, acad D N Ovsyaniko-Kulikovsky, prof I G Orshansky, G Rokov, pr -asoc M M Rubinstein, S F Rusova, prof P N Sakulin, Pr -Conf univ E D Sinitsky, L D Sinitsky, S G Smirnov, I M Solovyov, N V Speransky, B I Syromyatnikov, G A Falbork, prof A t Fortunatov, L B Khavkina-Hamburger, V I Charnolusky, N V Cehov, Prinț D I Shakhovskoy, prof I D Shishmanov, prof F F Erisman, Dr Vl I Yakovenko, E N Yanzhul, acad I I Yayazhul și mulți alții Revista este publicată de ori pe an (în lunile de vară Revista nu este publicată); în fiecare carte a revistei există mai mult de de coli tipărite Prețul abonamentului: pe an fără livrare - ð ruble, cu livrare și expediere - ruble, în jumătate de an - ruble; cu expediere in strainatate - p k ; pentru persoane insuficiente, pretul pe an cu si fara livrare - p Zemstvos, autoguvernările orașului, societățile de învățământ și de predare, atunci când se abonează la cel puțin exemplare, se face o concesiune în valoare de % din prețul abonamentului, când se abonează la mai mult de exemplare, în valoare de % și abonament pentru mai mult de de exemplare - % Aceste concesii se fac sub condiția indispensabilă de a trimite bani direct la redacție Taxă pentru reclame în revistă: de ruble pe pagină și ruble pentru o jumătate de pagină Se acceptă abonament: în biroul redacției (Moscova, Arbat, strada Staro-Konyushenny, casa nr), în toate instituțiile poștale și poștale-telegrafice și în toate librăriile mari gg Nerezidenții sunt rugați să contacteze direct editorul Editor-editor Dr H F Mihailov Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru este deschis (ANUL XI DE PUBLICARE) la o revistă lunară ilustrată pentru copiii de vârstă mijlocie "FAMILIE ŞI ŞCOALA" Revista este destinată în primul rând copiilor de vârstă mijlocie (- ani) și își propune să se aplice în mod egal atât intereselor copiilor care studiază în clasele inferioare ale instituțiilor de învățământ secundar, cât și înțelegerii elevilor din școala publică primară "Familie și școală* constă din cărți lunare ale revistei și cărți separate ale Bibliotecii de familie și școală* PREȚ DE ABONAMENT pentru cărți "Familii și școli*din cărți "Bibliotecile familiei și școlilor*: cu livrare Ó - K P kop въ Fără livrare O - Peste gra β b și expediere D Y Ovsyaniko-Kulikovskiy, H P Oganovsky, S Ya Parnok, M Prishvin, H N Punin, Mikh Pavlovici, A N Rimski-Korsakov, A M Remizov, O B Rumzhr, A I Rubiv, Boris Sadovskoy, Ya L Saker, S N Sergѣ-өv-Tsensky, A Serafimovich , V B Stankevich, E Stalinsky , E Stauyan θ A Steppun, I Surgucev, V A Taburin, prof E V Tarle, M P Tolmacheva, K A Trenev, prof M I Tugan Baranovsky, Ya A Tugendhold, Paul Fargue (Paris), L B Khavkina, M S Shaginyan, N L Shapir, Iv Shmelev, V K Shmidt, II Yu Shmidt, B M Eikhenbaum, M A Engelgardt, B M Engelgardt, A P Chaplygin, S I Chatskina, B N Chernenkov, prof E N Shchepkin, B Yakovenko și alții Prețul abonamentului pentru jurnalul cu expediere pentru un an este de ruble, pentru luni - ruble k , timp de luni - p k , în străinătate pe orașul p kop Abonamentul este acceptat la sediul principal al revistei: Petrograd, Zagorodny pr , , în marile librării și în toate oficiile poștale Librăriile percep °/o pentru un comision Cu un abonament anual de exemplare, al -lea este gratuit Numerele separate pentru revizuire

sunt trimise pentru de copeici, rambursk Nr - "Sev Zap ", dedicată războiului şi lăsată într-un număr limitat de exemplare, trimisă cu de copeici Editura S I Chatskina Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Ziarul săptămânal socio-pedagogic "Școala ii > Kii, зiii" cu suplimente lunare, publicată la Petrograd sub redacţia generală a lui G A Falbork Abonamentul pentru este deschis Al cincilea an de publicare Al cincilea an de publicare ne găsește în mijlocul unui război dificil Rămânând fidel motto-ului său - "școala și viața sunt un întreg inseparabil" - ziarul "Școala și viața" răspunde în mod viu evenimentelor aflate în desfășurare Dar războiul nu ar trebui să întunece complet interesele educației publice, interesele culturii În apărarea lor , ziarul vede în acest moment urgent În ciuda tuturor răsturnărilor și sacrificiilor, țara trebuie să-și păstreze școala, care pregătește noi generații de cetățeni pentru aceasta, trebuie să protejeze cu sfințenie toate centrele de cultură Ziarul va fi publicat conform programului precedent, din următorul departamente:) Articole pe probleme de: a) organizarea școlară și legislația școlară, b) teoria și practica pedagogică generală) Articole pe diverse probleme de educație și educație) Feuilleton, care caracterizează în principal viața interioară a școlii sau popularizează diverse aspecte ale cunoașterii) Prezentare generală a tipăririi generale) O cronică a educației, în care locul întâi va fi acordat activității legislative instituții, guvern, administrație locală etc) Cronica vieții școlare în Rusia, ținuturile slave și în străinătate) Revizuirea literaturii speciale ruse și străine Ca și înainte, completările la ziar sunt zhemes gratuit aplicatii În cursul anului se vor da următoarele cărți: eseuri despre educația lui Platon și Aristotel, ed și articole de Prof θ F Zelinsnago; cu privire la problema începutului educației - lucrarea lui William Stern "Psihologia copilăriei timpurii" cu completări de L G Orshansky; o colecție dedicată organizațiilor profesioniste de profesori din Rusia și din Occident, cu articole: Dioneo, S A, Zolotareva , G A Falborka , I I Schrader și alții, cartea scriitoarei italiene Paula Lombroso "Viața copiilor" și mai multe altele; nu mai puțin de pm în total listă Ziarul acordă o atenție deosebită școlii primare, statutului material și juridic al oamenilor profesori, precum și activitățile zemstvo și autoguvernările orașului în zona paturi educaţie Ca angajați permanenți, ziarul numără mulți profesori ai școlilor inferioare, medii și superioare, membri ai părintelui comitete, lideri ai zemstvo și autoguvernări ale orașelor, membri ai Dumei de Stat și ai Consiliului de Stat În plus, ziarul are corespondenți care dau reportaje din teren Preț abonament pentru un ziar cu arici adj Timp de un an Pentru m Pentru m cu livrare și redirecționare frecați frec frec Pentru studenți la început nar școlile cu abonament anual, sunt permise rate: cu un abonament de ruble, februarie, martie, aprilie și mai, rub Se acceptă abonament: în Biroul Principal (Petrograd, str Ligovskaya,), în toate poștele și telegramele departament și în librării de renume Numerele de încercare sunt trimise gratuit Anunturi: Pret pe rand de nonpareil (cu coloane pe pagina): in spatele textului - k ; text din față - k ; pe copertă - k Întrebări de filosofie, carte Biblioteca "Runivers" ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE Anul XXI În anul XXI "Jurnalul MINISTERULUI JUSTITIEI" vor fi publicate lunar, cu excepția lunilor iulie și august, în cărți de aproximativ de file; Anul abonamentului începe în ianuarie Taxa de abonament ruble pe an cu livrare si expediere Funcționarii, atunci când se abonează prin trezorieri, beneficiază de un plan de rate de până la rublă pe lună, cu scopul ca toată plata să fie efectuată în

primele luni ale fiecărui an Toți ceilalți abonați, atunci când se abonează exclusiv la biroul principal, beneficiază de un plan de rate de până la ruble într-o lună cu faptul că întreaga plată ar trebui efectuată în primele patru luni ale fiecărui an Candidați pentru funcții în justiție, LP plecat la universități pentru a se pregăti pentru o profesie, precum și studenți ai Universităților Imperiale și ai Liceului de Drept Demidov, studenți ai Școlii Imperiale de Drept și ai Liceului Alexandru Cărțile individuale se vând pentru rublă, cu anexe pentru ruble Librăriile beneficiază de o concesiune de °/ pentru acceptarea de abonamente și anunțuri și de °/ pentru vânzarea cărților individuale Sediul principal: Librăria M M Stasyulevich, Petrograd, Insula Vasilevsky, linia , Anunțurile pentru tipărire în "Jurnal*" sunt acceptate la biroul principal cu o taxă de ruble pe pagină și ruble pentru o jumătate de pagină Redacția Jurnalului Ministerului Justiției este situată în Petrograd, pe strada Ekaterininskaya, în clădirea Ministerului Justiției Editor V t Deryuzhinsky "ВЕ́РА și RAZUM" În Revista "Credință și rațiune" intră la de ani de existență conform programului precedent și cu aceeași direcție științifică și apologetică teologică și filosofică Chemat să slujească sub steagul Ortodoxiei, patriotismului și poporului rus, el rămâne fidel îndrumării sale în Revista apare în cărți separate de două ori pe lună, nouă sau mai multe coli tipărite în fiecare carte, adică Publicarea revistei este formată din de numere cu un text cu conținut teologic și filosofic de peste de coli tipărite Prețul pentru o publicație anuală în Rusia este Yur , iar în străinătate ruble cu redirecționare Nu este permisă plata în rate a banilor Abonament acceptat! în Harkov: în redacția revistei "Credință și rațiune" de la Seminarul Teologic din Harkov, în toate celelalte librării din Harkov și în biroul "Gazetului Provincial Harkov" *; la Moscova: în biroul lui N Pechkovskaya, linii Petrovsky și în kts magazin I D Sytin; în Petrograd: în librăria Tuzov, Gostiya, dv , nr În alte orașe ale Imperiului, un abonament la revistă este acceptat în toate librăriile cunoscute și în toate ramurile Novaiei Vremya * Biblioteca "Runivers" ANUNTURI Abonamentul pentru anul la revista religios-filosofico-științifică "Buletinul de Teozofie" este deschis Al optulea an de publicare Pe parcursul a două luni de vară (iunie și iulie) revista nu este publicată Pret b rub pe an cu livrare și expediere în cadrul Imperiului Rus Rata este permisa: pentru / - ruble de copeici, timp de luni - ruble cop Separat Nr kop Pentru schimbarea adresei de la un oraș la un oraș - de copeici, de la un oraș la un nerezident și înapoi de la un nerezident la un oraș - de copeici Abonamentul în străinătate este acceptat numai anual: prețul este de ruble Abonament pentru nerezidenți doar prin redacție Abonamentul orășenesc se acceptă în biroul redacției (Petrograd, Ivanovskaya, , ap) zilnic, cu excepția zilelor de sâmbătă și sărbători, de la - ore zi, precum și în toate librăriile mari Abonamentul anual în rate fără majorare de preț este permis doar până la ianuarie În scop editorial, editorul acceptă personal în zilele de miercuri de la ora - zi De la editori Articolele trimise spre publicare în "Buletinul de Teozofie" sunt supuse, dacă este cazul, abrevierilor și corectărilor Manuscrisele trebuie scrise clar și pe o singură față a foii Manuscrisele care nu sunt revendicate într-un termen de trei luni sunt distruse Buletinul de teosofie* pentru , , , și este disponibil pentru vânzare într-un număr limitat de exemplare Preț cu transport ruble pentru fiecare an Al -lea an de publicare Al -lea an de publicare ABONAMENTUL ESTE DESCHIS pentru Buletinul Juridic Un jurnal fondat de Societatea de Drept din Moscova și publicat cu asistența Societății de Drept din Petrograd și a

Societății numită după A I Chuprov pentru dezvoltarea științelor sociale, sub conducerea generală a lui B A KISTYAKOVSKAGO Cea mai apropiată participare la redacție o au: A Aleksev, M M Vinaver, A E Worms, N V Davydov, H M Zhdanov, I A Kistyakovsky, M M Kovalevsky, A A Manuilov, N D Nabokov, P I Novsky și P I Novsky M P Chubinskiy Prețul abonamentului pentru este de ruble, pentru o jumătate de an, ruble cu poștă și livrare Prețul fiecărei cărți într-o vânzare separată este de ruble Trimiterea este acceptată la redacția revistei "Yurydichesky Vestnik" din Moscova, Prechistenka B Levshinsky per , d Nr , apt Pentru afaceri de birou, contactați în zilele lucrătoare de la la la telefon - - La Kiev, abonamentul este acceptat în librăria lui N Ya Ogloblin, Khreschatyk, d Nr Editura prof A S Alekseev Editor B A Kistyakovsky ÎNTREBĂRI DE FILOZOFIE ȘI PSIHOLOGIE ANUL PUBLICĂRII al -lea "Astrahan Listok" Ediție zilnică ilustrată "Astrakhan Listok" va fi publicat în sub aceeași ediție și cu același personal de angajați permanenți Astrakhan Listok* este un ziar progresist, independent de orice partid sau cerc "Astrakhan Listok" ilustrează sistematic textul ziarului cu desene, portrete, desene etc , pentru care dispune de propria foto-zincografie dotată cu aparate de ultimă generație Astrakhan Listok* este publicat în formatul unor mari ziare metropolitane (de la la pagini zilnic) și circulă într-un număr dublu de exemplare decât toate celelalte ziare locale luate la un loc Anunțurile sunt acceptate direct de redacție (Astrakhan, Malo-Demidovskaya, sob d) și biroul L și E Metzl and Co (Moscova, Myasnitsk , satul Sytova) Prețul abonamentului cu poștă: an - ruble * k , * / ani - ruble k , luni - p și lună - p Editor-editor V I SklabinsniY